શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જૈનાચાર્ય મહાકવિ શ્રીમદ્
બુદ્ધિસાગરસૂરિ કૃત.

જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તિધર્મનો મુકાબલો

અને

જૈન ખ્રીસ્તિ સંવાદ

—: પ્રકાશક :—

શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ
C/o મેસર્સ ભાખરીઆ બ્રધર્સ
૭૩, બજારગેટ સ્ટીટ
મુંબઈ ૪૦૦-૦૦૧
શ્રી મહુડી (મધુપુરી) જૈન. શ્વે. મૂર્તિપૂજક સંઘ મહુડી

પ્રકાશક :
- મહુડી (મધુપુરી) જૈન કારખાના સંઘ મહુડી
- શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ

C/o મેસર્સ ભાખરીઆ બ્રધર્સ,
૭૩, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૪૦૦૦૦૧,

કિંમત : સોળ રૂપિયા

આવૃત્તિ ત્રીજી સપ્ટેમ્બર ૧૯૮૭

પુનર્મુદ્રણ : નકલ ૨૦૦૦

મુદ્રક : સહકાર નવનીત જે. મહેતા
સાગર પ્રીન્ટર્સ રીલીફ રોડ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧

...જરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.

अर्पणपत्रिका

તપાગચ્છી આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયકમલસૂરિજીને અર્પણ

વિ. સં. ૧૯૫૪ ની સાલથી મેસાણામાં તમારો પરિચય થયો. તમો તથા મુનિશ્રી વિજયધર્મસૂરિજી, વિજયસિદ્ધિ સૂરિ, મુનિરાજશ્રી કર્પૂર વિજયજી તથા મુનિશ્રી અમીવિજયજી વગેરે સાધુઓ, વિ. સં. ૧૯૫૪માં મેસાણામાં રાજારામ શાસ્ત્રીપાસે અભ્યાસ કરતા હતા, તથા હું પણ તે વખતે ગૃહસ્થદશામાં રાજા-રામ શાસ્ત્રી પાસે તર્ક સંગ્રહ, વગેરેનો અભ્યાસ કરતો હતો, મેસાણામાં અમો તમો તથા અન્ય સાધુઓ ભણતા હતા, તે પ્રસંગે એક ખ્રીસ્તિ સાહેબ પાદરી તથા બીજા ખ્રીસ્તિ બનેલા બ્રાહ્મણ ઉપદેશકોએ મેસાણા ઉપાશ્રયના સામેના ઓટલા ઉપર વ્યાખ્યાન આપવું શરૂ કર્યું અને તેણે હિંદુ જૈનધર્મ સંબંધી ખંડનની ટીકા શરૂ કરી, તે પ્રસંગે સર્વસાધુઓમાં તમારો ધર્માભિમાનનો જુસ્સો વિશેષ પ્રમાણમાં ખીલી ઉઠયો, પણ તમો જઈ શકયા નહીં, તમોએ મને ઉત્તેજિત કર્યો, મેં વિ. સં. ૧૯૫૫ માં પહેલ વહેલું તમારા ઉત્તેજનથી તથા શ્રી કર્પૂર વિજયજીના ઉત્તેજનથી, પાદરી સાહેબના ઓટલાપર જ તેજ વખતે સામું ભાષણ આપ્યું અને ખ્રીસ્તિયો ગાયો તથા સુવર વગેરે ખાય છે, ઇત્યાદિ બાબતો પર ભાષણ ચલાવ્યું, તેથી હિંદુ ઓએ અને મુસલમાનોએ ખ્રીસ્તિપાદરીસાહેબનું ભાષણ સાંભળવું બંધ કર્યું, અને મારા ભાષણમાં જોડાયા, પશ્ચાત્ પાદરી સાહેબ સાથે ચર્ચા ચાલી તેમાં તે હારી ગયા. ત્યારથી હજી સુધી મેસાણાના સામેના ઓટલાપર ભાષણ કરવાને કોઈ ખ્રીસ્તિ પાદરી હજી સુધી આવ્યો નથી. મારા જાહેર ભાષણની શરૂઆત ત્યારથી થઇ હતી. તમારામાં જૈનધર્માભિમાન ઘણું છે. મારી સાધુદશામાં પણ તમારી અને મારી ઘણી વખત મુલાકાત થઈ છે. સ્પષ્ટવકતા તરીકે તમે જાહેર પ્રસિદ્ધ છો. હાલમાં શ્રી વિજયાનંદ આચાર્ય મહારાજના સંઘાડાના તમે નાયક (સૂરિ)

છો આપના સંઘાડાના સાધુઓ જેટલો કોઈનો મોટો સમુદાય નથી, તથા આપના સંઘાડાના સાધુઓના વિહાર જેટલો અન્ય સાધુઓના સંઘાડાનો વિહાર નથી. આપ સરલ છો, આપનામાં જૈનધર્મનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવાની ઘણી લાગણી છે. આપની વિ. સં. ૧૯૫૭ ના માઘ માસ પુનમે પાટણમાં આચાર્ય પદવી થઈ હતી તે વખતે મારા ગુરૂ સાથે હું હાજર હતો અને આપની આચાર્ય પદવીમાં ભાગ લીધો હતો. આપના સંઘાડામાં પ્રવર્તક શ્રીકાંતિવિજયજી જેવા બાહોશ ગંભીર ઉદાર મતવાદી પ્રવર્તક છે શ્રીમાન્ હંસવિજયજી મહારાજે સર્વ દેશમાં વિહાર કર્યો છે. ઉપાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ શાંત, વૈરાગી અને ઉત્તમ ગવૈયા હતા. શ્રીમાન્ વલ્લભવિજયજીએ પંજાબ, મારવાડ, ગુજરાત, કઠિયાવાડમાં વિહાર કરીને સર્વત્ર ઉપદેશ આપ્યો છે, પંજાબમાં તે **વલ્લભવાઘ** તરીકે પ્રસિદ્ધ છે, પન્ન્યાસ દાનવિજયજી, મુનિશ્રી પ્રેમવિજયજી, મુનિશ્રી રામવિજયજી, પં. લલિતવિજયજી વગેરે વિદ્વાન સાધુઓથી જૈનકોમને ધાર્મિક લાભ થયા કરે છે, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ શ્રીમાન્ લબ્ધિવિજયજી જેવા જાહેર વકતાની નસોનસમાં ધર્માભિમાન ઉછળી રહ્યું છે; તમારા સંઘાડાના સાધુઓને ખ્રીસ્તિયો વગેરે અન્યદર્શની ગુરૂઓની સાથે ઘણા ચર્ચાના પ્રસંગો પડે છે, તેથી વાદવિવાદમાં ચર્ચામાં તમારો સંઘાડો મુખ્ય ભાગ ભજવે છે, તેથી આવાં પુસ્તક લખવાનું કાર્ય તમારૂં છે, તેથી તમારે કરવું જોઈએ છતાં મારા જેવાએ આ કાર્યમાં કંઇક ભાગ આપ્યો છે, તમારા ગુણોથી રંજિત થઈને તમને અર્પણપત્રિકા આપું છું તે સ્વીકારશો અને વર્તમાનમાં સર્વસ્વાન્યગચ્છ સંઘાડાઓના સાધુઓના ઐકયબલના સંગઠનમાં મોટો ભાગ થઈને ખીસ્તિયોના પાદરીઓના પેઠે જૈનધર્મપ્રચાર કાર્યને આગળ પ્રચારશો. એમ પ્રાર્થું છું.

લે૦ તમારો ગુણાનુરાગી બુદ્ધિસાગર.
મુ. પેથાપુર આસોવદિ ૫.

જૈન ધર્મ અને ખ્રીસ્તી ધર્મનો મુકાબલો.
જૈનખ્રીસ્તી સંવાદ.

પ્રસ્તાવના

વિ. સં. ૧૯૫૭ની સાલનું ચોમાસું સુરતમાં કરવામાં આવ્યું, તે વખતે શેઠ. નેમુભાઈ મેળાપચંદની વાડીમાં. પન્ન્યાસ સિદ્ધિવિજયજી, પન્ન્યાસ ચતુરવિજયજી વગેરે પન્નર સાધુઓનું ચોમાસું હતું અને નેમુભાઈની વાડીના ઉપાશ્રયની લગોલગ શ્રાવક ખેમચંદભાઇની વાડીના ઉપાશ્રયમાં અમારા ગુરૂશ્રી સુખસાગરજીમહારાજનું તથા શ્રી ન્યાયસાગરજી તથા અમારું ચોમાસું હતું. ગોપીપુરામાં શ્રી મોહનલાલજીમહારાજનું પંદર સાધુઓ સહિત ચોમાસુ હતું. શ્રી સિદ્ધિવિજયજીમહારાજે તે વખતે પં. મહારાજ ચતુરવિજયજી પાસે પન્ન્યાસ પદવી અંગીકાર કરી હતી. શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના શિષ્ય હરખમુનિ પણ પન્યાસ પદવીના જોગ તેમના ગુરૂભાઈ પાસે રહેતા હતા. અમારી સાથે પન્યાસ શ્રી ચતુરવિજયજી તથા પન્યાસ સિદ્ધિવિજયજીના સાધુઓનો પરસ્પર ઘણો મૈત્રીસંબંધ હતો. શ્રી સિદ્ધિવિજયજી પન્ન્યાસનો વિજાપુર વિદ્યાશાળામાં વિ. સં. ૧૯૪૮ માં અમારી ગૃહસ્થદશામાં પરિચય થયો હતો. પશ્ચાત્ મેસાણામાં વિ. સં. ૧૯૫૪માં વિશેષ પરિચય થયો હતો. વિ. સં. ૧૯૫૪ ની સાલમાં પાટણમાં શ્રી મોહનલાલજીમહારાજનો અમારી ગૃહસ્થદશામાં અમને પરિચય થયો અને તેથી શ્રી મોહનલાલજીમહારાજસાથે પણ પૂર્વથી ધર્મસ્નેહ સંબંધ ચાલ્યો આવતો હતો. શ્રી મોહનલાલજીમહારાજના ઉપાશ્રયમાં તેમને મળવા માટે અમારે ઘણી વખત જવાનું થતું હતું. અને તેથી તેમના સાધુઓ સાથે ધર્મશાસ્ત્રોની ચર્ચાઓ થતી. શ્રી જશમુનિના વિદ્વાન શિષ્ય શ્રી પ્રતાપમુનિની સાથે અમારો

ગાઢ મૈત્રી સંબંધ થયો, અને પન્યાસ સિદ્ધિવિજયજીના શિષ્ય શ્રી વિનયવિજયજીતો અમારા ખાસ મિત્ર બની ગયા, અને શ્રી વૃદ્ધિચંદજીના શિષ્ય શ્રી દુર્લભવિજયજી ખાસ અમારા મિત્ર બની ગયા. ચોમાસામાં તે વખતમાં એક જૈમલ નામનો ખ્રીસ્તી આવ્યો તે ચૌટામાં જૈન ધર્મનું ખંડન કરવા લાગ્યો તથા તેણે ખ્રીસ્તી ધર્મ અને જૈનધર્મનો મુકાબલો નામનું પુસ્તક રચ્યું હતું. તે પુસ્તકને તેણે જૈનોમાં વહેંચ્યું તેથી જૈનકોમમાં મોટો ખળભળાટ થઈ રહ્યો. ખ્રીસ્તી જૈમલ એક વખત શ્રી ઝવેરસાગરજી મહારાજની સાથે સાધુ તરીકે રહ્યો હતો અને પછીથી શ્રી મોહનલાલજી મહારાજની પાસે સાધુ થયો હતો, પશ્ચાત્ તે જુદો પડી ગયો હતો. બાવાની જાતના ઓલાદનો તે મૂળ હતો એમ સંભવ છે. સાધુનું વ્રત પાળવામાં તે અશક્ત નીકળ્યો અને તે પાદરીઓના સંગમાં ગયો. રાજકોટ ભાવનગરમાં તેના વિચારો નાસ્તિક થઈ ગયા અને તે ખ્રીસ્તી બની ગયો. જૈનસાધુપણામાં પણ તેણે જૈનતત્ત્વજ્ઞાનનો સારી રીતે અભ્યાસ કર્યો ન હતો. અમારો તે વખતે ન્યાયશાસ્ત્રનો અભ્યાસ હતો. મુક્તાવલી ઉપર દીનકરીનું પઠન ચાલતું હતું. સાધુઓમાં અને શ્રાવકોમાં તે વખતે જઈમલના બનાવેલા પુસ્તક સંબંધી ઘણી ચર્ચા ચાલી રહી હતી, પણ અમારાથી મોટા પન્યાસ વગેરે સાધુઓએ તે પુસ્તકનો ઉત્તર આપવાનો વિચાર કર્યો ન જણાયાથી અમોએ દશ દિવસમાં આ પુસ્તક લખી દીધું, અને જૈમલે જે જે કુતર્કો કર્યા હતા, તેનો જૈનશાસ્ત્રના આધારે ઉત્તરો લખ્યા, અને તેની લખેલી નોટબુક મેં શ્રી મોહનલાલજી મહારાજને વાંચી બતાવી તેથી તે ઘણા ખુશ થયા અને ઝવેરી શેઠ નગીનદાસ કપુરચંદને હુકમ કર્યો કે મુનિશ્રી બુદ્ધિસાગરજીના પંડિતનો પગાર જેટલા મહીના સુધી તેઓ ફરમાવે તેટલા સુધી આપવો. રાજ્યકર્ત્રી ખ્રીસ્તી પ્રજાના ધર્મપુસ્તક બાયબલ સંબંધી ચર્ચાવાળુ પુસ્તક છપાવવામાં અમારા ગુરૂએ ભવિષ્યમાં ખટપટ ઉભી થાય તે કારણથી

મારૂં નામ તે વખતે જાહેર પાડવા ના કહ્યું, તેથી અમે ઝવેરી ધર્મચંદ ઉદયચંદના સુપત્ર ઝવેરી જીવણચંદ ધર્મચંદને ઉપદેશ કર્યો, અને તેમણે જૈનફ્રેન્ડલી સોસાયટી સ્થાપી અને તે તરફથી પુસ્તક બહાર પાડયું. વિ. સં. ૧૯૫૮ની સાલમાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું. સર્વપુસ્તકોમાં અમોએ આ પહેલું પુસ્તક રચ્યું. જૈનધર્મને ખ્રીસ્તી ધર્મના મુકાબલાનું અમારૂં રચેલું પુસ્તક જૈનકોમમાં સારીરીતે વંચાવા લાગ્યું અને જૈમલ પદમીંગ ખ્રીસ્તિએ પણ તે પુસ્તક વાંચ્યું, પણ પાછળથી તેણે તેનો ઉત્તર આપ્યો નથી. જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તી ધર્મના મુકાબલા નામના પુસ્તકની બધી નકલો ખપી ગઈ અને સાત આઠ વરસથી ઘણા જૈનો તે પુસ્તકની માગણી કરતા હતા. બ્યાવરના કેટલાક ભાવનગરી જૈનોને ખ્રીસ્તીઓની સાથે ચર્ચા સંબંધે આ પુસ્તકની ઘણી જરૂર પડી હતી, અને તેની એક એક નકલની તેમણે પાંચ રૂપીએ માગણી કરી. વિજાપુરના જ્ઞાનભંડારમાં એક નકલ રહી હતી, તેથી પાદરાના વકીલ મોહનલાલભાઇ હેમચંદભાઇને અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારકમંડળ તરફથી દ્વિતીયાવૃત્તિ છપાવવાની જરૂર જણાઈ. પ્રાંતિજમાં તે વખતમાં અમોએ વિ. સં. ૧૯૮૦ ના માઘમાસમાં માસકલ્પ કર્યો હતો, પ્રાંતિજના રહીશ શા. શાન્તિલાલ મગનલાલની પાસેથી એક ચોપડી મળી આવી અને તે ચોપડી છપાવવામાટે પ્રેસમાં આપી, ને જૈનધર્મને ખ્રીસ્તી ધર્મના મુકાબલાનું પુસ્તક છપાવતાં તે પુસ્તકમાં કેટલાક સુધારા વધારા કરવામાં આવ્યા છે. તે અસલના પુસ્તકની સાથે મુકાબલો કરીને વાંચતાં તેમાં કરેલો સુધારો વધારો વાંચકોને સહેજે જણાઈ આવશે. આ પુસ્તકમાં જૈમલ ખ્રીસ્તીના પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતાં જે કંઈ જીનાજ્ઞા વિરૂદ્ધ લખાયું હોય, જૈનશાસ્ત્રોથી વિરૂદ્ધ લખાયું હોય તેની ચતુર્વિધસંઘની આગળ માફી માગું છું. મંડનશૈલીથી ઘણાં ખરાં પુસ્તક મેં લખેલાં છે, પણ અન્ય પાદરીઓ વગેરે જ્યારે ખંડન શૈલીના શાસ્ત્રથી જૈનશાસ્ત્રોપર હુમલો કરે છે, ત્યારે અમારે ના છૂટકે સભ્યતા અને વિવેકની

હદમાં રહીને તેઓએ તે કરેલા હુમલાનો ઉત્તર આપવો પડે છે, અને જો એવો ઉત્તર ના આપવામાં આવે તો અમારી નામરદાઈ ગણાય અને જૈનોને પણ જૈનધર્મ ઉપર શંકા આવે, તેથી ઉત્તર આપવો એ અમારી ફરજ આવશ્યક લાગી, તેથી અમોએ ખ્રીસ્તી જયમલના કુતર્કોનો ઉત્તર આપેલો છે. ખ્રીસ્તીઓના બાયબલમાં જે કાંઈ નીતિના માર્ગવાળું છે અને રાગદ્વેષનો નાશ કરવાવાળું તત્ત્વ છે, તેની સાથે અમારે સહકાર છે, પણ તેમણે અમારા ધર્મશાસ્ત્રોનું ખંડન કર્યું હોય, તેનો તો અમારે ઉત્તર આપવો જોઇએ, તેમાં અમારા તરફથી કંઈ પણ પહેલું આક્રમણ થયું નથી. તે વાંચકો સહેજે સમજી શકશે વિ. સં. ૧૯૮૦ ના પોસસુદિ ૬ ના રોજ અમે પ્રાંતિજ ગયા, પ્રાંતિજના સંઘનો વિ. સં. ૧૯૭૯નું ચોમાસું ત્યાંજ કરાવવા ઘણોજ આગ્રહ થયો હતો, તેથી ચોમાસા બાદ ત્યાં ઉપદેશ આપવા જવાની જરૂર પડી હતી. અમારૂં શરીર નરમ હોવાથી પ્રાંતિજના સંઘે પન્ન્યાસ અજીતસાગરગણીને પ્રાંતિજમાં આચાર્યપદવી આપવામાટે અમને આગ્રહ કર્યો. વિ. સં. ૧૯૮૦ ના માઘ સુદિ ૧૦ના દિવસે આચાર્ય પદવી આપવાનું મુહુર્ત આવ્યું. ગુજરાત વગેરે સર્વદેશોમાં પ્રાંતિજના સંઘે સૂરિપદપ્રદાનમહોત્સવની આમંત્રણપત્રિકા મોકલી, આઠ દિવસથી અઠાઈ મહોત્સવ શરૂ થઇ ગયો. સાત આઠ હજાર શ્રાવકોનો જૈન સંઘ ભેગો થયો, અને મહાસુદિ દશમના સાડા અગિયાર વાગે અમોએ પન્ન્યાસ અજીતસાગર ગણીને આચાર્ય પદવી આપી. પશ્ચાત્ ફાગણ માસ પણ ત્યાં રહેવાનું થયું. શેઠ કેશવલાલ ત્રીકમલાલ. બલાખીદાસ હાથીભાઇ. ડોકટર માધવલાલ નાગરદાસ. શા વાડીલાલ ડુંગરસી. તલાટી જીવરામભાઈ. તથા મંગુભાઇ તથા શા શામળદાસ તુળજારામ, જીવરામ કોઠારી ચમનલાલ ડાહ્યાભાઇ, કેશવલાલ, તથા છોટાલાલ ભાઇ. તથા વિજાપુરવાળા શેઠ કચરાભાઈ તથા ચુનીલાલભાઈ વિગેરે ત્યાંના શ્રાવ-

કોએ સેવા ભક્તિમાં કંઈ બાકી રાખ્યું નથી, શા. રતિલાલ કેશવલાલે અમોએ ખોલાવેલી અંત્યજશાળાના કારભારનું કામ ઉપાડી લીધું હતું, તથા પુસ્તક પ્રુફ સુધારવામાં પણ અમને મદદ કરતા હતા. શા. રતિલાલ કેશવલાલ તથા શા, અંબાલાલ દલસુખ તથા શા. વાડીલાલ લલ્લુભાઈ વગેરેએ અમારી પાસે જીવવિચાર, નવતત્ત્વ અને દંડક વગેરેનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો, તથા નવપદની પૂજાના અર્થ એમને ધરાવ્યા. પ્રાંતિજમાં સવાર સાંજે અમો ઠલ્લે જતા હતા. ત્યાં સ્ટેશનપાસે રાજકોટમાં પાદરી તરીકે વખણાયેલા પાદરી મહાશય સ્ટીવનસન સાહેબ અને મીસીસ સ્ટીવનસનની મુલાકાત થઇ. પાદરી સાહેબ માયાળુ હતા અને અન્યલોકોને ખ્રીસ્તી કરવામાં ઘણા પુરુષાર્થી જણાયા. તેમની પત્ની મીસીસ સ્ટીવનસને એમ. એ સુધી અભ્યાસ કર્યો છે, તેમણે રાજકોટમાં માસ્તર પોપટલાલ કેવળચંદની પાસે જૈનધર્મનો અભ્યાસ કર્યો હતો અને તેમણે ઇંગ્લીશમાં જૈનધર્મ સંબંધી બે પુસ્તક લખ્યાં છે. પાદરી સાહેબને સરનામું પુછી અમોએ મુંબઇથી બે પુસ્તક મંગાવ્યાં અને તે વંચાવીને તેનો સાર જાણ્યો. મીસીસ સ્ટીવનસન એટલાં બધાં હોંશિયાર ગણાય છે કે તેમની પાસે હિંદુ પણ પાછળથી ખ્રીસ્તી બનેલા બે વિદ્યાર્થીઓ ત્યાં અભ્યાસ કરવા આવેલા હતા. તે બે વિદ્યાર્થીઓ અમારી સાથે જૈનધર્મ સંબંધી ચર્ચામાં પરાજીત થયા, કારણ કે તે બે વિદ્યાર્થીઓએ જૈનશાસ્ત્રોનો ગુરૂગમ પૂર્વક અભ્યાસ કર્યો નહતો. મીસીસ સ્ટીવનસને એક પુસ્તકમાં જૈનધર્મનું ખંડન લખ્યું હતું. અમોએ તે બીજા પાસે વંચાવ્યું અને તેનો સાર જાણ્યો અને તે સંબંધી ચર્ચા કરવા માટે મીસીસ સ્ટીવનસનને અમો તેમના બંગલે મળ્યા, પણ તેણીએ અમારી સાથે ચર્ચા કરવાની ના પાડી, તેથી તેમણે જૈનધર્મના કરેલા આક્ષેપોના આક્રમણનો ઉત્તર આપવા માટે અમને જરૂર પડી, અને અમોએ જૈન ખ્રિસ્તી સંવાદ તરીકે તેઓના આક્ષેપોનો ઉત્તર પ્રશ્નોત્તરમાં ગોઠવીને આપ્યો છે. સ્ટેશન પાસેના બંગલામાં હિંદુ, ખ્રીસ્તી તરીકે થએલ એક બ્રાહ્મણ પૂજારી તરીકે

હતો, તેમને અમે મળતા તથા જેઠાલાલ ખ્રીસ્તી અને લાજરસ ખ્રીસ્તીને મળતા. લાજરસ ખ્રીસ્તી પાદરીનું કામ કરતા હતા પણ તે ઘણા કટ્ટા ખ્રીસ્તી ધર્મના અભિમાની હતા. અમારી સાથે ખ્રીસ્તીધર્મ સંબંધી ચર્ચા કરવામાં ઘણા ખીજવાઇ જતા હતા, પણ તેમનામાં તર્કબુદ્ધિ નહોતી. તેમના મહેલ્લામાં હું જતો અને માંસ ભક્ષણ નહીં કરવું એવો જ્યારે ઉપદેશ આપતો હતો તથા હિંદુધર્મ મૂકીને ખ્રીસ્તી થઇ જવાની કંઈ જરૂર નથી એવું જ્યારે દલીલો પૂર્વક સમજાવતો હતો, ત્યારે લાજરસને એમ લાગતું હતું કે જો આ જૈનાચાર્યના સંબંધમાં હિંદી ખ્રીસ્તીઓ આવશે તો ખરેખર તે પાછા હિંદુ થઈ જશે. એમ તેને પાકો વહેમ પેઠો હતો, તેથી તે મારા સમાગમમાં હિંદી ખ્રીસ્તીઓ ન આવે એવી પ્રવૃત્તિ ધરાવતો હતો. ખ્રીસ્તી દેવલમાં ત્યાં રવિવારના દિવસે પાદરી અને હિંદી ખ્રીસ્તીઓ ભેગા મળીને પ્રાર્થના કરતા. તે જોવાને હું ત્રણ ચાર વખત ગયો હતો. પાદરી સ્ટીવનસન સાહેબના આગ્રહથી તેમની પ્રાર્થના વખતે હું તેમનાથી દૂર તેમની પ્રાર્થના જોવા બેઠો હતો. પાદરી સ્ટીવનસન સાહેબની પ્રભુમાં શ્રદ્ધા હતી અને તે જગત્‌કર્તા ઈશ્વરની દૃષ્ટિએ પ્રભુ પ્રાર્થના કરીને પશ્ચાત્તાપ કરતા હતા. ખ્રીસ્તી પાદરીઓની અન્ય લોક હિંદુ વગેરેને ખ્રીસ્તી બનાવવાની મહેનતથી હું અજબ થયો. હજારો માઈલથી હિંદુસ્થાનમાં આવવું અને અહીં આવી હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવવા અને તે માટે સર્વ ઉપાયો લેવા, ખ્રીસ્તીધર્મનો જુસ્સો અને ખ્રીસ્તીધર્મની ધર્માંધતા અને યુક્તિ પ્રયુક્તિથી હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવવાની કળાઓ, મારા દેખવામાં આવી અને તેથી અમને લાગ્યું કે ખ્રીસ્તી પાદરીઓની કામ કરવાની શક્તિ આગળ હિંદુધર્મના શંકરાચાર્યો, સન્ન્યાસીયો સાધુઓ, બાવાઓ, જૈન સાધુઓ અલ્પ પુરુષાર્થી જણાયા. મીસીસ સ્ટીવનસને જૈનધર્મના કેટલાક વિચારોનું તેણે કુયુક્તિથી ખંડન કર્યું છે. તેથી અમારે તેનો સાચો જવાબ આપવાની જરૂર અને તેથી **જૈન ખ્રીસ્તી સંવાદ પુસ્તક** રચ્યું. પ્રાંતીજના

સંઘે તે પુસ્તક પોતાના ગામમાં રચાયું તેથી તે છપાવવામાં રૂ. ૧૨૫) ની મદદ કરી છે. હિંદદેશની સ્વરાજ્ય લડતના નાયક લાલાલજપતરાયે "ભારતકા ઇતિહાસ" નામનું પુસ્તક બનાવ્યું છે તેમાં તેમણે જૈનધર્મ સંબંધી સાત આક્ષેપ કરેલા છે. એ સાત આક્ષેપના ઉત્તર આપવામાટે અમોએ પ્રાંતીજમાં ફાગણ માસમાં લાલાલજપતરાય અને જૈનધર્મ એ નામનું પુસ્તક રચ્યું અને તે છપાવી બહાર પાડયું છે. લાલાલજપતરાય જેવા દેશનેતાએ જ્યારે જૈનધર્મ સંબંધી પહેલોજ હુમલો કર્યો ત્યારે જ તેનો જવાબ આપવા માટે સામું પુસ્તક લખવું પડયું. આ પ્રમાણે ખંડન શૈલીમાં કામ કરવાને માટે અપવાદ કારણે પ્રવૃત્તિ કરવી પડી અને એવી પ્રવૃત્તિ સર્વ ધર્મવાળા કરે છે. મહાત્મા ગાંધી પણ પોતાના જાહેર પત્રોમાં-ગ્રન્થોમાં એવી ખંડન શૈલીની પ્રવૃત્તિ સેવે છે અને તેમણે વિ. સં. ૧૯૮૦ ના ચૈતરમાસના નવજીવનના અંકમાં આર્યસામાજીઓના સત્યાર્થપ્રકાશસંબંધી લખી જણાવ્યું હતું કે સત્યાર્થપ્રકાશમાં કશું આશા રાખવા જેવું નથી. સામાઓનો આક્રમણનો જવાબ આપવા માટે ખંડન શૈલીની જરૂર પડે છે અને એવી પ્રવૃત્તિ રાજકીય, વ્યાપારિક, ધાર્મિક વગેરે સર્વ બાબતોમાં અનાદિકાળથી ચાલી રહી છે. સભ્યતા અને વિવેકની હદમાં રહીને જ્ઞાનપૂર્વક અમોએ "જૈન ખ્રીસ્તી સંવાદ" લખેલો છે. તે વાચકો વાંચશે એટલે સહેજ તેઓને તે વાત સમજાશે. ખ્રીસ્તીઓ પોતાના ધર્મનું મંડન કરવા માટે અને અન્યધર્મનું ખંડન કરવામાટે જૈનધર્મ અને હિંદુધર્મ વિરૂદ્ધ અનેક પુસ્તકો છપાવે છે. અમારા જૈનોને ખ્રીસ્તી ધર્મીઓએ કરેલા જૈનધર્મના ખંડનની ખરાબ અસર ન થાય તે માટે અમોએ આ પુસ્તક લખ્યું છે, અને તેથી તેમાં પ્રથમ ખ્રીસ્તી પાદરીઓએજ પહેલો હુમલો શરૂ કર્યો છે તેથી તે બાબતનો દોષ તેમના ઉપરજ રહે છે. આ દેશમાં ખ્રીસ્તી પાદરીઓએ લાખો હિંદુઓને ખ્રીસ્તીઓ બનાવ્યા છે અને બનાવે છે અને તે માટે તેઓ લાખો પૌંડનું ફંડ એકઠું કરવા લાગ્યા છે.

અને તેમણે આખા હિંદુસ્તાનમાં ઘણે ઠેકાણે ગામોગામ હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવવા માટે મીશનો ખોલ્યાં છે. મુસલમાનો પણ હવે ઘણા જુસ્સાથી હિંદુઓને મુસલમાનો બનાવવા માટે અનેક ઉપાયો રચવા લાગ્યા છે. તે આલાર્મ બેલ અથવા ભયનો ઘંટ' નામનું ૪૩ પાનાનું પુસ્તક હિંદુમહાસભા વડોદરા તરફથી પ્રકાશિત થયું છે તે વાંચવાથી જણાશે. મુસલમાનો કરતાં ખ્રીસ્તી પાદરીઓ, શાન્ત દાવપેચ યુક્તિથી હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવવાનું કામ લે છે. ખ્રીસ્તી પાદરીઓ આખા હિંદને ખ્રીસ્તી બનાવવા મથે છે અને મુસલમાનો, સર્વ હિંદુઓને મુસલમાન બનાવવા ઇચ્છે છે. બંને પોતપોતાના કામમાં ભગીરથ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. તેથી જૈનોએ હવે ખાસ જાગીને સાવધાન થવું જોઇએ, અને હિંદુઓએ પણ ખાસ જાગ્રત થવું જોઈએ. સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ જેવા આર્યસમાજીઓ તથા કેટલાક હિંદુઓ હવે જાગ્યા છે અને હિંદુઓને મુસલમાન તથા ખ્રીસ્તીઓ થતા અટકાવવા લાગ્યા છે. સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ વગેરે આર્ય સમાજીઓ વટલાઈ ગયેલા કે જે હિંદુઓ, મુસલમાન થઇ ગયેલા છે તેઓને પાછા હિંદુધર્મમાં લાવવા માટે તેઓને સમજાવી તેઓની શુદ્ધિ કરે છે, અને તેથી મુસલમાનને હિંદુ એ બે કોમમાં તકરારો વધવા લાગી છે અને ગુલબર્ગ વિગેરે ઠેકાણે હિંદુ મુસલમાન ઝઘડા શરૂ થઇ ગયા છે. હિંદુઓ એમ વિચારવા લાગ્યા છે કે જો પાછા વટલાઇ ગયેલા હિંદુઓને હિંદુ નહીં કરવામાં આવે તો દુનિયાના પટ્ટ ઉપર હિંદુઓનું નામ નિશાન રહેશે નહીં, તેથી હવે તેઓ ચેતી ગયેલા છે. અમો અમારા મત પ્રમાણે અન્યાય જોર જુલ્મથી ફકત મુસલમાનો અને હિંદુઓ આવી સ્વધર્મી વધારવાની ઘેલછા કરે છે તે હિંદને હાનિ કર્તા છે, એમ માનીએ છીએ. દિલ્હીમાં મહાત્મા ગાંધીએ બન્ને કોમના સંપ માટે એકવીશ ઉપવાસ કર્યા છે તેથી બન્ને કોમના આગેવાનોએ ભેગા મળી યોગ્ય સંપના કાયદા ઘડયા છે. તે પ્રમાણે બન્ને કોમ અને ખ્રીસ્તિયો વર્તે તો તેથી હિંદમાં શાંતિ

સંપ રહી શકે. જૈનશાસ્ત્રોમાં પણ જે જૈનો વટલાઈ ગયેલા હોય તેઓને પ્રાયશ્ચિત આપીને પાછા જૈન બનાવવાની આજ્ઞા આપેલી છે. તથા અન્ય ધર્મીઓ કે જે મુસલમાન હોય ખ્રીસ્તી વગેરે હોય તેઓમાંના એકને પણ જૈનધર્મી બનાવવામાં શાસ્ત્રકારોએ ચૌદરાજલોકના જીવોને અભયદાન આપવાથી જેટલું ફળ થાય તેટલું જ ફળ દર્શાવ્યું છે, મિથ્યાત્વીઓને જૈનધર્મી બનાવવામાં અનેક તીર્થોની યાત્રાનું ફળ થાય છે. એમ જૈન શાસ્ત્રો ઘંટનાદ કરીને જણાવે છે. માટે હવે જૈનોએ જૈનધર્મમાંથી અન્યધર્મમાં ગયેલાઓને તથા અન્ય ધર્મીઓને તન મન ધનથી જૈનધર્મી બનાવવા માટે ન્યાયથી પુરૂષાર્થ કરવો જોઇએ. પાંચમાઆરામાં બોલે તેનાં બોર વેચાય છે. ચડસા ચડસી અને સ્પર્ધાસ્પર્ધી અને ધાર્મિક જુસ્સાના જમાનામાં જૈનો જો ચેતશે નહીં તો તેઓનું જગતમાં નામ નિશાન પણ રહેશે નહીં. જૈનોએ હવે ઠેકાણે ઠેકાણે જૈન પાઠશાળાઓ ખોલવી જોઇએ અને બાલકોને અને વિધવાઓને મદદ કરવી જોઈએ. અને ખ્રીસ્તીઓની ખાનગી સ્કુલોમાં બાળકોને નહીં મૂકવાં જોઈએ. મીસનસ્કુલોમાં જૈન બાળકોને ભણવા મોકલવાથી તેઓ પર ખ્રીસ્તી ધર્મની અસર થઈ જાય છે અને તેથી તેઓ શંસયી નાસ્તિક બની જાય છે. માટે જૈનોએ પોતાના બાળકોને પાઠશાળામાં મોકલવાં અને ગુરૂઓ પાસે અભ્યાસ કરવા મોકલવાં તથા તેઓને ઘેર દરરોજ જૈનધર્મનો જ બોધ આપ્યા કરવો. ખ્રીસ્તી પાદરીઓ વગેરેના હુમલાઓનો જવાબ ન આપવો તે તો તમોગુણી નિર્વીર્ય શાન્તતા છે અને તેમાં કાયરતા તથા નામર્દાઈપણું તથા ભીરૂપણું છે. સત્યનો પ્રચાર કરવામાટે નિર્ભય થઈ સત્ય કહેવું જ જોઈએ, અને દુઃખ પડે તે સહેવાંજ જોઇએ. તે વિના આત્મબળ ખીલવાનું નથી અને પશુબળનો નાશ થવાનો નથી. જૈનશાસ્ત્રોના આધારે અમોએ જે સત્ય લાગ્યું તે જણાવ્યું છે. ઇશ્વર અને ધર્મની બાબતમાં

તથા આચારની બાબતમાં અમારા વિચાર અમોએ જણાવ્યા છે. અમને ખ્રીસ્તીઓ ઉપર વૈર નથી, દ્વેષ નથી. ફક્ત ધાર્મિક વિચારો સંબંધી અમારા વિચારો અમોએ જણાવ્યા છે. ઈસુક્રાઈસ્ટના જે કંઈ નીતિના વિચારો છે તેને અમો નીતિની દૃષ્ટિએ સત્ય માનીએ છીએ, પણ બાયબલના જે વિચારો અમોને સત્ય જણાયા નથી તેનો દલીલો પૂર્વક અમોએ ઉત્તર આપ્યો છે. ખ્રીસ્તી ધર્મના સર્વવિચારોમાં અને સર્વ આચારોમાં સર્વથા સત્યતા નથી. ખ્રીસ્તી ધર્મ કરતાં હિંદુ ધર્મના આચારો વિચારોમાં વિશેષ સત્યતા છે. બંને ધર્મોના ધર્મશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ અમોએ કરેલો છે તેથી ઉપર પ્રમાણે જણાવીએ છીએ. ઇંગ્લાંડ ફ્રાન્સ વિગેરે દેશોમાં કેટલાક યુરોપીયનો સ્વતંત્ર વિચારના થઈ ગયા છે, તેઓ બાયબલની સર્વ વાતોને હવે સત્ય માનતા નથી. બાબા વાક્યં પ્રમાણં કરવાનો જમાનો હવે વહી ગયો છે. હવે સર્વધર્મ શાસ્ત્રોની બધી વાતની કસોટી થાય છે. રોમન કેથોલીક, પોપ ગુરૂઓ કે જે મરતાઓને પ્રભુના નામની ચીઠ્ઠીઓ આપે છે અને તેમાં જણાવે છે કે હે પ્રભુ!! તારા વિશ્વાસે આ ભકતોએ અમને ધન ગાડી ઘોડા આપ્યા છે, માટે તું તેમને સ્વર્ગમાં એનાથી ઘણા પાછા આપજે. એમ કહીને ચીઠ્ઠીઓ આપે છે, અને મરેલા માણસોની કબ્રમાં તે ચીઠ્ઠીઓ દાટવામાં આવે છે. પોપોના ધર્મશાસ્ત્રોના એવા વિચારની સામે ખ્રીસ્તી પાદરી લ્યુથર થયો અને તેણે ખ્રીસ્તીધર્મ શાસ્ત્રોમાં ઘણું પોકળ જણાવ્યું અને તેણે પ્રોટેસ્ટંટ પંથ નવો ઉભો કર્યો. મહાત્મા ગાંધી પણ ખ્રીસ્તીધર્મ અને બાયબલ ધર્મ શાસ્ત્રની સમાલોચના નીચે પ્રમાણે કરે છે. "અનેક ખ્રીસ્તી મિત્રોએ અતિશય માયા બતાવીને અમેરિકા, ઇંગ્લંડ અને હિંદુસ્તાનમાંથી મને પુસ્તકો મોકલેલાં. મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે આમાં તેમની ભલમનસાઈ હતી પણ તેમણે મોકલેલાં ઘણાં પુસ્તકોની હું કદર ન કરી શકયો. તેમણે મોકલેલાં

પુસ્તકોનેવિષે તેઓ રાજીથાય એવું હું કાંઈ લખીશકું તો કેવું સારૂં ! એમ મનમાં થાય છે પણ મારા મનમાં ન હોય છતાં તેવું લખું તો તે ગેરવાજબી અને જૂઠું કહેવાય. ખ્રિસ્તીધર્મ વિષેનાં સનાતની ખ્રીસ્તીઓએ લખેલાં પુસ્તકોથી મને સંતોષ નથી થયો. ઈશુખ્રીસ્તના જીવનચરિત્ર માટે તો મને અતિશય આદર છે, તેમના નીતિબોધ તેમનું વ્યવહારજ્ઞાન તેમનું બલીદાન એ સૌને માટે તેમના તરફ પૂજ્યભાવ થયા વિના રહેતો નથી, પણ ખ્રીસ્તીધર્મ પુસ્તકમાં ઉપદેશવામાં આવ્યું છે કે ઈશુ ઈશ્વરના અવતાર હતા અથવા છે અથવા તો તે ઈશ્વરના એકજ પુત્ર હતા અથવા છે તે હું સ્વીકારતો નથી. બીજાનું પુણ્ય ભોગવવાનો સિદ્ધાંત હું નથી સ્વીકારતો. ઈશુનું બલીદાન એક નમુનો છે અને આપણને સૌને આદર્શ રૂપ છે, આપણે સૌને મોક્ષને માટે ક્રોસપર ચઢવાનું છે એટલે તપશ્ચર્યા કરવાની છે. બાઈબલના શબ્દો. પુત્ર પિતા અને પવિત્ર આત્માનો કેવળ વાચ્યાર્થ કરવાની હું નાપાડું છું એ બધાં રૂપકો છે, તેમજ ગિરિશિખરના ઉપદેશ ઉપર જે મર્યાદા મૂકવાનો પ્રયત્ન થાય છે તે પણ હું સ્વીકારતો નથી. નવા કરારમાં લડાઈને માટે કયાંય બચાવ હું નથી જોતો. ઈશુ ખ્રીસ્તને દુનીયામાં થઈ ગયેલા અતિયશસ્વી ગુરૂઓ અને રસૂલોમાંના એક હું માનું છું, પણ કહેવાની જરૂર નથી કે બાયબલને હું ઈશુના જીવન અને તેના ઉપદેશનું ભૂલવિનાનું બયાન નથી માનતો, તેમજ નવા કરારનો શબ્દે શબ્દ ઈશ્વરનો પોતાનો શબ્દ છે એમ હું નથી માનતો અને જૂના કરારની વચ્ચે એક મહત્વનો ભેદ છે. જૂનામાં કેટલાક અતિ ગહન સત્યો છે પણ નવા કરારને હું જેટલો આદર આપું છું તેટલો આદર તો જૂનાને ન આપી શકું. નવાને હું જૂનાના ઉપદેશની વિસ્તારેલી આવૃત્તિ અને કેટલીક બાબતોમાં જૂનાના ત્યાગ રૂપે માનું છું. તેમ નવા કરારને હું ઈશ્વરનો આખરી શબ્દ પણ નથી માનતો. વિશ્વમાં વસ્તુ માત્રને જે વિકાસ ક્રમ લાગુ પડે છે તેજ વિકાસ ક્રમને ધાર્મિક વિચારો પણ પાત્ર છે.

માત્ર ઇશ્વર જ અવ્યય છે અને તેનો સંદેશ માનવાના જંત્રદ્વારા મળે છે એટલે જંત્ર જેટલું ઇશ્વરી વાકય પણ શુદ્ધ અશુદ્ધ હોય હોવાનો સંભવ છે એટલે મારા ખ્રીસ્તી મિત્રો અને શુભ ચિંતકોને હું માન પૂર્વક આગ્રહ કરૂં છું, કે તેઓ હું જેવો છું તેવોજ મારો સ્વીકાર કરે. તેઓના વિચારને અને તેઓ છે તેવો હું થાઉં એવી તેમની ઇચ્છાને હું માન આપું છું અને કદર કરૂં છું..

મહાત્મા ગાંધી જેવા વૈષ્ણવહિંદુએ બાયબલ વિગેરેની આલોચનામાં ઉપર પ્રમાણે જે અભિપ્રાય આપ્યો છે. તે ગાંધીજીની દૃષ્ટિ પ્રમાણે છે, પણ અમોએતો અમારા વિચારો પુસ્તકમાં જણાવી દીધા છે, તેથી વાચકો પુસ્તકને વાંચી તેનો ખ્યાલ કરશે. પૃથ્વીને બન્યાં સાતહજાર વરસ જણાવનાર બાયબલ શાસ્ત્ર છે, તેથી જણાય છે કે બાયબલના વિચારો છે તે મનુષ્યકૃત છે. મનુષ્યથી ઉત્પન્ન થયેલા છે પણ તે સર્વજ્ઞનાં વચનો નથી. જૈન-શાસ્રોમાં સર્વજ્ઞપણાનો પ્રકાશ થાય છે. વાચકો જૈનશાસ્રોનો જો અભ્યાસ કરશે તો તેમને જૈનધર્મની શ્રદ્ધા ઉપરજ આવવું પડશે. જૈનોને જૈનશાસ્ત્રોમાંથી એટલું બધુ લેવાનું છે કે તેમને માટે બીજું કશું કંઈપણ બાકી રહેતું નથી. તેથી જૈનોને ખ્રીસ્તી થવાની કંઈપણ જરૂર રહેતી નથી. ખ્રીસ્તીઓને જૈન ધર્મ પાળવાની જરૂર છે, કે જેથી તેઓ માંસાહાર વગેરેનો ત્યાગ કરીને આત્માની શુદ્ધિ કરી શકે અને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે. જૈન સાધુઓ જેવા ખ્રીસ્તી પાદરીઓના આચાર નથી. આખી દુનિયામાં સર્વધર્મગુરૂઓમાં જૈન સાધુઓ પહેલા નંબરે આવે છે, એમ લાલજી કહે છે. અને અહિંસા પાળવામાં સર્વ-કોમના ગૃહસ્થો કરતાં જૈનકોમના ગૃહસ્થો પહેલા નંબરે આવે છે. ખ્રીસ્તી ધર્મમાં ખાસ તત્વજ્ઞાન નથી. ખરૂં તત્ત્વજ્ઞાન તો જૈનશાસ્ત્રોમાં ભર્યું છે. હવે હિંદુધર્મગુરૂઓએ અને જૈનધર્મગુરૂઓએ ખ્રીસ્તી પાદરીઓની પેઠે અત્યંતપુરૂષાર્થ કરવો જોઈએ, અને **ખ્રીસ્તી તથા મુસલમાન થતા લોકોને ઉપદેશથી અટકાવવા જોઇએ.**

કેટલાક ગરીબ જૈનો દુઃખના માર્યા ખ્રીસ્તી થઇ ગયા છે. અમ-દાવાદની જૈનબોડીંગમાં કપડવંજનો એક નાનો છોકરો ભણતો હતો, તેને રસ્તામાંથી એક ખ્રીસ્તીએ ફોસલાવી ઉપાડી લીધો તેના સામો કેસ લડવામાં આવ્યો તો પણ જૈન બાળક મળ્યો નહીં ખ્રીસ્તી પાદરીઓનું એકજ લક્ષબિંદુ છે કે આખી દુનિયાને ખ્રીસ્તી બનાવી દેવી. મુસલમાનને એકજ ધ્યેય છે કે આખી દુનિયાને મુસલમાન બનાવી દેવી અને તેને માટે જે થાય તે કરવું. જૈનો અને હિંદુઓ આવી સ્થિતિમાં ઉંઘે છે. લાખો કરોડો રૂપીઆ બીજી બાબતોમાં વાપરે છે; પણ ગરીબોને ખ્રીસ્તી થતા અટકાવવા એ તરફ લક્ષ દેતા નથી એ મોટી શોકની વાત છે. હવે જૈન સાધુઓ વિશેષ સંખ્યામાં વધ્યા વિના જૈનધર્મનો ઉદય થવાનો નથી. શ્રી આત્મારામજી ઉર્ફે વિજયાનન્દસૂરિએ જૈનધર્મની ઉન્નતિમાટે ઘણો આત્મભોગ આપ્યો છે. હાલના આચાર્યોએ તથા સાધુઓએ તથા શ્રાવકોએ અન્યધર્મીઓના થતા હુમલા-ઓનો પ્રત્યુત્તર દેવામાટે **જૈનધર્મરક્ષકમહાસભા** સ્થાપવી જોઈએ, અને જેટલાં જૈનધર્મના ઉપર હુમલો કરનારાં પુસ્તકો છપાય તે સર્વનો ઉત્તર ગ્રંથોથી અને માસિકોથી આપવો. તથા અન્ય લોકોને જૈન બનાવવા માટે જે જે યોગ લાગે તે તે ઉપાયો લેવા. જૈનસાધુઓનું મહામંડળ જો ભરાય તો આ બાબતનો તુર્ત ઉકેલ આવે. અમોએ તથા મુનિશ્રી કપુર વિજય જીએ વિ. સં. ૧૯૬૪ માં સાધુ મહામંડળ ભરવાનો વિચાર ભોયણી મુકામે કર્યો હતો, પણ કેટલાક સાધુ વિરુદ્ધ હોવાથી તે કાર્ય બની શક્યું નહિ. વિ. સં. ૧૯૭૬ માં અમદાવાદમાં પોષમાસમાં અમદાવાદના સર્વ ઉપાશ્રયના સાધુઓનું મંડળ ભેગું કરવા વિચાર કર્યો હતો, અને પન્યાસ કેસર વિજયજીએ તેમાં ભાગ લીધો હતો, પણ શ્રી વિજય નીતિસૂરિજીના વિચારમાં પાછળથી પરિવર્તન થયું, તેથી મંડળ ભરવું બંધ રહ્યું. વિ. સં. ૧૯૭૮ ના પોષ માસમાં ભારતીય

કોંગ્રેસ અગર ભારત મહાસભા છત્રીસમી ભરાઈ હતી, તે વખતે પણ પ્રયત્ન કર્યો હતો. પણ હજી જૈન મુનિયો અને સૂરિયોની ધ્યાનમાં હાલની પરિસ્થિતિ બરાબર આવતી નથી, પણ જો આ પ્રમાણે ચાલ્યા કરશે તો આર્યસમાજીઓના તથા ખ્રીસ્તીઓના તથા અન્ય ધર્મીઓના હુમલાઓથી જૈનકોમની પડતી થશે, અને દુનિયામાં જૈનોનું નામ નિશાન પણ ન રહે એવો ભય રહે એવું જૈન કોમના ઘટાડાથી જણાય છે, માટે હાલને હાલ જૈન મુનિયોએ આ તરફ ખાસ લક્ષ આપવાની જરૂર છે. મારાથી જેટલું બની શકે છે તેટલું હું કરૂં છું પણ સર્વ સૂરિઓએ અને મુનિયોએ આ તરફ ખાસ લક્ષ્ય આપવું જોઈએ. ખ્રીસ્તીઓનું સર્વ પાદરીમંડળ એકઠું થઇને કામ કરે છે. સર્વ જાતના હિંદુઓનું સંગઠન કરવા માટે સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ, તથા મદન મોહન માલવીયા વગેરે ભગીરથ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. જૈનાચાર્યો મુનિયો અને શ્રાવકો જો સામાન્ય ધર્મ મતભેદની તકરારોને મોટું રૂપ આપીને હવે માંહોમાંહે લડયા કરશે અને સમયજાણ નહીં થાય તો તે ભવિષ્યની જૈનકોમના ધિક્કારને પામશે. અને તેમણે વર્તમાનમાં કરેલી ભૂલનો સુધારો ભવિષ્યમાં થશે નહીં એવી દશા આવશે. માટે જૈન શાસનનાયક આચાર્ય શ્રી વિજય કમલસૂરિ, શ્રી વિજયનેમિસૂરિ, શ્રીવિજયસિદ્ધિસૂરિ, શ્રી સાગરાનંદ-સૂરિ, શ્રી વિજયનીતિસૂરિ, શ્રી વિજયેન્દ્રસૂરિ, શ્રી કૃપાચંદ્ર-સૂરિ, શ્રી પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી તથા મુનિશ્રી હંસવિજયજી તથા મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી, પ્રવર્તક શ્રી કાંતિમુનિજી, શ્રી અજીતસાગરસૂરિ, પન્યાસ શ્રી દાનવિજયજી, મુનિશ્રી રામવિજયજી, શ્રી મણિસાગરજી, શ્રી ગૌતમસાગરજી, તથા શ્રી સાગરચંદ્રમુનિ વિગેરે સર્વ સૂરિયોએ અને મુનિયોએ આવા સંકટના સમયમાં એકત્ર થઈ ને પૂર્વાચાર્યોની પેઠે જૈનધર્મીઓની વૃદ્ધિ કરવા તથા જૈનશાસ્ત્રોનું રક્ષણ કરવા કટિબદ્ધ થવું જોઇએ અને પરસ્પરની ગચ્છમતભેદની સામાન્યતકરારોને આગળ કરીને કુસંપ

કલેશ ખંડનમંડનની પ્રવૃત્તિ હવે ન કરવી જોઈએ. એમ હું સર્વ મુનિગણને પ્રાર્થું છું. ઉપર જણાવેલા સર્વસૂરિયો અને સર્વમુનિયો મારા પરિચયમાં આવેલા છે, તેઓને હું પ્રાર્થીને ઉપરની બાબતને ધ્યાનમાં લેવા ખાસ વિજ્ઞપ્તિ કરૂં છું. મુનિશ્રી માણેકમુનિજી તથા મુનિશ્રી લલિત વિજયજી તથા ન્યાય-તીર્થ શ્રી ન્યાયવિજયજી તથા મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી તથા મુનિશ્રી ખાંતિવિજયજી તથા વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ શ્રીલબ્ધિવિજયજી તથા શ્રી વિજયોદયસૂરિ તથા શ્રી વિજયદર્શનસૂરિ તથા શ્રી જંબુવિ-જયજી તથા પન્યાસ શ્રી મેઘવિજય ગણી તથા મુનિશ્રી બુદ્ધિ-વિજયજી વગેરે સાધુઓ અમારા સમાગમમાં આવેલા છે અને તે ઘણા ઉત્સાહી છે. જો તેવા યુવક સાધુઓ ધારે તો હાલની જૈનકોમની પડતી સ્થિતિમાં કંઇક સુધારો વધારો કરી જૈનોની ઉન્નતિ કરી શકે. એમોએ લાલાલજપતરાય અતે જૈનધર્મ પુસ્તક લખવા માંડયું તે પહેલાં પંડિત લાલા હંસરાજ પંજાબી જૈને **ભારતકા ઇતિહાસ** પુસ્તકમાં લાલાં લજપતરાયે જે આક્ષેપો કર્યા હતા, તેનો ઉત્તર આપ્યો હતો, તે અમોએ વાંચ્યો હતો અને તેમાં પણ તેમણે સાધુઓને આ બાબતપર લક્ષ દેવાની સૂચના કરી હતી. તેથી અમો લાલાહંસરાજ જૈનપંડિતને ધન્યવાદ આપીએ છીએ તેમણે ઘણીજ સભ્ય ભાષામાં મધ્યસ્થ-પણાથી લાલાલજપતરાયના સાત આક્ષેપોનો ઉત્તર આપ્યો છે. તે પુસ્તક વાંચવા જૈનોને ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ. લાલા-લજપતરાય અને જૈનધર્મ તથા જૈન ખ્રીસ્તી સંવાદ તથા સિદ્ધાચલ નવાણું પ્રકારની પૂજા એ ત્રણ ગ્રંથ અમોએ વિ. સં. ૧૯૮૦ના માઘ ફાગણમાસમાં પ્રાંતિજમાં લખ્યા, પ્રાંતિજના જૈન સંઘે સેવા ભક્તિમાં કંઈ બાકી રાખ્યું નથી સ્થાનકવાસીજૈનો અને જૈનશ્વેતામ્બરમૂર્તિપૂજક જૈનો એ બે કોમો વચ્ચે પ્રાંતિજમાં વીસ પચીસ વર્ષથી કુસંપ ચાલ્યો આવતો હતો. તેથી પ્રાંતિ-જમાં ચૈત્ર સુદિ ૧ ને રોજે બંને ફીરકાના જૈનોને ભેગા કરાવ્યા,

અને બંનેનું ઐક્ય કરવાનું ભાષણ આપ્યું તેથી હાલ બંને પક્ષના જૈનો સંપીને વર્તે છે. પ્રાંતિજથી ચૈત્રસુદિ ૩ ત્રીજે વિહાર કરી મહુડી ગામમાં આવવાનું થયું, ત્યાંથી માણસા થઈ વૈશાખ વદિમાં પેથાપુર આવવાનું થયું, પેથાપુરથી જૈન ધર્મ અને ખ્રીસ્તીધર્મનો મુકાબલો અને જૈન ખ્રીસ્તી સંવાદ એ બે પુસ્તક અમદાવાદ પ્રજાહિતાર્થપ્રેસમાં મોકલાવી દીધાં, અને આશ્વિન માસમાં બંને પુસ્તકો છપાઈ ગયાં છે. બંને પુસ્તકમાં જે કાંઇ અશુદ્ધિ રહી હોય તેનો પંડિત પુરૂષો સુધારો કરશો એમ પ્રાર્થું છું. આ પુસ્તકનાં પ્રુફ સુધારવામાં પેથાપુર નિવાસી શા. મોતિલાલ પાનાચંદ તથા પરીખ. રમણિકલાલ ડાહ્યાભાઈ એ બંનેએ અમોને મદદ કરી છે.

ॐ अर्हं महावीर शान्तिः ३

વિ. સં. ૧૯૮૦ આશ્વિન વિજયાદશમી.

મુ. પેથાપુર.

લે. બુદ્ધિસાગર.

નિવેદન

સ્વ. પ. પૂ. યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ વિ. સં. ૧૯૫૭ની સાલમાં સુરતના ચાતુર્માસ દરમિયાન 'જૈન ધર્મ અને ખ્રિસ્તી ધર્મનો મુકાબલો' નામનું પુસ્તિકા લખી હતી. અંગ્રેજોના શાસન દરમિયાન ખ્રિસ્તી પાદરીઓ તરફથી પોતાના ધર્મના પ્રચાર ઉપરાંત હિન્દુ અન જૈન ધર્મપર પ્રહારો અને ખોટા આક્ષેપો કરવામાં આવતા હતા. તેનો શાસ્ત્રીય જવાબ આપવાને માટે પ. પૂ. શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ આ પુસ્તિકા લખી હતી. વળી એ સમયે શ્રીમતી સ્ટીવન્સને જૈન ધર્મ વિષે લખેલા પુસ્તકમાં જૈન ધર્મનું હાર્દ સમજ્યા વિના કરેલા કેટલાક ખોટા આક્ષેપો અને અભિપ્રાયોનો જવાબ આપવા માટે 'જૈન ખ્રિસ્તી સંવાદ' નામની પુસ્તિકા પ. પૂ. બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ પણ લખી હતી. ત્યાર પછી આ બંને પુસ્તિકાઓ એક પુસ્તકરૂપે પ્રગટ થઈ હતી.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ તે સમયે કેવી પરિસ્થિતિ પ્રવર્તતી હતી તેનો વાસ્તવિક ચિતાર પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં આપ્યો છે. પુસ્તકના લખાણને સમજવામાં તે બહુ ઉપયોગી થાય તેમ છે.

ઘણાં વર્ષોથી આ પુસ્તક મળતું ન હતું, એટલે એની આ નવી આવૃત્તિ મંડળ તરફથી છપાવવામાં આવી છે. જિજ્ઞાસુ વાચકોને તે ઉપયોગી થઈ પડશે એવી આશા છે.

લિ.

મુંબઈ. રમણલાલ ચી. શાહ

સં. ૨૦૪૩ પ્રમુખ,

ભાદરવાવદ-૧૦ શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ

તા. ૧૭-૯-'૮૭ મુંબઈ * મહુડી

જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તીધર્મનો મુકાબલો
તેમાં

જૈનધર્મની સત્યતા.

જૈન અને ખ્રીસ્તીના પ્રશ્નોત્તર

જૈન—ઓ મારા પ્રિય મિત્રો ! તમોએ આકાશમાં સૂર્ય તો દીઠો હશે !

ખ્રીસ્તી—હા ભાઈ, પણ તે શાથી રહ્યો હશે ?

જૈન—તે પોતાના સ્વભાવથી રહ્યો છે. આ પ્રત્યક્ષ જે દેખાય છે તે તો સૂર્યનું વિમાન દેખાય છે. સૂર્ય તો વિમાનમાં બેઠા છે. વિમાનના પ્રકાશથી જગત્‌માં પ્રકાશ થાય છે.

ખ્રીસ્તી—ઠીક. તમો કહો છે તે શાથી ખરૂં માનીએ કે પોતાનાં સ્વભાવથી સૂર્ય આકાશમાં રહ્યો છે ?

જૈન—જેને સંપૂર્ણ જગતનું જ્ઞાન છે. જે ત્રણલોકના ભાવ પ્રકાશક છે, સર્વપ્રાણી માત્રના મનના વિચાર જાણનાર છે, એવા તીર્થંકર ભગવાનના કહેવાથી સત્ય જાણીએ છીએ.

ખ્રીસ્તી—તીર્થંકર, એટલે શું અને તે કોણ ? તેનું કહેલું તમે કહો છો તેમાં પ્રમાણ શું ?

જૈન—જેને રાગદ્વેષાદિ નથી અને સજે મભાવે વર્ત્તે છે તથા પોતે કર્મનો નાશ કરી કેવલજ્ઞાન પ્રગટાવે છે અને અષ્ટ મહાપ્રતિહાર્યના જે સ્વામી છે તે તીર્થંકર કહેવાય છે. તે ચતુર્વિંધ (સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ) સંઘની સ્થાપના કરે છે. તેમણે પ્રરૂપેલાં સિદ્ધાંત-આગમ અને તેમના શિષ્યો ગણધરો અને ગણધરથી ચાલતો આવતો આચાર્યનો સંપ્રદાય તેના ઉપદેશથી અમે સત્ય જાણીએ છીએ કે સર્વ પદાર્થ માત્રનું જ્ઞાન તીર્થંકરને છે.

ખ્રીસ્તી—તીર્થંકર કેટલા હોય છે ?

જૈન—૭ આરામાં ચોવીસ તીર્થંકર હોય છે.

ખ્રીસ્તી—આરામાં કેટલા હોય છે.

જૈન—બાર. ઉત્સર્પિણીના ૭ અને અવસર્પિણીના ૭.

ખ્રીસ્તી—આ જગત્ પ્રભુ ઈસુએ બનાવ્યું તે અમો સત્ય જાણીએ છીએ.

જૈન—આ જગત પ્રભુએ બનાવ્યું નથી. પ્રભુએ જગત્ બનાવ્યું તે કયા પુસ્તકમાં છે તેનું પ્રમાણ બતાવો !

ખ્રીસ્તી—પ્રભુના પવિત્ર પુસ્તક બાઈબલમાં લખ્યું છે.

જૈન—શું લખ્યું છે ? કેવી રીતે ? તે કહો.

ખ્રીસ્તી—પરમેશ્વરે પોતાના શબ્દવડે કરીને આકાશ અને પૃથ્વી નિર્માણ કીધાં અને આખી પૃથ્વી ધીમે ધીમે ઉત્પન્ન થાય તેવી તેની મરજી હતી. તેણે તો પહેલાંથી બધી વસ્તુઓની સંખ્યા તથા આકાર નિર્માણ કર્યા હતા.

જૈન—શબ્દ કયાંથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ખ્રીસ્તી—મુખમાંથી શબ્દ થાય છે, તે શું તમે સમજતા નથી ?

જૈન—હા ભાઇ સમજુ તો છું, પણ મારૂં પુછવાનું રહસ્ય એ છે કે, પ્રભુને મુખ હતું ને મુખવાળાને તો આંખ, કાન, નાક વિગેરે બીજી ઇંદ્રિયો હોય છે ત્યારે શરીર પણ તેને ખરૂં કે નહીં ? તેવા વિચારમાં હું પડયો છું.

ખ્રીસ્તી—અરે વાહ ! શરીર વિના મુખ તે હોય ! માટે શરીર પણ તેને ખરૂં.

જૈન—જેને શરીર હોય તેને આકારવાન્ કહેવાય કે નહીં ?

ખ્રીસ્તી—બેશક, આકારવાન્ કહેવાય.

જૈન—ત્યારે તમારા આ પ્રમાણ મુજબ જગત્ કર્ત્તા પ્રભુ આકારવંત થયો.

ખ્રીસ્તી—હા, આકારવંત માનવો તેમાં શું વિરોધ છે ?

જૈન—તમારા સવાલ જવાબથી પહેલી પોથીમાં પાનું ૨૭ પ્રશ્ન ૫૭ માં તમો દેવનું વર્ણન કરો છો તેમાં તમોએ કહ્યું છે કે, “દેવ નિરાકાર આત્મા છે.” તે તમારા પુસ્તક પ્રમાણે નિરાકાર અને તમો જે મોહોડે સાકાર કહો છો તેમાં ખુલ્લો વિરોધ છે. આ વિચારવા જેવી વાત છે.

ખ્રીસ્તી—હયો ભાઈ રહ્યું ત્યારે, હવે દેવને નિરાકાર માનીશું પછી તો કાંઈ વિરોધ નથી આવતો ને !

જૈન—તમારા પવિત્ર લેખની વાર્તા ઉપરથી કરેલા સુવૃત્તાંતો ભાગ ૧ લો પત્ર ૭૭ અધ્યાય ૨૭ માં લખ્યું છે કે:— “મુસો સીના પર્વત ઉપર ચડયો ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, ત્રીજા દહાડા લગી લોકને તૈયાર કર, કેમકે તે દહાડે પ્રભુ સીના પર્વત ઉપરથી સર્વ લોકના દેખતાં ઉતરશે. જે કોઈ પર્વતને અડકશે તેને પ્રભુ મારી નાંખશે. ત્રીજે દિવસે રણસીંગડાનો મોટો અવાજ થયો. મુસો પર્વત ઉપર પ્રભુ સાથે હતો ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, હે મુસા. હું તારો દેવ છું, મારા સિવાય બીજા દેવોને ન માનવા. મારે માટે ઘડેલી મુર્ત્તિ તું ના કર, તું હત્યા ના કર, વ્યભિચાર ના કર, મુસો ચાલીસ રાત દિવસ ત્યાં રહ્યો અને પ્રભુ સાથે વાતો કરતો હતો.” આ વાત ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે પ્રભુ સાકાર હતા, કેમકે જો તેમ ન હોય તો મુસાની સાથે વાતચીંત શી રીતે કરે ! માટે દેવ નિરાકાર નહીં પણ સાકાર હતા એમ આથી સિદ્ધ થતાં દેવ “નિરાકાર” માનવામાં વિરોધ આવે છે.

ખ્રીસ્તી—એવાં અનુમાન કરવા ઉપરથી તો એમ સ્પષ્ટ કેમ માનીએ ! પરંતુ દેવ સાકાર છે એવું પ્રમાણ અમારા બીજા કોઈ ગ્રંથમાંથી બતાવી શકો છો ?

જૈન—હા. જુઓ પુરાતન સ્થાપનાનું તમારૂં પુસ્તક ઈર્મયાનો ભવિષ્યવાદ પાનું ૯૬૭. તેમાં કહ્યું છે કે “પ્રભુએ પોતા

નો હાથ કહાડી મારા ઉપર મુકયો. વળી જુઓ હજકીઆલભવિષ્યવાદીનું પુસ્તક પાનું ૧૦૭૫ માં એમ લખ્યું છે કે " વંટોળીયાનો વાયુ ઉપરથી આવ્યો, તેની વચમાં અગ્નિ તેમાં કાચમણીના જેવું તેજ છે. તેઓની વચમાંથી ચાર પ્રાણીઓની પ્રતિમા, તે દરેક પ્રતિમાના ચાર મુખ, અને ચાર ચાર પાંખ, પ્રભુના ગોરવની પ્રતિમાનો આભાસ નેજ મેં જોયો, અને હું ઉંધો પડયો. જે મેં બોલનારનો શબ્દ સાંભળ્યો એ વિગેરે સાકારપણું દેખવામાં બીજાં દષ્ટાંતો છે, અને નિરકાર માનો છો એ મોટા વિરોધની વાત છે.

ખ્રીસ્તી—તમોને અમોએ કહ્યું એમાં શો વિરોધ આવે છે?

જૈન—અમોને તો કાંઈ પણ વિરોધ તથા હરકત આવતી નથી, પણ તમારા એક ગ્રંથમાં " નિરાકાર " અને બીજા ગ્રંથમાં " સાકાર " માનો છો. ત્યારે તમારાં બે પુસ્તકમાંથી પવિત્ર કયું પુસ્તક સાચું માનવું, અને કયું ખોટું માનવું, એ વિચારવા જેવું છે.

ખ્રી૦—પ્રભુ તો નિરાકાર છે, પણ તેની ઘણી ભક્તિ કરે છે તેને દેખાવ આપે છે.

જૈન—અરે ! ઓ મારા મિત્રો, આ તમે શું બોલો છો ? તમને બોલતાં જરાપણ વિચાર પડતો નથી, કે જેને આકાર ન હોય તે શી રીતે આંખે દેખાય ? અને આંખે દેખાય તે નિરાકાર કેમ કહેવાય ? માટે તમારા અભિપ્રાય ઉપર વિચાર કરતાંજ નિરાકાર તો કહેવાશે નહીં. વારૂ એતો સમજ્યા. હવે તમારા માનેલા પ્રભુએ કેટલા દિવસમાં જગત્ બનાવ્યું તે જણાવવા કૃપા કરશો ?

ખ્રી૦—હા. આ વિષે તો અમો ખુલ્લો ખુલાસો જણાવીએ છીએ કે, દિવસ પહેલો–પરમેશ્વરે કહ્યું કે, અજવાળું થા ત્યારે અજવાળું થયું પછી અજવાળાને અંધકારથી જુદું કર્યું એટલે રાત દિવસ થયો. બીજો દિવસ–પ્રભુએ આકાશ બનાવ્યું. ત્રીજો દિવસ–પાણીથી પૃથ્વી જુદી કરી તેમાં વનસ્પતિ તથા ઝાડોને

ફળ આપનાર કીધાં. ચોથો દિવસ–દીવસ અને વર્ષ ને અર્થે જયોતિ કરી તારાઓને પણ બનાવ્યા. પાંચમો દિવસ–પક્ષીઓ અને જળચરો બનાવ્યા. છઠ્ઠો દિવસ–ચાલતા પ્રાણીઓ તથા ઢોરોને બનાવ્યા. પછી પરમેશ્વરે કહ્યું કે આપણે પોતાના સ્વરૂપ તથા પ્રતિમા પ્રમાણે માણસને બનાવીએ કે જે સર્વ પશુ પક્ષીઓ ઉપર અધિકાર ચલાવે એમ ધારીને આદમ નામે પુરૂષ અને હવા નામની સ્ત્રી બનાવી. એ રીત છ દીવસમાં ઉપર મુજબ જગત્ પ્રભુએ બનાવ્યું.

જૈન—દિવસ પહેલો (અને) પરમેશ્વરે કહ્યું એ પદ (શબ્દ) ઉપરથી ખુલ્લું સમજાય છે કે, પરમેશ્વરે કહ્યું ત્યારે તે સાંભળનાર બીજું કોઇ પણ હોવું જોઈએ. અને તે સાંભળનાર પણ કાનવાળો હોવો જોઈએ. કેમકે કાન વિના સાંભળવું સંભવતું નથી તેથી તે પુરૂષરૂપ હોવો જોઈએ. જો તમે દિવસને કહ્યું કે દિવસ થા, તો એમ પણ કહેવાશે નહીં, કેમકે તેમ કહેશો તો દિવસ પહેલાં સિદ્ધ ઠર્યો. ત્યારે તો દિવસ બનાવ્યો કહેવાય નહીં તેમજ દિવસને કાન પણ નથી, માટે પ્રભુએ કોને કહ્યું તે સમજાતું નથી. વળી જો તમે એમ કહેશો કે, પ્રભુએ પોતાના પ્રત્યે એવો શબ્દ કર્યો તો તે બીજા પ્રત્યે લાગુ પડશે નહીં એ વિરોધ આવે છે. વળી જુઓ ! દિવસ તો સૂર્યના પ્રકાશથી થાય છે માટે દિવસ પહેલાં સૂર્ય હોવો જોઇએ તો તેમ પણ નથી. કેમકે ઉપર બતાવ્યા મુજબ ચોથે દિવસે જયોતિ કરી એટલે સૂર્યાદિ બનાવ્યા અને દિવસ તો પહેલે દિવસે બનાવ્યો બતાવ્યો છે, માટે એ પણ સંભવતું નથી. બીજે દિવસે આકાશ બનાવ્યું કહ્યું. તે ઉપર વિચાર કરતાં પ્રશ્ન ઉઠે છે કે, આકાશ એટલે ખાલી જગા. તો પહેલે દિવસે આકાશ નહીં હતું અર્થાત્ ખાલી જગા ન હતી તો દિવસ કયે ઠેકાણે રહ્યો ? માટે આકાશ પહેલાં દિવસ સંભવતો નથી. કેમકે यत्र यत्र प्रकाशः तत्र शत्र आकाशः એટલે જયાં જયાં પ્રકાશ છે ત્યાં ત્યાં આકાશ છે. વળી ઇશ્વરે છઠે દિવસે પુરૂષ અને સ્ત્રી બનાવી તે પણ હરેક રીતે વિચાર

કરતાં સંભવતું નથી માટે તે પણ ખોટું છે. પૃથ્વી, પાણી, વાયુ, અગ્નિ વગેરે પદાર્થો બનાવવાનું પ્રભુને કંઈપણ પ્રયોજન હોતું-સંભવતુ-જણાતું નથી, અને છે પણ નહીં. માટે ઈશ્વરે જગત્ બનાવ્યું એમ જે તમારૂં કહેવું છે તે ખોટું અને મનોકલ્પિત છે.

ખ્રીસ્તી—મનોકલ્પિત કેમ કહેવાય, વિચાર તો કરો. જુઓને ! આવડું મોટું આ જે જગત્ દેખાય છે, પ્રત્યક્ષ છે, માટે તેનો બનાવનાર અવશ્ય મહાશક્તિમાન કોઇપણ હોવો જોઈએ. તે ઉપરથી પણ સમજાય છે કે આ જગત્ પ્રભુએ બનાવ્યું છે.

જૈન—વાહ વાહ, જ્ઞાનશક્તિવડે જરા ઉંડો વિચાર તો કરો, કે મંદ માણસ પણ પ્રયોજન વિના કંઈ કામ કરતો નથી તો ઇશ્વર જેને કહેવામાં આવે છે તેને શું પ્રયોજન હતું કે આ જગત્ બનાવે અને જાળ ગુંથે ? શું જગત્ બનાવ્યા પહેલાં ઈશ્વરને ગમતું નહોતું અથવા પોતાને એવી જાળ ગુંથવાની ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ કે શું ?

ખ્રી૦—હા, પોતાની ઈચ્છાથી શબ્દવડે ઈશ્વરે જગત્ ઉત્પન્ન કર્યું.

જૈન—ઠીક ભાઇ, તેને શી ઈચ્છા હતી ? વળી તેણે શબ્દ વડે જગત્ બનાવ્યું કહેવામાં આવે છે તો હાથવડે બનાવ્યું એમ કેમ નહી કહેવાય ? શરીરના અવયવોનો ઉપયોગ કર્યા વિના કોઈપણ પદાર્થ બની શકવો સંભવતો નથી એ તમો કયાં સમજતા નથી કે અમારે તેનું વધારે વિવેચન કરી સમજાવવું પડે તેમ છે. લખવામાં હાથ, ચાલવામાં પગ, સાંભળવામાં કાન, સુંઘવામાં નાક અને જોવામાં આંખ, એમ શરીરના સર્વ અવયવોવડેજ સર્વ કાંઈ બની શકે છે. તે સિવાય બનતું નથી. એ ન્યાયે ઉપર મુજબ હાથવડે બનાવ્યાનું કેમ ન સંભવે ? વળી તે ઈચ્છા પણ જેટલી મનુષ્યની હોય તેટલી બની શકે છે કે કેમ ? પુરૂષ સ્ત્રીના સંગમવિના સંતતિને

બનાવી શકતો નથી. વળી કહેશો કે તેની શબ્દવડે બનાવવાની શકિત હતી તેથી બનાવ્યું, તો તે પણ ખોટું છે. તેવું પણ બનવું અશકય છે. વળી કારણે કાર્ય નિપજે એ સિદ્ધાંત છે છતાં તેમણે કારણ વિના જગત્ કેમ બનાવ્યું. રાગ દ્વેષાદિ દૂર થયા હોય તેને પ્રભુ કહેવાય એ કોઈથી ના પડાય તેમ નથી, તો વિચારો, કે જે પ્રભુને ઈચ્છા થઈ, જગત્ બનાવ્યું, તેપર સત્તા ચલાવી. તેથી તે રાગી થયો એમ સ્પષ્ટ થયું. જેથી કરીને તેને પ્રભુ કેવી રીતે મનાય ? નજ મનાય. વળી જગત્ બનાવ્યા પહેલાં તેની ઈચ્છા હોય એમ સંભવતું નથી, જો ઈચ્છા હોત તો તે વખતે બનાવત. વળી તમો કહો છો કે દુનિયા જે બની તેને છ હજાર વર્ષનો આશરો થયો. ને પ્રભુ તો અનાદિનો છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે છ હજાર વર્ષ પહેલાં પ્રભુને ઈચ્છા સંભવતી નથી અને તે પહેલાં જગત્ પણ નહોતું ? ત્યારે તે પ્રભુ કયાં કયાં કામ કરતો હતો તે પણ જણાતાં નથી. તેમજ વળી જે શક્તિમંત હોય તે તો ક્ષણવારમાંજ ઇચ્છાનુસાર કાર્ય કરે, તેમ પણ તમારા પ્રભુની ઈચ્છા થઈ, તથાપિ તેને જગત્ બનાવતાં છ દિવસ થયા. વળી તે પ્રભુએ બધી વસ્તુના આકાર પહેલાંથી નક્કી કર્યા કહેવામાં આવે છે; તો અમો પુછીએ છીએ કે, પ્રભુએ આકાર તૈયાર કરી કયા ઠેકાણે રાખ્યા ? કદાચ તમો કહેશો કે પ્રભુએ તે પોતાની પાસે રાખ્યા, તો પછી પેહેલાંથી વસ્તુઓ સિદ્ધ ઠરી. તો ઇશ્વરે જગત્ બનાવ્યું એ ખોટું ઠરે છે.

ખ્રીસ્તી—પ્રભુએ પોતાના દીકરા ઈસુને જગત્પર લોકોને પોતાનો મહિમા બતાવવા મોકલ્યો.

જૈન—શું ઈસુજ પ્રભુનો દીકરો અને બીજાં માણસો નહી ?

ખ્રી૦—ના તેમ તો નહી. બીજાં માણસો પણ પરમેશ્વરના દીકરા તો ખરા.

જૈન—ત્યારે સર્વે મનુષ્યોની માફક ઈસુ પરમેશ્વરના

દીકરા ઠર્યા. એકલા ઈસુ જ પરમેશ્વરના દીકરા છે એમ કહેવાશે નહીં,

ખ્રી૦—ના. તેમ નહી. ફેર ખરો.

જૈન—શો ફેર ? તમારામત પ્રમાણેજ જગત્માં પેદા થયેલા સર્વ મનુષ્યો પરમેશ્વરના દીકરા કહેવાય તેમ ઇસુ પણ કહેવાય. અમોને તો કોઈ રીતે ફેર માલમ પડતો નથી. કારણ કે જે સ્ત્રીના ઉદરથી જે પુત્ર પેદા થાય તે સ્ત્રીનો સ્વામી અર્થાત્ તે પુત્રનો બાપ થાય તે અને ઉપર મુજબ સર્વ મનુષ્યનો બાપ જગત્ ઉત્પન્ન કર્તા તરીકે તમારામતે પરમેશ્વર એક છે, માટે તમારા કહેવા મુજબ ફેર માની શકાય તેમ નથી. વળી પરમેશ્વરને સ્ત્રી નથી અને તેમ નથી તો ઈસુ દીકરો પણ શી રીતે કહેવાય ? ઈસુની મા મરીયમ હતી તેનો જે સ્વામી હોય તે તેનો બાપ કહેવાય. પરંતુ મરીયમ પરણી નહોતી ત્યારે તે તેનો બાપ કેમ કહેવાય ?

ખ્રી૦—અરે ! એતો ઇસુ પ્રભુનો દીકરો હતો અને તેના બાપ પ્રભુ હતા.

જૈન—મેહેરબાન, ત્યારે તો પ્રભુ, ઇસુની મા મરીયમ તેના સ્વામી ઠરે છે.

ખ્રી૦—મરીયમનો સ્વામી પ્રભુ કહેવાય નહીં, કેમકે જગતમાં જેટલા પુરૂષો તેટલા દીકરા અને જેટલી સ્ત્રીઓ તેટલી દીકરીઓ પ્રભુની છે, માટે મરીયમ પણ પ્રભુની દીકરી છે.

જૈન—એ વાતની તમારા મત પ્રમાણે અમે કયાં ના પાડીએ છીએ પરંતુ પ્રભુની પોતાની દીકરી મરીયમ અને તેને પેટે પોતાના દીકરા ઈસુનો જન્મ પ્રભુએ આપ્યો, ત્યારે હવે તે કેવું સગપણ થયું તેની અમને સમજ પડતી નથી, તમો વિચાર કરી કહો.

ખ્રી૦—કુંવારી કન્યાને પેટે પ્રભુના મહિમાથી ઈસુ જન્મ્યો તેમાં શી હરકત ?

જૈન—હજારો કુંવારી કન્યાને પેટે પ્રભુના મહિમાથી દીકરા થાઓ તેમાં અમારે કાંઇ લેવા દેવા નથી, પણ પ્રભુએ કુંવારીને પેટે કેમ જન્મ આપ્યો ? તેનું શું કારણ ? કદાચ તમે એમ કહેશો કે, મરીયમ પવિત્ર આત્મા હતી. તેવી બીજી કોઇ સ્ત્રી જગત્માં નહોતી. તેથી તેના પેટે જન્મ આપ્યો. પણ જેનો પવિત્ર આત્મા હોય તેને અપવિત્રના સંગમથી અપવિત્ર પણું આવતું નથી, વળી પવિત્ર વસ્તુ અપવિત્રને પણ પવિત્ર કરે છે. એ ના પડાય તેમ નથી કેમકે જો એમ ન હોય તો તમારાજ મત પ્રમાણે ઇસુ જે પવિત્ર તેના સંગથી તેનાં લુગડાં પવિત્ર થયાં તેથી તે ખરૂં ઠરે છે, તો પવિત્ર ઇસુને પરણેલી સ્ત્રીના પેટે જન્માયો હોત તો તેમ કરવાની પ્રભુની શકિત શું નહોતી ? અને તેમ કર્યું હોત તો લોકમાં પણ યુકિતયુકત કહેવાત.

ખ્રીસ્તી—કુંવારી કન્યાને પેટે પ્રભુએ ઈસુને જન્માવ્યો તેથી લોકોને આશ્ચર્ય થાય, અને ચમત્કાર પામે, પરમેશ્વરનો મહિમા વધે અને તેનો દીકરો કહેવાય, માટે કુંવારીના પેટે પ્રભુએ ઈસુને જન્મ આપ્યો.

જૈન—સારૂ સાહેબ ! પરમેશ્વને ચમત્કાર બતાવવાનો આ તમારા મત પ્રમાણે રસ્તો સારો સુજ્યો હશે. જગત્કર્તા પોતે અને તેને વળી ચમત્કાર બતાવવાની અગત્ય ! આ પણ એક આશ્ચર્યજ. જો ચમત્કાર બતાવીને માનતા વધારવાની અને લોકોમાં મનાવા પૂજાવાની તમારા મત મુજબ પ્રભુને અગત્ય હોત તો તે પોતે પર્વત જેવડું રૂપ ધરી તારા જેવડા ડોળા કરીને દુનિયામાં ફરી લોકોનાં દુઃખ દારિદ્ર દફે કરતા રહ્યા હોત તો તેથી સર્વ લોકો બેશક ચમત્કાર પામત અને તેથી કોઇ પણ માણસ તમારા માનેલા પ્રભુને માન્યા વગર રહેત શું ? અર્થાત્ સર્વલોક માનતા શું પ્રભુમાં તેવી શકિત નહોતી ? વળી ક્ષમા ચાહી પુછવાની રજા લઉં છું કે, પ્રભુએ મરીયમને

પેટે ઈસુને જન્મ આપ્યો ત્યારે તે ગર્ભમાં કેટલાક દિવસ રહ્યા હોવા જોઈએ અને ગર્ભમાં મળમૂત્ર વિના બીજા આહારનો સંભવ નથી તો તેવો આહાર પવિત્ર આત્મા ઈસુને કેમ ઘટે! તમે કહેશો કે, ગર્ભમાં પરમેશ્વરના મહિમાથી તેવો આહાર કરતો નહોતો, તો તેઓએ મોટા થયા પછી માણસનો મેલ; લીંટ ઈત્યાદિભક્ષણ કરનાર માછલીઓનું ભક્ષણ કેમ કર્યું?

ખ્રીસ્તી—સાંભળો, પ્રભુ તો ન્યાયી ને સર્વજ્ઞ છે તે પોતે દુનિયામાં પર્વત જેટલું રૂપ ધરીને આવે તો સ્વર્ગમાં ખાલી જગ્યા રહે માટે તેવું રૂપ ધરીને આવ્યા નહીં, અને પોતાનો મહિમા દેખાડવાને વાસ્તે કુમારી મરીયમને પેટે ઈસુને જન્મ આપ્યો.

જૈન—ન્યાયી અને સર્વજ્ઞપણાનો તમે જે ફાંકો તમારા પ્રભુમાં ધરાવો છો તે વાસ્તવિક દીસતું નથી. કેમ કે, જ્યારે ઈસુને બે હાથે તથા બે પગે ખીલા ઠોકયા ને વધસ્થંભ ઉપર ચડાવી તેની આગળ તેના પ્રતિપક્ષી જોશીઓએ કહ્યું કે "જો તું પ્રભુનો દીકરો હોય તો વધસ્થંભ ઉપરથી ઉતરીને આવ અને હે મંદીરના પાડનાર! તું પોતાને બચાવ. તેં આંધળાં પાંગળાંને બચાવ્યાં તો હવે પોતાને કેમ બચાવી શકતો નથી?" આ ખરૂં છે તો અમે પુછીએ છીએ કે, ઈસુને ફાંસી દીધી તે ન્યાયથી કે અન્યાયથી? કદાચ તમે અન્યાયથી દીધી કહેશો તો પ્રભુ શું નહોતો જાણતો કે મારા દીકરા ઉપર અન્યાય ગુજારનારા ઉભા થયા છે અને એવા દુશ્મનો ઈસુ ના જાણતો હતો તો તેમને તેણે કેમ મારી નાખ્યા નહીં. વળી કદાચ તમે કહેશો કે ઈસુને ફાંસી દીધી તે ન્યાયથી દીધી માટે પરમેશ્વરે તેના શત્રુઓને મારી નાખ્યા નહીં, તો અમો પુછીએ છીએ કે ઇસુએ પરમેશ્વરની ભક્તિ કરી તેનું શું ફળ મળ્યું? આ જોતાં કાંઈ નહીં. વગેરે ઘણા

દોષો આવે છે, માટે પરમેશ્વર કોઈને ન્યાય અને અન્યાય કરતો નથી અને સર્વજ્ઞપણું તમારા પ્રભુમાં ઘટતું નથી. કેમકે સર્વજ્ઞ હોત તો ઈસુને દુઃખ આપનાર લોકોને પ્રભુએ જન્મ કેમ આપ્યો? શું તેને માલમ નહોતું કે આ દુષ્ટો મારા દીકરા ઈસુને દુઃખ આપશે. જો તે સર્વજ્ઞ હોત તો એમ થવા દેતજ કેમ? આ ઉપરથી ઇશ્વરને ભવિષ્ય કાળનું જ્ઞાન તો નહીંજ હતું એમ સિદ્ધ થતાં તમારો માનેલો જગત્કર્તા ઇશ્વર સર્વજ્ઞ પણ ઠરતો નથી.

ખ્રીસ્તી—ઈશ્વરે ઈસુને દુઃખ પડયું તે જાણ્યું અને તેને પાછો કબરમાંથી ઉઠાડયો.

જૈન—ઠીક, પહેલાં મરવા દીધો અને પછી ઉઠાડયો મરી ગયેલો માણસ ઉઠતો નથી તે વાત સર્વે બાળગોપાળ પણ જાણે છે, કોઈથી અજાણ્યું નથી છતાં આ તમે શું બોલ્યા? જે કબરમાંથી ઉઠાડયો એ તો વિચારવા જેવી વાત છે. વળી ઈસુને દુઃખી જાણીને પ્રભુનો આવવાનો વિચાર હોત તો વધસ્થંભ વખતે કેમ આવ્યો નહીં? શું તે તે વખતે કામમાં હતો કે માલમ ન પડયું? વળી ઈસુ વધસ્થંભ ઉપર ચડયો તે વખતે સર્વ લોકના દેખતાં પ્રભુ આવ્યો હોત તો શું પ્રભુને લોકો બાઝી પડત કે તે વખતે આવ્યો નહીં, ના તેમ નહીં. જો તે વખતે આવ્યો હોત તો લોકોને પ્રભુની સાચી શ્રદ્ધા બેસત, પણ તેમ હોય જ કેમ!

ખ્રીસ્તી—અરે જૈન ભાઈઓ! હું તો ખૂબ ઉંડા વિચારમાં પડી ગયો. મને તો કાંઈ સમજાતું નથી કે આ શું હશે!

જૈન—ભાઈ ધીમે ધીમે ધ્યાન દેશો તો બધુએ સમજાશે. જણાવશો કે ઇસુમાં પ્રભુના જેટલું પરાક્રમ અને જ્ઞાન હતું કે નહીં?

ખ્રીસ્તી—પ્રભુના દીકરા પ્રભુના જેવાજ હોય તેમાં તે શું પુછતા હશો? એમ કાંઈ ઓછાપણું હોય નહીં એ સર્વ લોકો

સમજે છે. કેમકે બાપ જેવા બેટા અને વડ તેવા ટેટા એ કોણ જાણતું નથી.

જૈન—ઠીક, ત્યારે સાંભળો. ઈસુ જ્યારે એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જતા હતા ત્યારે રસ્તામાં તેમને ભુખ લાગી. એવામાં અંજીરનું ઝાડ દેખ્યું, ત્યારે તે તેની પાસે ગયા જોયું તો તે અંજીરના ઝાડપર ફળ નહોતાં, કેમકે તે અવસરે ૠતુ નહોતી. ત્યારે ઈસુએ તેને શ્રાપ આપ્યો કે તું બળીને ભસ્મ થઈ જા. ત્યારે તે બળીને ભસ્મ થઇ ગયું.

ખ્રીસ્તી—અરે જૈન ! આમાં તમે શું કહેવા માગો છો ? ઉપર જે ખાલી વાત લખી તેમાં કાંઇ સાર તો આવ્યો નહીં માટે કહેવાનું હોય તે કહો.

જૈન—અરેરે ! કહેવાનું તો ઘણુંએ છે. તમો કાન દઇને સાંભળો. ઇસુ સર્વજ્ઞ હોત તો તેને પ્રથમથીજ ખબર પડત કે તે અંજીરના ઝાડ ઉપર ફળ નથી, વળી સહજ પણ મતિ અનુસાર વિચાર કીધો હોત તોપણ ખ્યાલમાં આવત કે ઋતુ નથી તેથી ઝાડ ઉપર અંજીર હશે નહીં. છતાં તેમાંનું કાંઈ જાણ્યું નહીં અને અંજીરના ઝાડ પાસે ગયા ત્યારેજ માલમ પડયું કે તેના પર ફળ નથી. વળી તેણે અંજીરના ઝાડપર કોપ કરી તેને શ્રાપ દઈ બાળી ભસ્મ કર્યું. ત્યારે તેનામાં શાંતગુણ જતાં વિષમપણું (ક્રોધ) હતું તે ખુલ્લું દેખાય છે. વળી તેનામાં ભસ્મ કરવાની શક્તિ હતી તો ફળવંત કરવાની શક્તિ કેમ ન હોય ? જો તેમ હોત તો તેણે તે ઝાડને ફળવંત થવાનો શ્રાપ (આશીર્વાદ) દેવો જોઇતો હતો કે જેથી તેની પોતાની ભૂખ ભાગત અને બીજા લોકો પણ અંજીર ખાત, આવું લાભદાયક કામ નહીં કરતાં ઉલટું કામ શા વાસ્તે કીધું ? આ ઉપરથી એમ ઠરે છે કે તેનામાં કાંઈ જ્ઞાનનો લવલેશ અર્થાત્ સર્વજ્ઞપણાનો લવલેશ માત્ર હતો નહીં અને તેથી તેનો પરમેશ્વર પણ અજ્ઞાની ઠર્યો, કેમકે તમોએજ કહ્યું છે કે પ્રભુના દીકરા પ્રભુના જેવાજ.

ખ્રીસ્તી—પ્રભુ તો અદ્વેષી છે તે સર્વ મનુષ્ય ઉપર દયા રાખે છે માટે તે ઘણો મોટો છે.

જૈન—તમારા માનેલા પ્રભુ સંબંધી વિચાર તો કરો કે દ્વેષ રહિત અને દયાવંત હવે શી રીતે કહેવાય ? એમ તો ઠરતું નથી

ખ્રીસ્તી—શાથી એમ કહો છો ? તેમાં શું પ્રમાણ છે, તે બતાવો. તમારા મનથીજ કહોછો કે શું ?

જૈન—અરે જુઓ તમારૂંજ પુસ્તક. અમારા મનથી અમે કાંઇ કહેતા નથી. તમારૂં પુરાતન સ્થાપનાનું પુસ્તક પત્ર ૯૨૫ અધ્યાય ૩૭ માં લખ્યું છે કે, " પ્રભુના દુતે આ સુરની છાવણીમાં ૧૮૫૦૦૦ માણસોને મારી નાખ્યા વળી બીજુ પ્રમાણ—ઇરમયાના ભવિષ્યવાદ પાના ૯૬૮ માં લખ્યું છે કે, જે લોકો મને છોડીને અન્ય દેવોની આગળ ધૂપ બાળશે તથા પોતાના હાથોના કામોનો ભંજન કરશે તેઓને દુષ્ટપણાને લીધે મારા ન્યાયાશાસન કરીશ.

ખ્રીસ્તી—તેમાં પ્રભુને શું કહેવાનું છે ?

જૈન—જુઓ, પ્રભુના દૂતે એક લાખને પંચ્ચાસીહજાર માણસોને મારી નાખ્યા. મરનારાઓએ પ્રભુનો શો અન્યાય કીધો હતો ? પોતાના રાજાની સેવા બજાવવા તેમને વડવું તે ન્યાય છે, તેમાં મરનારાઓનો શો વાંક હતો તે બતાવો. તે માણસોપર પ્રભુની દયા હોત તો પ્રભુના દૂત કેમ મારે ! વળી બીજા દેવો આગળ ધૂપ કરનારાઓ ઉપર પ્રભુનો કોપ થયો તેથી તે ક્રોધી ઈર્ષ્યાળુ થયો, વળી તમે કહેશો કે પ્રભુએ બીજા દેવોની આગળ ધૂપ કરવાની મનાઇ કરી હતી અને તેમણે બીજા દેવો આગળ ધૂપ કર્યો. પ્રભુનો કાયદો માન્યો નહીં તેથી તેમના ઉપર ક્રોધ ચઢયો એમ કહેવું પણ અયુક્ત ઠરે છે. જેમકે, પાંચ છોકરાઓનો કોઇ બાપ છે તેણે પોતાના છોકરાઓની આંખો ફોડી નાખીને કહ્યું કે, તમે ઘરની આગળ આંગણાંમાં રહેલા ઝાડને અડકશો તો તમને તરવારથી મારી નાખીશ. બીચારા છોકરા

આંખો નહીં હોવાથી ફાંફાં મારતાં મારતાં તે ઝાડને અડકી ગયાં તેથી તેના પિતાએ તે છોકરાઓને મારી નાખ્યા. તેમ પ્રભુએ પણ બીચારાઓને અજ્ઞાની બનાવ્યા, અને કહ્યું કે તમે બીજા દેવોને માનશો નહી. અજ્ઞાનતાનેલીધે તેમણે ધૂપ કીધો અને માર્યા ગયા. જો પ્રભુએ પ્રથમ તેમને જ્ઞાન આપ્યું હોત તો બીજા દેવો ખોટા છે અને પ્રભુજ સર્વ જગત્‌ના કર્તા છે, તેમ જાણીને બીજાનું નામ પણ તે લોકો લેત નહીં. પણ બીચારાઓએ અજ્ઞાનતાને લીધે અન્યદેવોને ધૂપ કર્યો, તેમાં ભૂલ કરાવનાર અજ્ઞાન છે તો અજ્ઞાનને પ્રભુએ સજા કરવી તે ઠીક છતાં તેઓને કેમ કરી ? તે પણ વિચારવા જેવું છે. વળી બીજા દેવો કહ્યા તે જગત્‌ બનાવ્યું તેમાં આવ્યા એટલે બીજા દેવો પણ પ્રભુએજ બનાવ્યા તો તેમની પૂજા ધૂપ લોકો કરવા લાગ્યા. જો પ્રભુએ બીજા દેવો નહીં બનાવ્યા હોત તો લોકો ધૂપ કરતજ નહીં અને પ્રભુને કરડી આંખ કરવાનો વખતજ આવત નહીં. આ બાબતમાં સજ્જનલોકો પક્ષપાતરહિત મનમાં વિચાર કરો કે કોની ભૂલ છે? પ્રભુની ભૂલ કે માણસોની ભૂલ ? વિચાર કરતાં પ્રભુની ભૂલ કે બનાવ્યા ને તેને સંબંધે મારવા પડયા. આથી તમારા પ્રભુમાં દ્વેષભાવ પણ ઠર્યો.

ખ્રીસ્તી—અન્ય દેવોને ધૂપ કરવો, તેની પરમેશ્વરે ના કહીછે.

જૈન—અન્ય દેવોને ધૂપ કરવાની પ્રભુએ શા કારણથી મનાઇ કરી છે ?

ખ્રીસ્તી-બીજા દેવોને ધૂપ કરવાથી પરમેશ્વરનું મોટાઇપણું રહેતું નથી માટે ના કહી છે, કે બીજા દેવોને ધૂપ કરવો નહીં

જૈન—સૂર્યના સામું ઉભોરહી ખોબોભરી તેના સામીકોઈ ધૂળ નાખે તેથી શું સૂર્યની મોટાઇ જતી રહે છે ? ના, નથી જતી રહેતી. વળી કોઇ છાબડીથી સૂર્યનું તેજ ઢાંકી શકશે ? ના નહી ઢાંકી શકે. ત્યારે શું બીજા દેવોની પૂજા કરવાથી પ્રભુની મોટાઇ જતી રહે છે ? ના નથી જતી રહેતી. ત્યારે હવે કહો કે બીજા દેવોને ધૂપ કરવાની કેમ ના કહી.

ખ્રીસ્તી—તેઓ બીજા દેવોની પૂજા બંધ નહી કરે તો પ્રભુ મોટો છે તે શાથી જણાય? તે વાસ્તે બંધ કરી.

જૈન—અમે ઉપર કહ્યું તેમજ બીજા દેવોનો બનાવનાર પણ પ્રભુ ઠર્યો; તો તે તમારો પ્રભુ તો બીજા દેવોને દેવ તે મોટો એ સિદ્ધજ છે છતાં વળી અન્ય દેવોની પૂજા બંધ કરવાનું શું કારણ ?

ખ્રીસ્તી—બીજા દેવો પ્રભુના કાયદામાં નથી તેથી તેની પૂજાની મનાઈ કરી છે.

જૈન—ત્યારે અન્ય દેવોને પ્રભુના ઉપર ક્રોધ ચઢતો હશે કે નહી? કેમકે પોતાની પૂજા બંધ કરી માટે.

ખ્રીસ્તી—હા, ક્રોધ ચઢે પણ પ્રભુના સામે તેમનું શું ચાલે ! કેમકે પ્રભુ બળવાન છે.

જૈન—અન્ય દેવો ઉપર તમારા માનેલા પ્રભુને કોપ થાય છે કે નહીં ?

ખ્રીસ્તી—અન્ય દેવો ઉપર પ્રભુને ક્રોધ ચઢે છે.

જૈન—ઠીક ત્યારે અન્ય દેવો તથા તેની પૂજા કરનારા ઉપર તમારા માનેલા પ્રભુને ક્રોધ ચઢતો હશે પરંતુ તેમાં પ્રભુથી થોડી શક્તિવાળા પુરૂષોને તે ક્રોધ ફળ આપતો જણાય છે પણ બીજા દેવો તો પ્રભુ કરતાં અધિક શક્તિવાળા હશે તેથી બીજા દેવોને પ્રભુનો ક્રોધ શું કરી શકે ? કાંઇ નહી, કેમકે બીજા દેવોની ભક્તિ કરનારને માર્યા કહેવાય છે પણ દેવોને કાંઇ કરી શકયા જણાતું નથી. આમ હોવાથી વિચારવાનું એ રહે છે કે, બીજા દેવો તમારા માનેલા પ્રભુ કરતાં અધિક શકિતવાળા ઠરતાં પ્રભુની પૂજા કરનારને દુઃખ દે એ કેમ ના પાડી શકાય ? અને જો એમ હોય તો માણસોની કોની ભકિત પૂજા કરે ? જો પ્રભુની ભક્તિ કરે તો અન્ય દેવો મારી નાખે. આ તો એકતરફ વાઘ અને એક તરફ નદી એવા ન્યાયથી મનુષ્યોએ કોની ભકિત પૂજા કરવી અને કોની નહીં કરવી એ મોટી વિટંબનાની

વાત જેવું દીસે છે. અને મારા ખ્રીસ્તી ભાઇઓ ? વિચાર કરો કે હવે શું કરવું. જે ક્રોધવાન્ અને રાગદ્વેષાદિથી ભરેલા હોય તેવા દેવો અગર પ્રભુ કહેવાતા હોય તો તેથી વળવાનું શું ? કેમકે પોતા પાસે જે વસ્તુ નથી તે બીજાને શી રીતે આપી શકનાર છે ? માટે ખૂબ વિચાર કરો અરે સત્ય દેવ તીર્થંકર ભગવાન્‌ને ગ્રહણ કરો.

ખ્રીસ્તી—નહીં, નહીં, સાંભળો પ્રભુજ મોટો છે અને તેનું ધાર્યુંજ થાય છે. જુઓ; પ્રભુ મનુષ્યનું આયુષ્ય પચીસ; પચાસ કે સો વર્ષનું નિર્માણ કરે છે તે પ્રમાણે તે જીવે છે; પછી મરી જાય છે. અન્ય દેવોથી મનુષ્યનું આયુષ્ય ત્રુટતું નથી.

જૈન—તેમાં પ્રમાણ શું ?

ખ્રીસ્તી—પુરાતન પુસ્તકો જુઓ.

જૈન—કોઈ ઠેકાણે પ્રભુએ મનુષ્યનું આયુષ્ય બાંધ્યું હોય એમ જોવામાં આવતું નથી. માટે આયુષ્ય બાંધનાર ઈશ્વર કહેવાય નહીં.

ખ્રીસ્તી—સર્વે માણસો પાપની અવસ્થામાં જન્મે છે એ ખરૂં ને ?

જૈન—મનુષ્ય પહેલાંથી પાપની અવસ્થામાં જન્મે છે એ ખરૂં છે, અને તે ઉપરથી પાછલા ભવમાં તે મનુષ્યે પાપ કીધેલું તે સિદ્ધ થાય છે, નહીં તો પાપ સહિત કેમ જન્મે ? માટે પુનર્જન્મ, જીવને કર્મના વશથી કરવો પડે છે તે સત્ય છે અને જીવને કર્મ પણ અનાદિ કાળથી લાગી રહ્યું છે તે પણ સત્ય છે.

ખ્રીસ્તી—જગત્‌માં એકજ દેવ છે. બીજા દેવો નથી.

જૈન—દેવ એક નથી પણ ઘણા છે. એવું તમારા પુરાતન સ્થાપનાના પુસ્તકપરથી સાબીત થાય છે. જુઓ તમારા પ્રભુએ લોકોને કહ્યું કે મારા વિના બીજા દેવોની પૂજા ધૂપ કરશે તેને હું મારી નાખીશ અને દુઃખ આપીશ. આથી બીજા

દેવો સિદ્ધ ઠરે છે. જુઓ જૈનોના ગ્રંથો-સંગ્રહણી, જંબુદ્વીપ પન્નતી, પન્નવણા વિગેરે.

ખ્રીસ્તી—જેવો માણસને આત્મા છે તેવો પશુને નથી. એમાં ફેર છે તેથી પશુનો આત્મા પ્રભુને ઓળખી શકતો નથી, માટે તેને જીવ કહેવાય છે અને મનુષ્યાત્મા, પ્રભુને ઓળખી શકે છે.

જૈન—પશુને પણ જ્ઞાન હોય છે. જેમકે તે ઘાસ ખાય છે. પણ પત્થર ખાતો નથી, તેઓ પોતાના વાછરડાને ધવરાવે છે અને બીજા પશુના વાછરડાને ધવરાવતાં નથી. વળી કોઈ તેને લાકડી લઇને મારવા જાય છે તો તે નાશી જાય છે, સારૂં ખોટું સમજવાની તેનામાં જ્ઞાનશક્તિ છે. માટે મનુષ્યમાં આત્મા છે, તેમજ પશુમાં પણ આત્મા છે. મનુષ્યને પશુ કરતાં જ્ઞાન વિશેષ હોય છે, કારણકે પશુને વિશેષ કર્મ લાગેલાં હોય છે. જેમ જેમ કર્મનો નાશ-ઓછાપણું તેમ તેમ જ્ઞાન વિશેષ પ્રગટે છે, પરંતુ આત્મા તો સર્વના સરખા છે.

ખ્રીસ્તી—પ્રભુના પુત્ર ઇસુ જેવો આ દુનિયામાં બીજો કોઇ થયો હોય એમ દેખાતું નથી.

જૈન—પ્રભુના પુત્ર ઇસુએ જે કામ કર્યાં તે વિચારવા લાયક છે, તેના જેવો દુનિયામાં બીજો કોણ કહેવાય વારૂં ?

ખ્રીસ્તી—તેનાં શાં કામ વિચારવા લાયક છે. આવો શબ્દ શા કારણે બોલ્યા ?

જૈન—યરૂસાલેમમાં પોતાના શિષ્યો સાથે ભોજન કર્યા પછી ઇસુએ ઊઠીને એક અંગુછો લઈને પોતાની કમરે વીંટાળ્યો, ને એક વાસણમાં પાણી લઇને પોતાના શિષ્યોના પગ ધોવા લાગ્યો, અને કમરે વીંટાળેલા રૂમાલથી પગ લુંછી નાખવા લાગ્યો. જ્યારે તે પિતર પાસે આવ્યો ત્યારે પિતર બોલ્યો કે, મારા પગ તમારે ધોવા નહીં, કારણ કે પિતર સમજતો હતો કે પગ ધોવા એ ચાકરનું કામ છે. ઇસુ આપણા પગ ધોવે એ અઘટિત

છે. પછી ઇસુએ પિતરને કહ્યું કે, જો હું તારા પગ ન ધોઊં તો તું મારો આજથી શિષ્ય નહી. એમ કહયા પછી ઈસુ પાસે તેના શિષ્ય પિતરે ખુશીથી પગ ધોવરાવ્યા. ઈસુનો શિષ્ય યહુદા દુષ્ટ હતો અને તે ઇસુનું ખરાબ ઇચ્છતો હતો, તોપણ ઈસુએ યહુદાના પગ ધોયા. સઘળા શિષ્યોના પગ ધોઈ રહીને ઇસુ સર્વ શિષ્યોની જોડે વાતો કરવા લાગ્યો. હવે યહુદા દુષ્ટ છે, એ દુષ્ટ લોકોને લાવશે અને તે દુષ્ટ લોકો મને પકડીને મારી નાખશે, અને ઈસુ શિષ્યોની સાથે ભોજન કરતાં બોલ્યો કે, હે શિષ્યો ! તમારામાંનો એક દુષ્ટ મને લોકોના હાથમાં સોંપશે અને તે લોકો મને મારી નાંખશે. આ સાંભળી બધા શિષ્યો દીલગીર થયા. પિતર બોલ્યો કે, શું તે હું છું ? યોહાને પુછયું કે, તે હું છું ? યોહાન પોતાનું માથુ ઇસુની છાતીપર લગાડીને બેઠો હતો. પિતરે તેને ઇસારો કીધો કે, કોણ દુષ્ટ લોકોને તમારૂં ઠેકાણું બતાવવાનો છે. ત્યારે ઇસુએ કહયું જે મારી સાથે રોટલી બોળે છે તે, રોટલી બોળનાર યહુદા ઇસકારીયત હતો. તેણે : ઇસુ સાથે પોતાની રોટલી બોળી હતી. પછી ઇસુએ યહુદાને કહયું કે, તારે જે કરવું હોય તે કર. ત્યારે યહુદા ઉઠીને બહાર ગયો અને દુષ્ટ માણસોના ચાકરો લેઇને ઇસુને પકડવાને વાડીમાં આવ્યો. ઇસુ, વાડીમાં પિતર, યાકુબ અને યોહાન એ ત્રણ શિષ્યો સાથે હતો. ઇસુએ પગે પડીને પ્રભુની પ્રાર્થના કીધી. યરૂસાલેમના અભિમાની લોકોના ચાકરો આવ્યા. પિતરે તરવાર લઇને એક દુષ્ટ માણસનો કાન કાપી નાખ્યો. દુષ્ટ લોકોની પાસે ઇસુને મુકીને સઘળા નાસી ગયા. પછી દુષ્ટ લોકોએ દોરડાવતી ઇસુના હાથ પગ બાંધ્યા, અને યરૂસાલેમમાં લઇ ગયા. ઇસુ તેઓની સાથે ઘેટા જેવો નરમ થઇ ચાલ્યો. દુષ્ટ અભિમાની લોકો ઇસુને ધિઃક્કારતા હતા, તે ઇસુની રાહ જોતા હતા. ઇસુ આવે કે તુરતજ આપણે તેને (ઈસુને) મારી નંખાવીશું. થોડીવાર પછી દુષ્ટ ચાકરો ઇસુને લઈ હવેલીમાં આવ્યા. તેને જોઈ દુષ્ટ લોકો ખુશી થયા, તેઓએ તેને ઓરડાની

વચમાં ઊભો રાખ્યો, અને તેનું અપમાન કર્યું. તેઓએ ઇસુને પુછયું કે, તું પરમેશ્વરનો પુત્ર છે ? એટલામાં પિતર, ઇસુનો જે શિષ્ય હતો તે ઇસુની શોધ કરતાં કરતાં ત્યાં આવી પરસાળમાં ગયો. ત્યાં દુષ્ટ ચાકરો બેસીને તાપ્યા કરતા હતા. ત્યાંથી બીજા ઓરડામાં જવાનું બારણું ઉઘાડું હતું, તેમાંથી પિતર ઈસુને જોતો હતો. તે વખતે એક દાસીએ તેને કહયું કે, તું પણ ગાલીલના ઇસુ જોડે હતો. ત્યારે પિતરે જવાબ દીધો કે, અરે બાઇ, હું તેને ઓળખતો પણ નથી. એક વખતે ઈસુ કાંઈક બોલ્યો તેથી ચાકરે ઇસુને તમાચો માર્યો, અને નોકરોએ ઇસુને મુક્કા તથા હડસેલા માર્યા, અને તેના મોં ઉપર થૂંકયા, દુષ્ટો પીલાતની પાસે ઇસુને લઇ ગયા. ઇસુને એક ઘરમાં લઇ જઈ કોરડા મરાવ્યા. કે જેથી ઇસુના વાંસામાંથી લોહી વહેવા માંડયું પીલાતે દુષ્ટોને કહ્યું કે જુઓ તમારા રાજા યહુદાએ દુષ્ટ લોકોને ત્રીસ રૂપીઆ આપ્યા હતા. અનુક્રમે દુષ્ટ લોકોએ વધસ્થંભ ઉપર ચડાવી ઇસુને મારી નાખ્યો. આ ઉપરથી સાર એ નીકળે છે કે, પોતાનો નાશ કરનાર યહુદા તેના તેમજ વળી બીજા શિષ્યોના પગ ધોયા તે ઇસુને ઘટતું નહોતું અને ન્યાય અન્યાય પણ રહ્યો નહીં તે ખેદકારક છે. તેથી યહુદો મને મારી નાખશે એવો પોતાના શિષ્યોની આગળ યહુદાનો મર્મ ઇસુએ ઉઘાડયો તેથી ઇસુ મર્મભાષી પણ ઠર્યો. પોતાનો નાશ કરનાર પોતાનો શિષ્ય થશે ત્યારે તો એમ સમજાય છે કે તેને પ્રથમ માલુમ ન હોવું જોઇએ કે તે મારો નાશ કરાવશે. જો તેને તેવું જ્ઞાન હોત તો યહુદાને શિષ્ય કેમ કરે ? માટે ઇસુને શ્રેષ્ઠ વધારે જ્ઞાન પણ હતું નહીં એમ ઠરે છે. વળી ઇસુના શિષ્ય પિતરે દાસીની આગળ કહ્યું કે, હું ઈસુને ઓળખતો પણ નથી. વાહ ખુદ ઈસુનો શિષ્ય પણ જયારે જૂઠું બોલ્યો કે જે ઇસુને તમે પરમેશ્વરનો પુત્ર કરી માનો છો. ત્યારે આજકાલના લોકો જૂઠું બોલે તેમાં શી નવાઇ ! ઈસુમાં જો શક્તિ હતી તો તેને દુષ્ટ લોકો કેમ મારી શકે ? આ તેમનું ચરિત્ર જોઈ વિદ્વાન પુરૂષ તે પરમેશ્વરના પુત્ર હતા.

જરૂર છે. તમે પણ તમારા પુસ્તકોમાં ઇસુના વધસ્થંભનો આકાર છપાવો છો. તેવું ચિત્રામણ, મોટાઓ તેમજ બાળકો દેખીને વિચાર કરે છે કે, આવું દુઃખ ઇસુને પડયું ને તેથી તેઓ દિલગીર થાય છે અને વળી બાળકોના તે દેખાવથી કેટલો ફાયદો થાય છે તે વિચારો માટે પ્રભુની મૂર્તિ બનાવવામાં વિશેષ ગુણ છે. જેમ લૌકિક દૃષ્ટાંતમાં વિકટોરીયા રાણીની અથવા બીજા કોઇ રાજાની છબી (આકૃતિ) દેખવાથી જેમ તેના કેટલાક ગુણ યાદ આવે છે તેમ પ્રભુની આકૃતિથી પણ થાય છે. પ્રભુ પોતાની મૂર્ત્તિ પધરાવવાની શામાટે ના કહે છે ? પ્રભુને પોતાની મૂર્ત્તિ બનાવવાથી ખોટું લાગે છે એમ તમે જે કહો છો તે સંભવતું નથી આપણી છબી દેખીને આપણા રાગી લોકોને આપણા દર્શન જેટલો લાભ થાય છે. એ તો જગત્‌માં પ્રસિદ્ધ વાત છે, અને સૌને તે વાત પ્રિય લાગે છે. તેમ પ્રભુને પણ તે વાત પ્રિય લાગવીજ જોઇયે. શા માટે ખોટી લાગે ? એથી પ્રભુએ મૂર્ત્તિ નહીં બનાવવી એમ કહેલુ તે અસત્ય ઠરે છે. તમે કહો છો કે, પ્રભુની આજ્ઞા જે લોકો પાળતા નથી તેથી પોતાની ચોથી પહેડીનો નાશ થાય છે તે વાત ખુલ્લી રીતે ખોટી ઠરે છે. કેમ કે, આખા હિંદુસ્તાનમાં હજારો વર્ષથી પ્રભુની મૂર્ત્તિ પૂજનારા લાખો મનુષ્યો વસે છે. તે લોકોની ચાર તો શું પણ સેંકડો અને તેથી પણ ઘણી વધારે પહેડીઓ ચાલતી આવે છે. આ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી તે તમારી વાત અસત્ય ઠરે છે. જો તમારા મત મુજબ ખરું હોત તો હિંદુસ્તાનમાં તેવા મૂર્ત્તિપૂજનારા કોઇની પણ પાંચમી પહેડી પહોંચી હોત નહીં, તે લોકોના કુટુંબનો કાંઇ નાશ થતો નથી માટે આ બાબતનું પ્રભુએ તમને કહ્યું એ વાકય અમને માન્ય નથી. આ હિંદુસ્તાન દેશમાં ૫૦૦ વર્ષની લગભગમાં યુરોપીઅન લોકોએ દેખાવ દીધો ત્યાર–બાદ તેમની ચાલચલગત તથા તેમનો પ્રભુ ઇસુ ખ્રીસ્ત કહેવાય છે એમ હીંદુઓને માલમ પડયું. ત્યાર પહેલાં ઇસુનું નામ પણ હિંદુઓએ સાંભળેલું નહીં હતું અને તેથી ઇસુ શું હશે ? તે

પણ અહીંના લોકો જાણતા નહીં હતા, પણ ભાવીભાવથી ઇંગ્લીશ લોકોનું હિંદુસ્તાનમાં રાજ્ય થયું તેથી લોકો તેમના વિષે માહિતગાર થયા. તેઓ પહેલાં જંગલી અવસ્થામાં હતા. તેમના વસ્ત્ર છાલનાં હતાં. પણ તેમનામાં સંપ અને ઉદ્યમ હોવાથી તેમની તેવી અવસ્થા ધીમે ધીમે નાબુદ થઈ અને હાલ તેમના વંશજો મોટી સારી સ્થિતિએ પહોંચ્યા છે અને તેમને સર્વોપરી સત્તાધિકાર ભોગવવાનો વખત મળ્યો છે. તેમની સાથે તેમના ધર્મે પણ હિંદુસ્તાનમાં પગ ભર્યો અને બીચારા અજ્ઞાન અને ગરીબ ઢેડ, વાઘરી, કોળી, મોચી, વિગેરેએ ખ્રીસ્તી ધર્મનો અંગીકાર કર્યો છે, ખ્રીસ્તીધર્મમાં કોઈપણ માણસ, તત્ત્વનો જાણકાર હોય એમ સિદ્ધ થતું નથી, તો વિશેષતઃ ધર્મ, અધર્મ, પુણ્ય પાપની તેઓને કયાંથી ખબર હોય ! વળી આ તમારા ધર્મમાં દયા પણ સંભવતી નથી કેમકે બૂમ બરાડા પાડતી ગાયો, ભેંસો વિગેરે પશુઓને તથા તરફડતી માછલીઓને મારીને પેટ ભરવામાં એ ધર્મના પાલકો જરા પણ આંચકો ખાતા નથી. જીવદયાનું ખરૂં સ્વરૂપ અને તત્ત્વની પીછાન તમારા ધર્મમાં મળે એમ છે નહીં અને તેથીજ દયાદિ વિષયમાં સુલટાનું ઉલટું વર્તન થાય એમાં નવાઈ નથી. અમારા તીર્થંકરે જે જે તત્ત્વ કહેલા છે તે સત્ય છે અને તેમના જ્ઞાનનો પાર નથી, તે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે. સ્યાદ્વાદધર્મ આ દુનિયામાં અનાદિનો છે અને અનંતો કાળ જયવંતો વર્તશે, અને યોગ્ય મનુષ્ય કે જેને મુક્તિ જવાનું પાસે હશે તેનેજ આ ધર્મ પ્રાપ્ત થશે. દુનિયામાં જુદા જુદા દેશના મનુષ્યો જુદો જુદો ધર્મ પાળે છે અને એક દેશમાં પણ કેટલાક જુદા જુદા પંથ મતો ચાલે છે. પરંતુ જેણે તીર્થંકરોનાં વચન સાંભળ્યાં હશે અર્થાત્ જૈન ધર્મમાં આગમ અને જૈન ધર્મના પુસ્તકોનો અભ્યાસ ગુરૂગમથી કર્યો હશે તેને તો જૈનધર્મ વિના બીજો કોઇપણ ધર્મ રૂચવાનો તેમજ સત્ય ભાસવાનો નથી.

ખ્રી૦-ઈશ્વરે પોતાની શક્તિ (કુદરત) થી જગત્ બનાવ્યું છે અને ઈશ્વરની શક્તિ છે તેજ જગત્નું ઉપાદાન (મૂળ) કારણ છે.

જૈન-ઈશ્વરની જે શક્તિ છે તે ઈશ્વરથી ભિન્ન છે કે અભિન્ન છે ? તમે કહેશો કે ભિન્ન છે, તો અમે પુછીએ છીએ કે, ઈશ્વરની જે ભિન્ન શક્તિ તે જડ છે કે ચૈતન્ય છે ? જો કહેશો કે જડ છે તો તે શક્તિ નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ? તેમાં કહેશો કે નિત્ય છે તો તમારૂં કહેવું એ હતું કે આ જગતૂની રચનાના પહેલાં એક ઈશ્વર હતો, બીજું કોઇ પણ હતું નહીં. એ ઉન્મત્તના વચનની પેઠે પોતાના વચનને જુઠું કર્યું ઠરશે, કેમકે મુખથી કહો છો કે શક્તિ નિત્ય છે અને બીજું વચન કહો છો કે આ જગતૂની રચનાના પહેલાં એકલો ઈશ્વર હતો, આ વગરવિચારનું બોલવું છે. કદાચ કહેશો કે અનિત્ય છે, તો તે શક્તિનું ઉપાદન (મૂળ) કારણ બીજી શક્તિ થશે તેની વળી બીજી શક્તિ એમ અનવસ્થા દૂષણ આવે છે. વળી કહેશો કે, ઈશ્વરની શક્તિ ચૈતન્ય છે, તો વળી તે શકિત નિત્ય છે કે અનિત્ય છે. બન્ને પક્ષોમાં પણ અનવસ્થા દૂષણ આવે છે. વળી કદાપિ કહેશો કે ઈશ્વરની શક્તિ ઈશ્વરથી અભિન્ન છે, તો સર્વ પદાર્થો ઈશ્વરમય થઈ ગયા અને તેથી સર્વ વસ્તુને ઈશ્વર કહેવું જોઈએ. જો સર્વ વસ્તુ, ઈશ્વર થાય તો સારૂં, ખરાબ, સ્વર્ગ, નર્ક, પુણ્ય, પાપ, રંક, રાજા, ચોર, સાધુ, મૂર્ખ, પંડિત, પશુ, પક્ષી, જલચર ઈત્યાદિક સર્વ વસ્તુઓ પોતે ઈશ્વર થઈ ગઈ. ત્યારે જગતને ઈશ્વરે શું રચ્યું ? પોતેજ પોતાનું સત્યાનાશ કર્યું. આ પ્રથમ કલંક ઈશ્વરને લાગુ પડતું થાય. બીજું કલંક આવે છે કે જયારે સર્વ વસ્તુ ઇશ્વર બની ત્યારે મનુષ્યોને બાઈબલમાંની દસ કલમો કહેવાનું શું પ્રયોજન ? ત્રીજું કલંક, એ આવે છે કે પોતાના જ્ઞાનનો મહિમા દેખાડવાને પોતાના પુત્ર ઇસુને જગત્ પર મોકલ્યો, શુદ્ધથી અશુદ્ધ બન્યો એ ચોથું કલંક. હવે કોઈ વસ્તુ જગત્માં સારી ખોટી

રહી નહીં, કેમકે સર્વ વસ્તુ ઇશ્વરમય બની ગઇ, સર્વવસ્તુમય ઈશ્વરત્વાત્એ પાંચમું કલંક. એમ ઈશ્વર પર ઉપર મુજબ પાંચ કલંક પડે. માટે તમારૂં કહેવું પ્રમાણભૂત કહેવાશે નહીં.

ખ્રીસ્તી-અમારો ઇશ્વર સર્વશક્તિમાન્ છે. એ હેતુથી ઇશ્વર ઉપાદાન (મૂળ) કારણ વિનાં જગત્ બનાવી શકે છે.

જૈન-આ તમારૂં કહેવું પંડિત પુરૂષો કબુલ કરશે નહીં, કેમકે આ તમારા કહેવામાં કોઈ પ્રમાણ નથી. ઉપાદાન (મૂળ) કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ કદિ થઈ શકતી નથી. જેમ ઉંટ-ગધેડાને સીંગડું આ પ્રમાણ તમારા કહેવાને બાધ કરે છે. પરંતુ સાધનવાળું કોઈ નથી.

ખ્રીસ્તી-ઇશ્વર પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય છે, તો તેને સૃષ્ટિ કર્ત્તા (જગત્ની રચનાનો કરનાર) કેમ મનાય નહીં ?

જૈન-તમે કહો છો તેમ જો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી ઈશ્વર જગત્કર્તા સિદ્ધ થાય તો સર્વ કોઇ માને, અને તે સંબંધી વાદવિવાદ પણ થાય નહીં, કારણકે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ વસ્તુમાં વિવાદ થતો નથી. પણ સાંભળો. તમારા સવાલ જવાબની પહેલી પોથીમાં દેવ કેવો છે ? એવો પ્રશ્ન ઉઠાવી તેના ઉત્તરમાં જણાવ્યું છે કે, દેવ નિરાકાર છે. તેથી તમો કહો છો તેમ ઈશ્વર પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી દેખાવાનો પણ અસંભવ છે. માટે એ તમારું કહેવું ખોટું ઠરે છે.

ખ્રીસ્તી-વાહ ? કર્તા વિના જગત્ થતું હશે કે ? ચાલો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ રહ્યું, તો હવે અનુમાન પ્રમાણથી ઇશ્વર જગત્કર્તા સિદ્ધ થાય છે તે તમારાથી ના પડાય તેમ છે કે !

જૈન—હા, અનુમાનપ્રમાણથી પણ જગત્નો કર્તા ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી. કેમકે, જયારે ઈશ્વરે જગત્ બનાવ્યું એમ તમે કહો છો ત્યારે બતાવશો કે તે જગત્ નિત્ય બનાવ્યું કે અનિત્ય બનાવ્યું ? તેમાં વળી કદાચ જો તમે કહેશો કે, જગત્ પશુ, પંખી, પ્રાણી અને મનુષ્ય નિત્ય

બનાવ્યાં તો નિત્યનું શું લક્ષણ છે તે વિચારો એટલે એ આપોઆપ ખોટું છે એમ તમને સમજાશે. કેમ કે નિત્ય વસ્તુ તેનેજ કહેવાય છે કે જે ત્રણે કાળમાં એકરૂપ હોય, પરંતુ તે પ્રમાણે જગત્‌માં વસ્તુઓ ત્રણે કાળમાં એકરૂપમાં દેખાતી નથી. માટે જગત્, પશુ, પંખી વિગેરે નિત્ય બનાવ્યાં એમ માની શકાય એવું નથી. વળી જો તમે કહેશો કે જગત્ અનિત્ય બનાવ્યું, તો તે પણ ખોટું ઠરે છે. કારણ કે નિત્ય એવો જ પ્રભુ તે થકી નિત્યવસ્તુ બનવી જોઇએ; અનિત્ય વસ્તુ તે થકી બનેજ કેમ? અને જો અનિત્ય બને તો ઇશ્વરમાં અનિત્ય પણું આવી જાય; અને તેથી ઇશ્વર પોતે જ અનિત્ય બને છે. જ્યારે પોતે ઇશ્વર અનિત્ય એટલે નાશવાળો ઠરે છે તો આ જગત્ નિત્ય તે શી રીતે બનાવી શકે? કેમકે નાશ થવાવાળી વસ્તુથી અનાશવાન વસ્તુ બનતી નથી. વળી જગત્‌માં જીવોને પ્રભુએ પ્રથમ નિર્મળ બનાવ્યા, પણ પ્રભુના કહેવા પ્રમાણે નહીં વર્ત-વાથી તે પાપી થયા, એ તમારૂં કહેવું ઘણું અયુકત દીસે છે. કેમકે વિચારશો તો સમજાશે કે, જ્યારે જીવને નિર્મળ બનાવ્યો ત્યારે તેનામાં પાપ કરવાની શકિતનો સંભવજ કેમ મનાય? અને જો તેમ મનાય નહી, તો જીવને પાપ કરવાની શકિત પ્રથમથી કહેવાશે નહીં ત્યારે પછી તે કેવી રીતે પાપી બન્યો? અને તેનામાં પાપ કરવાની શક્તિ ક્યાંથી આવી?

ખ્રીસ્તી-જ્યારે આદમ અને હવાને પ્રભુએ એદનવાડીમાં મૂક્યાં ત્યારે તેમણે તેઓને કહ્યું કે, આ વાડીનાં ફળ ખાશો નહીં, પરંતુ સેતાનના લલચાવવાથીજ ખાધું ત્યારથી પ્રભુની આજ્ઞાના ભંગથી પાપી બન્યાં પણ પહેલાં તો નિર્મળ અને પવિત્ર આદમ અને હવાને પ્રભુએ બનાવ્યાં હતાં.

જૈન—પરમેશ્વરે આદમ અને હવા મારી આજ્ઞામાં રહેશે કે નહીં એવું જાણવાને તેમને ફળ ખાવાની મનાઈ કરી હતી તે પણ કહેવું ખોટું છે. કેમકે જે કોઈ વસ્તુનું સ્વરૂપ આપણે

બરાબર જાણતા ન હોઇએ ત્યારે તેની પરીક્ષા કરીએ છીએ. અર્થાત અજ્ઞાનદશામાં પારખવાની મરજી થાય છે. પરંતુ પ્રભુ તો અપારજ્ઞાની છે, આદમ અને હવા તેણે બનાવ્યાં; ત્યારે તેના મનની વાત પણ અગાઉથી પ્રભુએ જાણવી જોઇએ. છતાં આ ઠેકાણે તમારા કહેવા ઉપર વિચારતાં અગાઉથી પ્રભુએ વાત જાણી એમ સંભવતું નથી. આદમ અને હવાના મનની વાતની તેને ખબર નહોતી માટે તેણે તેમની પરીક્ષા કરી જણાય છે. તેથી કરીને તમારો પ્રભુ અપારજ્ઞાની સિદ્ધ થતો નથી. વળી જો તમે કહેશો કે આદમ અને હવાના મનના વિચાર પ્રભુ જાણતો હતો તેમ છતાં ફકત પરીક્ષા કરવાને ફળ ખાવાની મનાઈ કરી હતી. આ પણ યુકત નથી. કારણ કે જે વાતનું જેને સંપૂર્ણ જ્ઞાન છે તે વાતની તેને પરીક્ષા કરવાનું કંઈપણ પ્રયોજન હોયજ નહીં. તો પ્રભુ કે જે સંપૂર્ણ જ્ઞાનવંત છે અને તેમના મનના વિચાર તે જાણતો હતો ત્યારે તેને એવી પરીક્ષા કરવાનું પ્રયો-જન શું? અને તેથી ફળ શું? વળી પહેલાંથી જાણવામાં તો હતું કે આદમ આજ્ઞા ભંગ કરવાનો છે છતાં વિના પ્રયોજને મનાઈ કરી તેથી એમ અનુમાન થાય છે કે પ્રભુના મનમાં આજ્ઞા ભંગ થવા સંબંધી કાંઈક ઢચુપચું હતું, નિશ્ચયાત્મક નહોતું. ઈત્યાદિક ઘણાજ તમારા મતમાં દૂષણો આવે છે. વળી આદમ અને હવાએ પ્રભુની આજ્ઞા ભંગ કરી તેથી તેને પાપયુકત કર્યાં તો હાલ હજારો જીવો જન્મથી જ લુલાં, આંધળાં, બહેરાં જન્મે છે; તેણે પ્રભુની શી આજ્ઞા ભંગ કરી હતી કે તેઓ એવા જન્મ્યા? કાંઈ નહીં. માટે ઈશ્વર, જીવને નિર્મળ, પાપી કે પુણ્યવાન્ બનાવી શકતો નથી. જીવ પોતાના કર્મના ઉદય પ્રમાણે પાપી અને પુણ્યવાન્ બને છે.

ખ્રીસ્તી-પ્રભુએ જગતની રચના, જીવના ઉપકારમાટે બનાવી છે, જીવોની પાસે ધર્મ કરાવી અનંત સુખ દેવા માટે બનાવી છે.

જૈન૦-ધર્મ કરાવીને જીવોને અનંત સુખ આપવું તે પરોપકાર છે એતો ઠીક, પરંતુ જે જીવો પાપ કરીને નર્કમાં

જશે તેઓના ઉપર પ્રભુએ શો ઉપકાર કર્યો. એ જીવોને દુઃખી કરવાથી પ્રભુ શું પરોપકારી ઠરવાનો? ના, નહીં ઠરવાનો.

ખ્રીસ્તી—એમને નર્કમાંથી કહાડીને સ્વર્ગમાં લઈ જશે.

જૈન—ઠીક. તો તેમને નર્કમાં શા કારણથી જવા દીધા?

ખ્રીસ્તી—પ્રભુ જે કાંઈ જીવની પાસે પાપ પુણ્ય કરાવે છે તે કાંઈ જીવને આધીન નથી. પ્રભુ તો જે ઇચ્છે છે તે કરી શકે છે. જેમ બાજીગર લાકડાની પુતળીને જેમ ચાહે તેમ નચાવી શકે છે. પુતળીને આધીન બાજીગર નથી.

જૈન—જ્યારે જીવને કાંઈ આધીન નથી ત્યારે સારા ખોટાનું ફળ પણ જીવને થવું નહીં જોઈએ. જેમ કોઈ સરદાર (નાયક) કોઈ નોકરને કહે કે તું અમુક કામ કર. પછી નોકર તે કામ કરે ને તેનું પરિણામ સારૂં અથવા ખરાબ થાય તો તે નાયક શું નોકરને દંડ દઇ શકે છે? ના કાંઈપણ દંડ દઈ શકતો નથી. તેવીજ રીતે ઇશ્વરની આજ્ઞાથી જ્યારે જીવે પાપ પુણ્ય કર્યાં તો તેનું ફળ જીવને થવું જોઈએ નહીં અને તેથી જીવની ખરાબ ગતિ પણ થવી જોઇએ નહીં.

ખ્રીસ્તી—જીવે કરેલાં પાપ પુણ્યના અનુસારે પ્રભુ જીવોને દંડ આપે છે, તે કારણથી ઈશ્વર અદોષિત ઠરે છે. જે જેવું કરે તેને તેવું ફળ મળે છે.

જૈન—આ તમારા કહેવાથી સંસાર અનાદિ ઠરે છે. વળી ઇશ્વર કર્તા નથી તે પણ સિદ્ધ થાય છે. વળી જે કોઈ જીવ છે તેને જે કાંઇ આ ભવમાં પ્રાપ્ત થાય છે તે પૂર્વ જન્મના કરેલા સુકૃતથી અથવા દુષ્કૃતથી થાય છે, અને પૂર્વ જન્મમાં જીવને જે સુખ દુઃખ મળ્યું તે તેના પૂર્વ જન્મમાં કરેલા પુણ્યપાપાનુસાર મળ્યું જાણવું. એમ ઉત્તરોત્તરજન્મ થકી સુખદુઃખ ભોગવવું થાય છે, એમ કરતાં સંસાર અનાદિ સિદ્ધ ઠરે છે. હવે વિચાર કરો કે જગત્કર્ત્તા ઇશ્વર કેવી રીતે સિદ્ધ ઠરે છે? વળી કર્મ છે

તે ઈશ્વરથી સ્વતંત્ર છે કે પરતંત્ર છે? જો કર્મ સ્વતંત્ર હોય તો જગત્કર્તા ઇશ્વર કેમ થાય? અને જો પરતંત્ર (પરાધીન કર્મ) હોય તો ઇશ્વરને આ જગત્ની ઉપાધિ વળગે છે. માટે ઇશ્વર જગત્કર્તા નથી અને જગત્ તો અનાદિ છે, એ વાત ખરી છે.

હવે અન્યદર્શનીઓએ જેવી રીતે જગત્નો કર્તા ઇશ્વર માન્યો છે તે દર્શાવીએ છીએ. જગતનું ઉપાદાન (મૂળ) કારણ ઈશ્વર છે. એક ઈશ્વર અને બીજી સામગ્રી એ બે પદાર્થ અનાદિ છે. પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, એ ચારના પરમાણુ, આકાશ, કાળ, દિશા, આત્મા અને મન છે. આ નવ નિત્ય છે, અને દુનિયા અનાદિથી છે, કોઈની પણ બનાવેલી નથી, તેઓ જગત્કર્તા નીચે મુજબ સિદ્ધ ઠરે છે.

उपजाति छंद.

कर्त्तास्ति कश्चिज्जगतः सचैकः। ससर्वगः सस्पवशः सनित्यः॥
इमाकुहेवाकविडंबनाः स्युः। तेषांनयेषा मनुशासकस्त्वम्॥

સ્યાદ્વાદમંજરી.

અર્થ:—આ જગત્ પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણોથી દેખાય છે. આ જગત્ ચરાચરનો રચનાર કોઈપણ પુરૂષ વિશેષ છે. પૃથ્વી, પર્વત, સમુદ્ર વિગેરે સંપૂર્ણ જગત કાર્ય હોવાથી તેનું કારણ કોઈપણ હોવું જોઈએ. કારણ કે જે જે કાર્ય છે તે તે કારણવિના ઉત્પન્ન થઈ શકતાં નથી. જેમ કે, ઘટ, પટ, દંડ, આગગાડી. તેમ આ જગત્ કાર્યરૂપ દેખાય છે, માટે તેનો કારણભૂત ઇશ્વર અવશ્ય માનવો જોઇએ. તો તે પ્રભુ છે. ૨ વળી ઈશ્વર છે તે એક છે. જો ઘણા પ્રભુ હોય તો એક એક કાર્ય કરવામાં સર્વની જુદી જુદી બુદ્ધિ થઈ જાય, ત્યારે કાર્ય ઉત્પન્ન થાય નહીં. માટે એક ઇશ્વર માનવાની જરૂર છે. વળી કોઈ ઈશ્વર આપની ઈચ્છાથી ચાર પગવાળાં મનુષ્ય બનાવે, બીજો ઈશ્વર છ પગવાળાં મનુષ્ય બનાવે. ત્રીજો આઠ પગવાળાં મનુષ્ય બનાવે,

વળી કોઈ આંખના ઠેકાણે કાન બનાવે અને કાનના ઠેકાણે આંખ બનાવે, માટે એકજ ઇશ્વર હોવો જોઇએ. ૩ ઈશ્વર છે તે સર્વવ્યાપી છે. જો સર્વવ્યાપી ન હોય તો ત્રણ ભુવનને એકીવખતે કેવી રીતે ઉત્પન્ન કરી શકે? એક કાળમાં સર્વને બનાવી શકે નહીં. જેમ કુંભાર જે ઠેકાણે હોય છે તે ઠેકાણે કુંભ બનાવી શકે છે. પરંતુ દેશાવરમાં બનાવી શકતો નથી, ૪ તથા ઈશ્વર જે છે તે સર્વજ્ઞ છે. સર્વજ્ઞ ન હોય તો સર્વ કાર્યોનું ઉપાદાન કારણ જાણી શકે નહીં, અને ઉપાદાન કારણ જાણી ન શકે તો વિચિત્ર જગત્ કેવી રીતે બનાવી શકે? ૫ ઇશ્વર પોતાને વશ છે. પોતાની ઇચ્છાથી સર્વને સુખ દુઃખ આપે છે. ઈશ્વર વિના સર્વને સુખ દુઃખ આપવાને કોઈ સમર્થ નથી; અને જો ઇશ્વરને પરતંત્ર (પરાધીન) માનીયે તો મુખ્ય કર્ત્તા ઈશ્વર ન રહે. ૬ ઈશ્વર નિત્ય છે. જો અનિત્ય હોય તો તેને બનાવવાવાળો બીજો કોઈ ઇશ્વર હોવો જોઈએ. વળી તેના માટે બીજો જોઈયે આવી રીતે અનવસ્થા દૂષણ આવે, માટે ઈશ્વરને નિત્ય કહીએ છીએ.

જૈનો તરફથી ઉત્તર પક્ષ એટલે સામો જવાબ.

પ્રથમ અનુમાન તમોએ કર્યું તે ખોટું છે. આ અનુમાનથી વ્યાપ્તિ ગ્રહણ થતી નથી. વળી તમે કહેશો કે ઈશ્વર જગત્ કર્ત્તા શરીરવાળો છે કે શરીર રહિત છે? તમો કહેશો કે અમારી પેઠે શરીરવાળો છે કે પિશાચાદિકની પેઠે અદૃશ્ય છે? પ્રથમ પક્ષ માનશો તો પ્રત્યક્ષ બાધ આવે છે, બીજો પક્ષ માનશો તો ઈશ્વર દેખાતો નથી, તે ઇશ્વર દેખાતો નથી. તે ઇશ્વરના મહાત્મ્યથી કે અમારા કમનસીબથી? હવે પ્રથમ પક્ષ માનશો કે ઈશ્વરના મહાત્મ્યથી ઈશ્વર દેખાતો નથી તો તેમાં કોઈ પ્રમાણ નથી. બીજા પક્ષમાં સંદેહની નિવૃત્તિ નહીં થાય, કેમકે ઈશ્વર છે કે નહિ એવો સંશય રહ્યા કરશે. વળી ઈશ્વરને શરીર રહિત માનશો તો ઇશ્વર કોઇ પણ કર્મ કરવાને સમર્થ નહીં થાય. જેમ આકાશ, અશરીરી હોવાને લીધે તેનાથી જેમ

કોઈપણ કાર્ય થતું નથી તેમ ઇશ્વરથી પણ થવાનું નથી. આકાશ નિત્ય વ્યાપક અક્રિય છે તો તે અકર્તા છે. તેમ ઇશ્વર પણ પણ અકર્તા છે, વળી તમો ઇશ્વરને એક માનો છો તે પણ ખોટું છે. એક મધપુડો બનાવવામાં સર્વ માખીઓ એકમતે થઈ મધપુડો બનાવે છે તો ઇશ્વર પરમાત્મા, નિર્વિકાર, નિરૂપાધિક જ્યોતિસ્વરૂપોનો એકમત કેમ નહીં થાય શું તમો ઈશ્વરોને કીડાથી પણ બુદ્ધિહીન, અજ્ઞાની બનાવ્યા કે જેથી એકમત થતો નથી.

પૂર્વપક્ષ–માખીઓ ઘણી ભેગી થઈ એક મધપુડો બનાવે છે તે પણ ઈશ્વરના વ્યાપારથી મધપુડો બને છે.

ઉત્તરપક્ષ–ત્યારે તો ઘડો બનાવવો, પરસ્ત્રી ગમન કરવું, ચોરી કરવી મારવું; ઈત્યાદિક સર્વ કામ ઈશ્વરના વ્યાપારથી બને છે એમ માનવું જોઈએ, ને સર્વજીવ અકર્તા સિદ્ધ થશે. ત્યારે પુણ્ય પાપનું ફળ કોને થવાનું?

પૂર્વપક્ષ–જીવ, કુંભાર ચોર ઇત્યાદિક સર્વે સ્વતંત્રતાથી (સ્વાધીનતાથી) પોતપોતાનું કાર્ય કરે છે.

ઉત્તરપક્ષ–ત્યારે માખીઓએ શું અપરાધ કીધો કે તેને સ્વાધીનપણું કહેતા નથી. વળી અનંત ઈશ્વર જો માનવામાં આવે તો એક જગત્ બનાવવામાં વિવાદ થઇ જાય તોતે વિવાદને કોણ દૂર કરે? વળી એક ઇશ્વરને દેખીને બીજો ઇશ્વર અદેખાઈ કરે કે તું મારે તુલ્ય કેમ છે? આ માનવું પણ તમારૂં અજ્ઞાન છે. કેમકે ઈશ્વર ભગવાન સર્વજ્ઞ છે તો સર્વનું જ્ઞાન એકસરખું થયું અને તેથી એકસરખું જ્ઞાન થવું જોઇએ. વળી ઇશ્વરો પવિત્ર છે, તેથી તેમને ઝઘડા સંભવતા નથી, અને ઝઘડો કદાપિ કરશે તો તેને ઈશ્વર કોણ કહેશે? અને જગતકર્તા ઈશ્વર કેમ ઠરશે? માટે ઇશ્વર અનંત માનવામાં કોઇપણ દૂષણ નથી. ૩ વળી ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે તે પણ પ્રમાણિક નથી. ઇશ્વર સર્વવ્યાપક શરીરથી છે? જ્ઞાનથી છે? જો શરીરથી સર્વવ્યાપક ઈશ્વર માનશો તો સર્વ જગાએ ઈશ્વરનું શરીર સમાઇ

ગયું અને બીજા પદાર્થોને રહેવા માટે જગા પણ નહીં મળવાની માટે ઈશ્વર, શરીરવડે સર્વવ્યાપક ઠરતો નથી, જ્ઞાનેકરી સર્વવ્યાપક માનશો ત્યારે સિદ્ધ સાધ્ય નથી. વેદોમાં પણ ઈશ્વર શરીરવાળો માનેલો છે. ૪. ઇશ્વર સર્વજ્ઞ પણ ઠરતો નથી, કેમકે જો ઇશ્વર સર્વજ્ઞ હોત તો જગત્કર્તાનું ખંડન કરવાવાળા અમને તેણે કેમ ઉત્પન્ન કર્યા? વળી કહેશો કે જન્માંતરમાં ઉપાર્જિત કરેલાં શુભાશુભ કર્મના અનુસારથી ફળ આપે છે તો ઈશ્વર સ્વતંત્ર (સ્વાધીન) ઠરતો નથી. કેમકે કર્મવિના ઇશ્વર ફળ આપવાને સમર્થ નથી, ત્યારે ઇશ્વરને આધીન કાંઇપણ રહ્યું નહીં, જેવાં કર્મ કર્યાં હશે તેવાં ફળ મળશે. વળી ઇશ્વર જગત્કર્તા નિત્ય માનશો જો એકાંતથકી તો તે જગત્ નવું નવું બનાવ્યા કરશે કારણકે જગતને રચવાનો સ્વભાવ ઇશ્વરમાં નિત્ય છે. વળી કહેશો કે જગત્ને બનાવવાનો ઈશ્વરમાં સ્વભાવ નથી ત્યારે તો કોઈપણ વખત જગત્ને ઇશ્વર રચી નહીં શકે. વળી જીવોને રચવાનો સ્વભાવ ઇશ્વરનો એકાંત નિત્ય માનશો તો સર્વદા જીવો ઉત્પન્ન થયા કરશે અને કદી પણ જીવોનો નાશ થશે નહીં. વળી તમો ઈશ્વરમાં જગત્ રચવાની તથા નાશ કરવાની એમ બે શક્તિ માનશો તો તે પણ ખોટું ઠરે છે. કારણ કે ઉત્પત્તિ અને નાશ કરનારી પરસ્પર વિરૂદ્ધ શક્તિ કોઈપણ વખતે એક ઠેકાણે રહી શકશે નહીં. જે કાળમાં જગત રચવા માંડશે તેજ કાળમાં નાશ કરનારી શક્તિ નાશ કરી નાખશે. એમ જ્યારે પરસ્પર બે શકિતઓનો વિરોધ થશે ત્યારે જગત બનશે પણ નહી અને તેનો નાશ પણ થશે નહીં, ત્યારે અમારો મત સિદ્ધ થાય છે. અમારા મતમાં કોઈએ જગત્ બનાવ્યું નથી. આ જગતનો કદિ પ્રલય (નાશ) પણ થવાનો નથી અને આ જગત્ અનાદિ અનંત છે તે સિદ્ધ ઠર્યું. આ પ્રમાણે વિચારી જોતાં જગત્નો કર્તા ઇશ્વર સિદ્ધ ઠરતો નથી. ઇશ્વર એક છે તે પણ કહેવું ખોટું ઠર્યું. એમ છએ પક્ષો પણ ખોટા ઠરે છે. તેમ બીજા લોકો પણ જગત્કર્તા સિદ્ધ કરવાને જેટલી યુકિતઓ કરે છે તેટલી આકાશના ફુલની પેઠે ખોટી ઠરે છે. વિશેષ જગ-

ત્કર્તાનું ખંડન જોવું હોય તો સમ્મતિતર્ક, દ્વાદશસારનયચક્ર, સ્યાદ્વાદરત્નાકર, અનેકાંતજયપતાકા, સ્યાદ્વાદકલ્પલતા, સ્યાદ્વાદમંજરી. સ્યાદ્વાદરત્નાકરઅવતારિકા, સૂયડાંગ, નંદીસૂત્ર, પ્રમાણપરીક્ષા, ન્યાયાવતાર, વિગેરે જૈનધર્મના ગ્રંથો દેખવા.

ખ્રીસ્તી– તમે જૈન લોકો જીનપ્રતિમાની પૂજા કરવી તથા તેને નમસ્કાર કરવો તથા મુક્તિને આપનાર પ્રતિમાને જાણવી એમ જે સમજો છો, તે મૂર્ખતાનું લક્ષણ છે.

જૈન—જીનેશ્વરભગવાન્ની પ્રતિમા દેખવાથી પરમેશ્વરના ગુણોનું સ્મરણ થાય છે. જેમ કાગળપર લખેલા અક્ષરોથી પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણ થાય છે તેમ જીનેશ્વરની પ્રતિમાથી પણ ઘણાજ ગુણો થાય છે.

ખ્રીસ્તી–પ્રતિમાને દેખવાથી અરિહંત ભગવાન્ના સ્વરૂપનું સ્મરણ થાય છે એ વાત ખરી; પણ તેની (ભગવાન્ની મૂર્તિની) પૂજા ભક્તિ કરવાથી શું ફળ થાય છે?

જૈન—તમારા મત મુજબ બાઈબલ વિગેરે પુસ્તકો વાંચવા સાંભળવાથી પ્રભુના ગુણોનું તથા તેમના ઉપદેશનું ભાન થઈ જાય છે, તો તે વાંચવા સાંભળવાની અગત્ય છે તેથી તમે બાઈબલ વિગેરે પુસ્તકો રૂમાલમાં બાંધી જાપતાબંધ રાખી જેમ તેને માન આપો છો તેમ અમો પણ પ્રભુને માન આપીએ છીએ અને તેની ભક્તિ કરીયે છીએ. કારણકે ચોવીસમા તીર્થંકર મહાવીરસ્વામીપ્રભુ થઈ ગયા તેઓ સર્વજ્ઞ હતા. તેમણે ઘણા મનુષ્યોને જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો હતો. હાલ પીસ્તાળીસ આગમો વિગેરે પુસ્તકો છે તે પ્રભુના મુખની વાણી છે અને તેના કહેનાર જીનેશ્વર વીરભગવાન્ છે, માટે અમો પ્રભુની મૂર્તિને સાક્ષાત્ ભગવાન્ માનીએ છીએ અને તેમના મુખની વાણીરૂપ જે સિદ્ધાંત તેને પણ અત્યંતભક્તિથી પૂજીએ છીએ.

ખ્રીસ્તી—જેમ પત્થરની ગાય દુધ આપતી નથી તેમ

પ્રભુની મૂર્તિ પણ કાંઈ ફળ આપી શકતી નથી, તો તેવી પ્રભુની મૂર્તિ શા કારણથી માનવી જોઈએ ?

જૈન—સાંભળો, જેમ કોઈ મનુષ્ય મુખથી ગાય ગાય એવો શબ્દ કરે છે તેથી તેને દુધ મળતું નથી. વળી લાડુ લાડુ એવો શબ્દ પોકારવાથી આપણું પેટ લાડુથી ભરાઈ જતું નથી તે તમો સારી પેઠે જાણો સમજો છો તો કહેશો કે ઈસુ ઇસુ, પ્રભુ પ્રભુ, તું મારૂં રક્ષણ કર એમ બોલવાથી પોકારવાથી શું ફળ મળે ? અલબત્ત તેનું ફળ કાંઈ ન મળતાં નિષ્ફળ જડબુ દુખ્યાં કરે એમ તમારા મત મુજબ સિદ્ધ થાય, માટે તેવું પ્રભુ ઈસુનું નામ લેવાનું શું પ્રયોજન છે ? તમારે ન લેવું જોઇએ.

ખ્રીસ્તી—અરે ! મારા જૈન મિત્રો ! ઇસુ અને પ્રભુનું નામ લેવાથી અમારૂં અંતઃકરણ શુદ્ધ થાય છે, અને પવિત્ર થઈએ છીએ.

જૈન—એતો ઠીક; અમો કયાં તેની ના કહીએ છીએ. પણ સાંભળો, જેવી રીતે ઈશ્વરનું નામ ફક્ત મુખે પોકારવાથી તમે શુદ્ધ થવાનું માનો છો તેમ જીનેશ્વર ભગવાન્‌ની મૂર્તિ દેખવાથી તેના ગુણનું સ્મરણ થતાં અમારો આત્મા નિર્મળ થાય છે અને પાપરૂપી કાદવ દૂર થઈ જાય છે, અને પ્રભુના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થઈ જાય છે.

ખ્રીસ્તી--પ્રભુના નામથી પવિત્ર થઈ શકાય છે તો વળી મૂર્તિ બનાવવાનું શું પ્રયોજન છે ?

જૈન--પ્રભુના નામના ઉચ્ચારણથી નિર્મળ થવાય છે એ ખરૂં છે, તે પ્રમાણે તેની મૂર્તિ દેખવાથી અને તેની પૂજા કરવાથી વહેલા અને વધારે નિર્મળ થઈએ છીએ. જેમ કોઈ યૌવનવાળી સુંદર સ્રીનું નામ લેવાથી જેટલો મનોવિકાર થાય છે તેના કરતાં અધિક, એવી સ્ત્રીની મૂર્તિ (છબી) દેખવાથી વિષયરાગ ઉત્પન્ન થાય છે; વળી સ્ત્રીના ચિત્રામણને પણ દેખવાથી વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે; રાગીની મૂર્તિ (ફોટો) દેખવાથી રાગ ઉત્પન્ન થાય છે;

તેમ વીતરાગની મૂર્તિ દેખવાથી શાંતરસ ઉત્પન્ન થાય છે; તેટલા પ્રમાણમાં નામ લેવાથી રાગ તેમજ શાંતરસ ઉત્પન્ન થતા નથી, એ તમો વિચારી જોશો તો તુરત સમજાશે, માટે પ્રભુની મૂર્તિ અવશ્ય માન્ય અને પૂજવા યોગ્ય છે.

ખ્રીસ્તી--પરમેશ્વરની મૂર્તિ (છબી) આજ કાલ કોઈ બુદ્ધિમાન્ માનતા નથી.

જૈન--ના, એ ખરૂં નથી બુદ્ધિમાનો તો સર્વે માને છે.

ખ્રીસ્તી--કયા બુદ્ધિમાનો માને છે ?

જૈન--પ્રથમ તો સાંસારીકવિદ્યાવાળા સર્વબુદ્ધિમાનો માને છે ભૂગોળ, ખગોળ, દ્વીપ, વિલાયતનું ચિત્ર વિગેરે આકારે સર્વ કોઇ માને છે. જુઓ, ઇસુને વધસ્થંભ ઉપર ચઢાવ્યો તેનું ચિત્રામણ તે પણ ઇસુની મૂર્તિ શું કહી શકાતી નથી ? મૂર્તિ એટલે પ્રભુ જેવા શરીરવાળા હતા તેવી લાકડાની, પત્થરની, માટીની, દાંતની, અથવા ચિત્રામણની (ચિત્રેલી) જે પ્રભુની, આકૃતિ તેનેજ મૂર્તિ કહેવામાં આવે છે. માટે તેની છબી પડાવો કે ચિત્ર કરાવો તે સર્વે મૂર્તિરૂપજ છે. વધસ્થંભ ઉપર ચડાવેલા ઇસુ, તેનું જે ચિત્રામણ (ચિત્ર) તે પણ મૂર્તિરૂપે છે. તો શા કારણથી તમે મૂર્તિ માનતા નથી એમ વદો છો ? શું રૂપું, સોનું જ ધન કહેવાય છે કે ? હાલમાં ઇંગ્લીશ લોકોએ કાઢેલી નોટો શું ધનની ગરજ સારતી નથી ? હાલ, અલબત્ત તેનાથી ગરજ સરે છે. તેમ ઈસુનું ચિત્રામણ વધસ્થંભ રૂપે છે તે પણ મૂર્તિની ગરજ સારે છે. નાટકોમાં ભજવાતા ખેલોમાં કોઈ વનરાજ, સિદ્ધરાજ, લીલાવતી વિગેરેનાં રૂપો ધારણ કરે છે તેથી પૂર્વે થઈ ગયેલા પુરૂષોનાં ચરિત્રો યાદ આવે છે કે તે પુરૂષો મહાબળવાન ગુણી હતા. પ્રજાને સારી રીતે પાળતા હતા, તેમ પ્રભુની મૂર્તિથી પણ પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રભુની યાદી આવે છે, અને તેમણે જે જે ઉપદેશ આપ્યા, જે જે ઠેકાણે ફર્યા, મનુષ્યના હિતને માટે જે જે આજ્ઞાઓ કરી તે તે સર્વે યાદ આવે છે અને મન ઉપર

સારી અસર થાય છે. માટે ખોટો આગ્રહ તજી દઇને પ્રભુની મૂર્તિ અવશ્ય માનશો તે આત્મા, સુખ પામશે. જુઓ-બ્રાહ્મણો પણ પોતાના દેવની મૂર્તિ બનાવે છે, તેમ બૌદ્ધો પણ મૂર્તિને માને છે. વળી મુસલમાન પણ કબર કર્બલાના એક પત્થરને પૂજ્ય તરીકે માની ફૂલ ચઢાવે છે. રોમનકેથોલિક ખ્રીસ્તિયો પણ ઈશુ વગેરેની મૂર્તિને માને છે એમ સર્વ કોઈ મૂર્તિ માનતા આવ્યા છે. અમારો જૈન લોકોનો ધર્મ પ્રાચીન અનાદિનો છે તેને ઓળખાવનાર જીનેશ્વર ભગવાન્‌ની મૂર્તિઓ છે કે જે હાલમાં કેટલેક ઠેકાણે ભોંયમાંથી નીકળે છે, તેને દેખી લોકો જાણે છે કે, ખરેખર આ પ્રાચીન ધર્મ છે. પહેલાં જૈનધર્મનો ઘણો વિસ્તાર હતો તેની મૂર્તિયો ખાત્રી આપે છે. સંપ્રતિરાજાએ તો સવા કરોડ બિંબ ભરાવ્યા હતા. અહો મારા મિત્ર ! આવી રીતે મૂર્તિ પ્રાચીન કાળની સિદ્ધ ઠરે છે તો તેમાં પોતાની મતિકલ્પના દોડાવીને મૂર્તિ નહીં માનવી એવી તમારી માન્યતામાં ઘણી અજ્ઞાનતા છે.

ખ્રીસ્તી--પરમેશ્વર નિરાકાર છે માટે તેની મૂર્તિ ધાતુ, પત્થર અથવા માટીથી બની શકતી નથી.

જૈન--હે મિત્ર !!! ઠીક. નિરાકાર નહિ ને સાકાર તમારો પ્રભુ ઠરે તો પછી મૂર્તિ બનાવવામાં વાંધો છે ?

ખ્રીસ્તી--સાકાર ઠરે તો બનાવવામાં હરકત નથી, પણ પ્રભુ સાકાર છે એવું તમે કયા પુસ્તકને આધારે અમને કહો છો ?

જૈન--જુઓ. અરૂણોદય પુસ્તક પાનું ૧૬૪, તે સૂર્યથી અધિક તેજોમાં થઇને મેઘોમાં આવશે અને સઘળા દૂતો પણ તેની સાથે આવશે, તે ઘણા સઘળા ઉજળા સિંહાસન પર બેસશે અને તેના માથા ઉપર રાજ મુકશે; અને સઘળા લોકો સિંહાસનની સામા ઉભા થઈ જશે. ત્યારે તે કોઈ પુસ્તકને ખોલશે. જેમાં સઘળા લોકોનાં ભૂંડાં કર્મ લખેલાં છે, તે જેમ અજવાળામાં તેમ અંધારામાં પણ સરખું જોઈ શકે છે, અને તમારા મનની સઘળી ઈચ્છા પણ જાણે છે, સઘળા દૂતો આસ-

પાસે રહીને સાંભળશે. તેઓના દેખતાં ઈસુ પોતાના પુસ્તકોમાંનાં સઘળાં વૃત્તાંત વાંચી સંભળાવશે. તો પણ ઇસુએ વધસ્થંભ ઉપર જે મૃત્યુનું દુઃખ ભોગવ્યું તેને લીધે પરમેશ્વર કેટલાકના અપરાધ ક્ષમા કરશે. જુઓ માત્થીનું પુસ્તક પાનું ૨૫-૩૧ અને ૩૪, જે પોતાના આખા મનથી ઈસુ ઉપર પ્રીતિ રાખે છે તેઓને અને તેઓના નામ તેણે બીજા પુસ્તક ઉપર લખી રાખ્યાં છે, જે કે જીવનનું પુસ્તક કહેવાય છે, અને તેઓના પાપની ક્ષમા કરશે, તેઓનાં આંસુ લુસી નાંખશે અને તેઓને સદા પોતાની પાસે બેસાડશે. (પ્રગટ ૭-૧૭)

ખ્રીસ્તી--એમાં સાકારપણું શી રીતે ઠરે છે ?

જૈન--જુઓ. સૂર્યથી અધિક તેજોમયવાળા ઉજળા સિંહાસન ઉપર પ્રભુ બેસશે. તેને માથે મુગટ હશે. પુસ્તકોને ખોલશે, અને ઇસુ પુસ્તકોમાંનાં સઘળાં વૃત્તાંત વાંચી સંભળાવશે. આ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે તમારો માનેલો પ્રભુ સાકાર છે. જરા તો વિચાર કરો, સાકાર ના હોત તો સિંહાસનપર બેસવું શી રીતે બને ? અને માથું ન હોય તો મુગટ કયાં આગળ મૂકાય ? માટે તે પ્રભુને માથું, હાથ, પગ વગેરે સાબીત થાય છે, તેથી પ્રભુ સાકાર છે એમ સિદ્ધ થાય છે. માટે સાકારની પ્રતિમા (છબી) બનાવવી તે યોગ્ય છે. કારણ કે તેથી તેના ગુણોનું સ્મરણ થાય છે, તેથી પ્રભુની મૂર્ત્તિ બનાવવી અને તે પૂજવી યોગ્ય છે.

ખ્રીસ્તી-બીજા કોઈ ગ્રંથમાંથી પ્રભુ સાકાર છે અને તેને હાથ પગ છે એવું બતાવી શકશો ?

જૈન—હાજી ડૉકટર બાર્થ સાહેબકૃત પવિત્ર લેખની વાર્તા ઉપરથી કહેલા સુવૃત્તાંતો ભાગ ૧ લો પાનું ૨ જું-છઠ્ઠે દિવસે પરમેશ્વરે એક એકની જાત પ્રમાણે સર્વ વન, પશુ તથા ઢોર તથા પેટે ચાલનાર પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કર્યા. પછી પરમેશ્વરે કહ્યું કે, આપણે પોતાના રૂપમાં પોતાની પ્રતિમા પ્રમાણે માણસ

બનાવીએ કે તે માણસ સમુદ્રનાં માછલાં ઉપર તથા આકાશમાં ઉડનારા પક્ષીઓ ઉપર તથા ઢોર તથા આખી પૃથ્વી ઉપર અધિકાર ચલાવે. એ પ્રમાણે પરમેશ્વરે પોતાના રૂપમાં માણસ કર્યું, એટલે તેણે એક સ્ત્રી તથા એક પુરુષને ઉત્પન્ન કર્યાં.

ખ્રીસ્તી–સાકાર પરમેશ્વર છે, એ વાત આ વાર્તા ઉપરથી કેવી રીતે સાબીત થઈ તે બતાવો ?

જૈન—પ્રભુની જેવી આકૃતિ હાથ, પગ, નાક, કાન, આંખ વિગેરેની હતી તેવીજ આદમની બનાવી, એટલે પોતાની આકૃતિ જેવો માણસ બનાવ્યો. આ વાર્તાથી પણ પરમેશ્વરનો આકાર સાબીત થાય છે, માટે પ્રભુની મૂર્તિ બનાવવી અને તેની પૂજા કરવી એ વાત ઉત્તમ અને સત્ય છે.

ખ્રીસ્તી–પ્રભુએ પત્થરની અને માટીની મૂર્તિ બનાવવાની ના કહેલી છે, તે શા કારણથી કહી છે તે સમજાવશો ?

જૈન—પ્રભુએ પ્રભુની મૂર્તિ બનાવવાની ના પાડી નથી કારણ કે તેથી ભક્તોને પ્રભુનું સ્મરણ ધ્યાન થાય છે. સાંભળો. સાહેબ ! ! પ્રભુ કોઈને કાંઈપણ બાબતની હા ના કહેતો નથી. કારણ કે રાગ દ્વેષ જેનામાં રહ્યા હોય તેને હા ના કહેવાની ખટપટ રહેલી છે, માટે પ્રભુએ પોતા માટે કાંઈ કહ્યું છે એમ નથી. પરંતુ તમારા માનેલા પ્રભુએ જડરૂપમૂર્તિ બનાવવાની ના કહી એમ તો તે રૂબરૂ આવીને ખુલાસો ન કરે ત્યાં સુધી કહેવાય નહીં. પ્રભુએ પોતાની મૂર્તિ માનવા પૂજવાની ના પાડી નથી. કારણ કે રોમનકેથોલિક વગેરે પણ ઈસુ મરિયમની મૂર્તિ માને છે. “ ઈસુ ” આ શબ્દ આપણે બાઇબલમાં વાંચીએ છીએ તેથી આપણને કોનું જ્ઞાન થાય છે ? ઉત્તર—ઈસુનું. ત્યારે ઈસુ (તે ઠેકાણે અર્થાત્ પુસ્તકમાં લખેલો ઇસુ) એ શબ્દ જે છે તે જડ છે. રૂશનાઈથી બનેલો છે. તે શબ્દ ભુંસાઈ જાય તેવો છે. અને લોકોના પગ તળે પણ આવે છે ત્યારે તે જડરૂપી ઇસુ શબ્દ

રાખવાની પ્રભુએ કેમ મનાઈ નહીં કરી, એ એક વિચારવા જેવી વાત છે.

ખ્રીસ્તી–“ ઈસુ ” એવો શબ્દ વાંચવાથી ઈસુનુ સ્મરણ થાય છે.

જૈન–હાજી, હમે કયાં ના કહીએ છીએ પણ જરા વિચાર તો કરશો કે શબ્દ વાંચવાથી સ્મરણ થાય છે ત્યારે મૂર્તિ દેખવાથી સ્મરણ કેમ ન થાય ? અમને અને લોકોને મૂર્તિથી સ્મરણ થાય છે.

ખ્રીસ્તી–હા. મૂર્તિ દેખવાથી પણ પ્રભુનું સ્મરણ થાય છે.

જૈન—જુઓ, ત્યારે પ્રભુનું સ્મરણ કરાવનારી બે વસ્તુ સિદ્ધ થઈ. એક ‘ પ્રભુ ’ એવો શબ્દ અને બીજી ‘પ્રભુની મૂર્તિ’, અને પ્રભુ એવો જે શબ્દ તે બેઉ આપણે જડરૂપી દેખીએ છીએ તોપણ આપણને પ્રભુનું સ્મરણ થાય છે. ત્યારે શું તે જડ મૂર્તિ તથા જડશબ્દથકી પ્રભુ જડ બની જશે ? ના, કદિ પણ બનવાનો નથી. કેમકે પૂર્વે પ્રભુ થઈ જનારને જણાવનારી એ બે આકૃતિઓ છે. પ્રભુ એવા જડ શબ્દ ઉપર પ્રભુને જો ખેદ આવે તો પ્રતિમા ઉપર પણ આવે, પણ તેમ તો તમે માનતા નથી, તેથી પ્રતિમા માનવી યોગ્યજ છે, કેમકે એક વાત માનવી અને બીજી ન માનવી એ મહાભૂલ ભરેલું છે. જેમ વર્તમાન કાળમાં કલકત્તા તથા મુંબઈ એવા બે શબ્દ લખ્યા તે આપણે વાંચ્યા તેથી આપણને ઘણા માણસોથી ભરેલા, ઘણી દુકાનો અને હવેલીઓવાળાં કલકત્તા તથા મુંબઇનું શહેરનું સ્મરણ થાય છે. તથા મુંબઈનું ચિત્રામણ તથા કલકત્તાનું ચિત્રામણ આપણે જ્યારે દેખીએ છીએ ત્યારે મૂળ સ્વરૂપવાળાં બન્ને શહેરોનું આપણને સ્મરણજ્ઞાન થાય છે. મુંબઇ તથા કલકત્તા એવા જે બે શબ્દ આપણે જડરૂપ વાંચ્યા તેજ શબ્દો આપણને ઘણા મનુષ્યોથી ભરપૂર એવા બે શહેરોનું સ્મરણ કરાવી આપે છે, તે એનાં ચિત્રો–ફોટા સ્મરણ કરી આપે છે. જેમ પ્રભુ એવા

શબ્દથી પ્રભુનું જ્ઞાન થાય છે તેમ પ્રભુની મૂર્તિથી પણ પ્રભુનું જ્ઞાન થાય છે. માટે બે જડવસ્તુ, પ્રભુને ઓળખાવનારી થઈ. તેમાં મૂર્તિને માનવી નહીં ને ફક્ત શબ્દને માનવો એ ન્યાય કહી શકાય નહીં. બંને વસ્તુઓ પ્રભુના સ્મરણપ્રત્યે ઉપકારક છે. જેમકે, કોઈ એક પુરૂષને એક સારી સ્ત્રી હતી ને તે ખૂબ રૂપવાન હતી. તેની તેણે છબી પડાવી લીધી. બાદ થોડા દિવસે તે સ્ત્રી મરી ગઈ ત્યારે તે પુરૂષ પોતાની સ્ત્રીની છબી હાથમાં લઇ જોવા લાગ્યો એવામાં તેનો એક મિત્ર તેની પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, તું આ કોના સામું જુવે છે ને તે કોણ છે ? તેના ઉત્તરમાં પેલા પુરૂષે કહ્યું કે આ મારી સ્ત્રી છે, હું તેના સામું જોઉછું. હવે વિચાર કરો કે, સ્ત્રી તો મરી ગયેલી છે અને તેની આ છબી છે તેને મારી સ્ત્રી તરીકે બોલી શકાય છે ને તે છબીને જોઈ તે પુરૂષ કેટલો ઉદાસ થાય છે. વળી શું તે સ્ત્રીમાં જે જે ગુણો હતા તેનું સ્મરણ (જ્ઞાન) થયા વિના કદાપિ રહે ? ના, કદિ ના રહે અર્થાત્ થાય. તેમજ પૂર્વે જેવા શરીરવાળા પ્રભુ હતા તેવા પ્રભુની મૂર્તિ પણ પ્રભુની છબી તરીકે છે. તેથી પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રભુનો આરોપ બનાવેલી મૂર્તિમાં સાક્ષાત્ કરવામાં આવે છે, અને તેમની આગળ ઉભા રહી તેમની ભક્તિ કરવામાં આવે છે. જુઓ, આપણે હાલ વિકટોરીયા મહારાણીની છબી જોઇએ છીએ ત્યારે તે પ્રજાપાળક, દયાળુ અને નીતિમાન્ હતાં એમ તેના ગુણોનું સ્મરણ થાય છે. તેમજ પ્રભુની મૂર્તિથી પણ પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણ થાય છે. વિ-કટોરિયા એવો શબ્દ જડરૂપ છે પણ તેને વાંચવાથી પૂર્વે થયેલાં મહારાણી વિકટોરીયાનું સ્મરણ થાય છે તેમ તેની મૂર્તિ (બાવલા, ચિત્ર, છબીથી પણ તેનું (મહારાણી વિકટોરીયાનું) સ્મરણ થાય છે. શું મહારાણીજીને પોતાની જડરૂપમૂર્તિ, ચિત્ર કે છબી બનાવવી અયુક્ત છે એવો કદિ પણ ખ્યાલ આવ્યો હશે કે ? ના, નહીં; કદિ નહીં. કારણ કે પવિત્રન્યાયથી ચાલનારી મહારાણીનાં દર્શન સાક્ષાત્ કરવાને સર્વપ્રજા ઇચ્છતી પણ

તેઓ દૂર દેશમાં વસવાથી તેમના દર્શનનો લાભ ગરીબ પ્રજા લઇ શકતી નહોતી તે ફક્ત મૂર્તિ, છબી કે ચિત્રથી મળે તેમજ હતું અને તે મુજબ પ્રજા તેમનાં દર્શનનો લાભ લઇ આનંદ માનતી અને માને છે. વિલાયતમાં બીરાજી ગયેલાં મહારાણી વિકટોરીયા અને તેમની છબી આદિમાં કાંઈ તફાવત માનવામાં આવતો નથી. છબીમાં જેવો આકાર છે તેવા આકારવાળાં વિકટોરીયા રાણી વિલાયતમાં થઈ ગયાં છે એમ સર્વે કોઇ સમજે છે. તેમ પ્રભુની પ્રતિમા–છબી–ચિત્રથી પણ સાક્ષાત્ થઈ ગયેલા પ્રભુનું સ્મરણ થઈ તેના ગુણો યાદ આવે છે; અને તેથી આપણે અવગુણનો ત્યાગ કરી ગુણવંત થવા ઉદ્યમી થઇએ છીએ. એવા રીતે પ્રતિમા માનવી એ યોગ્ય અને સાચું છે કિંબહુના. અરૂણોદય પુસ્તક પાનું ૩૨ મરીયમ અને ખોળામાં સુવાડેલો નાનો બાળક ઈસુ; પાનું ૩૯ મરીયમ અને ખોળામાં બેસાડેલો ઈસુ બીજે ગામ જાય છે તેનું ચિત્ર; પાનું ૪૬ ઈસુનું ચિત્ર, પાનું ૧૧૭ ઈસુને વધસ્થંભ ઉપર ચઢાવ્યો વિગેરે ચિત્રો પણ ખાસ ઇસુનું સારી રીતે જ્ઞાન થવા માટે પુસ્ત-કમાં છાપેલાં છે તે પણ મૂર્તિ છે. તમે કહેશો કે માટી, પત્થર, ધાતુ વિગેરેની મૂર્તિ (પ્રભુની આકૃતિ) જડ–રૂપ બનાવવાની પ્રભુએ ના કહી છે તેથી અમો તે બનાવતા નથી. ત્યારે કહેશો કે જડરૂપ પ્રભુનું ચિત્ર (કાગળ ઉપર શાહીથી છાપેલી પ્રભુની આકૃતિ) કાઢવાનો હેતુ શો ? પ્રભુએ તમોને આજ્ઞા આપી છે ? એવા કાગળ ઉપરના ચિત્રથી શું પ્રભુને જડરૂપનું દૂષણ નથી આવતું ? કયા કાયદા અને કયા પર–માણથી એવી રીતે એક વાતમાં દૂષણ અને બીજી તેવીજ બાબતમાં દૂષણ નહીં; એમાં કોઈ ન્યાય કોઈ બતાવી શકાશે નહીં, માટે ફોકટ કદાગ્રહ કરવો મૂકી દઈ સર્વ પ્રમાણોવડે મૂર્તિ માનવી યોગ્ય ઠરે છે તેમ માનો.

ખ્રીસ્તી—જે ઉપર આપણે રહીએ છીએ તે પૃથ્વીને એક દિવસ પરમેશ્વર બાળી મૂકશે. જો કે કદી કોઈનું ઘર ભડભડ

બળતું હોય તો તે કેવું ભય, કરવાવાળું લાગે છે તો પછી જ્યારે આ મોટી ધરતી અને પર્વત અને ઝાડ બીડ વિગેરે સર્વે બળી જશે ત્યારે કેવું ભયાનક જણાશે અને કેવો મોટો શબ્દ થશે અને કેટલો બધો તાપ થશે. દુષ્ટો નાસી નહીં શકશે. તેઓ તે આગની ઝાળમાં નંખાશે. આ પૃથ્વી સદા બળતી નહીં રહેશે. તે બળી બળીને ખાક થઈ જશે. ત્યારે પરમેશ્વર બીજી નવી પૃથ્વી બનાવશે, જે આથી ઘણી સારી થશે. (૨ પીતર ૩, ૭–૧૩)

જૈન–અરે ! આ કેવું અજ્ઞાન !! પૃથ્વીને ઈશ્વર ઉત્પન્ન કરી શકતો નથી. તે તો અનાદિકાળની છે. એનો પ્રલય કદિ થવાનો નથી. છતાં તમે તો કહો છો કે પૃથ્વી, પર્વત વગેરેને ઈશ્વર એક દિવસ બાળી નાંખશે, આતો ટાઢાપોરની તોપ સરખું મને દિસે છે. વળી પરમેશ્વર નવી પૃથ્વીને આ પૃથ્વી કરતાં પણ સારી બનાવશે, તે પણ ખોટું છે, કારણકે પરમેશ્વર પૃથ્વીનો કર્તા તથા હર્તા નથી તેવું અમે પહેલા સિદ્ધ કરી બતાવી ચુકેલા છીએ. અરે સાહેબ ! જરાતો વિચાર કરો કે એક વાર પૃથ્વી વિગેરે બનાવવું અને તેનેજ બાળીને ભસ્મ કરવું, વળી તેવી નહીં પણ તેનાથી સરસ નવી નવી પૃથ્વી બનાવવી. આ વાત તે શું પ્રભુને ઘટે અને ના, ના હું તો તે સઘળું કલ્પિત કથનજ માનું છું અને પંડિત પુરૂષો પણ તે કદિ માન્ય કરશે નહીં એમ ખાત્રી છે. જુઓ પ્રભુએ માટીથી દેહ બનાવી પછી તેમાં શ્વાસ નાખીને આત્મા બનાવ્યો. ઈશ્વરે તે માણસનું નામ આદમ પાડયું. ઈશ્વરે આદમને કહ્યું કે તારી પાસે રહેવાને એક સ્ત્રી બનાવીશ. પ્રભુએ આદમને ભર ઉંઘમાં નાખીને તેની પાંસળીઓમાંથી એક લીધી અને એક ઔરી બનાવી. આદમ ઊઠયો અને જોયું તો તેને ઔરી માલુમ પડી. એનું નામ હવા પાડયું. હવે વિચાર કરો કે માટીથી આદમને બનાવ્યો તે બને ખરો ? વળી આદમની એક પાંસળીમાંથી હવા નામની સ્ત્રી બનાવી તે પણ ખરી કાંઈ માને ખરો ? વળી અનાદિકાળનો જે આત્મા તે પણ શું પ્રભુનાથી બનવાનો ખરો ? કંઈ બનવાનો નથી. આવી આવી વાતો સાંભળવાથી પંડિત પુરૂષોને

હાંસી ઉત્પન્ન થાય છે કે હજી આત્માનું સ્વરૂપ આમના સમજવામાં આવ્યું નથી. જો સમજવામાં આવ્યું હોય તો આત્મા બનાવ્યો બને છે. વળી જગત્ પ્રભુ ઉત્પન્ન કરે છે, તેવું અજ્ઞાન રહેત નહિ. આ જગત્ અનાદિકાળનું છે, તેમાં જીવો પણ અનાદિ કાળના છે, તેવું માનવું તે ખરૂં છે. વળી ઈસુના ઉપર જે પ્રીતિ રાખે છે તેનાં નામ તે જીવનના પુસ્તકમાં લખે છે તે પણ મિથ્યા છે. અરે ! આ દુનિયા ઉપર કરોડો મનુષ્યો છે તેનાં દરરોજનાં પાપ લખવામાં તેને કેટલી બધી તસ્દી પડી. આ દુનિયાના માણસો હરઘડીએ પાપ કર્યા કરે છે તો તે અવસરે શું લખ્યા કરતા હશે ? ના. એ કાંઇ માનવા જેવી વાત છેજ નહીં, મનોકલ્પિત માલુમ પડે છે. વળી તેમનાં સારાં. કામ તથા ભૂંડાં કામ લખવામાં દિવસની કેટલી રૂશનાઈનો વ્યય થતો હશે ? અને ત્યાં રૂશનાઇ કોણ બનાવે છે, લખવા માટે કાગળો પણ કેટલાક મોટા હશે. વળી લોકોનાં સારાં નરસાં કામ કઈ ભાષામાં અને કઇ લિપિમાં લખે છે ? તેની પણ સાબીતી થતી નથી વળી તમારો સ્વર્ગ લોક કેવડો મોટો છે, સ્વર્ગનું બારણું અહીંથી કેટલું દૂર છે ? અને તે લોઢાનું છે કે સોનાનું, વળી સ્વર્ગ લોક અહીંથી કેટલે દુર છેઅને ત્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ પડે છે કે કેમ ? વિગેરે બાબતોનો કાંઇ ખુલાસો બતાવી શકશો ? તમારાં પુસ્તકોમાં તો કાંઈ જણાતો નથી. માટે તમારી માન્યતા મનોકલ્પિત છે પણ ઈશ્વરપ્રણીત નથી એ નિઃસંદેહ માનજો. ૧ વળી તમને પુછીએ છીએ કે તમારો પ્રભુ નિત્ય છે કે અનિત્ય ? ૨ રૂપી છે કે અરૂપી ? ૩ સર્વજ્ઞ છે કે અસર્વજ્ઞ ? ઈત્યાદિનું જ્ઞાન બાઈબલમાંથી મળી શકતું નથી. વળી તમો પ્રભુને રહેવાનું સ્થાન સ્વર્ગ માનો છો તે જગત્ કહેવાય કે નહીં ? જો જગત્ બન્યા પહેલાં તમારો પ્રભુ સાકાર કયે ઠેકાણે ઉભો રહ્યો હતો ? અગર બેઠો હતો ? વળી જો સ્વર્ગને જગત્ની બહાર ગણશો તો તેને બનાવનાર કોણ ? જ્યારથી તમારો પ્રભુ હશે ત્યારથી તે સ્વર્ગ પણ હોવું જોઈએ. પ્રભુને તો અનાદિ માનો છો ત્યારે સ્વર્ગ પણ

અનાદિ ઠર્યું, અને સ્વર્ગ અનાદિ ઠર્યું તો આ દુનિયા પણ અનાદિ ઠરી તેમાં કાંઈ બાધ આવતો નથી. વળી સ્વર્ગમાં પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, જળ, વાયુ, વનસ્પતિ છે કે નહીં ? તમો કહેશો કે તે પ્રમાણે છે તો તે પણ જગત્ કેમ નહીં કહેવાય ? ઈત્યાદિક ઘણા દોષ આવે છે. વળી તમારા પ્રભુને આ દુનિયાનો નાશ કર્યા પછી વળી બીજી દુનિયા બનાવવી પડશે ત્યારે તો તે કામમાંથી નવરો થવાનો નથી; એને તો કામ લાગુંજ પડેલું છે. જીવોને-બીચારાઓને ઉત્પન્ન કરી તેમને નર્કમાં નાખવા, બાળી નાખવા, તે શું પ્રભુને સારૂં લાગે છે ? વળી નર્ક કયે ઠેકાણે આવી ? તે શાશ્વતી છે કે અશાશ્વતી ? વળી દુનિયા બનાવ્યા પહેલાં નર્ક બનાવી કે કેમ ? તે પણ સ્પષ્ટ તમારાં પુસ્તકોમાં નથી. વળી નર્ક કેટલી દૂર છે ? કયાં છે ? કેટલી મોટી છે તેનું જ્ઞાન પણ તમારાં પુસ્તકોમાં ઠીક ઠીક નથી. વળી તમે લોકો પુનર્જન્મમાં માનતા નથી, આ જીવ અહીંથી મરીને બીજો જન્મ લેવાનો નથી એમ માનવું એ અયોગ્ય છે. કારણ કે અમે એકલાજ તેમ માનીએ છીએ એમ નથી પરંતુ આ જગત્પર ઘણા ધર્મના મત પંથ છે. જેવા કે, બ્રાહ્મણ, મીમાંસક, બૌદ્ધ વિગેરે પણ સર્વ કોઈ પુનર્જન્મ માને છે અને એ વાત ખરી છે. નાનું બાળક જન્મે છે તે વખતે પોતાની માને ધાવવા લાગે છે. એ તદ્દન અજ્ઞાની છે તે તમો સારી રીતે સમજો છો છતાં તુરત તે ધાવવા લાગ્યું તેનું કારણ શું ? તેને કોણે સમજાવ્યું ? અને શીખવાડયું ? પણ તેમાં સમજાવવાની જરૂર નથી. એતો પાછલા ભવના ધાવવાના સંસ્કારના અભ્યાસે કરી તે ધાવવા લાગે છે. તેથી પુનર્જન્મ છે. એ ખરી વાત છે. તેની ઘણી સાબીતીઓ છે. પુણ્ય અને પાપના ઉદયથી જીવો, સુખ દુઃખ પામે છે. જો પુણ્ય અને પાપ ન હોય તો સર્વે મનુષ્યો એક સરખી સ્થિતીનાં જન્મવાં જોઈએ તથા એક સરખી સ્થિતી ભોગવવી જોઈએ. પણ તેમ આ જગત્માં જોવામાં આવતું નથી. કોઈ દરિદ્રી હોય છે, કોઇ જન્મથી લુલો, કોઈ બહેરો, કોઈ આંધળો, વિગેરે જન્મે છે, તેનું કારણ પણ પુણ્ય અને પાપ છે. જો પાછલા

ભવમાં પાપ કર્યા હોયતો લુલાં, લંગડાં, બેહેરાં, બોબડાં, અજ્ઞાનીપણું એવાં એવાં દુઃખ ભોગવવાં પડે છે, અને જો પાછલા ભવમાં પુણ્ય કર્યાં હોય તો ધન, પુત્ર, સ્ત્રી, મોટી પદવી વિગેરે સારી સામગ્રીને જીવો પામી શકે છે, માટે પુણ્ય અને પાપ પણ અવશ્ય માનવાં જોઈએ.

ખ્રીસ્તી-જે જન્મથી લુલાં, બેહેરાં, બોબડાં અવતરે છે તેણે પ્રભુની આજ્ઞા તોડી છે તેથી એવો અવતાર પામે છે.

જૈન—અરે મારા મિત્ર, તમારા બોલવા ઉપરથીજ પુનર્જન્મ સાબીત થાય છે જુઓ, જેઓ લુલાં લંગડાં વિગેરે અવતરે છે તેણે પ્રભુની આજ્ઞા તોડી છે એમ તમે કહો છો ત્યારે તેણે કઈ વખતે પ્રભુની આજ્ઞા તે શી રીતે કહેવાય ? તે જીવોમનુષ્ય વિગેરેનો જન્મ પૂર્વભવમાં પામ્યા હશે તે વખતમાં પ્રભુએ કહેલી આજ્ઞા નહીં માની હોય તેથી તેમને આવો (લંગડાં, લુલાં વિગેરેનો) અવતાર પ્રભુએ આપ્યો એમ તમારે કહેવું પડશે. એ સિવાય બીજું તમારાથી કહેવાય તેવું નથી. અને જો એમ સિદ્ધ થયું તો પુનર્જન્મ, તમારા મુખથી સિદ્ધ થયો. કર્મના અનુસારે પુનર્જન્મ થયા કરે છે.

ખ્રીસ્તી-જીવને પ્રભુએ લુલાં, બહેરાં, આંધળાદિની સ્થિતિમાં જન્મ આપ્યો તેમાં જેવી પ્રભુની ઇચ્છા. અર્થાત્ પ્રભુની ઇચ્છામાં આવ્યું તેવો અવતાર આપ્યો તેમાં કર્મ તથા પુનર્જન્મ વચ્ચે માનવાની શી જરૂર છે ?

જૈન—પ્રભુએ બીચારા જીવને કારણ વિના બેહેરો આંધળાંનો જન્મ આપ્યો અને કોઈ જીવને પંચેંદ્રિય સંપૂર્ણતાપણું આપ્યું ત્યારે તો તેમાં ન્યાય કાંઇ રહ્યો નહીં. એતો મરજીને આધારે વાત રહી. ત્યારે કોણ જાણે ધર્મીને નર્કમાં નાંખી દેશે અને પાપીને સ્વર્ગમાં લઈ જશે તેમાં શો વિશ્વાસ રખાય. જેવી તેની ઈચ્છા હશે તે પ્રમાણે કર્યા કરશે. આ તે શું માનવા યોગ્ય છે ? નહીં નહીં, તેમ છેજ નહીં. એવા ખોટા વિકલ્પ તજીને

વીતરાગ અરહિંત ભગવાન્‌ને શરણે આવો કે જેનાથી શુદ્ધ જ્ઞાન પામો કે જેથી અને તમારૂં કલ્યાણ થાય. વળી જુઓ તમારો પ્રભુ જ્યારે આ દુનિયાને બાળીને ભસ્મ કરશે ત્યારે તેમાં કઈ દુનિયાએ (દુનિયાના કયા ભાગે) અન્યાય કર્યો હશે કે જેથી તેને જગત્ બધું બાળવું પડશે ?

ખ્રીસ્તી–પ્રભુએ મનુષ્યોને બનાવ્યાં અને સેતાનના ફસાવ્યાથી પ્રભુની આજ્ઞા તોડી તેનું પ્રભુએ ફળ આપવું તે ન્યાય છે માટે જગત્‌ને બાળી નાખશે.

જૈન—અરે ! આ તો પ્રભુ અને તેનો ન્યાય સર્વ મનુષ્યોને વિચારવા લાયક છે. વિચારો, કે મનુષ્યોએ કદાપિ ઇશ્વરની આજ્ઞાના ભંગરૂપી અન્યાય કર્યો પણ પશુઓએ, માંછલાંઓએ, પંખીઓએ શો અન્યાય કર્યો કે જેથી તેમને પણ બાળીને ભસ્મ કરશે પૃથ્વી, પર્વત એ જડરૂપ છે. એને કાંઈ પ્રભુની આજ્ઞા તોડવાનું જ્ઞાન નથી તો પછી પ્રભુનો કેવો ન્યાય ઠર્યો. કાંઇ નહીં. આ બધું વિચારતાં સર્વ અઘટિત માલમ પડે છે. માટે શુદ્ધ અને સાચા દેવ અરિહંતના સ્યાદ્વાદ જૈનધર્મને અંગીકાર કરી જન્મ સફળ કરો. હું પણ જૈનશાસનના દેવતાઓ પ્રત્યે વિનંતી કરૂં છું કે, હરેક રીતે અજ્ઞાનતારૂપી અંધકૂપમાં બુડતા પ્રાણીને સદ્‌બુદ્ધિ બક્ષી અર્થાત્ સત્ય માર્ગ સુજાડી સત્યતત્ત્વરૂપ જૈન ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય તેમ કૃપા કરો.

ખ્રીસ્તી–જૈનમત પ્રમાણે જીવ, નિશ્ચયમાં અનાદિકાળથી સિદ્ધરૂપ છે. પણ તે મનાય તેમ તથી; કેમકે સિદ્ધરૂપ એ રીતે મનાય છે કે, સર્વગુણની સત્તા, ગુણ એ અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચારિત્ર, અનંત વીર્ય છે. જીવ અચ્છેદી, અભેદી તથા અરૂપી છે, જુઓ અધ્યાત્મસારોદ્ધાર તથા બોધદિનકરનામે ગ્રંથ પૃષ્ટ ૪; એમાં જ્ઞાન એવું નામ આત્માનું છે. વિગેરે કેટલાંક પ્રમાણ છે.

જૈન—જૈનમતપ્રમાણે જીવ, નિશ્ચયમાં અનાદિકાળથી સિદ્ધરૂપ છે એવું તમોએ વાકય લખ્યું તે અશુદ્ધ છે. નિશ્ચય

નયથી અનાદિકાળથી સિદ્ધરૂપ છે, પણ નિશ્ચયમાં કહી શકાય નહીં, નયની અપેક્ષા વિના નિશ્ચય અને વ્યવહાર શબ્દનો પ્રયોગ અશુદ્ધ છે. નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનય એ બે નય અમે માનીએ છીએ. વ્યવહાર નયથી અને નિશ્ચયનયથી આત્માનું સ્વરૂપ જાણવું તે ગુરૂગમ્ય છે. સત્તાથી જીવો સિદ્ધરૂપ છે પણ વ્યક્તિથી જીવો આઠકર્મના નાશથી સિદ્ધરૂપ થાય છે. માટે ગુરૂગમથી જાણ્યા વિના નિશ્ચયનયને ઠેકાણે નિશ્ચયમાં લખ્યું તેનો અર્થ આપના સમજવામાં જુદો જ આવ્યો છે એમ સમજવામાં આવે છે, કેવલ અદ્વૈત વેદાંતી, તથા જૈન, ઈશ્વરને જગત્‌કર્ત્તા માનતા નથી અને તમો જગત્‌કર્ત્તા માનો છો તેની ચર્ચા પ્રસંગોપાત્ત જણાવીશ.

જૈમલ પોતાની ચોપડીના પાના ૩ જામાં જણાવે છે કે, જીવને પાપરૂપ મેલે કરી મલીન માનવો અને વળી નિર્મળ માનવો તે ઘટી શકતું નથી. તેને માટે અંધારા અને અજવાળાનું દૃષ્ટાંત આપે છે તે પણ ઘટી શકતું નથી. આ ઠેકાણે તે દાખલો લેવો તે અયુકત છે કારણ કે તેનો તો, પ્રતિપક્ષી સ્વભાવ છે તેથી કોઈ કાળે અંધારૂં અજવાળું થઈ શકે નહીં. પણ આ આત્માને તો કર્મ સંગાતે ખીર નીરને સંબંધ સારો લાગુ પડી શકે છે. જેમકે, ખીર (દુધ) અને પાણી ભેગાં હોય ત્યારે ખીર અને નીર મિશ્ર છે એમ લોકમાં થતો વ્યવહાર પ્રસિદ્ધ છે, અને હંસ પક્ષી જ્યારે પોતાની ચાંચવડે ખીર અને નીર જુદું પાડે છે ત્યારે લોકમાં ખીર અને નીર જુદું છે એમ વ્યવહાર થઈ શકે છે. એકકાલાવચ્છેદને ખીર નીર મિશ્ર તથા જુદું એવો વ્યવહાર થઈ શકતો નથી, પણ કાળની અપેક્ષાએ થઈ શકે છે. તેમ આ આત્મા, હાલ કર્મની સંગતિએ મિશ્ર થઈ ગએલો છે અને જ્યારે કર્મથી જુદો પડશે ત્યારે તે કર્મ રહિત નિર્મળ આત્મા એવો વ્યવહાર થઈ શકશે. કર્મસહિત આત્મા કર્મથી જુદો પડશે, ત્યારે તે સિદ્ધ થશે. આત્મા સ્વતઃ પ્રકાશી છે તે કારણથી નિશ્ચયથી (કેવળ કર્મની અપેક્ષા વિના)

સિદ્ધ સમાન છે તે વાત નિઃસંશય છે. જેમ કેટલુંક સોનું શુદ્ધ, મેલ વિનાનું છે તેને નિર્મળ સોનું કહીએ છીએ અને ખાણમાં જ્યારે માટી સહિત મિશ્ર થએલું હોય છે. ત્યારે રજસંયુકત સોનું છે એવો વ્યવહાર લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે. રજ મિશ્રિત સોનામાં શું શુદ્ધ સોનાના જેવી સત્તા પ્રકાશ કરવાની તથા રંગરમણીયતા નથી રહી? હા, અલબત્ત રહી છે. પણ રજના સંયોગથી ઢંકાઈ ગયેલી છે, તેથી શુદ્ધ કંચનના જેટલી તેની કિંમત થઈ શકશે નહીં, અને તેવી પ્રકાશતા પણ તેની પડશે નહીં, પણ જ્યારે રજરહિત થશે ત્યારે તો શુદ્ધ કંચન થશે અને તેમાં કશો ભેગ રહેશે નહીં. તેમ આ આત્મા, કર્મસહિત છે ત્યાં સુધી કર્મસહિત આત્મા એવો વ્યવહાર થઈ શકે છે, અને જ્યારે કર્મરહિત થાય છે ત્યારે કર્મ રહિત એવો આત્મા સિદ્ધ કહી શકાય છે, પણ જ્યારે કર્મસહિત હોય ત્યારે શું આપણે નથી કહી શકતા કે આ આત્મા કર્મ રહિત પરમાત્મા જેવો પ્રકાશી અને આનંદમય છે? હા, અલબત્ત કહી શકીએ છીએ. કારણ કે આગળ તે આત્મા સ્વસ્વરૂપ ઓળખી કર્મને દૂર કરી આત્મસ્વરૂપ આત્મામાં રમી, સ્વરૂપ શુદ્ધ ચિન્મય પ્રાયઃ કરશે, માટે એવાં જે અપેક્ષા વચન, વ્યવહાર નય અને નિશ્ચય નયનાં તે યુકિતયુકત છે. એમાં કાંઈ સંશય નથી. તો જૈમલ પદમીંગજી ખ્રીસ્તિ, પોતાના **ખ્રીસ્તિ અને જૈન ધર્મનો મુકાબલો નામના પુસ્તકમાં** પાપ પુણ્ય સહિત પણ આત્મા અને પાપ પુણ્ય રહિત આત્મા એવો જે અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે તેને ખોટો ઠરાવે છે તે તેનું બોલવું ઉંટના શિંગડાં સમાન છે. જેમકે. દૃષ્ટાંત તરીકે જૈમલ પોતે જ્યારે જૈન સાધુ હતા ત્યારે લોકો તેમને 'સાધુ' એમ કહી શકતા હતા, અને 'ખ્રીસ્તી' થયા ત્યારે ખ્રીસ્તિ એ વ્યવહારથી બોલાવે છે. વળી કેથેલોલીક, બૌદ્ધો વિગેરે જૈન ધર્મને સત્ય માની ખ્રીસ્તી ધર્મને છોડી દેશે તો તેઓને જૈન એમ કહીને લોકો બોલાવશે. તેમ જૈનો આત્મા, કર્મ રહિત થયો તેને 'સિદ્ધ'

કહે છે અને કર્મ સહિત છે તેને 'સંસારી' કહી બોલાવે છે. એ વાત નિઃસંશય છે. જેમ કોઈ રાજાનો દીકરો નાનો છે તેને લોકો કુમાર કહે છે અને આગળ આ કુમાર રાજા પણ થવાના છે એમ ધારી ભવિષ્યરાજા એમ અપેક્ષાયુકત વચન બોલે છે તે સત્યજ છે, પણ જૈમલ પદમીંગજીને અપેક્ષા યુક્ત વચન હૃદયમાં ઠસ્યું નથી તેમના હૃદયમાં અજ્ઞાનરૂપી અંધકારે વાસ કર્યો છે, પણ નિત્ય અનિત્ય વસ્તુના ધર્મપ્રકાશનારા તીર્થંકર ભગવાન્‌ના અને જૈન સાધુને શરણે આવે તો તેમનું અંધકાર દૂર થઈ શકશે એમ ઈચ્છું છું. જેમ ખાણમાં રજકનકનો અનાદિ કાળથી સંબંધ છે, તેમ આત્મા અને કર્મનો અનાદિકાલથી સંબંધ છે. આત્મા અને કર્મનો અનાદિકાલનો સંબંધ છે પણ સંયોગ સંબંધ અનિત્ય છે, માટે કોઈ કાળે તે બે વસ્તુઓ એક એકથી જુદી થઈ શકે છે; તેમ આ આત્મા અને કર્મનો સંયોગ સંબંધ અનાદિ કાળનો છે; કારણ મળે આત્મા અને કર્મ જુદા થઈ શકે છે અને જ્યારે આત્મા જુદો થાય છે ત્યારે તેની શુદ્ધતા પ્રગટ થાય છે, અને પછી તેને જન્મ, મરણ, રોગ, શોક વિગેરે દુઃખો ભોગવવાં પડતાં નથી. પણ જ્યાંસુધી કર્મ છે ત્યાંસુધી તેને જન્મ મરણ કરવાં પડે છે; અને તે કર્મ જો શુભ કરે છે તો રાજ્ય, પૈસો, નિરોગીપણું વિગેરે સુખ પામે છે, અને જ્યારે બીજા જીવોને દુઃખ દેવું, હિંસા કરવી, જૂઠું બોલવું, ચોરી કરવી, પારકી સ્ત્રી સેવન કરવી, કૂડ કપટ કરવાં, એમ પાપ કરે છે ત્યારે રોગ, શોક, દારિદ્રય વિગેરે દુઃખો પામે છે. જો કર્મ નહીં માનીએ તો કોઈ સુખી દેખાય છે, કોઈ દુઃખી દેખાય છે. કોઈને રાજગાદી ઉપર બેસવાનું મળે છે, કોઈને આખા દિવસમાં પણ પેટ ભરાતું નથી, તેનું શું કારણ? તે કર્મ વિના બીજું કહેવાતું નથી. જો કર્મ નહીં માનો તો સર્વ એકસરખા હોવા જોઈએ? સુખી હોયતો સર્વ સુખીજ હોવા જોઈએ? દુઃખી હોયતો સર્વ દુઃખીજ હોવા જોઈએ? વળી તમે કહેશો કે આ દુનિયાને ઈશ્વરે પેદા કરી તે દશ પક્ષથી પર ખરી ઠરતી નથી તે નીચે પ્રમાણેઃ—

૧ આ દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાનું કારણ શું ?

૨ દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર રૂપી છે કે અરૂપી છે ?

૩ દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ?

૪ દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર સર્વજ્ઞ છે કે અસર્વજ્ઞ છે ?

૫ દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર પ્રત્યક્ષ દેખાતો નથી તેનું શું કારણ ?

૬ દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર કયે ઠેકાણે રહે છે ?

૭ આ દુનિયાને ઈશ્વરે દિવસે ઉત્પન્ન કરી કે રાત્રે ?

૮ આ દુનિયાને ઉત્પન્ન થયા પહેલાં જીવો કયે ઠેકાણે હતા ?

૯ આ દુનિયામાં જીવો કોઇ પશુ રૂપે, પંખી રૂપે, કોઈ મનુષ્ય રૂપે, એમ જુદા જુદા આકારવાળા દેખાય છે પણ એક સરખા દેખાતા નથી તેનું શું કારણ ?

૧૦ આ દુનિયાને ઇશ્વરે એક કાલાવચ્છેદેન ઉત્પન્ન કરી કે કેમ ?

પક્ષ પહેલો–દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાનું કારણ શું છે ? તેના જવાબમાં તમો કહેશો કે, ઇશ્વરે સર્વ જીવોને સુખી કરવાને દુનિયા ઉત્પન્ન કરી, તે પણ તમારાથી કહેવાશે નહીં. કારણ કે પહેલાં ત્યારે શું જીવો દુઃખી હતા ? જ્યારે દુઃખી હતા ત્યારે તે દુઃખ તેમને કયાંથી વળગ્યું અને તે દુઃખ વળગવાનું કારણ પણ જોઈએ, તો તે કર્મ વિના (સારાં ખોટાં કામ વિના) બીજું કહેવાશે નહીં, અને જ્યારે કર્મ માનશો ત્યારે કર્મ પણ જીવની સાથે દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા પહેલાનું ઠર્યું, તો તે કર્મ જીવની સંગાતે છે એમ નક્કી ઠર્યું, અને જ્યારે જીવની સાથે કર્મ છે ત્યારે તેમાં પણ પહેલું કર્મ કે પહેલો જીવ ? તેવો પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થશે, ત્યારે પહેલો જીવ યા કર્મ એમાંનું કાંઈપણ કહી શકાશે નહીં. અલબત્ત બન્ને સાથેજ છે એમજ કહેવાશે, જેમ સૂર્ય અને સૂર્યનો પ્રકાશ, જેમ કુકડી અને કુકડીનું ઈંડું. જેમ રાત્રી અને દિવસ, જેમ બીજ અને વૃક્ષ, તેમાં પહેલું કોણ

છે તે જેમ કહી શકાતું નથી તેમ પહેલું કર્મ કે જીવ ? તે પણ કહી શકાતું નથી. દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા પહેલાં જીવ અને કર્મ કેટલા કાળથી સંયોગી છે તે કાળની પણ આદિ મળી શકવાની નથી, માટે અનાદિ કાળથી જીવ અને કર્મનો સંયોગ છે તેમ સિદ્ધ થયું, ત્યારે કર્મના સંયોગથી જીવ દુઃખી થાય છે માટે કર્મ પણ એક પદાર્થ છે તેમ સિદ્ધ ઠર્યું; તો તે કર્મ જુદા જુદા પ્રકારનું છે તેથી જુદા જુદા પ્રકારનાં સુખ દુઃખો જીવ ભોગવે છે તે કર્મની મૂળ પ્રકૃતિ આઠ અને ઉત્તર પ્રકૃતિને, સર્વજ્ઞ તીર્થંકર મહારાજાએ જ્ઞાનથી પ્રકાશી છે તે સત્યજ છે. વળી ઈશ્વરને દયા આવી તેથી દુનિયા ઉત્પન્ન કરી લોકોને સુખી કરવા એવી ઈચ્છા થઈ તે પણ ઈચ્છા ખોટીજ છે. કેમકે ઈશ્વરમાં જો શક્તિ હોત તો દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા વિના દુઃખનો નાશઃ કરી શકત. જેને આખી દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ હતી તેને દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા વિના દુઃખ કાપવાની શક્તિ નહોતી કે શું ? જો કદાપિ શક્તિ નહોતી એમ કહેશો તો દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા બાદ પણ તેનાથી શક્તિ નહીં હોવાને લીધે દુઃખ દૂર થવાનાં નથી તો તેને આ પ્રયાસ લેવો અજ્ઞાનયુક્ત ઠર્યો. વળી સાંભળીએ છીએ કે ઇસુખ્રીસ્તને શરણ જનારા સર્વ જીવોના દુઃખને ઇસુ પોતે લે છે. આ પણ એક તાજુબી ભરેલું સમજાય છે. દુઃખ તે રૂપી છે કે અરૂપી છે ? નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ? સ્વતંત્ર છે કે પરતંત્ર છે ? દુઃખ રૂપી છે તેને ઈશ્વરે લઇ લીધું તો ઈશ્વર પણ અત્યંત દુઃખી થઈ જશે. જેમકે, કોઈ માણસ બીજો માણસ ઝેર પીતો હોય તેનું ઝેર પોતે લઇ પીએ તો પોતે મહાદુઃખી થાય, તેમ ઇશ્વર બીજાનાં દુઃખને લઇ શકે તો તેને અત્યંત પીડા થાય. આ ઠીક તમારી જ્ઞાનશકિત પારકી પીડા પોતાના ઘરમાં ઘાલી અને જૈમલ પદમીંગજી વળી તેના વિના કોની પ્રાર્થના કરે ? વળી ઈશ્વર તે દુઃખો સર્વે લઈ લે છે તેમાં કંઈ પ્રમાણ છે, પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો દેખાતું નથી, કારણ કે દુઃખો લઈ લેતો હોત તો તેના કોઈપણ ભક્તો મરણ

સમયે અસાધ્ય ત્રિદોષાદિ દુઃખ, અકાળ મૃત્યુ, તોપને મોઢે ઉડવું, ટાંટીઆ ઘસવા, હાય હાય આદિ મનપર બળાપો, અને શોકના તર્ક વિતર્કો કરવા વિગેરે દુઃખો ભોગવી મોત પામવા જોઈએજ નહીં. તેવું તો કંઈ દેખાતું નથી. તેવું દુઃખ તો તે ખ્રીસ્તિયોના મરણ સુધી પણ લઈ શકયો નહીં તો શું કબરમાં માટીમાં માટી મળી ગયા પછી લેશે ? ના, કાંઇ લેવાનો નથી, ત્યારે ફોકટ ઈશ્વર દુઃખ લઇ લે છે તેમ શા કારણથી કહો છો ? વળી તે ઈશ્વર સર્વેનું દુઃખ લઇને પોતાની પાસે રાખે છે કે બીજે ઠેકાણે રાખે છે ? તે કહો. વળી આ દુનિયાનો મોટો ભાગ કે જે ઈસુને માનતો નથી, તેની ભક્તિ કરતા નથી, તેનું દુઃખ તે હરણ નહીં કરે તો તેથી તે દ્વેષી પક્ષ-પાતી ઠરે છે અને પક્ષપાતી પણ ઠર્યો. પક્ષપાતી તો ઈશ્વર કહી શકાય નહીં અને જો તમો તેને ઈશ્વર કહેશો તો દૃષ્ટાંત તરીકે હું તેનું ખંડન કરનાર પણ ઈશ્વર છું. એમ કહું છું. જેમ તે દુઃખને હરણ કરે છે તે દેખાતાં નથી; તેમ હું પણ જીવોનું દુઃખ દૂર કરૂં છું તે પણ દેખવાના નથી અને જીવોનું દુઃખ ઇશ્વર લે છે તે પણ દેખવાના નથી. જેમ તે પાપીઓની પાસે પાપ ભોગવાવે છે તેમ હું પણ પાપીઓની પાસે પાપ ભોગવાવું છું, જેમ તે ન્યાયી માણસોને સુખી કરે છે, તેમ હું પણ ન્યાયી માણસોને સુખી કરૂં છું. જેમ તેના પુત્રે દુનિયાને ઉપદેશ દીધો હતો તેમ હું પણ દઉં છું; તો તે ઇશ્વર ખરો કે હું, ખરો ઈશ્વર ? તેની ખાત્રી કેવી રીતે તમો કરશો ? માટે ઈશ્વર પોતે કોઈનાં દુઃખ હરણ કરી લેતો નથી, અલબત જીવો કર્મ કરે છે તે પ્રમાણે તેઓને ફલ થાય છે. ઈશ્વર સિદ્ધ તો કર્મ રહિત થયા. તેવા તમો થવાને ઉદ્યમ કરો. એવું તેમને કહેલું છે. તેમનું આલંબન તો નિમિત્તમાત્ર છે. તેમણે જેવી રીતે કર્મને દૂર કર્યાં તેવી રીતે તમો કર્મને દૂર કરો. એજ તેમનો અરિહંત અવસ્થાનો ઉપદેશ હતો. એવા રાગદ્વેષ રહિત અરિહંત ભગવાન્ હતા. તેની બરાબર સદ્દહણા કરી આત્મા કર્મ સહિત છે અને ઈશ્વર, દુઃખને લેતો નથી એ સત્ય વાત સમજો: અને જૈનસાધુને શરણે આવો કે જેથી તમારી અજ્ઞાનતા

દૂર થઈ છીંપમાં રૂપાનો ભ્રમ થએલો છે તે મટી જશે, અને અજ્ઞાનતારૂપી કમળાનો રોગ દૂર થશે અને તેથીજ વસ્તુને વસ્તુપણે જાણવામાં આવશે.

પક્ષ બીજો–દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર રૂપી છે કે અરૂપી ? દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર રૂપી હોય તો તે પ્રત્યક્ષ દેખાવો જોઈએ અને જો અરૂપી હોયતો તેનાથી આ આખું જગત્ ઉત્પન્ન થઈ શકેજ કેમ ? જેમ કે આકાશ અરૂપી છે તો તે કોઈ વસ્તુને બનાવી શકતું નથી, તેથી અરૂપી ઈશ્વર પણ કોઇ વસ્તુને બનાવી શકવાનો નથી, તેથી અરૂપી ઈશ્વર પણ કહી શકાતો નથી. રૂપી હોયતો તે એકકાલાવચ્છેદેન બનાવી શકવાને સમર્થ નથી. વળી કદાપિ રૂપી ઈશ્વરને માનશો અને તેણે જો દુનિયા બનાવી તો તે દુનિયામાં રહેનારા, પર્વતો, સમુદ્રો, પત્થરો વિગેરે દુનિયા ઉત્પન્ન થયાં પહેલાં કયે ઠેકાણે રહ્યાં હતાં ? શું ઈશ્વર તેઓને હાથમાં ઝાલી રહ્યો હતો કે શું ? અને તે પહેલાંના સમુદ્રો, પર્વતો હતા એમ કદાચ તમો કહેશો તો પ્રાણીઓ પણ તે પહેલાંના હતા એમ કહેવામાં શું બાધ આવશે ? વળી પ્રાણી, સમુદ્રો, પર્વતો, પત્થરો, દુનિયા પહેલાં સિદ્ધ ઠર્યા તો તેજ દુનિ, યાજ થઇ. જેમ પ્રાણી, સમુદ્ર, પૃથ્વી, પર્વતો હોય તેને દુનિયા કરેલી તો તે ઇશ્વરે બનાવેલી દુનિયાની પહેલાં દુનિયાં હતી તેવું સિદ્ધ થયું; તો નવી દુનિયા બનાવવાનું શું કારણ ? તે પણ કહેવાને સમર્થ થવાશે નહીં. વળી રૂપી ઇશ્વર પણ કહી શકાતો નથી, કેમકે રૂપી જીવ હોય તે રૂધીર માંસ લોહીથી બનેલો છે, તો તે ઇશ્વરને પણ રૂધીર માંસ લોહી હોવું જોઇએ ? તો તે શું ખાય છે ? તે બતાવો. વળી જે ખાય છે તે વિષ્ઠા પણ કરે છે તો તે કરે છે કે કેમ ? તે બતાવો, વળી અમો ઈસુને માનતા નથી તો તે અમને સમજાવવા કેમ આવતો નથી ? જો તે અમને સમજાવશે તો અમે પણ તેના ભક્ત બની જઈશું. વળી પ્રત્યક્ષ દેખાશે અને અમને ઉપદેશ આપશે તો ઘણીજ અમારા મન ઉપર લાગણી થશે. પણ તે કાંઈ થતું નથી, ઈશ્વર, પ્રત્યક્ષ હોય તો

આવે, નહીં હોય તો કેવી રીતે આવી શકે? જેમ આકાશનું ફુલ એવો વ્યવહાર ખોટો થાય છે, તે ફુલ આકાશનું દેખાશે નહીં અને સુગંધી આપશે નહીં; તેમ તમારો ઈશ્વર પણ દેખાવાનો નથી, અને તમોને તારવાનો પણ નથી. માટે જૈમલ પક્ષીંગજી તમો જૈનસાધુઓને શરણે આવી પ્રાર્થના કરો કે તમોને રૂપી અરૂપી ઈશ્વર કેવો કહેવાય તેની સમજણ પાડી ભ્રમ દૂર કરે.

પક્ષ ત્રીજો-દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર નિત્ય છે કે અનિત્ય? ઉપરના બે પ્રશ્નના વિવેચનથી ઇશ્વર દુનિયાને ઉત્પન્ન કરનાર સિદ્ધ થતો નથી, તેમ નિત્ય પણ દુનિયાને ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર કહેવાશે નહીં. ઈશ્વરને નિત્ય કહેશો તો તેની જેટલી બનાવેલી વસ્તુઓ હોય તેટલી નિત્ય અખંડિતજ રહેવી જોઈએ. જેમકે પૃથ્વી, પાણી, પર્વત, સમુદ્ર, પશુ, પંખી, મનુષ્ય વિગેરે. પણ તેમ અખંડિત તે વસ્તુઓ જોવામાં આવતી નથી, તેમાં ફેરફાર થઈ જાય છે અને જુદા જુદારૂપને મનુષ્યાદિ ધારણ કરે છે. મનુષ્યો મરી જાય છે, પશુ પક્ષીઆદિ પણ મરી જાય છે, તો તે નિત્ય રહી શકતાં નથી અને અનિત્ય થઈ જાય છે, તેથી ઈશ્વરમાં અનિત્ય વ્યાપત્તિ દોષ આવશે. વળી જો ઈશ્વરને અનિત્ય માનશો તો ઇશ્વર પણ એક રહેવાનો નથી અને તેની બનાવેલી દુનિયાનો પણ નાશ થવાનો તો તેની ભક્તિ કરેલી તેનો બદલો તે નાશ થવાથી બીજો કોણ આપશે? કે જેથી ઇશ્વરની ભક્તિ કરવી? વળી તેના કાયદાને અનુસરવું તે પણ અનિત્ય ઠર્યું એમ નિત્ય અને અનિત્ય બે વિકલ્પોએ કરી ઈશ્વર સિદ્ધ જગત્કર્ત્તા ઠરતો નથી.

પક્ષ ચોથો-દુનિયા ઉત્પન્ન કર્ત્તા ઉપાદાન નિમિત્તરૂપ પ્રભુ સર્વજ્ઞ છે કે અસર્વજ્ઞ? દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર પ્રભુ જો સર્વજ્ઞ હોય તો તેના પેદા કરેલા પ્રાણીઓ, જનો તેના ભક્તો પણ સર્વજ્ઞ હોવા જોઇએ. જેમ કાગડાથી ઉત્પન્ન થએલા કાગડાઓ કાગડાના જેવી ચેષ્ટા કરનારા વર્ણવાળા હોય છે, મનુષ્યનાં બચ્ચાંઓ મનુષ્યના જેવી ચેષ્ટાઓ કરનારા હોય છે, તેમ તેમના ઉત્પન્ન કરેલા મનુષ્યાદિને

પણ તેમના જેવું સર્વજ્ઞપણું મળવું જોઇએ અને હોવું જોઈએ? પણ તેમ કાંઈ છે નહીં. અર્થાત્ સર્વજ્ઞપણું પોતાનામાં હોય ત્યારે બીજાઓને પણ સર્વજ્ઞપણું આપી શકે એમ અનુમાન થતાં સર્વજ્ઞપણું તેમનામાં નથી એમ સિદ્ધ થાય છે. વળી કદાપિ તમે કહેશો કે તે સર્વજ્ઞ હતો પણ પોતાના જેવા બીજાઓને જ્ઞાન આપી કરવા ચાહતો નહોતો તો તેમ કરતાં તે કપટી સ્વાર્થી ઠરશે અને પોતેજ પૂજ્ય બનવું તેવી અભિલાષા રાખી બીજાઓની પાસે ભક્તિ કરાવવી એવી ઈચ્છા હતી તો તે તેમના સરખા તે કહી કરી શકવાનો નથી અને તેમના જેટલું જ્ઞાન પણ મળી શકવાનું નથી. નહીં, નહીં, સર્વજ્ઞ હોય તે બીજાઓને સર્વજ્ઞ કરી શકે છે. જેમ ઈએલ, ભમરાનો સંગ કરી સંપૂર્ણ ભમરાપણું પામે છે તેમ સર્વે જીવો, સર્વજ્ઞની સંગથી સર્વજ્ઞ થઈ શકે, પણ અસર્વજ્ઞ હોય તે શી રીતે સર્વજ્ઞ કરી શકે? અસર્વજ્ઞ ઈશ્વર કહેશો તો **વદતોવિઘાત** દોષ આવશે માટે તે પણ કહી શકવાના નથી.

પક્ષ પાંચમો-

જૈન—દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર પ્રત્યક્ષ દેખાતો નથી તેનું કારણ શું?

ખ્રીસ્તી-દુનિયા ન્યાય યુક્ત ચાલતી નથી માટે દેખાતો નથી.

જૈન-ન્યાય યુક્ત ચાલતી હોય તો દેખાય તેમાં ઇશ્વર શું નવાઈ કરી! જ્યારે અન્યાયના રસ્તે ચાલતી હોય ત્યારે તેમને સમજાવે, પ્રત્યક્ષ થઈ કહે, તો આટલો દુનિયામાં અન્યાય થાય છે તે કેમ રહે? જેમ કોઈ ચોર ચોરી કરે છે ત્યારે તેને રાજા બોલાવી સજા કરી શિખામણ આપે છે તો બીજી વાર ચોરી થતી અટકે છે, તેમ જો તમારો ઈશ્વર દેખાય તો ઈશ્વરને જ લોકો માનતા નથી તે માને અને ઇશ્વરના ભક્તો દુનિયામાં સર્વે થઈ જાય.

ખ્રીસ્તી–અરે ! ઇશ્વર ન્યાયી છે તે ન્યાયી માણસોનેજ દેખાવાનો, અન્યાયીઓને દેખાય તો પછી ન્યાય અને અન્યાય કરનારાઓને સરખો ફાયદો થાય, માટે ન્યાયી માણસોનેજ દેખાય છે,

જૈન–જ્યારે તે ન્યાયીઓનેજ દેખાવાયો ત્યારે અન્યાયીઓ, દુઃખીને દુઃખીજ રહેવાના. અન્યાયીઓને ઇશ્વર દેખાશે નહીં ત્યાંસુધી તેઓ અન્યાય છોડવાના નથી તો સુખી કેવી રીતે થવાના ? અને પ્રભુ છે તે અન્યાયી પાપીઓનો તારક ગણાશે નહીં અને તમો તો માનો છો.

ખ્રીસ્તી–પરમેશ્વરના ભકતો તેમને ઉપદેશ કરી ઇશ્વરના ભક્ત થવા કોશીશ કરશે ત્યારે તેમનામાં ન્યાય આવશે અને ત્યારે તેઓને ઇશ્વર પ્રત્યક્ષ દેખાશે.

જૈન–જેટલા હાલ ખ્રીસ્તીઓ બની ગયા છે તેમને તો ન્યાયીપણું આવ્યું ખરૂં કેની ! અને તેમને તો ઇશ્વર આંખે હજરાહજુર દેખાતો હશે ! ઠીક, વારૂ હાલ ખ્રીસ્તીધર્મીઓ કેટલા ઇશ્વરને દેખે છે તે બતાવશો.

ખ્રીસ્તી–હૃદયમાં ઊંડો વિચાર કરે છે.

જૈન–અરે ભાઇ ! જે અરૂપી નિર્મય સ્વસત્તાપ્રકાશી એવા કર્મરહિત થઇ સિદ્ધસ્થાનમાં જઈ પરમાત્મપણું અનુભવે છે, તે ઇશ્વરો છે એવા સિદ્ધ ભગવંતો તમને આ ચર્મચક્ષુવડે દેખાઈ શકાય નહીં. તમારા શરીરે લાગતો એવો વાયુ પણ તમે આંખે દેખી શકતા નથી, તો ઇશ્વર જે અરૂપી, અજરઅમર અવિનાશી તે ચર્મચક્ષુવડે કેમ દેખી શકાય ? અલબત્ત દેખી શકાતો નથી. પરંતુ કેવળજ્ઞાન થાય તો રૂપી અરૂપી સર્વે વસ્તુઓ દેખી શકાય છે. માટે તમારા મનની શંકાઓ દૂર કરી જૈન સાધુઓને શરણે આવો કે જેથી તમે આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખો. કપોલકલ્પિત ઇશ્વર કદિપણ સ્વપ્નવત્ દેખાય નહીં માટે તમારી ભ્રમણાઓમાં બીજાને ભરમાવો નહીં કે જેથી તમારૂં કલ્યાણ થાય.

પક્ષ છઠ્ઠો

જૈન–દુનિયાને ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર કયે ઠેકાણે રહે છે તે બતાવો.

ખ્રીસ્તી–ઇશ્વર સ્વર્ગમાં સિંહાસન ઉપર બેઠેલો છે અને તેની જમણી બાજુએ તેનો દીકરો ઈસુ બેઠો છે. ઇશ્વર સ્વર્ગમાં રહે છે.

જૈન–સ્વર્ગ એ પત્થર માટી સોનાથી બનેલું છે કે કેમ ?

ખ્રીસ્તી–હા, તેમજ જણાય છે.

જૈન–અરે મારા પ્રિયમિત્ર ! જે નિરાકાર પ્રભુ તેને સિંહાસનપર બેસવું તથા મસ્તકે મુગટ (મુકુટ) ધારણ કરવો એ વિગેરે સંભવતું નથી. અમારા જૈનમતમાં દેવતાઓનું વર્ણન કરેલું છે તેમાં દેવતાઓ સ્વર્ગમાં રહે છે અને તેઓ મુગટ વિગેરે ધારણ કરે છે. મોક્ષ સ્થાન તો તેથી વ્યતિરિક્ત માનેલું છે. તમો ખ્રીસ્તીઓ તો અમારા મતમાં માનેલા(સ્વર્ગ) દેવલોકના જેવું તમારા પ્રભુનું ઠેકાણું માનો છો તો તેથી તમોએ માનેલો તમારો પ્રભુ કોઈ જાતિવિશેષ દેવતા સંભવે છે, પણ નિરાકાર પ્રભુ સિદ્ધ થતો નથી. દેવલોકમાં તેવા દેવતાઓ તો ઘણા છે, અને દેવતાઓના ઉપરીઓ મુખ્ય ચોસઠ ઇંદ્રો છે. તેમાં તમારો પ્રભુ ઈંદ્રના સ્થાનકે પણ કહી શકાય નહીં તેમ કોઈ મહંત દેવતા પણ દેખાતો નથી. કોઇ સામાન્ય દેવતા હોય એમ સંભવે છે. પછી તો જ્ઞાની જાણે. માટે તમોએ માનેલું સ્વર્ગ દેવલોક ઠરે છે અને તે પ્રભુનું સ્થાન કહેવાતું નથી,

પક્ષ સાતમો–

જૈન–આ દુનિયાને ઇશ્વરે દિવસે ઉત્પન્ન કરી કે રાત્રે ? જુઓ, સૂર્ય અને ચંદ્રથકી રાત્રી અને દિવસ એવો વ્યવહાર થઈ શકે છે, જો સૂર્ય અને ચંદ્ર ના હોય તો દિવસ અને રાત્રી એવો વ્યવહાર થઈ શકત નહીં. હવે ચંદ્ર અને સૂર્યને બનાવનાર

જો પ્રભુ મનાય તો રાત્રી દિવસ જગત્ બનાવ્યા પહેલાં સિદ્ધ થશે નહીં. ત્યારે જગત્ દિવસે પણ બનાવ્યું સિદ્ધ થતું નથી, તેમ રાત્રે પણ બનાવ્યું સિદ્ધ થતું નથી, અનુક્રમે વિચારી જોતાં આ જગત્ અનાદિકાળનું છે જ એમ સિદ્ધ થાય છે; પણ તેની આદિ નથી, ત્યારે વળી તેનો બનાવનાર પ્રભુ માનવો તે જુઠું ઠરે છે.

પક્ષ આઠમો—

જૈન–આ દુનિયા ઉત્પન્ન થયાં પહેલાં જીવો (આત્માઓ) કયે ઠેકાણે હતા ?

ખ્રીસ્તી–પ્રભુની પાસે હતા.

જૈન–તે પોતાની પાસે કયે ઠેકાણે રાખતા હતા ? શું પોતાના પેટમાં અગર કોઈ પેટીમાં રાખતા હતા ? વળી આ જગત ઉત્પન્ન થયા પહેલાંના જીવો (આત્માઓ) પવિત્ર હતાં કે અપવિત્ર હતા ? એમાનું તમારાથી કાંઈ પણ કહેવાશે નહીં. માટે અનાદિકાળથી આત્માસિદ્ધજ છે. તેને કોઈ ઉત્પન્ન કરનાર નથી. માટે અસત્યકલ્પનાઓ તજીને સત્ય અનંતજ્ઞાનધારક એવા અરિહંતને શરણે આવો કે જેથી તમારૂં કલ્યાણ થાય.

ખ્રીસ્તી–સર્વજીવોને ઇશ્વરે ઉત્પન્ન કર્યા.

જૈન–કોઈપણ કાળે અને કોઈપણ રીતે જીવને ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી. વળી તમે લોકો ત્રિ એક દેવ માનો છો તેમાં પણ આત્મા અનાદિ માનો છો, તો તેનો કોઈ કર્તા નથી, તો વળી ફેર જીવોનો પેદા કરનાર ઈશ્વર કદાગ્રહ કરી કેમ માનો છો ? માટે સત્યને સમજી અસત્યનો (સાપ જેમ કાંચળીનો ત્યાગ કરે છે તેમ) ત્યાગ કરો. દુનિયા ઉત્પન્ન થયા પહેલાં સર્વજીવો કાંઈ ઈશ્વરની પાસે ભંડારમાં અથવા પેટીમાં અથવા પેટમાં અથવા હાથમાં હોય તેમ માનવું તે તે કેવળ ગપ્પ છે. દુનિયા ઉત્પન્ન થયા પહેલાં સર્વજીવો પ્રભુની પાસે હતા એ સિદ્ધ થતું નથી.

પક્ષ નવમો :–

જૈન—આ દુનિયામાં કોઇ જીવો સ્ત્રીરૂપે, કોઈ પુરૂષરૂપે કોઈ પશુ પંખીરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે તેનું શું કારણ ?

ખ્રીસ્તી—પ્રભુ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જીવોને બનાવે છે.

જૈન–અરે ખ્રીસ્તી ભાઇઓ, જરા વિચાર તો કરો, એમ તે હોય, હરેક વસ્તુનો સ્વીકાર અને ત્યાગ બુદ્ધિપૂર્વક કરવો જોઇએ એક ઈચ્છા શબ્દ કહ્યો એટલે તેમાં સઘળું સમાયું એ શી રીતે વાસ્તવિક ગણાશે ? ઈચ્છાનુસાર બનાવ્યું ત્યારે ન્યાય અન્યાય તો કંઈ રહ્યોજ નહીંને ! વારૂ, એ તો ઠીક, પણ પુરૂષકરતાં સ્ત્રીમાં કોઈપણ બાબતની ન્યૂનાધિકતા તમારી સમજમાં કે દેખવામાં આવે છે ? અને આવે છે તો એકને કંઇક ઠીક અને એકને અઠીક, સ્વામીસેવકભાવપણું બક્ષી અન્યાય પ્રભુએ કર્યો એમ કેમ નહીં કહેવાય ! જરૂર એમજ ગણાય. ઈશ્વરની ઈચ્છા એમાં કાંઈ કામ આવતી નથી અને હોયજ શાની ! સ્ત્રીના કરતાં પુરૂષત્વપણું પ્રધાન ગણાય છે તે સર્વકર્માનુસારે થાય છે. જીવોને સ્ત્રીરૂપે કે પુરૂષરૂપે ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર સિદ્ધ થતો નથી. ઉપર મુજબ પક્ષથી વિચારી જોતાં જગત્કર્તા ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી.

ખ્રીસ્તી—મી૦ જૈમલે કહ્યું કે, અરિહંતને મન હોતું નથી ત્યારે કેમ દેવતાઓ વિગેરે તેની સેવા કરે છે ?

જૈન—અરિહંત ભગવંતે ચારઘાતીયાં કર્મ નાશ પમાડયાં છે, અને તેમને ચાર અઘાતીયાં કર્મ યત્કિંચિતકર બાકી રહ્યાં છે. દેવતાઓનો એવો આચાર છે કે અરિહંતભગવંતની સેવા ચાકરી કરે; પરંતુ તેમાં અરિહંત ભગવાનને સેવા ચાકરી કરાવવાની ઈચ્છા નથી. જેમ કોઈ ગવર્નર જનરલ કોઈ રાજાને મળવા જાય છે, ત્યારે તે ગામનો રાજા તેની સેવા બજાવે છે. તેમજ ત્યાંના લોકો પણ દુકાનો વિગેરે શણગારી ગવર્નરને માન આપે છે. આમાં શું તે ગવર્નર જનરલની ઈચ્છા હતી કે મારી આ ગામનો રાજા આવા પ્રકારની સેવા ભક્તિ સાચવે અને ગામના

લોકો દુકાનો વિગેરેને શણગારે ? ના, એવી તેના મનમાં ઈચ્છા જણાતી નથી. પણ તે રાજા સંબંધી લોકોના મનમાં સ્વભાવથી પોતાના કરતાં અધિકને દેખીને ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. તેમ અરિહંતભગવંતે તો પાછલાભવમાં તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાર્જન કરેલું હોવાને લીધે તેના ઉદયથી લોકો, દેવતાઓ સ્વભાવિક રીતે તેમના અતિશયો તથા ગુણોથી તેમની તેવી ભકિત કરે છે. તેમાં અરિહંતભગવાન્‌ને પોતાનો કાંઈ સેવા ભકિત કરાવવાનો પરિણામ (ભાવ) હોતો નથી, માટે મી૦ જૈમલે જે વિકલ્પ, સેવા ભકિત કરવા સંબંધીનો કર્યો છે તે વિકલ્પ ખોટો છે.

ખ્રીસ્તી—એ તો ઠીક, પણ મી૦ જૈમલે લખ્યું છે કે ચોર છે તે ચોરી કરે છે ને કહે છે કે, મારૂં મન ચોરીમાં નથી, તે કેમ માનવામાં આવે ? એ તો વળી વિષ્ણુના અવતારોની પેઠે લીલાતરીકે કહેવાય; કેમકે એ તો ભગવાને દુનિયાને દેખાડવા માટે કરી, પણ પોતાના મનમાં કાંઈ હતું નહીં; એ જેમ જુઠું કહેવાય, છે, તેમ તીર્થંકરભગવાનની સેવા ચાકરી દેવતાઓ કરે છે અને પોતાની તેમાં ઈચ્છા નથી તે પણ જૂઠું કહેવાય છે તેનું કેમ ?

જૈન—અરે ખ્રીસ્તી મિત્રો ! વિચાર તો કરો, કે આ પ્રમાણે બીજા માણસો પોતાની (આપણી) ભકિત કરે ત્યારે પોતાની ઈચ્છા તે સંબંધી હોય છે એમ કાંઇ એકાંત ખાસ કહી શકાતું નથી, એ ખરૂં છે; તેમજ તીર્થંકર ભગવાન્‌તો વીતરાગ હોવાથી તેમનામાં સેવા ભકિત કરાવવાની ઈચ્છા હોતી નથી, એ પણ સત્યજ છે. તમે ઈસુના નામનું સ્મરણ કરો છો, ઇસુનો ધર્મ ફેલાવવા ઈચ્છોછો તો તમારા ઇસુના મનમાં જરૂર ઇચ્છા થઈ અને જ્યારે ઈચ્છાવાન્ ઇસુ ઠર્યો ત્યારે મન પણ તેને ઠર્યું. માટે જરૂર તેમને દુનિયામાં હજારો સુખ ભોગવવાની, વિષયાદીની, બાળબગીચામાં રમવા વિગેરેની ઇચ્છાઓ સિદ્ધ થાય છે તે પ્રમાણે અમારા તીર્થંકરને ઈચ્છા સિદ્ધ થતી

નથી, અને તેમને રાગ દ્વેષ પણ કોઈપર થતો નથી. ફકત તેમના ગુણોના અનુભાવથી, રાગથી દેવતાદિ ભકિત કરે છે. જેમ દુનિયામાં કોઇ ગુણી હોય તેને દેખીને સર્વ કોઇ તેની પ્રશંસા કરે છે, તેને હરેક બાબતમાં મદદ કરે છે; તો આ તીર્થંકરભગવંત તો સંપૂર્ણ ગુણવાન્ છે તેને દેખી ઇંદ્રો, દેવો વગેરે સેવા ભકિત કર્યા વિના કેમ રહે ? નજ રહે. માટે આ બાબત નિઃસંશય છે, કારણ કે તીર્થંકર ભગવાનૂને જરા પણ ઇચ્છા હોતી નથી.

ખ્રીસ્તી—મી૦ જૈમલ સંસારી અને સિદ્ધ એ બન્નેને સરખા માનવાનું કહે છે; કારણ કે અનંત દર્શન, અનંત જ્ઞાન, અને અનંત ચારિત્રવાળા સિદ્ધના આત્મા છે, તેવા સંસારી આત્મા પણ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રવાળા છે, કારણકે પૌદગલિક વસ્તુથી ચૈતન્યને નફો કે નુકસાન થતું નથી. આનો શો ખુલાસો છે ?

જૈન—મી૦ જૈમલે સિદ્ધ અને સંસારીને સરખા ગણવાનું નિશ્ચય નયથી લખ્યું તે બાબતમાં સમજવાનું કે નિશ્ચયનયથી જે સિદ્ધના જીવમાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે. તેવુંજ સંસારી જીવોમાં પણ સત્તાએ છે, પણ સંસારી જીવોને કર્મ લાગેલાં હોવાથી તેવું સિદ્ધત્વ પ્રગટરૂપે નથી, ફકત સિદ્ધ જેવી થવાની સત્તા રહી છે, તેથી સત્તાની અપેક્ષાએ બન્ને સરખા છે પણ પ્રગટપણાની અપેક્ષાએ નથી. જેમ મેલુ સોનું અને નિર્મળ સુવર્ણ તેમાં નિશ્ચય નયથી તો મેલુ સોનું પણ આગળ મેલ જવાથકી નિર્મળ સોના જેવું થવાનું છે, માટે બે સરખાં કહી શકાય પણ હાલ તો મેલુ સોનુ વ્યવહારથી કહેવાય છે; તેમ કર્મસહિતજીવો હાલ વ્યવહારનયથી તો સંસારી કહેવાય છે અને કર્મ રહિત થવાથી નિશ્ચયનયમતે સિદ્ધ કહેવાય છે. એમ બે નયની અપેક્ષાઓથી સર્વ વસ્તુઓનું સ્વરૂપ કહી શકાય છે.

ખ્રીસ્તી—મનની ઇચ્છા પ્રમાણે થાય તેને સુખ કહે છે.

જૈન—મનની ઈચ્છા પ્રમાણે થાય તેને સુખ કહી શકાતું નથી. કોઈ માણસને ચોરી કરવાની ઇચ્છા થઇ, વળી કોઈને વિષ ખાવા ઈચ્છા થઈ, તો તે મનની ઈચ્છા શું સુખ કહી શકાય છે ? ના, નથી કહેવાતું, તેમ મનની ઈચ્છાઓ જેટલી થાય છે તેટલી સુખકારી કહી શકાતી નથી. કોઈ મનુષ્ય સમાધિ લગાવી બેઠો હોય છે તે વખતે તેને કોઈ બાબતની ઇચ્છા હોતી નથી. તેને કોઈ પુછે કે ભાઈ તમે સમાધિમાં શું સુખ દેખોછો ? ત્યારે તે કહેશે કે, સમાધિથી જે સુખ થાય છે તે કહી શકાતું નથી કોઇ પણ વસ્તુની તે સુખને ઉપમા પણ આપી શકાતી નથી. તેમ સમાધિવાળાના દૃષ્ટાંતના અનુસારે ઈચ્છા જ્યારે કોઈ બાબતની હોતી નથી, ત્યારે અનંત સુખ થાય છે, તેમ સિદ્ધને તો મન હોતું નથી, અને મન નહીં હોવાને લીધે ઈચ્છા પણ હોતી નથી. તો તેમને તો અત્યંત સુખ હોવું જોઈએ, એમ દૃષ્ટાંતથી પણ સિદ્ધ થાય છે. વળી આપણે જ્યારે નિર્વિકલ્પદશામાં બેઠા હોઈએ છીએ અને કોઇ વસ્તુની ઇચ્છા અગર ચિંતા હોતી નથી ત્યારે આપણે કેવું સુખ અનુભવીએ છીએ, કે અહો ? મારે આજ કેવું સુખ છે ? તે પ્રમાણે સિદ્ધને વિકલ્પ સંકલ્પની આધિ નહીં હોવાને લીધે અનંતસુખ છે એમ સિદ્ધ થાય છે.

ખ્રીસ્તી—પૃષ્ઠ ૯ માં મી૦ જૈમલ જણાવે છે કે, જેને મન ન હોય તેને ચૈતન્ય કેમ કહીએ ? પોતે સંસારી દુઃખમાંથી છુટીને સિદ્ધ પહોંચ્યા ત્યારે સર્વોપરિ થયા. તેઓ સંસારીને દુઃખી જાણીને દુઃખી થતા નથી, માટે એ ઉત્તમ સિદ્ધ પુરૂષનાં લક્ષણ નથી. અને નીરો નામે બાદશાહનું દષ્ટાંત આપે છે કે જે તે નગરને બળતું દેખી ખુશ થતો હતો. આ બાબતમાં તમે શું કાંઈ ખુલાસો આપી શકશો કે ?

જૈન—સાંભળો ખ્રીસ્તીઓ !!! જેને મન ના હોય તેને ચૈતન્ય હોય છે. જેમ સિદ્ધમાં તેમને મન નથી પણ ચૈતન્યપણું તેમનામાં છે. મન છે તે તો પૌદ્ગલિક છે, તે તો સંસારીને હોય

છે, પણ સિદ્ધને તો પુદ્ગલનો સંબંધ હોતો નથી, તેથી તેમને મન પણ હોતું નથી. વળી તેમને રાગદ્વેષનો ક્ષય થયો હોય છે અને ઇચ્છાનો પણ ક્ષય થયો છે, માટે સુખીને દેખી ખુશી થતા નથી, અને દુઃખીને દેખી દુઃખી થતા નથી, એ તો જેવાં કર્મ કર્યાં હોય તેવાં ભોગવવાં જોઇએ એમ જાણે છે અને તેમનાં એવાં દુઃખ નિવારણ કરવા માટે જૈનધર્મનો ઉપદેશ, સદેહીદશામાં તેમણે આપી પોતાનું ઉત્તમપણું જણાવ્યું છે. સિદ્ધમાં ગયા પછી પણ વળી તેમના ગણધરો, આચાર્યો વિગેરે તીર્થંકરનાજ ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે અને તેથી લાખો કરોડો માણસો દુઃખમાંથી છૂટે છે, માટે તેમના ઉત્તમપણાનું કેટલું વર્ણન કરીએ ? અને તમારા પ્રભુને ઉત્તમપણું કેવી રીતે કહી શકશો ? કારણ કે રાગદ્વેષથી તેમનું ઉત્તમપણું કહી શકાશે નહીં. કેમકે પ્લેગના રોગથી, દુકાળના રોગથી, વિગેરે હજારો કારણોને લીધે સંસારમાં પ્રાણીઓ લોકો દુઃખી માલમ પડે છે. તેમનાં દુઃખ તમારો પ્રભુ જ્ઞાની છે એટલે દેખે છે તેમ છતાં નિવારણ કેમ કરતો નથી? વળી તમારા પ્રભુને જગત્ કર્તા માનો છો અને તેમણે જગત્ બનાવ્યું છે એમ કહો છો છતાં જગત્‌ના પ્રાણીઓની સંભાળ ન લે, દુઃખ નિવારણ ના કરે, તો તેનામાં પ્રભુપણું પણ તમારા મત પ્રમાણે કહી શકાતું નથી, જેમ કોઇ રાજા પોતાની પ્રજાને દુકાળ વિગેરેનાં દુઃખથી બચાવે નહીં તો પ્રજાનો તેના પ્રત્યે ધિક્કાર થાય છે તે તેમ સારી રીત સમજો છો. તેમજ તમારા પ્રભુ ઉપર પણ દુઃખી માણસોનો ધિઃક્કાર થતો હશે તે તમેજ વિચારો. વળી તમે કહેશો કે પ્રભુનામાં દુઃખ નિવારણ કરવાની શકિત છે, પણ અન્યાય કરવાને લીધે લોકો પાસે અન્યાય ભોગવાવવો જોઇએ માટે અન્યાયનું ફળ માણસો પાસે ભોગવરાવે છે, તેમ પણ તમારૂં કહેવું વ્યાજબી માલમ પડતું નથી. કારણકે માણસોને ન્યાયી અગર અન્યાયી તે પણ ઈશ્વરે બનાવ્યા છે. જો તેણે જગત્‌માં અજ્ઞાન ઉત્પન્ન નહીં કર્યું હોત તો લોકો કેમ અન્યાય કરત,

માટે એ દોષ પણ તમારા પ્રભુના ઉપર આવે છે; કે તેમણે અજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર્યું. માટે જગત્ કર્ત્તા ઇશ્વરમાં ઉત્તમપણું સિદ્ધ થતું નથી. સિદ્ધ પ્રભુઓમાં રાગદ્વેષ નહીં હોવાથી વિશ્વજીવોને સુખી અને દુઃખી દેખી સુખી અગર દુઃખી થતા નથી અને તે અહીં દુઃખાદિ વારવા આવતા નથી. નીરો બાદશાહને તો રાગદ્વેષ અજ્ઞાન હતું તેથી તેનું દૃષ્ટાંત વીતરાગ એવા સિદ્ધ પ્રભુની સાથે ઘટતું નથી.

ખ્રીસ્તી—મી૦ જૈમલ પોતાના ૨ જા પ્રકરણમાં એમ કહે છે કેઃ—

કર્મ આઠ છે. ૧ જ્ઞાનાવરણી, ૨ દર્શનાવરણી, ૩ વેદની ૪ મોહની, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય.

જ્ઞાનાવરણી શબ્દનો અર્થ—જ્ઞાનને આડુ આવરણ (આચ્છાદન) એટલે જેમ કોઈ દીવાની જ્યોતિને આડુ આવરણ અથવા પડદો આવવાથી તે દીવાનો પ્રકાશ બહાર પડતો નથી; અજ્ઞાનરૂપી આચ્છાદન આવવાથી જાણી શકાતું નથી તેને જ્ઞાનાવરણી કહે છે. ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલીજ્ઞાનાવરણીય.

મતિજ્ઞાનાવરણીયના ભેદ—પાંચ ઇદ્રિયો અને છઠું મન એ છદ્વાર થકી જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તેને મતિજ્ઞાન કહે છે. તે મતિજ્ઞાનના ૩૩૬ જુદા જુદા ભેદ છે, પણ આ ઠેકાણે ગ્રંથનો વિસ્તાર થવાના ભયને લીધે લખ્યા નથી. પણ જેને જોવાની ઇચ્છા હોય તેણે કર્મગ્રંથની ટીકા જોવી. જેને પાંચ ઇદ્રિયો અને છઠું મન એ થકી જેને જ્ઞાન થતું નથી તેને મતિજ્ઞાનાવરણીય કહે છે.

શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય—એના ૧૪ તથા ૨૦ ભેદ છે. શ્રુતજ્ઞાનનું જે આચ્છાદન તેને શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કહે છે.

અવધિજ્ઞાન—અવધિ સહિત જે જ્ઞાન તેને અવધિજ્ઞાન કહે છે. તેના બે ભેદ છે અને અસંખ્યાતા પણ ભેદ છે, તેનું જે આવરણ તેને અવધિજ્ઞાનાવરણીય કહે છે.

મનઃપર્યવજ્ઞાન—એટલે પારકાના મનની વાત જાણે તેને મનઃપર્યવજ્ઞાન કહે છે અને તે ન જાણે તેને મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કહે છે. તે જ્ઞાન સાધુ સિવાય બીજાને હોતું નથી.

કેવલજ્ઞાન—એટલે સર્વજ્ઞપણું. જ્યારે કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે ત્યારે પહેલાંના ચાર જ્ઞાન તેમાં સમાઈ જાય છે. જેને સર્વજ્ઞપણું હોતું નથી તેને કેવળજ્ઞાનાવરણીય કર્મ હોય છે.

(૨) દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ નવ છે તે કર્મગ્રંથથી જોઇ લેવી.

(૩) વેદનીય કર્મની બે પ્રકૃતિ છે. ૧ શાતાવેદની, ૨ અશાતાવેદની.

(૪) મોહની કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ અઠ્ઠાવીસ છે.

(૫) આયુષ્ય કર્મના ચાર ભેદ છે. ૧ નરક, ૨ મનુષ્ય, ૩ તિર્યંચ, ૪ દેવતા, એ પ્રકારનું આયુષ્ય.

(૬) નામકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૧૦૩ છે,

(૭) ગોત્રકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૨ છે. ૧ ઉચ્ચ ગોત્ર, ૨ નીચગોત્ર.

(૮) અંતરાય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ પાંચ છે. ૧ દાનાંતરાય ૨ લાભાંતરાય, ૩ વીર્યાંતરાય, ૪ ભોગાંતરાય, અને ૫ ઉપભોગાંતરાય.

જૈન—એ પ્રમાણે આઠકર્મ છે તે આત્માની સાથે અનાદિ કાળથી લાગી રહેલ છે. તેમાં કર્મ છે તે ભવીઆશ્રીઅનાદિ સાંત છે એટલે ભવીને કર્મનો અંત થશે અને અભવી આશ્રી કર્મ અનાદિ અનંત છે. સુવર્ણ (સોના) ની સાથે વળગેલી રજનો જેમ ખાણમાંથી કાઢ્યા પછી પ્રયોગથી નાશ થાય છે તેમ

અનાદિકાળનો લાગેલો આ કર્મરૂપી મેલ છે તે પણ પાંચકારણો મળે છતે આત્માથકી દૂર થાય છે. કેમકે કર્મ તે રૂપી વસ્તુ છે અને આત્મા અરૂપી છે. તેનું વિશેષ ધ્યાન જોવું હોય તો કર્મગ્રંથ, પન્નવણા, ઉત્તરાધ્યયન. તત્ત્વાર્થટીકા, વિગેરે મહાન્ ગ્રંથો વાંચવા અગર સાંભળવા.

આ ઠેકાણે આઠ કર્મમાં મી૦ જૈમલ શંકા કરે છે પણ તે અજ્ઞાનના ઉદયે કરે છે તે નીચે મુજબ :-

ખ્રીસ્તી-મારી શંકા એ છે કે, આઠકર્મોને જૈન સાધુ. ઓએ અપાસરામાં બેસી કલ્પી કાઢયાં છે. તેમાં જે કેવલજ્ઞાન જ્ઞાનનો ભંડાર-જ્ઞાનનો સાગર હોય તેને જે આચ્છાદન તેને કેવલજ્ઞાનાવરણીય કહે છે. પણ કેવળ ફક્ત એકજ જે કેવલજ્ઞાન તેને આવરણ શી રીતે સંભવે? માટે તે વિરૂદ્ધ છે, કેમકે કેવળજ્ઞાનને આડું આવરણ આવવાથી પોતાનો પ્રકાશ ન પાડી શકે તો તેને કેવલજ્ઞાન કહેવાયજ કેમ ?

જૈન-મહેરબાન, જ્યાં સુધી જીવને કર્મ વળગેલું છે ત્યાં સુધી તેના આત્માના ગુણો સ્પષ્ટ પ્રગટતા નથી. જેટલો જેટલો કર્મનો નાશ થતો જાય છે તેટલો તેટલો આત્માનો ગુણ પ્રગટતો જાય છે. જેમ વાદળમાંથી ઘેરાયેલો સૂર્ય જ્યારે હોય છે (સંપૂર્ણ આચ્છાદન વાદળાંથી પામે છે) ત્યારે તેનો પ્રકાશ યતકિંચિંત્ પૃથ્વી પર પડે છે સૂર્ય ઉપરથી જ્યારે લગારેક વાદળાંનો ભાગ દૂર થયો એટલે તે પ્રમાણે લગારેક પ્રકાશ સૂર્યનો પડયો. સૂર્ય ઉપર અડધું વાદળું દૂર થયું ત્યારે સૂર્યનો અડધો પ્રકાશ થાય છે, અને જ્યારે સંપૂર્ણ વાદળું સુર્યથી દૂર થયું એટલે સંપૂર્ણ પ્રકાશ સૂર્યનો પૃથ્વી ઉપર પડે છે. તેમ અહીં આત્મારૂપી સૂર્ય સમજવો અને વાદળાંરૂપી કર્મ સમજવાં. જેટલું જેટલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ઓછું થયું તેટલું તેટલું આત્માનું જ્ઞાન બહાર પ્રકાશ થાય છે; અને જ્યારે સંપૂર્ણ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ

નાશ પામે છે ત્યારે સંપૂર્ણ જ્ઞાન કે જેને કેવલજ્ઞાન કહે છે તે પ્રગટ થાય છે. જેમ વાદળથી ઢંકાયેલા સૂર્યમાં આખા જગતને પ્રકાશ કરવાની શક્તિ છે, પરંતુ તે વાદળના આચ્છાદનથી હાલ ઢંકાઇ ગયેલી હોય છે તેમ આત્મામાં પણ આખી દુનિયાના પદાર્થોને જાણવાની-પ્રકાશવાની શક્તિ છે. તે જ્ઞાનાવરણીયકર્મના નાશથકી પ્રગટ થશે અને કેવલજ્ઞાન થશે. ત્યારબાદ આત્માને આવરણ લાગવાનું નથી. આત્માની સાથે કેવલજ્ઞાન-જેને અનંતજ્ઞાન કહે છે તે અનાદિ કાળથી સત્તાથી રહેલું છે, અને અનંતજ્ઞાન તે આત્માનો એક ગુણ છે. તે પ્રમાણે આત્માને કર્મ અનાદિ કાળથી વળગેલું છે તે પુદ્ગલ છે, તેનો નાશ થવાનો છે, તે પુદ્ગલ કર્મનું આત્માની સાથે રહેવાનું થવાથી જ્ઞાનગુણ આચ્છાદિત થયો છે. તે જ્યારે કર્મ નાશ પામશે, ત્યારે તેનો જે જ્ઞાનગુણ તે સ્વતઃ-પ્રકાશી થશે. સત્તાએ કરીને આત્મામાં અનાદિકાળથી અનંતજ્ઞાન (કેવલજ્ઞાન) રહેલું છે, અને તેનું આચ્છાદન કર્મ કરે છે, પણ કર્મનો નાશ થયા પછી કર્મ વિનાનું ફક્ત એકલું જે કેવલજ્ઞાન તેને રહે છે. પછીથી કર્મ આચ્છાદન કરતું નથી; એમ અમો માનીએ છીએ. પરંતુ તમોને જે શંકા થઈ તે ગુરૂગમ્ય તત્ત્વ સમજ્યા વિના થઇ છે, પણ તે આ લખેલું વાંચ્યાથી સ્પષ્ટ માલુમ પડશે અને શંકા રહેશે નહીં. તે પ્રમાણે દર્શનાવરણીયના નાશથકી અનંત દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે. મી૦ જૈમલને આ તેની શંકા ઉપરથી માલમ પડે છે કે સ્યાદ્વાદધર્મ (જૈનધર્મ) ની સમજણ પડી નથી. જો તેમને સમજણ પડી હોય તો આવો લેખ લખી આ વખત આણતજ નહીં. હવે આઠ કર્મ કેવી રીતે એક પછી એક સિદ્ધ ઠરે છે તેનો અનુક્રમ નીચે પ્રમાણે છે.

અહીંયાં જ્ઞાનદર્શન તે જીવવું લક્ષણ છે, ચેતના લક્ષણો જીવઃ इति वचनात् જ્ઞાનદર્શન વિના જીવ અજીવપણું પામે, તેમાંહે પણ જ્ઞાન મુખ્ય છે.

૧ જ્યારે સિદ્ધમાં જીવ જાય છે. ત્યારે સાકારોપયોગે જાય છે, સાકાર ઉપયોગવંત જીવને સર્વ લબ્ધિ ઉપજે તે માટે જ્ઞાન મુખ્ય છે. તે જ્ઞાનને આવરે-ઢાંકે તેને જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહે છે, અને તે કારણથી મુખ્ય જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહ્યું.

૨ બીજે સમયે અનાકારોપયોગ (સામાન્યોપયોગ) દર્શનોપયોગ હોય છે તેને આવરે-ઢાંકે તેને દર્શનાવરણીય કર્મ કહે છે. તે માટે જ્ઞાનાવરણીય પછી દર્શનાવરણીય કહ્યું.

૩ હવે જ્ઞાનાવરણીય અને દર્શનાવરણીય એ બે પોતાનો વિપાક દેખાડતાં સુખ દુઃખ વેદનીયના વિપાકના હેતુ થાય તે માટે તે પછી વેદનીય કહ્યું.

૪ શાતા અને અશાતા વેદનીયના ઉદયે અવશ્ય જીવને રાગ દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય, મોહ પામે તે માટે તે પછી મોહનીય કહ્યું.

૫ મોહનીયકર્મે મુંઝાતા જીવો બહુ આરંભ સારંભ કરીને નરક, તિર્યંચાદિનું આયુષ્ય બાંધે તે માટે તે પછી આયુઃ કર્મ કહ્યું. ભવથકી ભવાંતરે જતાં જીવને નિશ્ચય ઉદયે આવે તે આયુઃ કર્મ કહીયે, યદ્યપિ કર્મતો સર્વે ઉદયે આવે છે જ, પણ શેષ સાતકર્મ છે તે ભવે તથા ભવાંતરે પણ ઉદયે આવે અને આયુઃ કર્મ તો તે ભવે ઉદયે નાજ આવે, બીજા ભવમાંજ ઉદયે આવે એટલો વિશેષ છે.

૬ આયુષ્યને ઉદયે અવશ્ય ગતિ-જાત્યાદિક નામકર્મનો ઉદય હોય તે માટે તે પછી નામકર્મ: કહ્યું.

૭ નામકર્મને ઉદયે અવશ્ય ઉચ્ચ નીચ ગોત્રનો ઉદય હોય તે માટે તે પછી ગોત્રકર્મ કહ્યું.

૮ ઉચ્ચ નીચ ગોત્રને ઉદયે અનુક્રમે દાન લાભાદિકનો ઉદય વિનાશ થાય તે માટે તે પછી અંતરાયકર્મ કહ્યું. એ આઠ કર્મનો ઉપન્યાસ ક્રમ કહ્યો.

હવે ત્રીજા વેદની કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ બે ૧ શાતાવેદની ૨ અશાતાવેદની. શાતાવેદની એટલે જીવને શુભકર્મના યોગે શરીર નિરોગી હોય, પુત્ર ધન આદિ ઋદ્ધિ વાળો હોય, જીવને શુભકર્મયોગે સુખ લાગે તેવા પુદ્ગલનો જે મિલાપ તે શાતાવેદનીય કહેવાય છે. ૨ અશાતાવેદનીય એટલે અશુભ કર્મના યોગે જીવને દુઃખ લાગે તેવા પુદ્ગલનો સંબંધ તેને અશાતાવેદનીય કહે છે.

ખ્રીસ્તી-જૈમલ શંકા કરે છે કે સિદ્ધના જીવો અનેક પ્રકારના સુખો ભોગવે છે. દુનિયાની અંદર થતા નાટક, તમાશા, વીગેરે ઠાઠ જુવે છે. કહ્યું છે કે-**સિદ્ધ જગત શીર શોભતા, જુએ જગતના ઠાઠ, લક્ષ્મીલીલાની લહેરમાં, સુખીયા છે દીન રાત.** આથી માલુમ પડે છે કે સિદ્ધમાં શાતાવેદનીય કર્મ છે.

જૈન—અરે ભાઈ! તમે હજી અમારા કહેવાનું તાત્પર્ય સમજ્યા નથી, જો સમજ્યા હોત તો આવી શંકા રહેત નહીં; પણ હજી તમને જ્ઞાનાવરણીય કર્મના પડદા આડા આવ્યા છે. માટે દુધમાં પણ પોરા કાઢવાની તમને મતિ થાય છે. હજુ તમને સુખ કોને કહે છે? તેનું જ્ઞાન થયું નથી, જો થયું હોત તો સિદ્ધમાં પણ શાતાવેદનીય છે એવું કહેવાનો અવસર આવત નહીં. હવે હું તમને તે સમજાવું છું તે ઉપર ધ્યાન રાખો. સુખ એટલે આત્માના જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ગુણમાં રમણતા કરવી તેને તાત્ત્વિક (આત્મસુખ) કહે છે. સુખના બે પ્રકાર છે. ૧ કર્મરહિત કેવળ આત્મિક સુખ, ૨ પુદ્ગલના સંબંધથી થએલું અતાત્ત્વિકપૌદ્ગલિક સુખ. તેમાં સિદ્ધના જીવોને તો આત્મિકસુખ હોય છે (પોતાના આત્મા સંબંધી સુખ હોય છે.) પરભાવ એટલે પારકી વસ્તુ પુદ્ગલ તે જન્ય સુખ નથી. જ્યાં સુધી આઠ કર્મ હોય છે ત્યાં સુધી જીવને શુભ વા અશુભ કર્મના યોગે શાતા અને અશાતાવેદની ભોગવવી પડે છે, પણ તે

શાતાવેદનીજન્ય સુખ છે તે ખરૂં સુખ નથી. સિદ્ધના જીવો તો કર્મ થકી રહિત થયા છે, પોતાના સ્વભાવમાં સદા લીન થયેલા છે. ત્યાં શુભ અશુભ કર્મ હોતું નથી. તેથી તેમને શાતા અગર અશાતાવેદની જે કર્મ તેથકી ઉત્પન્ન થયેલી શાતાઅશાતાને ભોગવવી પડતી નથી. આ દુનિયાના સર્વ પદાર્થને ત્યાં રહ્યા થકા જોઇ રહ્યા છે; કોઈ ખેલે છે. કોઇ જમે છે, બાગો વગેરે જોવામાં આવે છે પણ તે ખેલની અગર બાગથી તેમને કંઈપણ સુખ નથી, પરંતુ પરભાવ એટલે પુદ્ગલ તે થકી રહિત પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણો તેથકી સુખ છે. ચારિત્ર મોહ ટળવાથી આત્માનું સ્વાભાવિક સુખ ભોગવી રહ્યા છે. ઉપાધિ થકી રહિત થવું અને આત્મ સ્વભાવમાં રમવું તેજ આત્મસુખ છે. તેથી સિદ્ધમાં શાતાવેદનીય કર્મથી સુખ થાય છે એમ છેજ નહીં; માટે તમારી શંકા તેથી રહેતી નથી.

વળી જેમ આપણે દર્પણમાં જોઇએ છીએ ત્યારે આપણું પ્રતિબિંબ દર્પણમાં પડે છે, તેમ સર્વે પદાર્થો સિદ્ધના જીવોના જ્ઞાનમાં વિષયીભૂત થાય છે, પણ તે પદાર્થનો સંયોગ સિદ્ધના જીવોને નથી.

જેમ આપણે કાચનો મોટો તકતો પચીસ હાથ દૂર મુકીએ અને દૂર રહી તક્તામાં જોઇએ છીએ તો જાણે તેમાં આપણે હોઇએ તેમ ભાસે છે તેને પ્રતિબિંબ કહે છે. હવે તે દૂર રહેલા કાચમાં આપણું પ્રતિબિંબ પડયું, તે પ્રતિબિંબ અને કાચ એ બેનો કેવો સંબંધ થયો ? ઉત્તર જ્ઞાનજ્ઞેય ભાસક ભાસ્ય સંબંધ કહેવાય. સિદ્ધના જીવના જ્ઞાનમાં ચૌદરાજ લોકના પદાર્થ વિષયીભૂત થાય છે, પણ તે વસ્તુઓની સાથે સિદ્ધના જીવોને આત્મીય સંબંધ નથી. તેમ શાતાવેદની એટલે શુભ પુદ્ગલનો સંયોગ તે સિદ્ધના જીવોને નથી, માટે તેમને શાતાવેદનીય નથી. અરે ! તેમને સર્વ કર્મનો સંબંધ નથી તો શાતાવેદનીય એ પણ એક કર્મ છે તેનો પણ કયાંથી સંબંધ હોય ? નજ હોય. માટે મી૦ જૈમલે અજ્ઞાનતાને લીધે જે શંકા કરી તે ખોટી છે જ્યાં

સુધી જીવ સમક્તિ પામ્યો નથી અને અનંત સંસાર ભ્રમણ કરવાનું હોય છે, ત્યારે તેને ખોટી ખોટી શંકાઓ થાય છે. કહ્યું છે કે— बुद्धिः कर्मानुसारिणी.

સિદ્ધના જીવને તો જન્મ જરા મરણનાં બંધન ત્રુટી ગયાં છે. તેમનો આત્મા સ્ફટિકરત્નની પેઠે નિર્મળ છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો નાશ થવાથી અનંતજ્ઞાન પ્રકાશ પામ્યું છે, તેમ દર્શના-વરણીય કર્મનો નાશ થવાથી અનંતદર્શન, અને શાતા અને અશાતાવેદનીયનો નાશ થવાથી અવ્યાબાધ સુખ પામ્યા છે, મોહનીનો નાશ થવાથી ક્ષાયિક સમક્તિ પામ્યા છે, આયુષ્ય કર્મનો નાશ થવાથી અક્ષયસ્થિતિ પામ્યા છે, નામકર્મનો નાશ થવાથી અરૂપીપણું પામ્યા છે, ગોત્રકર્મનો નાશ થવાથી અગુરૂ લઘુપદ પામ્યા છે અને અંતરાય કર્મનો નાશ થવાથી અનંત-વીર્ય પામ્યા છે જુઓ તેની ગાથા नाणंच दंसणंच चेव, अव्वा-बाहं तहेव सम्मत्तं, अख्खयठिइ अरूवि, अगुरुलघु वीरियं हवइ ॥ १ ॥ આઠ કર્મનો નાશ થયાથી એ આઠ ગુણ પ્રગટ થાય છે. માટે સિદ્ધના જીવોમાં અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતચરિત્ર, અનંતવીર્ય હોય છે, અને તેના ભોક્તા સિદ્ધ જીવો છે.

ખ્રીસ્તી—જૈમલ–અનંત એટલે જેનો અંત કે છેડો નહી તે એવા સુખના ભોક્તા સિદ્ધ જીવોને કહોછો અને ભોક્તા એટલે ભોગવવાવાળો થાય, પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયથકી ભોગ-વવું અને એક અંતઃકરણથી ભોગવવું એને પણ ભોગવવું કહે છે.

જેમ કોઇ માણસ દુઃખી થતું હોય અને બીજો માણસ જુએ ત્યારે તેના અંતઃકરણમાં દુઃખની લાગણી થાય છે, તેમજ કોઈ ખોટું કાર્ય કર્યાથકી પણ અંતઃકરણમાં દુઃખ થાય છે, તેમજ અંતઃકરણમાં સુખ પણ થાય છે. સિદ્ધમાં જોવાનાં ચર્મ ચક્ષુ તથા સાંભળવાને કાન નથી, તોપણ આત્માના જે ગુણ જ્ઞાન અને દર્શન તેવડે જાણવું તથા જોવું થાય છે ને તેથી

તેવડે ભોગવે છે; માટે સિદ્ધપરમાત્મામાં વેદનીયકર્મ છે તે બાબતનો તમે હઠવાદ મૂકી વિચાર કરશો તો તમને પણ માલુમ પડશે.

જૈન—અરે જેમ કમળો થયેલાને સર્વ વસ્તુ પીળી ભાસે, લાલ, કાળી, ધોળી સર્વ વસ્તુ પીળી દેખાય, તેને કોઈ કહે કે આ વસ્તુ લાલ છે, આ ધોળી છે, આ કાળી છે, તો તે કાંઈ કમળો થયેલો માણસ માનવાનો નથી. એવી દૃષ્ટિ હશે ત્યાં સુધી સર્વ પીળી જ દેખશે. પણ શુદ્ધ જેનું જેવું રૂપ છે તેવું કદી દેખવાનો નથી, તેમજ કર્મના જોરે કરી જેની ઊંધી દૃષ્ટિ થઇ છે તેને ખરી વસ્તુ પણ ખોટી ભાસવામાં આવે છે.

મી૦ જૈમલ !! હું નીચે જણાવું છું તે જરા ધ્યાન દઇ વાંચશો તો કલ્યાણ થશે, અને અજ્ઞાનરૂપી પડળ દૂર થવાથી આપોઆપ અંધકાર જતાં અજવાળું થવાથી સત્ય દૃષ્ટિગોચર થશે. જુઓ, ભુજ ધાતુ ઉપરથી ભોક્તા શબ્દ થયો છે-ભુજ-ભોગવવું. વળી ભોગવવું બે પ્રકારનું છે. એક પોતાનું અને બીજું, પર પુદ્ગલનું ભોગવવું. અને પોતાનું ભોગવવું. એટલે પોતાના આત્મામાં રહેલાં જ્ઞાન-દર્શન-અનંત સુખ તેને ભોગવવું. આત્મા-અરૂપી છે અને તેના જ્ઞાનદર્શન વગેરે ગુણ પણ અરૂપી છે, તો અરૂપી છે, તો અરૂપી એવા સિદ્ધાત્માઓ અરૂપી એવા જ્ઞાનદર્શન વગેરે ગુણોને ભોગવે છે.

હવે પરનું ભોગવવું તેનો અર્થ કરૂં છું તે સાંભળો. પર એટલે પોતાના આત્માનું નહીં એવી જડ વસ્તુ પુદ્ગલ. તે પુદ્ગલ બે પ્રકારે છે. ૧ શુભ એટલે જેનો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પોતાને અનુકુળ પડે તેવું પુદ્ગલ, તેને શુભપુદ્ગલ કહે છે. ૨ પોતાને (એટલે) કર્મ સહિત આત્માને જે પુદ્ગલ પ્રતિકુલ પડે દુઃખકારી થાય તેને અશુભપુદ્ગલ કહે છે. શુભપુદ્ગલથકી કિંચિત્ સુખ થાય છે અને અશુભપુદ્ગલથકી દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. કર્મસહિત આત્માને પોતાના સ્વરૂપથકી-પોતાના ગુણ

થકી ભિન્ન એવું શુભ યા અશુભપુદ્ગલ ભોગવવું તેને પરનું ભોગવવું કહેવાય છે. કર્મ એ રૂપી વસ્તુ છે અને આત્માના ગુણો તો અરૂપી છે. એવા અરૂપી આત્મા તેને રૂપી વસ્તુનું જે કર્મના યોગે ભોગવવું તેને પર સંબંધી ભોગવવું કહીએ છીએ.

આ સંસારિક જીવો ત્રણ પ્રકારે શુભ અશુભ પુદ્ગલ જન્ય શાતા અને અશાતાવેદનીને ભોગવે છે. હવે ત્રણ પ્રકાર કહ્યા તે નીચે મુજબ.

મન, વચન અને કાયા એ ત્રણથકી શાતા અને અશાતા વેદની ભોગવે છે, તે સર્વે પર સંબંધી ભોગવવાનું કહીએ છીએ.

હવે સિદ્ધના જીવોને તો કર્મ નથી, તેથી પરવસ્તુ-પુદ્ગલ તેનો ભોગ નથી. પર વસ્તુ-પુદ્ગલ તેતો રૂપી છે અને પોતે તો અરૂપી છે તેથી તેમને રૂપીવસ્તુનો ભોગ નથી, જ્ઞાન અને દર્શન જે પોતાના અરૂપી ગુણ તેનો ભોગ પોતાને છે, કર્મ સહિત જીવો શુભ વા અશુભપુદ્ગલના સંયોગે જે શાતા અગર અશાતા વેદની ભોગવે છે તે પોતે સિદ્ધના જીવો જાણે છે પણ શાતા અશાતા જે રૂપી વસ્તુ જડ-પર સંબંધી, તેનો ભોગ છે તે સિદ્ધના જીવોને હોતો નથી. અરૂપીને રૂપીનો ભોગ નથી. અરૂપીને તો અરૂપી એવા જ્ઞાન દર્શનનો ભોગ છે. માટે જ્ઞાન દર્શન વડે શાતા વેદની સિદ્ધના જીવો ભોગવતા નથી એ વાત સત્ય છે.

વળી મી૦ જૈમલ લખે છે કે સંસારના જીવોના સુખ દુઃખ સિદ્ધના જીવો જ્ઞાનવડે જાણે છે અને તેથી તેમનું અંતઃકરણ પણ સુખ દુઃખ ભોગવે છે, માટે વેદની માનવી જોઇએ.

અરે વાહ ? હજુ અંતઃકરણ એ શબ્દનું જ્ઞાન નથી તેથી વ્યાકરણ અને ન્યાયશાસ્ત્રના અભ્યાસના નામે તો તમારામાં શૂન્યતા દેખાય છે. વળી રૂપી અને અરૂપી વસ્તુનું પણ જ્ઞાન નથી તેમજ વળી ગુરૂગમ્ય તો હોયજ શેનું ! તેથી જેમ ફાવે તેમ મુખે બોલો છો, પણ તેથી અમને હરકત નથી. એથી તો તમારૂં અજ્ઞાનપણાનું ભોપાળું પ્રગટ થાય છે તે ઉપર ધ્યાન આપો સાહેબ ?

અંતઃકરણ (હૃદય) વા મન તેતો પૌદ્ગલિક વસ્તુ છે, તે વિચાર કરવાનું સ્થાન છે. સિદ્ધના જીવોને અંતઃકરણ (મન) હોતું નથી. સંસારના જીવોનું સુખ દુઃખ છે તેને જ્ઞાનવડે સિદ્ધના જીવો જાણે છે, પણ સિદ્ધના જીવોને મન નથી. તેથી તેમને સુખ દુઃખની લાગણીઓના વિચારો થતા નથી. સિદ્ધના જીવોને અંતઃકરણ નથી, તેથી તેમને શાતા અને અશાતાવેદની પણ નથી, માટે ત્રિકાળમાં પણ સિદ્ધના જીવોને શાતા અશાતા વેદનીય નથી. તે સત્ય છે. માટે સિદ્ધ જીવોને અન્ય જીવોનું સુખ દુઃખ દેખી સુખ દુઃખની લાગણી થતી નથી.

હવે મોહનીય કર્મ સંબંધી વિચાર લખીએ છીએ.

મોહની કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ અઠ્ઠાવીસ છે.

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ તે દરેક ચાર ચાર ભેદ છે

અનંતાનુબંધી-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ૪

પ્રત્યાખાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. ૪

અપ્રત્યાખાની-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. ૪

સંજ્વલનનો-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. ૪

૧૬ કષાય

હવે નવ નોકષાય-હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુર્ગંચ્છા, પુરૂષવેદ, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ, એ નવ નોકષાય કહેવાય છે.

ત્રણ મોહની-સમકિત મોહની, મિશ્રમોહની, મિથ્યાત્વ મોહની.

એવી રીતે ઉપરની અઠ્ઠાવીસ પ્રકૃતિ મોહની કર્મની છે.

ખ્રીસ્તી-જ્યારે સમકીત મોહનીનો ક્ષય થાય છે ત્યારે સમકીત પ્રગટ થાય છે, અને જ્યારે મિશ્રમોહનીનો ક્ષય થાય છે ત્યારે મિશ્ર સમકીત પ્રગટ થાય છે; તે પ્રમાણે મિથ્યાત્વ મોહનીનો ક્ષય થાય ત્યારે મિથ્યાત્વ પ્રગટ થવું જોઈશે, અને

મિથ્યાત્વ મોહનીનો ક્ષય થયે છતે મિથ્યાત્વ પ્રગટ થયું તો સિદ્ધમાં પણ મિથ્યાત્વ આવ્યું; કારણ કે તેમને મિથ્યાત્વ માનવું જોઈએ.

જૈન-ભાઈ ! સાંભળો. મિથ્યાત્વમોહની એટલે અસત્ વસ્તુમાં સત્‌ની બુદ્ધિથી મુંઝાવે તેને મિથ્યાત્વ મોહની કહે છે, કુદેવમાં દેવનું જ્ઞાન, દેવમાં કુદેવનું જ્ઞાન, અને કુગુરૂમાં ગુરૂનું જ્ઞાન, તેને મિથ્યાત્વ મોહની કહે છે.

અસત્ વસ્તુમાં મુઝાવાપણું ટળી જાય છે ત્યારે સત્ વસ્તુનું ભાન થાય છે. પણ તેથી સત્ વસ્તુનો ક્ષય થતો નથી. કુદેવને દેવ તરીકે માનવાનો નાશ થાય છે ત્યારે સુદેવનેજ માનવાપણું રહે છે.

જેમ મેલા સોનાનો નાશ થયે છતે શુદ્ધ સોનું રહે છે, તેમ મિથ્યાત્વ મોહનીનો નાશ થયે છતે શુદ્ધ સમકિત પ્રગટ થાય છે.

મિશ્ર મોહની એટલે સુદેવતામાં પણ દેવની બુદ્ધિ અને કુદેવમાં પણ દેવની બુદ્ધિ તેનો નાશ થયે છતે શુદ્ધ ખરા દેવની બુદ્ધિ થાય છે. તે પ્રમાણે મિથ્યાત્વ મોહની જે અનાદિ કાળની હતી, તે નાશ પામી એટલે શુદ્ધ સમકિત પ્રગટ થયું.

તે પ્રમાણે સિદ્ધના જીવને મિથ્યાત્વમોહનીનો ક્ષય થયો છે તેથી તેમને ક્ષાયિક સમકિત પ્રગટ થયું છે.

મિથ્યાત્વમોહની તે તો અજ્ઞાનજન્ય છે, તેનો નાશ થવાથી આત્માનો ગુણ, શુદ્ધ સમક્તિ પ્રગટ થાય છે, તેમાં કાંઈ સંશય નથી. તે પ્રમાણે સિદ્ધમાં મિથ્યાત્વ મોહની વગેરેને ક્ષય થવાથી ક્ષાયિકસમકિત પ્રગટ થયું છે અને ત્યાં મિથ્યાત્વ ઠરાવવા કોઈ યુક્તિ કરવી તે નિષ્ફળ છે.

નાના મોટા સર્વે લોકો સમજે છે કે કુદૃષ્ટિનો નાશ થાય ત્યારે સુદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થાય છે, અજ્ઞાનનો નાશ થાય છે ત્યારે જ્ઞાન

પ્રગટ થાય છે, મિથ્યાત્વ મોહનીનો નાશ થયે છતે શુદ્ધ સમ-
કિત થાય છે, તેથી સિદ્ધોને મિથ્યાત્વમોહનીયના નાશથી શુદ્ધ
સમકિતરૂપ સમ્યગ્ દર્શન છે પણ અજ્ઞાન નથી એટલુ પણ જૈમ-
લ ન સમજ્યા તેથી ભ્રાંતથૈ ખ્રીસ્તિ થયા. તે વાત નિઃસંશય છે.

ખ્રીસ્તી–જૈમલ જણાવે છે કે, બીજું દૂષણ અતિચારમાં
લખે છે કે ગ્રહપૂજા કરે તો અતિચાર લાગે, ત્યારે તમારા
માનીતા મોટા શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીએ ગ્રહપૂજા કરવાની વિધિ કેમ
બતાવી છે? ગ્રહશાંતિ સ્તોત્ર બનાવ્યું છે. રવિ પીડા કરેતો લાલ
ફુલેકરી પદ્મપ્રભુની પૂજા કરવી. ચંદ્ર પીડા કરેતો સેવંતિના
ફુલે ચંદ્રપ્રભુની પૂજા કરવી. એ આદિ નવ ગ્રહનીપૂજામાં તીર્થં–
કરનાં નામ અને ઉપર લખેલી વિધિઓ બતાવી છે, અને જણા-
વ્યું છે કે આ પ્રમાણે કરવાથી જે ગ્રહ નડતા હોય તે ગ્રહ શાંતિ
થાય માટે એ પણ વિરૂદ્ધ છે. આ વાતતો એવી છે કે દુઃખ તો
કોઇ એક જણ આપે અને તે દુઃખ દૂર કરવાને માટે બીજાને
વિનંતિ કરવી. પણ એમ કરવાથી દુઃખ કેમ દૂર થાય? આ વિશે
તમે હવે શું કહેવાના છો?

જૈન–હજી પણ તમે બરાબર સમજ્યા નથી, જુઓ,
કર્મતો આત્માને લાગે છે, પણ સુળીયે ચઢાવી મારી નાંખવું
તેતો બીજા માણસો કરે છે. જેમકે આપણે કોઈ જીવને મારી
નાંખ્યો તેનું આપણા આત્માને પાપ લાગ્યું, હવે અહીંથી આપણે
મરી ગયા અને બીજો જન્મ પામ્યા ત્યાં જે પૂર્વે બીજા જીવને
મારી નાંખવાનું પાપ બાંધ્યું હતું તે ઉદયે આવ્યું એથી
આપણા માથે કોઇ ખોટો આરોપ આવે તેથી બીજા
માણસો આપણને સુળીયે ચઢાવે, તેમાં કર્મ કરીને જ આપણે
સુળીનું દુઃખ પામ્યા તેવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ સાચો છે. પંચ કાર-
ણોથી કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય છે. ૧ કાલ, ૨ સ્વભાવ, ૩ નિયતિ,
૪ કર્મ, ૫ ઉદ્યમ; આ પાંચ કારણોથી એક કાર્ય ઉત્પન્ન થાય
છે. તે પ્રમાણે દુઃખરૂપી કાર્યમાં પણ પંચ કારણો હોય છે.

પાપથકી દુઃખ થાય છે અને પુણ્યથકી સુખ થાય છે.
આપણને કોઇ જાતનું દુઃખ કોઈના તરફથી થતું હોય તે
વખતે પ્રભુની પૂજા વીગેરે પુણ્યકાર્યો કરવાથકી દુઃખ દુર થાય
છે એટલે પુણ્યનું જોર થવાથી પાપનો ક્ષય થયો એટલે તે
માણસ દુઃખ દેતો અટકી જાય છે. તે પ્રમાણે પાપના ઉદયથી થતી
જે ગ્રહો તરફની નિમિત્ત કારણ પીડા તે પ્રભુની પૂજા વગેરે પુણ્ય
કાર્ય કરવા થકી દુર થાય છે. કારણ કે ઘણું પુણ્ય તત્કાળ પણ ફળ
આપી શકે છે. વગેરે. તે બાબતમાં ઘણું લખવાનું છે; પણ ગ્રંથ
ગૌરવના ભયથકી નથી લખ્યું માટે અમારા ગુરૂ મહારાજ શ્રી
ભદ્રબાહુસ્વામીએ જે સ્તોત્ર કર્યું છે તે યોગ્યરીતે સમજીને
કર્યું છે. એ તો મહાજ્ઞાની હતા, એમને જ્યોતિષનું બહુ
(ઉત્કૃષ્ટ) જ્ઞાન હતું. તેમણે ભદ્રબાહુસંહિતા નામનો ગ્રંથ
બનાવ્યો છે, તે ૮૪૦૦૦ (ચોર્યાશી હજાર) શ્લોક પ્રમાણ છે. તે
ભણતાં ભણતાં મી. જૈમલ ઘરડો થઇ જાય તો પણ પાર
આવે નહીં, માટે તેમણે જે કર્યું છે તે વિચારીને જ કર્યું છે,
તેમાં શંકા કરવી તે અજ્ઞાનીનું લક્ષણ છે. વળી અન્ય કર્મ
દુઃખ આપે અને પ્રભુની પૂજા કરે તો શું દુઃખ દુર થાય છે?
ના, નથી થતું, એવું જે જૈમલનું લખવું તે પણ તદ્દન ખોટું
છે. પુણ્ય છે તે પ્રભુની પૂજા–સ્તુતિ, સાધુને દાન વિગેરે આપ-
વાથી થાય છે. જેમ જેમ પુણ્ય ઘણું થતું જાય છે તેમ તેમ
પાપ થકી થએલું દુઃખ દુર થઈ જાય છે. આ ઠેકાણે પાપ
થકી થએલું જે દુઃખ તે બીજી વસ્તુ જે પુણ્ય તે થકી દુર
થયું તે સત્ય દાખલો છે. જેમ એક વસ્તુ ખાવાથી ઉત્પન્ન
થએલો વાયુ તેજ બીજી વસ્તુ ખાવાથી દુર થાય છે. એક
વસ્તુએ વાયુ કર્યું તો તે વાયુનો બીજી વસ્તુ થકી નાશ થયો
તે પ્રત્યક્ષ દાખલો છે. એવી જ રીતે પ્રભુની પૂજા કરવા વગે-
રેથી થતા પુણ્યના યોગે અન્ય કર્મથી થએલાં પાપાનુયોગનાં
દુઃખ દુર થાય છે એ વાત સત્ય છે. માટે કુયુક્તિ ત્યાગ
કરી સત્યમાર્ગ અંગીકાર કરો કે જેથી તમારૂં કલ્યાણ થાય.

ખ્રીસ્તી—જૈમલ લખે છે કે, તીર્થંકરો છે તે કોઈ
ઉપર રાગદ્વેષ રાખતા નથી, કેમકે તે વીતરાગ છે. માટે તેમની
પૂજા કરવાથી તેઓ દુઃખને દૂર કેમ કરે? માટે ગ્રહ નડે તો તીર્થં
કરની પૂજા અને જાપ કરવો તે ફોકટ છે. આ વાત તો ખરીને?

જૈન—નહીં. તદ્દન ખોટું છે. તીર્થંકર ભગવાન કોઈના
ઉપર રાગદ્વેષ રાખતા નથી તે સત્ય છે, પણ તેમની પૂજા કરવાથી
થયેલું જે પુણ્ય તેથકી પાપથી ઉત્પન્ન થયેલી ગ્રહની પીડા
દૂર થાય છે. તે સત્ય છે. જેમ અગ્નિની પાસે જઈને બેસીએ
છીએ ત્યારે તેનો એવો સ્વભાવ છે કે તાપ આપે છે, તેનો
સ્વભાવ શીતળતા આપવાનો નથી, તેમ પ્રભુની પૂજા વગેરે કરવા
થકી પુણ્ય થાય છે, અને તેથકી પાપ હઠી જાય છે. તેથી
પીડા કરતા ગ્રહ અટકી જાય છે. માટે ભદ્રબાહુ સ્વામીએ બના
વેલું ગ્રહશાંતિ સ્તોત્ર યુક્તિયુક્ત છે. રાગદ્વેષ વિનાના અગ્નિથી
જેમ ઉષ્ણતા થાય છે અને જલ થકી જેમ શીતતા થાય છે તેમ
વીતરાગ તીર્થંકરની પૂજા કરવાથી તીર્થંકર જો કે સુખ આપતા
નથીતો પણ તેમની ભક્તિથી ભક્તના ભક્તિસેવાના પરિણામથી તથા
પુણ્યથી અશુભ કર્મનો નાશ થાય છે. તેમાં તીર્થંકર ભગવાન નિમિત્ત
કારણ છે અને પુણ્યબંધ સુખ વગેરેમાં તથા દુઃખ દુર કરવારૂપ
કાર્યમાં ભક્તની સેવા ભકિતનો પરિણામ ઉપાદાન કારણ છે. પ્રભુ
તીર્થંકર નિમિત્ત કારણ હોવાથી તે વીતરાગ છતાં ભકતના સુ-
ખમાં રાગ દ્વેષ વિના નિમિત્ત કારણ ઠરે છે, અને તેથી વીતરાગ
છતાં સુખ આપી શકે છે એમ ન્યાયથી સિદ્ધ ઠરે છે.

વળી જૈમલ લખે છે કે તીર્થંકરોને દેવાધિદેવ તરીકે
માનવા તે ખોટું છે. આ પણ તેમનું લખવું ઘટતું નથી.
તીર્થંકરભગવાનની ચોસઠ ઈંદ્ર પૂજા કરે છે અને ચોસઠ ઈંદ્ર
પ્રભુના ચરણ કમળની સેવા કરે છે તો દેવાધિદેવ તીર્થંકર
કહેવાય તેમાં કંઈ સંશય નથી; પણ અમારા તીર્થંકર ભગવા-
નની ઈંદ્રા સેવા ચાકરી કરે છે તે જાણીને જાતિ સ્વભાવ ઉપર

જનારાની કુયુકિતઓને, દક્ષ પુરૂષ કદાપિ કાળે પણ માનનાર નથી.
અમો જૈનો, તીર્થંકરની તથા ગુરૂની આલોકના સુખને
માટે તથા પરલોકના સુખને માટે પૂજા કરતા નથી એ વિધિ
માર્ગ છે. કારણસર તમારા પ્રભુના જેવા-મિથ્યાત્વી દેવતાઓનો
ઉપદ્રવ થયો હોત તો તેનો નાશ કરવાને ભદ્રબાહુ સ્વામીએ
કરેલા ગ્રહશાંતિ વગેરે સ્તોત્રનો જાપ કરીએ છીએ, એ અપવાદ
માર્ગ છે. જૈન દેવતાઓ છે તે મિથ્યાત્વી દેવતાઓથકી થયેલા
ઉપદ્રવનો નાશ કરે છે, અને તે ઉપદ્રવ નાશ થવાથકી ધર્મ
સુખે કરી થાય છે. ધર્મ કરવામાં અડચણ પડતી નથી. માટે
વિધિમાર્ગ અને અપવાદ માર્ગ એ બે માર્ગ તમે ગુરૂ ગમથી
સમજ્યા નહીં તેથી આ શંકા તમારા મનમાં રહી છે, પણ તે
આ વાંચીને દુર કરો ને સત્યધર્મ અંગીકાર કરો. વિધિમાર્ગે
કેવી રીતે ચાલવું તે વિવિધબોધ રત્નાકરમાં બતાવ્યું છે તે નીચે
મુજબ—

દેવ શ્રી અરિહંત, જગત્ના ઉપકારી, પરમ પૂજ્ય, સમસ્ત
અઢાર દોષે કરી રહિત, તેમની જે મૂર્ત્તિ તેની આગળ ઈહલોક
પરલોકના પૌદ્ગલિક સુખની ઈચ્છાએ માનતા માનવી નહીં, તેમ
શુદ્ધ સાધુ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર સહિત મુનિરાજની ધનપુત્રની
અપેક્ષાએ સેવા કરવી નહીં, તથા પાંચ પ્રકારનાં દુષણ વર્જવાં.
વળી અન્ય તીર્થીઓની સાથે પરિચય કરવો નહીં. કારણ કે
તેથી સમકીતમાં દૂષણ લાગે છે. તે દૂષણના પાંચ ભેદ છે ૧
શંકા ૨ કંખા, ૩ વિચિકિત્સા, ૪ અન્યતીર્થીક પ્રશંસા, ૫
અન્યતીર્થીક પરિચય એ પાંચે દૂષણ વર્જવાં.

ખ્રીસ્તી-જૈમલ-ત્યારે ભદ્રબાહુ સ્વામીએ ગ્રહશાંતિ
સ્તોત્ર કેમ બનાવ્યું? ભદ્રબાહુ સ્વામીને મિથ્યાત્વી
કહેવા કે સમકીતી કહેવા? તથા જૈનધર્મ વિના બીજા ધર્મવા
ળાઓની સાથે પરિચય કરવો તે મોટું પાપ છે, ત્યારે આ
ઉપરથી જૈનધર્મ પાળનાર તમામ લોકોએ એક જુદું ગામ કે

દેશ વસાવવો જોઇએ, અથવા દેશપાર જવું જોઈએ; એવી એવી
વિરૂદ્ધ વાતો જોતાં સમકીત કાંઈ છે જ નહીં અને જ્યારે સમ
કીત કાંઈ છે જ નહી અને જયારે સમકીત નથી, ત્યારે
મિથ્યાત્વ સિદ્ધ થયું.

જૈન–અરે ! અજ્ઞાનવડે આચ્છાદિત થયેલા આત્મન્ !! આ
તને જરા પણ વિચાર કરવો પડતો નથી કે જેથી જેમ તેમ બોલે
છે. ભદ્રબાહુ સ્વામીએ પાંચ દૂષણ સેવવાં એવું કાંઇ બતાવ્યું
નથી, અન્યતીર્થીઓની સાથે પરિચય કરવો તેમ પણ કાંઈ
કહ્યું નથી અન્ય તીર્થીઓની પ્રશંસા કરવી તે પણ આજ્ઞા કરી
નથી, તો ફેર શા કારણસર તેમને મિથ્યાત્વી કહેવા એવી શંકા
કરે છે. કેવળ તારી શંકા કરેલી ખોટી છે, અને ગ્રહશાંતિ
બનાવી તેતો અપવાદ માર્ગે બનાવી છે એવું ઉપર જણાવેલ
છે. માટે તમારૂં કહેવું તદ્દન ખોટું ઠરે છે. વળી જૈનોને
અન્ય તીર્થીઓનો પરિચય કરવો નહીં એટલા માટે દેશપાર
જવું જોઈએ તે પણ તમારૂં ઉદ્ધતાઈનું વચન છે. કેમકે
અન્યતીર્થીઓનો ધર્માર્થે પરિચય કરવો નહીં અગર તેમની
પ્રશંસા કરવી નહીં તેમ કહેલું છે એ ખરૂં અને વ્યાજબી છે તેનો
તાત્પયાર્થ ગુરુગમ્મથી સમજ્યા વિના જે તમારું બોલવું છે
તે તદ્દન ખોટું છે. માટે તમારે સમજી લેવું કે જે પ્રમાણે કહેલું
છે તેમાં અમને હરકત નથી તે પ્રમાણે જે જૈન વરતતો તેથી
તેને સમકીતમાં દૂષણ લાગવાનો સંભવ છે. ધર્મ–સંબંધી આદિ
બાબતમાં પણ અન્યતીર્થીઓની પ્રશંસા કરવી વહેવાર માર્ગે
ઘટતી નથી, જેમ આપણે આપણા બાળકોને કહીએ છીએ કે
જ્યાં સર્પનાં દર હોય ત્યાં રમવું નહીં. પણ જો તે વાત માને
નહીં ને ત્યાં બાળકો રમે તો સર્પ કરડે એવો સંભવ રહે છે
તેમ અન્યતીર્થીઓને માટે પણ સમજવું. અન્ય તીર્થીઓની
સાથે ધર્માર્થે પરિચય કરવો નહીં એમ કહ્યું છે, પણ દેશપાર
જવું એમ શાસ્ત્રમાં કંઈ લખ્યું નથી જુઓ ભાઈ પ્રત્યક્ષ
દાખલો, જૈમલ–જૈન મુનિનો તેમનું (કહેવા માત્ર પણ) સમ-

કીત અન્યતીર્થીઓના પરિચયથી નાશ પામ્યું. તેમને જૈન
ધર્મની શ્રદ્ધા રહી નહીં એ પ્રત્યક્ષ જોવા જેવું છે. અમારા શાસ્ત્ર-
માં જેમ અમારૂં કલ્યાણ થાય તેમજ બતાવેલું છે, તેમાં તમારા
જેવાની કોઈ કુયુક્તિઓ કાંઈ ચાલવાની નથી. વળી અમે જૈમલને
કહીએ છીએ કે તમો જો બૌદ્ધ લોકોનો સંગ કરોતો તમોને તમોએ
જે માર્ગ પકડયો છે તે ખોટો લાગશે, એમ કેમ ના કહી શકાય ?
માટે અસત્ય એવા ધર્મને તજીને જન્મમરણદુઃખ નિવારણ કરનાર
જૈનધર્મને અંગીકાર કરો.

૫. આયુષ્યકર્મ.

હરેક મનુષ્યે જેટલું આયુષ્ય બાંધેલું હોય છે તે, તે પ્રમાણે જીવી શકે છે. કોઇ સો, કોઇ પચાસ, કોઈ પાંચ, પચીસ, વર્ષ જીવે છે. એમ ચાર ગતિમાં આયુષ્ય કર્મ રહેલું છે. દેવતાઓ પણ જેમને આયુષ્ય જેટલું કહેલું છે તે પ્રમાણે ભોગવે છે, અને મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નારકી તે પણ પોતપોતાનું આયુષ્ય ભોગવે છે. આયુષ્યનો ક્ષય થયો કે જીવો, બીજી ગતિમાં ચાલ્યા જાય છે, તેનો ઘણો વિસ્તાર પન્નવણા, આચારાંગ, ઉત્તરાધ્યયન, અને સમવાયાંગથી જોઇ લેવો. આયુષ્ય કર્મમાં અમલદારના દૃષ્ટાંત વગેરેથી આયુષ્યકર્મ નહીં માનવા સંબંધીમાં જે જે જૈમલે કડાકૂટ કરી છે તે તે તદ્દન ખોટી છે, અને જો તે સંબંધીમાં વિશેષ ખુલાસો લેવાની મરજી હોયતો રૂબરૂમાં મળવું, કારણકે રૂબરૂમાં મળ્યાથકી સર્વશંકાઓ સહેજમાં દૂર થશે. અત્રે ગ્રંથ ગૌરવના ભયને લીધે વધારે સ્પષ્ટીકરણ કરી શકતા નથી. આયુષ્ય કર્મ સત્ય છે અને તેને પ્રત્યક્ષ સર્વ મનુષ્યો અનુભવે છે. બ્રાહ્મણ, જૈન, બૌદ્ધ, મિમાંસક, વગેરે સર્વે આયુષ્ય માને છે, તેમજ મુસલમાનો પણ આયુષ્યને માને છે તે સત્ય છે.

૬ નામ કર્મ.

છઠ્ઠા નામ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૧૦૩ છે, તેનો વિસ્તાર કર્મ ગ્રંથથકી જોઈ લેવો.

ખ્રીસ્તી—જૈમલ, નામકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૧૦૩ છે. તેમાં ૩૮ મી પ્રકૃતિ વજ્રરૂષભનારાચસંઘયણ નામે છે. તે સંઘયણ-વાળો જીવ મોક્ષે પણ જાય અને સાતમી નરકે પણ જાય અને એ સંઘયણવાળી સ્ત્રી મોક્ષે તો જાય પણ સાતમી નરકે ન જાય એ વિરૂદ્ધ છે.

જૈન—સાતમી નરકે જવું તે તો મનબળવડે છે. સ્ત્રીને સાતમી નરકે જવા જેટલું મનોબળ નથી તેથી તે જતી નથી. કેમકે તે સ્ત્રી એવું મોટું પાપ કરી શકતી નથી.

ખ્રીસ્તી-ત્યારે મોક્ષે જાય એટલું મનોબળ સ્ત્રીમાં કયાંથી આવ્યું ?

જૈન—ભાઈ હજી તું સમજ્યો નહીં ? જો, મોક્ષે જવું છે તેતો આત્માના બળવડે છે, માટે સ્ત્રીને મોક્ષે જવું આત્માના બળવડે છે, મનવચનકાયાદિકબળ તેતો કર્મની પ્રકૃતિ છે. માટે કર્મની પ્રકૃતિથી જે બળ પામવું તેતો ગતિ અને વેદ આશ્રી છે, અને જો ગતિવેદ અને બળ આશ્રી માનતા હોતો દેવો પણ મોક્ષે જવા જોઈએ; પણ તેમ કંઇ છેજ નહીં. મોક્ષે જવું તેતો આત્માના બળવડે છે. મોક્ષે તો જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના આરાધનથકી જવાય છે, માટે વજ્રરૂષભ નારાચસંઘયણવાળો મોક્ષે જાય છે અને સાતમી નરકે જાય તેજ પ્રમાણે સ્ત્રી પણ જાય એમ કહેવાય નહીં.

ખ્રીસ્તી—દિગંબર લોકો સ્ત્રીને ત્યારે કેમ મોક્ષ મા-નતા નથી ?

જૈન—દિગંબર નથી માનતા તે તેમની મતિકલ્પના છે. પણ તેમનો ગોમઠસારનામે ગ્રંથ છે, તેમાં કહ્યું છે કે.

अडयाला पुंवेया इथ्थिवेयाय हुंति चालीसा ।
विसनपुंसगवेया, समयेणेगेण सिझ्झंति ॥ (३)

પુરૂષવેદે ૪૮ એક સમયમાં મોક્ષે જાય, સ્ત્રી વેદે ૪૦, અને

નપુસંક વેદે ૨૦ જાય છે એમ કહેલું છે. માટે સ્ત્રી સાતમી નરકે જતી નથી અને મોક્ષે જાય એ વાત સિદ્ધ છે.

ખ્રીસ્તી-જૈમલ-નામ કર્મની (૫૨)મી પ્રકૃતિ લાલ વર્ણ છે, સિદ્ધનો પણ લાલ વર્ણ છે. માટે સિદ્ધમાં પણ લાલ વર્ણ સિદ્ધ થયો તો (૫૨) મી પ્રકૃતિ સિદ્ધ થઇ,

જૈન—ભાઇ સિદ્ધના જીવને તો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ કંઇ નથી તો વળી સિદ્ધમાં લાલ વર્ણ નામે (૫૨) મી પ્રકૃતિ કયાંથી સિદ્ધ થાય, કોઈકાળે થવાની નથી. સિદ્ધતો અરૂપી છે અને લાલવર્ણ તો રૂપી વસ્તુ છે તો અરૂપીમાં રૂપીની કલ્પના કરવી તે ખોટી છે.

ખ્રીસ્તી—ત્યારે સિદ્ધ રાતા વર્ણે તમે કેમ માનો છો ?

જૈન—સિદ્ધચક્રના પદમાં સિદ્ધનો રક્તવર્ણ ગણ્યો છે, તે તો ધ્યાનથી મોક્ષે જતાં અગ્નિની પેઠે કર્મ તપાવી નાશ કર્યાં તે કારણથી રક્તરંગની કલ્પના કરી છે. તેમણે કર્મને તપાવ્યાં તેથી એમ ઉપમા આપી લાલ વર્ણ માનીએ છીએ. જેમ સાધુ પદને કાળુ માનીએ છીએ, પણ શું સાધુઓ કૃષ્ણ રૂપવાળા હોય છે ? ના, નહીં; એતો એક ઉપમા આપી છે.

ખ્રીસ્તી—

कृष्णादिद्रव्य साचिव्यात् । परिणामोयमाऽऽत्मनः ॥
स्फटिकस्येव तत्राऽयं । लेश्याशब्दः प्रवर्त्तते ॥

આ શ્લોકનો અર્થ એ છે કે-કૃષ્ણાદિ દ્રવ્યના પ્રાધાન્યપણા થકી થયેલો જે આત્માનો પરિણામ તેને લેશ્યા કહીએ; જેમ પાસે રહેલા રક્તાદિપદાર્થોનાયોગે સ્ફટિકરત્નનું શુદ્ધ સ્વરૂપ લોપ થઇ કૃષ્ણ નીલાદિકની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેમ એ પણ રક્તલેશ્યા છે. તેતો આત્માના શુભાશુભપરિણામ રૂપ છે તો સિદ્ધમાં પણ રક્ત એવી લેશ્યા માનવી જોઇએ ?

જૈન—લેશ્યા તેતો પુદ્ગલ છે અને સિદ્ધમાં પુદ્ગલ નથી તો લેશ્યા કયાંથી હોય ? માટે સિદ્ધને અલેશી કહ્યા છે. સિદ્ધોને લેશ્યા નથી તેઓને નવપદમાં અગ્નિતત્ત્વની ઉપમા આપીને રાતા કહ્યા છે.

ખ્રીસ્તી—નામ કર્મની યાદીમાં ગતિના કર્મની પ્રકૃતિઓ આવે છે. ગતિ માનો છો તેમ સિદ્ધની ગતિ કેમ માનતા નથી ? ગઈ (ગતિ) ગમન કરવું એવો અર્થ થાય છે માટે સિદ્ધમાં પણ ગતિ માનવી જોઇએ. કારણ કે તે અહીંથી સિદ્ધસ્થાનમાં ગમન કરે છે.

જૈન—ભાઇ, ગમ્ (ગચ્છ) ધાતુ ઉપરથી ગતિ શબ્દ થયેલો છે. કર્મગ્રંથમાં ગતિ ચાર કહેલી છે. ૧ દેવતાની ગતિ, ૨ મનુષ્યની ગતિ, ૩ તિર્યંચની ગતિ, ૪ નરકગતિ, એ ચાર ગતિઓ કહેલી છે. નામ કર્મની ૧૦૩ પ્રકૃતિઓ કહેલી છે. તેમાં ગતિ ચાર કહેલી છે. તે ચાર ગતિઓ તો નામકર્મની પ્રકૃતિઓ છે અને તે ચારગતિરૂપ નામકર્મ રૂપી છે.

પાંચમી ગતિ સિદ્ધની ગતિ કહેલી છે, તેનો અધિકાર પન્નવણામાં છે. તેમાં પાંચમી ગતિ છે તે કર્મમાં નથી, તેથી સિદ્ધમાં કર્મ સિદ્ધ થતું નથી.

પાંચમી ગતિ છે તે કર્મજનિત નથી માટે સિદ્ધમાં ગતિનામ કર્મ નથી. જીવથકી આઠ કર્મ દૂર થાય છે તે વખતે એક સમયમાં શુદ્ધ જીવ, સિદ્ધમાં જાય છે, તો તે એક સમયમાં જીવને મોક્ષ સ્થાન પ્રત્યે જવું તે આશ્રીને પાંચમી ગતિ કહેલી છે.

ચાર ગતિઓની પેઠે સિદ્ધમાં જવાની ગતિ છે તે તો કર્મજન્ય નથી, માટે પાંચમી સિદ્ધસ્થાન પ્રત્યે જવાની જે ગતિ તે નામ કર્મમાં કહેવાય નહીં. અહીંથી સિદ્ધસ્થાનમાં જતી વખતે આત્મા, સર્વકર્મરહિત હોય છે પણ પૂર્વકર્મના પ્રયોગથી એક સમય સુધી ગતિ રહે છે પણ પછીથી સ્થિરતા હોય છે.

૭ ગોત્રકર્મ.

ઉંચ અને નીચ કુળ એ જગત્માં પ્રસિદ્ધજ છે. ઉંચ કુળમાં ઉચ્ચ ગોત્રકર્મના યોગેજ જન્મ થાય છે, તેમજ નીચકુળમાં પણ નીચ ગોત્રકર્મના યોગે અવતાર થાય છે. જુઓ, વિચારો-કેટલાક બાળકોનો ચંડાળના કુળમાં જન્મ, અને વળી કેટલાકનો ક્ષત્રિય વાણીયા કુળમાં જન્મ. આનું કારણ ઉંચ અને નીચ ગોત્ર છે, એ સ્પષ્ટજ છે. જો ઉંચ અને નીચ ગોત્રકર્મ ન હોય તો એકજ કુળમાં એટલે કે બ્રાહ્મણ, વાણિયા, અગર તેવા કોઇ કુળમાંજ સર્વનો જન્મ થવો જોઇએ. તેમ તો કાંઈ થતું નથી, તેથી ખુલ્લુંજ જણાય છે કે, ગોત્રકર્મના યોગેજ ઉંચ અને નીચકુળમાં અવતાર થાય છે. માટે ગોત્રકર્મ માનવું એ સત્યજ છે. આ બાબતમાં મી૦ જૈમલે જે શંકા કરી છે. તે તેની બધી મનઃકલ્પના છે. એવી કપોલકલ્પિતકુયુક્તિ લગાડેલી બીનાને વિદ્વાન્વર્ગ તો વાંચી તેની તુલના કરે એમાં તો કાંઈ નવાઈ નથી, પણ અલ્પજ્ઞાનવાળા અને સાધારણમનુષ્ય પણ આવા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણની બાબતમાં હાસ્ય કરે, એમાં ના પાડી શકાય તેમ નથી. શાસ્ત્રમાં પણ કુળાદિમદને લીધે ઉપાર્જન કરેલા ઉંચ નીચ ગોત્રમાં અવતાર થયેલાના દાખલા ઘણા છે. જુઓ, મરીચીના ભવમાં બાંધેલા નીચ ગોત્રના ઉદયથકી મરીચિના ઘણાજ ભવો થયા, તેમનો જન્મ નીચ કુળમાં થયો અને અવશેષ બાકી રહેલા કર્મના યોગે જે ભવમાં મોક્ષલક્ષ્મી મળવાની હતી, તેજ ભવમાં પણ તેઓ દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કુખે ઉત્પન્ન થયા. આ ગોત્ર કર્મની પ્રબળતા નહિં, તો બીજું શું ? માટે ગોત્રકર્મ સત્ય છે. નીચ ગોત્રકર્મથકી હલકાકુળમાં જન્મ થાય છે. અને ઉંચગોત્ર કર્મથકી ઉત્તમકુળમાં જન્મ થાય છે. તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, બળદેવ ઉંચગોત્રકર્મના યોગે ઉંચ કુળમાંજ અવતરે છે. ૠષભદેવસ્વામીના પહેલાં જુગલીઆંમાં પણ ગોત્રકર્મ હતું. પ્રાયઃ તેમનું ઉંચગોત્ર સંભવે છે,

માટે ગોત્ર કર્મ એ સત્ય છે, અને તેના યોગે ઉંચ ગોત્રમાં જન્મવાપણું થાય છે. યુરોપ આદિ સર્વદેશોમાં ઉંચા અને નીચાનો ભેદ છે તેજ ગોત્રકર્મ છે.

૮ અંતરાય કર્મ.

અંતરાયના ભેદ ૫ છે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય ૪ ઉપભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, દાનાંતરાય તુટે છે એટલે દાનની પ્રાપ્તિ થાય છે, લાભાંતરાય તુટે છે એટલે લાભની પ્રાપ્તિ થાય છે. ભોગાંતરાય તુટે છે એટલે ભોગ મળે છે, ઉપભોગાંતરાય તુટે છે એટલે ઉપભોગની પ્રાપ્તિ થાય છે, વીર્યાંતરાય તુટે છે એટલે વીર્યની પ્રાપ્તિ થાય છે.

મી૦ જૈમલ કહે છે કે, તમારૂં માનેલું અંતરાયકર્મ તેમાં વિરોધ આવે છે, તે વાત ખોટી છે. કારણ કે તે વાત તો પ્રસિદ્ધજ છે કે, જે પુરૂષને જે વસ્તુનો અંતરાય તુટે છે ત્યારે તે વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેમકે, કોઇ પુરૂષ, ઘણા પ્રકારે મહેનત કરે છે તે છતાં તેને અંતરાયનો ઉદય હોય તો કાંઈ પણ મળતું નથી અને કેટલાકને તેવા અંતરાયકર્મના અભાવે સહજમાં પણ ધારેલ ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે. વળી કોઇ લક્ષાધિપતિ, એક દિવસમાં એક કલાક મહેનત કરે છે અને એક ભીખારી આખો દિવસ ઘણોજ પ્રયત્ન કરે છે તોપણ તેને સંધ્યાકાળે લક્ષાધિપતિના સોલમા અંશે પણ મળતું નથી. એમ શાથી થાય છે? જ્ઞાનદૃષ્ટિએ વિચારતાં સહજ સમજાશે કે એ બધું પૂર્વકૃત અંતરાયકર્મના ઉદયેજ થાય છે. કર્મ બે પ્રકારે હોય છે. એક તો નિકાચિત બંધવાળાં એટલે જેને ઘણો કઠીન બંધ હોય છે તે, અને એક શિથિલ બંધવાળાં હોય છે. જે શિથિલ બંધવાળાં કર્મ હોય છે તે ઉદ્યમ કરવાથી ત્રુટી જાય છે અને ઉત્કૃષ્ટ નિકાચિત બંધવાળાં હોય છે તે કર્મ તો તુટતાં નથી. પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય તો શિથિલ બંધવાળું અંતરાય કર્મ તુટી જાય છે.

મી૦ જૈમલે લખ્યું છે કે અરિહંતના ચોત્રીસ અતિશયમાં વચનાતિશય નામે બાવીસમા ભેદમાં કોઈનું મર્મ ઉઘાડવું નહીં એમ છતાં તમારા નેમિનાથતીર્થંકરે કૃષ્ણની આગળ ગજસુકુમાળને સોમલ બ્રાહ્મણે દુઃખ દીધું અને તેથી તે મરણ પામ્યો એવું મર્મ પ્રકાશ્યું તેથી તો તમારા તીર્થંકરે પારકો મર્મ ઉઘાડયો એ વાત સિદ્ધ ઠરી. આવું જૈમલનું લખવું છે તે ખોટું છે. કારણ કે તમો મર્મ શબ્દનો ભાવાર્થ પણ સમજ્યા નથી, અગર તો જાણી બુજીને કુયુક્તિવડે લોકોને ભ્રમમાં ભોળવવા પ્રયત્ન કરો છો. કારણ કે નેમિનાથજીએ કહ્યું તેથી કાંઈ કોઈનું પણ મરણ થયું નથી. કૃષ્ણે સ્વભાવિક રીતે પુછવાથી સ્વાભાવિક યથાર્થ કે જે કોઈને પણ બાધા ઉપજાવવાની કોઈ પણ પ્રકારની પોતાની તેમજ પ્રશ્નકારની ધારણા નહીં હોવાથી કહ્યું. એમાં કાંઈ મર્મ ઉઘાડયો નથી, અને એ બાવીસમા અતિશયમાં કહેલા પ્રકારમાં કોઈપણ જાતનો વિરોધ આવતો નથી એ વાત સત્ય છે.

કુર્માપુત્ર કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી છ મહીના ઘરમાં રહ્યા તે માતા પિતાના ઉપરની ઉપકારબુદ્ધિએ રહ્યા હતા, તેઓ કાંઇ કર્મના જોરથી રહ્યા નહોતા. માતા પિતા એકદમ તેમનો વિરહ ખમી શકે એમ નથી એવું જ્ઞાનવડે તેમના જાણવામાં હોવાથી અને એમ કરવું હાલ ઉચિત છે, એમ સર્વજ્ઞતાને લીધે સમજ્યાથી ઘરમાં રહીને તેમણે માતા પિતાને ધર્મોપદેશ દીધો હતો. આ સ્યાદ્વાદ જૈનધર્મનું-રહસ્ય સમજ્યા વિના મી૦ જૈમલ પોતાનો મન માન્તો ગમે તેવો તર્ક ગોઠવી બેસાડે છે, તેથી અમારૂં તો કાંઈ જવાનું નથી પણ અમોને તે ભાઇની દયા આવે છે કે એવા કુતર્ક ઉઠાવી કેવાં કર્મ તે ઉપજાવી કેવી ગતિનો બંધ બાંધશે, તે તો જ્ઞાનીગમ્યવાત હોવાથી નિશ્ચયપણે અમો અમુકગતિ માટે કહી શકતા નથી, તથાપિ આડે માર્ગે જનાર અટવાય એવી તો સ્વાભાવિક ધારણા બાંધી શકાય છે.

વળી ખ્રીસ્તી મી૦ જૈમલ લખે છે કે કોઈ ચોરી કરવા જાય છે અને ચોરને કાંઈ વસ્તુ ન મળે તો એને કયો અંત-રાય કહીયે ? અને કોઈ શિકાર કરવા જાય છે તેને શિકાર ન મળે તો કયો અંતરાય જાણવો ? વળી લોકો પાપ કરે છે તેને પાપ કરે છે એવું કેમ તમે કહો છો ? તે વિષે ખુલાસો કે—ન્યાયથી ચાલે અને શુભનો ઉદ્યમ કરે તે છતાં તે વસ્તુ ન મળે તો તેને શુભ લાભાંતરાય જાણવો અને અન્યાયથી ચાલે અને ના મળે તો અશુભલાભાંતરાય જાણવો. એમાં કોઈ પણ પ્રકારે હરકત જેવું નથી, અને જે પાપ કરે છે તેને પાપ છે એમ કહેવામાં આવે તો ન્યાય અને અન્યાય એવા શબ્દોનો જે લોકોમાં વ્યવહાર છે તે ચાલશે નહિં. અંતરાય કર્મ નિકાચિત હોય તો અવશ્ય ભોગવવું પડે છે, નહિતો તુટી જાય છે. ધર્મ કર્મ કરવાથી તથા ઉદ્યમ કરવાથી; માટે એમાં કોઈ પણ પ્રકારનો સંશય કરવો નહીં. કર્મ તુટવાનો ઉપાય તપસ્યાદિક છે. તેથી જે કર્મ નિકાચિત નથી હોતાં તે તુટી જાય છે અને નિકાચિત હોય તો ભોગવવાં પડે છે.

વળી મી૦ જૈમલ લખે છે કે તમારા જૈનનાસાધુઓ કોઇ કોઇને અંતરાય કરતા નથી. જેમકે બીલાડી ઉંદરને મારે છે અને કુતરો બીલાડીને મારે છે ત્યારે તમારા સાધુઓ છોડા-વતા નથી. જૈમલની આ વાત તદ્દન ખોટી છે. કેમકે એવો ધર્મ અમારો જૈનનો નથી. એવો ધર્મ તો કોઈ મૂઢનો હશે. મી૦ જૈમલે જે વગર વિચારે વાત લખી છે, તેમાં કોઇને પણ વિશ્વાસ કરવા જેવું નથી. એવું અમારા કોઈ પણ પુસ્તકમાં નથી કે બીલાડીને કુતરો મારતો હોય તો ન છોડાવવો, કેમકે સાધુને તો સર્વજીવ ઉપર દયાના પરિણામ હોય છે. વળી જૈમલ લખે છે કે, જે કોઇ માંસ ખાતું હોય તો તેને એમ જાણવું કે મારે અંતરાય તુટયો છે, અને જે નથી ખાતા તેને અંતરાય છે. આ વાત આકાશ કુસુમની પેઠે અસંભવિત છે; કેમકે માંસ ખાવું એ ખોટી બુદ્ધિ વિના સૂજતું નથી. સારીબુદ્ધિવાળા

પુરૂષોને માંસ ખાવાની કિંચિત્ પણ ઇચ્છા હોતી નથી. માંસ ખાવાવાળાપુરૂષોને ઉપદેશ દેવો કે માંસ ખાશો તો તમો દુર્ગતિમાં જાશો અને નહિ ખાશો તો તમારી સારી ગતિ થશે. વળી જે લોકો માંસ ખાય છે, તેની બુદ્ધિ નિરંતર ખોટીજ રહે છે, અમારા જૈન ધર્મમાં તેમજ બીજા પણ ઘણા ધર્મમાં એ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે કોઈપણ જીવનો વધ કરવો નહીં અને કરવા દેવો પણ નહીં; સર્વજીવોઉપર દયાના પરિણામ રાખવા. જેમ આપણા પોતાના જીવને કોઇ પણ કિંચિત્ પીડા કરે છે ત્યારે આપણા મનમાં ઘણુંજ દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે અને આપણે તેને નીસાસો પણ દઈએ છીએ. તેમજ બીજા જીવોને આપણે મારી નાંખીશું ત્યારે તેને કેમ પીડા નહીં થાય ? અર્થાત્ થશેજ, અને જીવની હત્યાનું પાપ આપણને લાગશેજ; હવે વેપાર રોજગાર, ઘર બંધાવવું; ઇત્યાદિક જે આરંભો છો તેમાં જે જીવો મરી જાય છે એ વાત પ્રત્યક્ષ માલુમ પડે છે, ત્યારે ખ્રીસ્તી જૈમલે જે કહ્યું કે વેપાર રોજગારમાં કોઇ પણ પ્રકારનું પાપ નથી તે વાત વિદ્વાન્ લોકોને વિચારવા જેવી છે કે જે વાત પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તેને પોતાની મતિ કલ્પનાથી કહેવું કે એમાં પાપ નથી. તે વાત માનવા લાયક નથી. માટે સર્વ જીવો ઉપર આપણે દયાના પરિણામ રાખી સર્વજીવોનું રક્ષણ કરવું, કેમકે સર્વ જીવો જીવવાની ઇચ્છા કરે છે, એ વાત સર્વે ધર્મવાળા માને છે, કોઈ મૂઢમતિ નહીં માનશે તો તે એના કર્મનો દોષ. વળી નિકાચિત એવું જે અંતરાયકર્મ હોયતો તેના નાશાર્થે ઘણો પ્રયત્ન કરે તથાપિ કાંઇ પણ વળતું નથી. માટે અંતરાયકર્મ સત્ય છે. એમાં કાંઇ પણ સંશય નથી, અને કુયુક્તિકારના લેખથી કોઇપણ દક્ષપુરૂષ ભરમાવાનો નથી, એમ અમો તો નિઃસંદેહ માનીએ છીએ.

વળી અંતરાયાદિકર્મવિષે ઘણો વિસ્તાર છે, તે અમારા મોટા ગ્રંથો જોવાથી માલુમ પડશે, ઉપર પ્રમાણે અંતરાય કર્મ સત્ય છે.

એમ નહિ માને તે મિથ્યાત્વી છે, અને જે ઉત્સૂત્ર ભાષણ કરે છે, સત્ વસ્તુને અસત્ કહે છે અને અસત્‌ને સત્ કહે છે, તેઓ વીતરાગના વચનના અનુસારે આ ચાર ગતિમાં ભમ્યા કરશે. જે મનુષ્યો પોતે પણ અસત્ વસ્તુને ગ્રહણ કરે છે, અને બીજાની પાસે ગ્રહણ કરાવે છે. તે મહાપાપની રાશિ એકઠી કરે છે. મી૰ જૈમલ પદમીંગજીએ પોતે અસત્ય માર્ગ ગ્રહણ કર્યો અને બીજાઓને પણ અસત્ય માર્ગ ગ્રહણ કરાવવાને વાસ્તે ખરાને ખોટું સમજાવતાં જતાં સૂર્ય સામી ધૂળ ઉડાડવાની જેમ તેને થશે અને તેથી તેની અમને દયા ઉત્પન્ન થાય છે કે આવા જીવની શી ગતિ થશે ! ગપાષ્ટીક ગોળા ફેંકનાર ઉપર આ પ્રસંગે એક દૃષ્ટાંત યાદ આવે છે તે હું નીચે ટાંકું છું.

એક નગરીમાં રાજાનો એક દીકરો અંધ હતો તેને દાન દેવાની ટેવ પડી હતી. દરરોજ તે પોતાની પાસેનાં કડાં, કંઠી વિગેરે યાચક લોકને આપવા લાગ્યો, તેનો પિતા પણ પોતાના અંધપુત્રના કહ્યા પ્રમાણે ભંડારમાંથી ધન આપતો હતો, એમ ઘણા દિવસો થઈ ગયા, ત્યારે પ્રધાને વિચાર કર્યો કે, આ રાજાનો અંધ દીકરો ભંડારનું સઘળું ધન ઉડાવી નાંખશે, માટે તેનો કોઈ ઉપાય કરવો જોઈએ, એમ ધારીને તેણે પીતળનાં કડાં, કંઠીઓ વિગેરે ઘડાવીને રાજાના અંધપુત્રને આપ્યાં અને તેને કહ્યું કે, હું તને સોનાનાં કડાં કંઠીઓ આપું છું. યાચક લોકો તને કહેશે કે, તે પીતળનાં છે તો તું માનતો નહીં. તને મારા ઉપર વિશ્વાસ હોય તો તે લોકોનું ખોટું કહેલું સાચું માનીશ નહીં. પછી અંધપુત્રે કહ્યું કે, તમારા જેવા પ્રધાનનું કહ્યું કદાપિ કાળે હું ખોટું માનવાનો નથી. એમ કહ્યા પછી પ્રધાનતો પોતાને ઘેર ગયો. હવે યાચક લોકો રાજાના દીકરા પાસે દાન લેવા આવ્યા. રાજાનો પુત્ર કડાં કંઠી આપવા લાગ્યો તે જોઈ યાચક લોકો કહેવા લાગ્યા કે, અરે રાજપુત્રજી ! આ તો પીતળનાં છે. ત્યારે રાજાના અંધપુત્રે કહ્યું કે. તમે

ગાંડા છો. આતો સોનાનાં છે. પેલા યાચક લોકો પાછા કરગરીને કહેવા લાગ્યા કે, સાહેબજી ? આતો પીતળનાં છે. ત્યારે રાજાના અંધપુત્રે કહ્યું કે હું તમારૂં કહ્યું કદાપિ કાળે સાચું માનવાનો નથી, લેવાં હોય તો લ્યો નીકર પાછા ચાલ્યા જાઓ. ત્યારે બીચારા યાચક લોકો નિરાશ થઈને ચાલ્યા ગયા. આમાં સમજવાનું કે તે રાજાનો પુત્ર ઘણો મૂર્ખ હતો, તેથી તેણે જેમ યાચકલોકોનું ખરૂં કહેલું પણ સાચું માન્યું નહીં અને પોતાનો દાનધર્મ બંધ પાડ્યો. તેમ અજ્ઞાનના આવરણે આચ્છાદિત ખ્રીસ્તી મી૰ જૈમલસત્ સાધુ જૈન ધર્મથી પરાંઙ્મુખ થઈ કદાગ્રહથી પોતાનું હાલ માનેલું ખરૂં કરવું ધારે છે, તે કદાચ પોતે ઉપર દર્શાવેલ રાજપુત્રના જેમ ખરૂં માની બેસે તેમાં તો નિરૂપાય ? પણ જેનામાં થોડી ઘણી પણ બુદ્ધિ છે તેતો તેના તેવા હજારો ઉપાયોને અને કુયુક્તિઓને સત્ માનવાના નથીજ, અને વિશેષમાં તેની હાંસી કરશે એથી ખેદ થાય છે. જ્યારે એ ભાઈ જૈન સાધુ થયા ત્યારે એ જૈનધર્મને સત્ય માનતા હતા અને જ્યારે તે મનની હરેક કોઈ કામના ફળીભૂત કરવા ખ્રીસ્તી બની બેઠા ત્યારે તે ખ્રીસ્તીધર્મ સત્ય છે, એમ પોકારવા લાગ્યા. માટે એ બેમુખે બોલનાર પોતાને મનમાનતા કુતર્કો ઉઠાવી કુયુક્તિ લગાવી લોકોને ભરમાવવા જાય, તેથી લોકો તો ભરમાવવાના નથી પણ તેમની પોતાની કીંમત થશે એતો ખરૂં. અનાદિકાળથી સિદ્ધ એવો જૈનધર્મ જગતમાં અનાદિકાળ જયવંતો વર્તશે અને જેજે કુયુકિતઓ કરવામાં આવે છે તે મિથ્યા હોઈ મિથ્યા થશે. માધ્યસ્થ્યદૃષ્ટિયુકત માધ્યસ્થ્યપુરૂષોજ ધર્મની પરીક્ષા કરી શકે છે.

નિગોદવિચાર.

જીવનું મૂળસ્થાન નિગોદ છે. જ્યાંસુધી વ્યવહારરાશિમાં જીવો ન આવે ત્યાં સુધી તે સૂક્ષ્મનિગોદિયા કહેવાય છે ત્યાં રહીને તેઓ મહા દારૂણદુઃખ ભોગવે છે. નરકના જીવોના કરતાં અનંતી વેદના નિગોદિયા જીવોને થાય છે. એક શ્વાસોચ્છવાસમાં નિગોદનો

જીવ સાડાસત્તર ભવ કરે છે. જુવાન નીરોગી પુરુષ (૩૭૭૩) ત્રણ હજાર સાતસોનેતોતેર શ્વાસોશ્વાસ લે, એટલામાં નિગોદિયા જીવ ને (૬૫૫૩૬) પાંસઠ હજાર પાંચસો ને છત્રીસ ભવો કરવા પડે છે. સાતમી નરકમાં તેત્રીસસાગરોપમનું આયુષ્ય છે, તેત્રીસ સાગરોપમના જેટલા સમયો થાય તેટલા ફેરા તેત્રીસ સાગરોપમને આઉખે સાતમી નરકમાં એક જીવ ઉપજે, તેનું દુઃખ સર્વે ભેળું કરીયે ત્યારે તેથકી અનંતગણું દુઃખ એક સમયમાં નિગોદના જીવને થાય છે. આ પ્રરૂપણા અનંતજ્ઞાની તીર્થંકર મહારાજની છે. તે વાત શ્રદ્ધાગમ્ય છે. તેમાં કુયુક્તિ કરવી તે મિથ્યા છે. કારણ કે જીનેશ્વર ભગવાન અનંતજ્ઞાની હતા, તેમણે જેવું દીઠું તેવું કહ્યું છે, જેને રાગ દ્વેષ નથી એવા વીતરાગભગવાનની વાણી સત્ય કરી માનવી જોઇએ. એ બાબતમાં જૈમલ પદમીંગજીએ જે જે અજ્ઞાનથકી કુયુકિતઓ કરી છે તે કેવળ ખોટી છે અને તેના કોઈ પણ વચન ઉપર વિશ્વાસ કરવો નહીં.

ખ્રીસ્તી-જૈમલ જણાવે છે કે સાતમી નરકના કરતાં નિગોદના જીવને શી રીતે અનંતગણું દુઃખ થાય ? આનો શો ખુલાસો છે.

જૈન-સાંભળ ભાઈ, એક શ્વાસોચ્છવાસમાં સાડાસત્તર ભવ કરવા પડે છે. હવે એના કરતાં વધારે દુઃખ કયું સમજવું. બીચારા નિગોદના જીવને એક સમયની પણ વિશ્રાંતિ નથી. તેને વારંવાર જન્મ મરણ થયાં કરે છે, તે બહુજ (અતુલ્ય) દુઃખ જાણવું.

ખ્રીસ્તી-ઠીક, પણ આ તમારો જવાબ જૈમલના કહેવા પ્રમાણે વિરૂદ્ધ લાગે છે. કારણ કે તે જણાવે છે કે, મરનાર માણસને મરણ વખતે દુઃખ હોતું નથી અને જન્મથતી વખતે એવી પીડા થાયતો જન્મે કેમ ? કેમકે તે વખતે એક ઘણુંજ નાનું ને કોમળ બચ્ચુ હોય છે, માટે જો તેમને એવું જ દુઃખ થાય તો ખરેખર જીવેજ નહીં. આમાં તમે શું કહો છો ?

જૈન—વાહ ? આશું અને કેવી કુયુક્તિ ? શું તેને પંડિત પુરૂષો માન્ય કરવાના કે ? ના, નહીંજ કરે. સાંભળો, મરનાર માણસને મરણ વખતે દુઃખ હોતું નથી એ વાત ખોટી છે. એમ તમો કહોછો પણ તેની ખાત્રી કરવા માટે તમોએ જો કોઈ મરવાની તૈયારીમાં આ વેલા મનુષ્યને પુછયું હોત કે, ભાઈ ? તને આ વખતે કેવું દુઃખ પડે છે. તો તરતજ તમને ઉત્તર મળશે કે કોઈપણ વખતે નહીં ભોગવેલું એવું દુઃખ ભોગવું છું. સૌને મરણ વ્હાલું લાગતું નથી, જીવવું સૌને વ્હાલું લાગે છે. વળી ઇસુને વધસ્થંભ ઉપર ચડાવ્યા ત્યારે તેને શું દુઃખ માન્યું નહીં હતું ? શું તેણે સુખ માન્યું હતું ? જો મરનારને દુઃખ ન થતું હોતતો મરણ આવશે એવું સાંભળવા માત્રથી જીવને જે ભય થાય છે તે તેને નહીં થતાં હરખ થવો જોઇએ, પણ હરખ થતો નથી, માટે મરણ સમાન કોઇ પણ દુઃખ નથી, વળી બ્રાહ્મણ, મિમાંસક, નૈયાયિક વગેરે દર્શનવાળા પણ એમજ માને છે. માટે મરણ સમાન કોઈપણ દુઃખ છે નહીં. વળી માતાની કુખમાં નવમાસ સુધી રહેવું પડે છે. ત્યાં ઉંધે મસ્તકે જીવ રહે છે, સૂર્યનો પ્રકાશ પણ ત્યાં નથી, અને જન્મથતી વખતે પણ અત્યંત દુઃખ પડે છે. માટે જન્મ મરણ સમાન કોઈપણ મોટું દુઃખ નથી. જન્મ મરણનું દુઃખ નિગોદના જીવને વારંવાર વેઠવું પડે છે, માટે નિગોદમાં અનંત દુઃખ કહ્યું છે, તે સત્યજ છે.

ઘટે ન રાશિ નિગોદકી, વધે ન સિદ્ધ અનંત. જેમ મેશની દાબડીમાં મેશ ભરેલી હોય છે તેમ ચૌદ રાજલોકમાં જીવો વ્યાપીને રહેલા છે.

ખ્રીસ્તી—જૈમલ કહે છે કે, ઘટે ન રાશ નિગોદકી, વધે ન સિદ્ધ અનંત. એટલે સંસારના જીવો ઘટતા નથી અને સિદ્ધમાં વધતા નથી. તેમજ સંસારમાં અન્યજીવો ઉત્પન્ન થતા નથી અને સિદ્ધમાંથી પાછા આવતા નથી. આ ઉપરથી બુદ્ધિમાન સમજી શકશે કે ચૌદ રાજલોકની વાતો તથા સિદ્ધમાં જવું એ બધી વાતો મનઃ

કલ્પિત છે, ગમે તેટલા જીવો હોય પણ સંસારમાંથી ખુટવા જોઈએ તો સંસારમાંથી ઓછા થવાં જોઈએ અને સિદ્ધમાં વધારે થવા જોઈએ; તે કેમ ન થાય ? આનો હવે તમે શો ઉત્તર આપો છો વારૂં !

જૈન—જો તમે જૈન ધર્મનું જ્ઞાન, ગુરૂગમ્યથી લીધું હોત તો સાચું સમજત પણ સુંઠને ગાંગડે ગાંધીપણું માનનાર અર્થાત્ મી૦ જૈમલ જેવા જૈનધર્મનું રહસ્ય જાણવાનું ખોટું અભિમાન ધરાવી કુયુક્તિવડે લોકોને ભ્રમમાં ભુલાવો ખવડાવવા જતાં પોતાની હાંસી થશે એમ નહિ જાણનારે જેમ કડછી બધી જાતના ભોજનમાં અથડાય છે છતાં તે કડછી જેમ કોઈપણ જાતનો રસ જાણી શકતી નથી તેમ સમજવું જોઈએ કે તેને જૈનધર્મનું તત્ત્વ હાથ આવ્યું નથી. તે સમજ્યો નથી. **ઘટે ન રાશિ નિગોદકી, વધે ન સિદ્ધ અનંત.** એનો અર્થ એવો તેણે કર્યો છે કે સિદ્ધમાં વધતા નથી અને સંસારમાં જીવ ઘટતા નથી. પણ એ પદનો અર્થ એવો થતો નથી, એ અર્થ કરવામાં મોટી ભૂલ કરેલી છે, તેનો ખરો અર્થ આ પ્રમાણે છે; "**ઘટે ન રાશિ નિગોદકી, વધે ન સિદ્ધ અનંત**" એટલે "નિગોદના જીવની રાશિ ઘટતી નથી અને અનંતા સિદ્ધ જીવો છે તે અનંત સંખ્યાની ઉપર બીજી સંખ્યા નહીં હોવાથી અનંત સંખ્યાની ઉપર વધતા નથી અર્થાત્ અનંત સંખ્યાના સરવાળામાં સમાઈ જાય છે. વધતા નથી" કારણ કે અનંત શબ્દમાં સર્વે જીવોનો સમાવેશ થાય છે, એમ સમજવું જોઈએ. વળી આગળ વાકયમાં જૈમલ પદમીંગજીએ જે ભૂલ કરેલી છે તે બતાવું છું "તેમજ સંસારમાં ઉત્પન્ન થતા નથી" એ વાકય જે લખ્યું છે તેનો અર્થ સમજાતો નથી, કારણ કે એ વાકય બીજા વાકયને અપેક્ષા વિનાનું નિરર્થક છે, તે વાંચવાથી માલમ પડશે, વળી જુઓ એ પદના અર્થ સંબંધમાં એક સહજ દૃષ્ટાંત બતાવું છું.—ગંગા નદીમાંથી દર વર્ષે તણાતી તણાતી કેટલી રેતી સમુદ્રમાં જાય છે. તેમજ લાખો વર્ષોથી ગંગા વિગેરે સેંકડો નદીઓમાંથી રેતીના

ઢગલે ઢગલા સમુદ્રમાં જાય છે; તો પણ તે રેતીથી સમુદ્ર કાંઈ પૂરાતો નથી. તેમજ નદીમાંથી કાંઈ રેતી ઓછી થતી નથી, તેવીજ રીતે અહીંઆં પણ સમજવું. વળી જુઓ દૃષ્ટાંત બીજું —ત્રણે કાળના સમય કરતાં પણ નિગોદમાં અનંતગુણ જીવો રહે છે. સમય સમયે એકેકો જીવ જાય તો પણ ખાલી ન થાય. બબે ત્રણ ત્રણ જીવ એક સમયે જાય તો પણ ખાલી ન થાય.

गोळाय असंखिज्जा असंखनिगोय हवई गोलो ॥
इक्किककंमि निगोए । अणंतजीवा मुणेअव्वा

સંસારમાં સંખ્યાતા ગોળા છે. હવે ગોલો કોને કહેવો તે જણાવે છે. असंखनिगोए हवइ गोलो

અસંખ્યાતીનિગોદે એક ગોળો થાય છે. હવે નિગોદમાં કેટલા જીવો હોય છે, તે બતાવે છે.

એકેક નિગોદમાં અનંતા જીવો રહેલા છે. સમુદ્રનું પાણી દિવસ પ્રત્યે લાખો કરોડો માણસો ભરે છે, ઢોળે છે, વાવરે છે, તે પ્રમાણે લાખો વર્ષોથી વપરાય છે, ઢોળાય છે, ભરાય છે, તોપણ જેમ તેમાંથી પાણી ઘટતું નથી; તેમ નિગોદમાંથી જીવો પણ કોઈપણ દિવસે ઓછા થતા નથી; એમ વીતરાગના વચનથી શ્રદ્ધા કરવી.

ભવી તથા અભવી

(પ્રકરણ છઠું)

જીવોના પાંચસોને ત્રેસઠ ભેદ થાય છે. તે આઠ કર્મ સહિતના સમજવા. તેનો વિચાર વિશેષ, શાસ્ત્રથકી જાણવો. પણ થોડા સંક્ષેપથી અહિઆં બતાવું છું. ૪૮ તિર્યંચના, ૧૪ નારકીના, ૩૦૩ મનુષ્યના, ૧૯૮ દેવતાઓના, સર્વે મળી પાંચસો ને ત્રેસઠ ભેદ થયા.

ખ્રીસ્તી—ભવી જીવો પોતાની ભવસ્થિતિ પૂરી કરી મોક્ષે જાશે ત્યારે ભવી કોઇપણ સંસારમાં રહેશે નહીં ?

જૈન—કોઈપણ દિવસ સર્વે અનંતાભવી જીવો સંસારમાંથી ખૂટવાના નથી. તેને માટે સમુદ્રના પાણીનું દૃષ્ટાંત જાણવું, તથા ગંગા નદીમાંથી સમુદ્રમાંથી જનાર રેતીનું દૃષ્ટાંત પણ જાણવું. નિગોદ સંબંધીની ઘણી સૂક્ષ્મ હકિકત છે, દૃષ્ટાંતથી એ વાત સમજી શકાય છે. દૃષ્ટાંત પણ એક દેશી, કેટલાક હોય છે. માટે કેવલીના વચનમાં જરાપણ શંકા કરવી નહીં એજ હિતકારી છે.

પહેલા ત્રણ આરામાં જુગલીઆ હોય છે. તેઓનાં મનો-વાંછિત કલ્પવૃક્ષો પૂરા પાડે છે.

સર્વવ્રતી.

(પ્રકરણ સાતમું)

महाव्रतधराधीरा, भैक्षमात्रोपजीविनः ।
सामायिकस्था धर्मो,-पदेशका गुरवो मताः ॥

ગુરૂઓ, અહિંસાદિપાંચ મહા વ્રતના ધારણ કરનારા હોય છે, તથા પાળનાર હોય છે. આપદા આવે તોપણ પોતાના વ્રતને દૂષણ લગાડે નહીં, તથા બેતાલીસ દોષ રહિત મધુકરની (ભમરાની) પેઠે ગોચરી લેવી, તેમાં પણ પાંચ દોષ માંડલાના ટાળે છે અને શરીરનું પોષણ કરે છે, તથા ભવીજીવોને સંસારસમુદ્રમાંથી તારવાને માટે ઉપદેશ આપે છે.

જૈન-જૈમલ પદમીંગજીને સાધુનું પહેલું વ્રત કયું હોય છે તેની પણ ખબર હોય એમ માલમ પડતું નથી, અને જેમ ફાવે તેમ બીજાનાં ખોટાં દૂષણ કાઢવા પ્રયત્ન કરે છે. કારણ કે એને જો પહેલાં અહિંસાવ્રતની ખબર હોતતો માછલી ખાવામાં ધર્મ છે એવો ખ્રિસ્તીધર્મ અંગીકાર કરત નહીં, કારણ કે સર્વે લોકો જાણે છે કે આપણો જીવ આપણને વહાલો હોય છે તેમ સર્વેને પોતાના પ્રાણ વહાલા હોયજ છે, પણ ખ્રિસ્તીધર્મમાં માછલી ખાવામાં પાપ માન્યું નથી એ મહાન અજ્ઞાન ભરેલું છે.

પાપમય ધર્મ તો અજ્ઞાનીજ અંગીકાર કરશે. જ્ઞાનવાન્ તો દયા-મય ધર્મનેજ પાળશે અને તેને પ્રણામ કરી અંગીકાર કરશે.

વળી મી૦ જૈમલને સંસ્કૃતનો અભ્યાસ પણ બાપ દીક-રાના દૃષ્ટાંત પણે હશે એમ જણાય છે, તે દૃષ્ટાંત નીચે મુજબ—

એક મનુષ્યને એક દીકરો હતો. તેને સંસ્કૃત ભાષા બોલવાની ઘણી મરજી હતી પણ વ્યાકરણનો અભ્યાસ તેણે કર્યો નહોતો, તેમ છતાં પણ પોતાના પિતાને તેણે કહ્યું કે હે પિતાજી! આજથી હું તમારી સાથે સંસ્કૃતભાષામાં બોલીશ; પિતાએ કહ્યું કે, બહુ સારૂં. એક દિવસ તે છોકરો ખાવા બેઠો ત્યારે ભાણામાં ભાત પીરસેલો હતો તે ખાતાં ખાતાં કહેવા લાગ્યો કે બાપં ઉષ્ણં માતં, હે બાપ ઉનો ભાત છે. જુઓ એ કેવું સંસ્કૃત બોલ્યો ત્યારે પિતાએ કહ્યું કે, ચુપં પૌરં ઘટં ગલં ચુપ દીકરા ઘટ દઈને ગળી જા. તેમના પેઠે એ પણ નીચે ગણાવેલા તેના જૂઠાવ્રતોથી સમજી લેવું. જુવો તે સાધુના વ્રત ગણાવે છે.

૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદન, ૪ મૈથુન. ૫ પરિગ્રહ આ પાંચ સાધુનાં વ્રત, તેના પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૯૫ માં લખ્યાં છે.

ખ્રીસ્તી—શું તે પાંચ વ્રત નથી કહેવાતાં ?

જૈન—ભાઈ, એ પાંચ વ્રત કહેવાતા નથી. પ્રાણાતિપાત એટલે જીવનો નાશ કરવો, મૃષાવાદ એટલે જૂઠું બોલવું, અદ-ત્તાદાન એટલે પારકી વસ્તુ ગ્રહણ કરવી, મૈથુન એટલે સ્ત્રી સાથે ગમન કરવું, પરિગ્રહ એટલે ધન ધન્યાદિકપરિગ્રહ રાખવો. શું આ પાંચ સાધુને માટે વ્રતો છે ?? અને અરે ! એવાં તે વ્રત કહી શકાતાં હશે ? અરે ! આ પાંચ તો પાપ આવવાનાં ઠેકાણાં છે તેને તો પાપ સ્થાનક કહે છે. આ ઉપરથી માલુમ પડે છે કે ખ્રીસ્તી જૈમલને અઢાર પાપસ્થાનકનું તથા વ્રતનું પણ જ્ઞાન છે નહીં.

ખ્રીસ્તી—ત્યારે સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત કયાં ?

જૈન—૧ પ્રાણાતિપાતવિરમણ એટલે જીવહિંસાથકી રહિત થવું, ૨ મૃષાવાદવિરમણ એટલે જૂઠું બોલવું નહિ, ૩ અદત્તાદાનવિરમણ એટલે પારકી વસ્તુ આપ્યા વગર લેવી નહીં. ૪ મૈથુન વિરમણ એટલે સ્ત્રી સાથે સંભોગ કરવો નહીં, ૫ પરિગ્રહ વિરમણ એટલે ધન ધન્યાદિક પરિગ્રહ થકી રહિત થવું, એ સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત હોય છે. તેનો ઘણો અધિકાર પખ્ખી સૂત્રમાં છે તેથકી જાણી લેવું. સાધુને એ વ્રતો પાળતાં દોષ લાગે છે તો તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત લેઇને શુદ્ધ થવાય છે. આવાં સાધુનાં મહાવ્રત કોઈ પણ અન્યધર્મમાં દેખવામાં આવતાં નથી. જુઓ, જૈન સાધુની ગોચરી જેવી ગોચરી કોઈ ધર્મવાળા કરે છે ? ના, નથી કરી શકતા. બીજા કેટલાક કહેવાતા ધર્મોના સાધુઓ, પરમેશ્વરના ભક્ત નામ ધરાવીને મન માનતી મોજ માણે છે. અને વખતોવખત મનમાનતી રીતે સમજાવી બીચારા મુગ્ધ લોકોને કુયુક્તિઓના ફાંસામાં નાખે છે, પણ જાણતા નથી કે તેથી નરકમાં મહારૌરવ દુ:ખ ભોગવવાં પડશે. જુઓ રાગદ્વેષનો ત્યાગ કરી પોતાના આત્માનું હિત કરનારા જૈન સાધુઓ કેવાં વ્રત ધારણ કરે છે ? ? ? અને પરના હિતાર્થે સર્વજ્ઞ પ્રરૂપિત યથાર્થ બોધ દે છે. જૈન સાધુપણું પાળવું એ તરવારની ધાર કરતાં પણ અતિદુષ્કર છે. જેવા તેવા જનથી એ પાંચ મહાવ્રતનો ભાર વહન કરવો અર્થાત્ એ પાંચ મહાવ્રતો પાળવાં એ બની શકે તેમ નથી. દૃઢ શ્રદ્ધા વિના એ કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. જુઓ તેનો અનુભવ મી૦ જૈમલ (જૈનમુનિ) ને બરાબર હશે. પણ મુખેથી એ વાત કબૂલ કરે એમ અમો ધારતા નથી. કારણ કે જો તે એમ કહેતો આ જગત્માં તેની હાંસી થાય અને ખ્રીસ્તીભાઈઓ જેવા સંસ્કારીક કેળવણીથી કેળવાએલા વિદ્વાનો તેમની તરફથી ધર્મવિષયમાં થતી કુયુક્તિ એકાએક પીછાની જતાં તેમનું તેમનામાં કહેવાતું માન ભંગ થાય.

દેશવ્રતી

(પ્રકરણ ૮ મું)

જેને દેશવ્રત હોય છે તેને દેશવ્રતી કહે છે. એવા કોણ હોય છે. તો કે શ્રાવક. શ્રાવક બે પ્રકારના હોય છે. ૧ વ્રતી, ૨ અવ્રતી. વ્રતીને બાર વ્રત હોય છે. ૧ સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ; ૨ સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ. ૩ સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણ, ૪ પરસ્ત્રી મૈથુન વિરમણ, ૫ પરિગ્રહ પરિમાણ, ૬ દિક્પરિમાણ વ્રત ૭ ભોગોપભોગો વિરમણવ્રત, ૮ અનર્થદંડવિરમણવ્રત ૯ સામાયિકવ્રત, ૧૦ દેશાવકાશિકવ્રત, ૧૧ પૌષધવ્રત, ૧૨ અતિથિસંવિભાવવ્રત એ બાર વ્રતો પાળે છે તેને દેશવિરતિશ્રાવક કહે છે. એ બાર વ્રતમાં પણ છ છીંડી અને ચાર આગાર કારણે સેવવા પડે છે. તે છ છીંડી આ પ્રમાણે છે:—

૧ રાયાભિયોગેણં—એટલે નગરના રાજાના બળાત્કારથી વ્રતથી અનુચિતકામ કરવું પડે તો તેથી વ્રતનો ભંગ નહી.

૨ ગણાભિયોગેણં—એટલે કોમ સમુદાયના બળાત્કારથી પણ અનુચિતકામ કરવું પડે તો તેથી વ્રતનો ભંગ નહીં.

૩ બળાભિયોગેણં—એટલે પોતાથી બળવાન ચોર વિગેરેના વશ થવાથી કાંઈ અનુચિતકામ કરવું પડે તો તેથી વ્રતનો ભંગ નહીં.

૪ દેવાભિયોગેણં—એટલે કોઈ દુષ્ટ દેવતા અથવા ભૂત દિલમાં આવી તે કાંઈ અનુચિતકામ કરાવે તો પણ વ્રત ભંગ નહીં.

૫ ગુરૂનિગ્ગહેણં—એટલે ગુરૂમાતાપિતાદિકના કહેવાથી કાંઈ અનુચિત કામ કરવું પડે તો વ્રત ભંગ નહીં.

૬ વિત્તિકંતારેણં—એટલે દુષ્કાળાદિક આપદા આવી પડે ત્યારે કાંઈ વિરૂદ્ધ આચરણ કરવું પડે તો વ્રત ભંગ નહીં.

હવે ચાર આગાર કહે છે:—

૧ અન્નત્થણાભોગેણં—એટલે ઉપયોગ વિના કાંઇ અનુચિત કામ થાય તો વ્રત ભંગ નહીં પણ તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત ખરૂં.

૨ સહસાગારેણં—એટલે પોતાના મનમાં જાણે છે કે આ કામ મારે કરવું ન જોઇએ પણ ઉતાવળા સ્વભાવને લીધે કાંઈ અનુચિત આચરણ થાય તો વ્રત ભંગ નહીં પણ પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું પડે છે.

૩ મહત્તરાગારેણં—એટલે કોઈ મોટો લાભ થતો હોય ઈત્યાદિક કારણોથી મોટાની આજ્ઞાએ અનુચિત કામ કરવું પડે તો વ્રતનો ભંગ નથી પણ પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું જોઇએ.

૪ સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં—એટલે ભયંકર રોગ કે ઝેરી જાનવર કરડવાને લીધે, ગભરાઈ જવાથી કંઈ અયોગ્ય અનુચિત કાર્ય થાય તો વ્રતનો ભંગ નથી પણ પ્રાયશ્ચિત લેવું પડે છે.

એ ઉપરના દસ આગાર શ્રાવકને કારણસર સેવવા પડે છે.

ખ્રીસ્તી—એ દશ આગારને સેવવાની શી જરૂર ?

જૈન—એ આગાર ધર્મમાં સ્થિર રહેવાને માટે અપવાદ પ્રસંગે સેવવા પડે છે. તેની ઘણી હકીકત શાસ્ત્રમાં લખેલી છે. શાસ્ત્રમાં દરેક વિધિ માર્ગનો અપવાદ માર્ગ બતાવેલો છે. માટે એ આગાર સેવવાથી શ્રાવકને ધર્મમાં સ્થિરતા થાય છે. ખ્રીસ્તી જૈમલ કહે છે કે, આ આગાર જોવાથી માલુમ પડે છે કે, તમારી આસ્થા આત્માથી નથી પણ દેહથી છે. આ તેનું કહેવું આકાશના ફુલની પેઠે ખોટું છે. કેમકે જૈનધર્મમાં આત્માનું સ્વરૂપ જેવું છે તેવું કોઈના શાસ્ત્રમાં દેખાતું નથી, અને અમે તો આત્માની રત્નત્રયી પ્રાપ્ત કરવાને માટેજ દરેક વ્રતને ધારણ કરીએ છીએ. આત્માનું અને કર્મનું ભિન્ન સ્વરૂપ અમારા શાસ્ત્રમાંથી જોઈ લેવું. જુઓ, આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખી આત્મા ઉપર આસ્થા થવાથી મેતારજમુનિ, ઢંઢણઋષિ, ગજસુ-

કુમાલ, જેવાએ આ પુદ્ગલ ઉપર મમતા નહીં રાખતાં આત્માના સ્વરૂપમાં લીન થ કેવાં દુઃખ સહન કર્યાં છે ? તે તેનાં ચરિત્ર જોવાથી સમજાશે. તમારા શાસ્ત્રમાં આત્મા રૂપી છે અથવા અરૂપી છે ? નિત્ય છે અથવા અનિત્ય છે ? તેનું સ્વરૂપ કાંઈ પણ આપ્યું નથી. આત્માના સ્વરૂપની જેને ઓળખાણ છે તે બરાબર યથાસ્થિત આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખાવી શકે છે. તમારા મતમાં તે પ્રમાણે કંઇ છે નહીં, માટે તે મનઃકલ્પિતધર્મ માલુમ પડે છે. માટે એક સત્યધર્મપ્રરૂપનારઅરિહંતના શરણે આવો કે જેથી તમને આત્માના સ્વરૂપની ઓળખાણ થાય અને કલ્યાણ થાય.

ખ્રીસ્તી—અમારા ધર્મમાં પણ અનાદિ કાળનો આત્મા તથા પુત્ર અને પ્રભુ એમ ત્રિએક દેવ તરીકે મનાય છે.

જૈન—તમારા મતમાં માનેલા ત્રિએકદેવ ન્યાયરીતે સાબીત થતો નથી.

ખ્રીસ્તી—કેમ ન્યાયની રીતે સાબીત થતો નથી ?

જૈન—જુઓ. ત્રિએક દેવ પહેલાંથી અનાદિ ઠરતો નથી.

ખ્રીસ્તી—જેની આદિ નહીં તેને અનાદિ કહે છે, એટલે જેની ઉત્પતિ કોઈએ કરી નથી તે માટે અનાદિ કહેવાય છે.

જૈન—આત્મા સર્વે અનાદિ છે ત્યારે પ્રભુ કર્તા કહેવો તે ખોટું છે. પ્રભુ પણ અનાદિ છે અને મનુષ્યનો આત્મા પણ અનાદિ છે ત્યારે જગતને ઉત્પન્ન કરનાર ઇશ્વર છે એમ તમે જે કહો છો તે વાત ખોટી ઠરે છે.

ખ્રીસ્તી—ત્રિએક દેવ અપારજ્ઞાની છે અને તેમાં પ્રભુ સર્વથી મોટો છે. માટે પ્રભુ જગત્ બનાવે છે,

જૈન—ત્રિએક મૂર્તિમાંનો પ્રભુ જેમ અપારજ્ઞાની છે તેમ ત્રિએક મૂર્તિમાંનો આત્મા પણ અપારજ્ઞાની છે, પ્રભુ જેમ અનાદિ છે તેમ આત્મા પણ અનાદિ છે; માટે કોઇ કોઈને

ઉત્પન્ન કરી શકતો નથી તો પછી આ જગત્ કેવી રીતે ઉત્પન્ન કરી શકે? ના, કદીએ કરી શકે નહીં. આત્મા પણ અપારજ્ઞાની છે અને પ્રભુ પણ અપારજ્ઞાની છે, ત્યારે પ્રભુના કાયદા પ્રમાણે ચાલવું તે આત્માઓ કેમ માનશે? માટે તમારી કહેલી વાત ખોટી થઈ. કારણ કે ત્રણેમાં અપારજ્ઞાન અને અનાદિ અનંત અને અનંતશકિતપણું સરખું રહ્યું તો પછી ત્રણે બરોબરીયા થયા એટલે સરખા થયા. માટે ત્રિએક દેવ અનંતજ્ઞાની પણ કહી શકાય તેમ નથી.

ખ્રીસ્તી—ત્રિએક દેવ નિત્ય છે માટે આ મારો ત્રિએક દેવ સત્ય છે.

જૈન—હજી તમે નિત્યનું લક્ષણ સમજ્યા નથી, કારણ કે ત્રણે કાળમાં જેનું એક સ્વરૂપ રહે તેને નિત્ય કહે છે, અને તેથી ઉલટાને અનિત્ય કહે છે. જુઓ ત્રિએક દેવતામાંના પ્રભુના પુત્રે અવતાર ધારણ કર્યો, ગામો ગામ પર્યટણ કર્યું, વળી પૌદ્ગલિક દેહને છોડી દીધો, તો શી રીતે પ્રભુનો પુત્ર જે ઈસુ તેને નિત્ય કહેવાય? કારણ કે પ્રભુની પાસે ઈસુ જ્યારે હતા ત્યારે તેનું જુદું રૂપ હતું અને જ્યારે પૃથ્વીની ઉપર જન્મ લીધો ત્યારે રૂધિર, માંસ, લોહી, વિગેરેનું શરીર હતું. ત્યારે ત્રણે કાળમાં એક સ્વરૂપ રહ્યું નહીં; તો તે પ્રભુનો પુત્ર જે ઈસુ તેમાં પણ શી રીતે નિત્યપણું કહેવાય? વળી પવિત્ર આત્માઓ પણ મનુષ્ય શરીર પ્રત્યે જુદા જુદા છે, તે એક દેવમાં શી રીતે ગણી શકાય? માટે ત્રિએક દેવ નિત્ય પણ કહી શકાય નહીં. વળી પિતા, પુત્ર અને પવિત્ર આત્મા વ્યક્તિ વડે એક કહી શકતા નથી. કારણકે દરેકની વ્યકિતઓ (આકૃતીઓ) જુદી જુદી ભાસે છે; માટે વ્યકિતથી પણ એ ત્રણે એક કહી શકાતા નથી. જુઓ પ્રભુનો તમારા મત પ્રમાણે જગત બનાવવાનો જેવો સ્વભાવ છે, તેવો પ્રભુના પુત્ર ઈસુનો સ્વભાવ નથી. માટે સ્વભાવ પણ ત્રણેનો એક કહી શકાતો નથી, અને સ્વભાવથી પણ ત્રણે એક કહી શકાતા નથી. વળી અનંતશકિતથી પણ ત્રણેમાં એકપણું

કહી શકાતું નથી. કારણ કે પ્રભુનામાં જે શક્તિ, જગત્‌ને નાશ કરવાની તમો માનો છો તે શકિત પ્રભુનો પુત્ર જે ઇસુ, તેનામાં નથી. તથા પવિત્ર આત્મામાં પણ તેવી શકિત નથી. તેમજ જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની શકિત તમો પ્રભુનામાં માનો છો તે ઇસુનામાં પણ નથી, તેમ પવિત્ર આત્મામાં પણ નથી. માટે શકિતથી પણ ત્રણે એક કહી શકાતા નથી. વળી અનંતજ્ઞાનથી પણ ત્રણે એક કહી શકાય નહીં. કારણ કે જ્ઞાન એ ગુણ છે અને ગુણ તો આધાર વિના સંભવતો નથી, માટે અવશ્ય આધાર માનવો જોઇએ. જો અનંતજ્ઞાન ગુણના આધારને આત્મા કહીયે તો તે આત્મા એક કહી શકાતો નથી, જો ત્રણનો એક આત્મા માનીએ તો પછી પિતા, પુત્ર અને પવિત્ર આત્મા, એમ ત્રણને જુદા જુદા કહેવા તે કલ્પનારૂપ ઠરે છે. વળી અનંતજ્ઞાનના આધારભૂત જુદા જુદા આત્મા માનીએ તો પછી ત્રણેનું એકપણું કહી શકાય નહીં અને ત્રણે આત્મા જુદા જુદા ઠરે, માટે તે પણ ખોટું ઠરે છે. વળી સર્વેને પેદા કરવાથકી પણ ત્રણેને એકપણું કહેવાય નહીં, કારણ કે પેદા કરનાર તરીકે તમો પ્રભુને માનો છો. પણ પ્રભુના પુત્ર અને પવિત્ર આત્માને માનતા નથી. માટે પેદા કરવાથકી પણ ત્રણે એક કહી શકાય નહીં. વળી પિતા, પુત્ર અને પવિત્ર આત્માને એકપણું માનો તો ત્રિ-શબ્દ નકામો ઠરે છે. વળી ત્રિશબ્દને સાર્થકપણું માનશો તો એક કહેવું તે નિરર્થક ઠરે છે. વળી ત્રણને નિત્યથકી પણ એકપણું કહી શકાતું નથી, તેમ વળી ત્રણને અનિત્યથકીપણ એકપણું કહી શકાતું નથી, કારણ કે અનિત્યવસ્તુ તો નાશ સ્વભાવવાળી છે ને નાશ થાય ત્યારે એક એવો વ્યવહાર શી રીતે થઈ શકે? વળી ત્રણને તમારા મતપ્રમાણે એકપણું કહી શકાય નહીં, કારણ કે જો એક દેવ માનશો તો પુત્ર અને પવિત્ર આત્મા અને પિતા આવો વ્યવહાર થવો નહીં જોઇએ; પણ તે થાય છે, માટે તે પણ કહેવાતો નથી. વળી ત્રણમાં દેવપણું નિત્ય માનો છો કે

અનિત્ય માનો છો. નિત્યથી પણ ત્રણમાં એકદેવપણું કહી શકાતું નથી, કારણ કે નિત્યથી ત્રણમાં એક દેવપણું માનશો તો વારંવાર એકદેવ એવો વ્યવહાર થવો જોઇએ, પણ પુત્ર, પિતા અને પવિત્ર આત્મા એવો વ્યવહાર થશે નહીં માટે તે પણ જૂઠું ઠરે છે. ત્રિએક દેવ એકાંતથકી ભિન્ન છે કે અભિન્ન છે? જો પિતા, પુત્ર અને પવિત્ર આત્મા, એકાંત થકી પરસ્પર ભિન્ન હોય તો ત્રણે એક શી રીતે કહેવાય? તે પણ વિરોધ આવે છે. વળી પિતા, પુત્ર અને પવિત્ર આત્મા, એ ત્રણેને એકાંતથકી અભિન્ન માનશો તો 'ત્રિ' શબ્દ નકામો ઠરે છે, એ પણ વિરોધ આવે છે. ત્રિએક દેવ એકાંત નિત્ય છે કે અનિત્ય છે? પહેલો પક્ષ-જો તમે કહેશો તો નિત્ય એવા ત્રિએક દેવથકી અનિત્ય એવું જગત્ કોઈપણ કાળે બની શકશે નહીં. બીજો પક્ષ-જો એકાંતથકી ત્રિએક દેવને અનિત્ય માનશો તો ક્ષણિકપણું આવ્યું અને નાશપણું ઠર્યું, તે કાર્ય રૂપી થયું એ દોષ આવે છે, ત્યારે કાર્યનો કર્ત્તા પણ બીજો કોઇ માનવો જોઇએ, તે વિરોધ આવે છે, ત્રિએક દેવ એકાંત અને અનાદિ કાળથી રૂપી છે કે? અરૂપી છે?

પક્ષ પહેલો.-

ત્રિએક દેવ એકાંત અને અનાદિકાળથી રૂપી પણ કહી શકાય નહીં. કારણ કે જે રૂપી હોય છે તે આકારવાન્ હોય છે. આકાર છે તે પુદ્ગલનો સમજાય છે; કેમકે ચૈતન્યને તો આકાર હોય નહીં. ચૈતન્ય તો નિરાકારરૂપે છે અને પુદ્ગલ જનિત આકારવાન્ ચૈતન્ય સ્વીકારશો તો ત્રિએક દેવમાંનો પ્રભુ તમે નિરાકાર રૂપે માનેલો છે તેને સાકારપણું આવી જશે. માટે એ પ્રપંચ ખોટો સમજી અરિહંત ભગવાનને શરણે આવો કે જેથી તમારૂં કલ્યાણ થાય.

પક્ષ બીજો.

ત્રિએક દેવ, એકાંતથકી અને અનાદિકાળથી અરૂપી માનવામાં પણ વિરોધ આવે છે. કારણ કે જોતમે માનીએ તો

ઇસુને જે મરીઅમની કુખે જન્મ લેવો પડયો તે ખોટો ઠરે છે. જે એકાંત અનાદિકાળથી અરૂપી છે તેને રૂપી એવો પુદ્ગલનો સંગ કેમ ઘટે? એ વિરોધ આવે છે. એ રીતે એ પક્ષ પણ તમારાથી માની શકાય તેમ નથી. વળી ત્રિએક દેવ એ વાકયમાં દેવનું શું લક્ષણ છે તે ઉપર વિચાર કરીએ છીએ. જુઓ ત્રિએક દેવમાંના પ્રભુને જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ, એકાંતથકી નિત્ય છે કે અનિત્ય છે?

સમાધાન પક્ષ પહેલો.

ત્રિએક દેવમાંના પ્રભુની જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ, એકાંતથકી નિત્ય જો કહીએ તો તે શક્તિ સર્વથા સર્વદા સર્વ ઠેકાણે બની રહેવાથકી સર્વદા જગત્ ઉત્પન્ન થયા કરશે, તો પછી એક જગત્ કહેવાશે નહીં. કરોડો જગત્ થયા કરશે. વળી બીજું એ છે કે જગત્નો નાશ તમે માનો છો તે નહીં મનાય, કારણ કે જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ, એકાંતથકી નિત્ય પ્રભુનામાં રહેલી છે, માટે પહેલો પક્ષ માનવામાં પણ દૂષણ આવે છે.

સમાધાન્ પક્ષ બીજો.

પ્રભુની જગત્ ઉત્પન્ન કરનારી શક્તિ, એકાંતથકી અનિત્ય માનીએ તો જગત્નો નાશ થયા પછી તમારો પ્રભુ, બીજું જગત્ ઉત્પન્ન કરશે એમ જે તમો માનો છો તે ખોટું ઠરે છે. આ વિગેરે ઘણા વિરોધો ત્રિએક દેવ માનવામાં આવે છે, પણ ગ્રંથ વિસ્તારના ભયથી લખ્યા નથી. ત્રિએક દેવ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ખોટો ઠર્યો અને તે ઉપરથી ખ્રિસ્તી ધર્મ પણ મનોકલ્પિત ઠરે છે. દેશવ્રતી પાળવામાં મી૦ જૈમલે જે કુયુક્તિઓ કરી છે તે સર્વે ખોટી ઠરે છે. માટે દેશવ્રતિપણું કુમારપાળરાજાની પેઠે પાળશો તેનું કલ્યાણ થશે.

મી० જૈમલના પ્રકરણ ૯ નો ખુલાસો.

જૈનમતમાં એક કાળચક્રના બે ભાગ કલ્પેલા છે તે એકેક ભાગમાં છ આરાઓ છે.

(૧) સુખમસુખમા, (૨) સુખમા, (૩) સુખમ દુઃખમા, (૪) દુઃખમસુખમા, (૫) દુઃખમા, (૬) દુઃખમ દુઃખમા એ છ આરા છે. તે અવસર્પિણી કાળમાં અનુક્રમે પ્રથમ સુખમ સુખમાથી ગણીએ અને ઉત્સર્પિણી કાળમાં એથી ઉલટા એટલે દુઃખમ દુઃખમાથી ગણીએ. એમ બાર આરા ચડતા પડતા ચક્રની પેઠે ફરતા આવે છે તેને કાળચક્ર કહે છે, એમાં અવસર્પિણીનો ઘટતો કાલ અને ઉત્સર્પિણીનો ચઢતો કાળ ગણાય છે.

આરાના કાળનું પ્રમાણ.

પહેલો આરો ચાર ક્રોડાક્રોડી સાગરનો.
બીજો આરો ત્રણ ક્રોડાક્રોડી સાગરનો.
ત્રીજો આરો બે ક્રોડાક્રોડી સાગરનો.
ચોથો આરો બેતાલીસ હજાર વર્ષ ઓછો એક ક્રોડાક્રોડી સાગરનો.

પાંચમો આરો એકવીસ હજાર વર્ષનો.

છઠો આરો એકવીસ હજાર વર્ષનો પહેલા ત્રણ આરામાં જુગલીઆ હોય છે. તેમને મનોવાંચ્છિત, દેવતાધિષ્ઠિત કલ્પવૃક્ષો તરફથી ફળ મળે છે. તે જુગલીઆને ધર્મનું જ્ઞાન હોતું નથી. એ વિગેરે આરા સંબંધી જૈનધર્મમાં ઘણો અધિકાર છે.

ખ્રીસ્તી—જુગલીઆને ઝાડોની મારફતે દેવતાનાં જેવાં સુખ ભોગવવાં એ કેમ બને ? કેમકે ઝાડોમાં એવી શક્તિ નથી કે તે જુગલીઆઓને જોઈતા વાનાં આપે, માટે તે વાત ખોટી છે.

જૈન—ભાઈ, હજી પણ તને વિશેષ જ્ઞાન નથી તેથી તું એમ કહે છે. તેનું કારણ સાંભળ એટલે એ તારો સંશય મટી જશે. કલ્પવૃક્ષોમાં તેવી શક્તિ નથી પણ કલ્પવૃક્ષના અધિષ્ઠિત દેવતાઓ, કલ્પવૃક્ષોની મારફતે જુગલીઆઓની ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરે છે. એવો નિયમ છે કે જુગલીયાનાં મનોવાંચ્છિત કલ્પવૃક્ષ દ્વારાએ પૂરાં થાય છે, એ વાત સાચી છે, એમાં કાંઈ પણ સંદેહ લેવા જેવું છેજ નહીં. એ બાબતનું વિશેષ સમાધાન કરવામાટે તમારાજ પુસ્તકનો તેને મળતા દૃષ્ટાંતને આ સ્થળે આપવા હું વાજબી વિચારૂં છું, તે જુઓ. તમારા શાસ્ત્રમાં મુસાનું ચરિત્ર છે તેમાં પીતલના સાપે હજારો માણસના પ્રાણ લીધા છે. આ શું બતાવે છે? તે વિચારો કે પીતલના સાપમાં માણસોને મારી નાખવાની શક્તિ હતી ? ના, નથી પણ પ્રભુની પ્રેરણાથી પીતલના સાપે માણસોનો નાશ કીધો, એમ તમારે કહેવું પડશે. કેમકે પ્રભુની એવી શક્તિ તમે માનો છો. તો પછી સર્વત્ર માન્ય છે કે દેવતાઓ મન માન્યું આપવા કરવા સમર્થ છે તો કલ્પવૃક્ષ-દ્વારાએ જુગલીયાનાં મનોવાંચ્છિત પૂરાં કરે તેમાં શું નવાઈ! એતો દેવતાનો આચાર છે, માટે બાર આરાની હકીકત માનવા યોગ્ય અને સાચી છે તેમાં કાંઇપણ બાધ નથી. અને તેમાં જે શંકા લાવવી તે તદ્દન ખોટું છે.

ખ્રીસ્તી ધર્મમાં પરસ્પર વિરોધ.

વિરોધ પહેલો—ખ્રીસ્તીધર્મમાં ધર્મ વધારવા જૂઠું બોલવામાં પાપ નથી. પાઊલરૂમી ૩–૭ માં કહે છે કે જો મારા જૂઠાથી દેવનું સત્ ઘણું તેના મહિમાને સારૂં વાધ્યું તો હજી સુધી હું પણ અપરાધી જેવો કેમ ઠરાવાઊં, પણ સને ૧૮૯૨ ના ફેબ્રુઆરી માસના અંકમાં સત્યોદય નામના ચોપાનીયામાં પાદરી લખે છે કે જૂઠું બોલવાથી કોઇ મતને ટેકો મળે એમ નથી વિગેરે—

વિરોધ બીજો—ખ્રીસ્તીઓ વ્યાજને માના દુધ સરખું સમજતા હોય એમ માલુમ પડે છે. રાજ્ય વહીવટનો આધાર પણ વ્યાજના કામ ઉપરજ રખાતો સમજાય છે. એટલુંજ નહી પણ મીશનના કામો પણ વ્યાજથી ચલાવે છે. હવે આપણે બાઈબલમાં જોઇએ, તેમાં શું લખે છે. સારા માણસોવિશે લખે છે. ગીત. ૧૫ જે વ્યાજે પોતાનાં નાણું દેતો નથી અને નિરપરાધી પર લાંચ લેતો નથી. લેવી ૨૫-૩૫-૩૬ અને જો તારો ભાઈ દરીદ્રી થયો હોય અને તારી સાથે તેના હાથથી ન લેતો તું તેના હાથને સબળ કર. તે પારકો હોય કે પ્રવાશી હોય કે તારી પાસે જીવન કહાડે તેની પાસે તું વ્યાજ અથવા વૃદ્ધિ ન લે, એવી રીતે વ્યાજની મના આ કલમોમાં પણ છે. નીરગમન ૨૨, ૨૫, ચુન ૨૩-૨૯. નહેમી ૫-૭ દૃષ્ટાંત ૨૮-૮ હીજકી ૧૮-૮-૧૩ -૭-૧૨-૧૨ એ વિગેરે બીજી જગાથી પણ વ્યાજનું હરામ થવું સાબેત થાય છે.

વિરોધ ત્રીજો-કેટલાક અજ્ઞાન ખ્રીસ્તીઓ ગાય, બળદ, બકરાને માથામાં મારતેલ કે લાકડું મારી મારીને ખાય છે. કેટલાક મરઘીની ડોક મરડી નાખે છે અને કેટલાક ગાય ભેંસના પગની નસ કાપી લોહી વેહેવડાવી મારે છે. પણ એ સર્વ પોતાના બાઇબલથી વિરૂદ્ધ છે, જુઓ-પ્રેસરી ૧૫-૨૦ પણ તેઓને એમ લખી મોકલીએ કે વ્યભિચારથી તથા ગુંગલાવીને મારેલાથી તથા લોહીથી વેગળા રહેવું. વળી ઉત્પતી ૯-૪ માં પણ છે.

વિરોધ ચોથો—બાઇબલમાં પ્રભુવિષે ઘણી શરમ ભરી વાતો લખાઈ છે, તે આથી માલમ પડશે. (હજકીઆલ ૨૩-૧ થી ૪) અને પ્રભુનું વચન મારી પાસે હતું. એમ કહેતા કે-આદમ પુત્ર બે સ્ત્રી એક માતાની દીકરીઓ હતી, ને તેઓએ મિસરમાં વ્યભિચાર કીધો ને તેઓએ પોતાની જુવાનીમાં વ્યભિચાર કીધો ત્યાં તેઓના થાન દાબેલા હતાને તેઓએ પોતાના કુંવારાપણાના વહાલ કીધા ને તેમના "વડીઆ હોલાને અહોલીબા તેની બેન તે મારી બાયડીઓ હતી, ને દીકરા દીકરીઓ જણી. ગીત ૨-૭ પ્રભુએ મને કહ્યું કે તું મારો પુત્ર આજે મેં તને જણ્યો વગેરે' તોહ ફતલ નામના પુસ્તકમાં નવમે પાને લખ્યું છે.

વિરોધ પાંચમો-યાકુબ જેવા માણસની સાથે પ્રભુએ કરેલી કુસ્તીની હકીકત. ઉત્પત્તિ. ૩૨-૩૪ યાકુબ એકલો રહી ગયો અને અરૂણોદય લગી તેની સાથે એક પુરૂષે મલયુદ્ધ કીધું ને જ્યારે તેણે જોયું કે તેને જીત્યો નહીં ત્યારે તે તેની જાંગતળેની નસને અડકયો ને યાકુબની જાંગની નસ તેની સાથે યુદ્ધ કરતાં ચઢી ગઈ ને બોલ્યો કે અરૂણોદય થયો છે એ માટે મને છોડ અને તેને કહ્યું કે તું મને આશીર્વાદ દે નહીંતો હું તને જવા દેવાનો નથી, ને તેણે તેને કહ્યું તારૂં નામ શું ? તેણે કહ્યું મારૂં નામ યાકુબ. ને તેણે કહ્યું હવેથી તારૂં નામ યાકુબ નહિં પણ ઈસ્રીપીલા (દેવની પાસે સરદાર) કહેવાશે. કેમકે તું પ્રભુની તથા માણસોની સાથે સરદાર જેવો છું. યાકુબે તે જગાનું નામ પનીયેલ પાડયું. કેમકે મેં પ્રભુને સન્મુખ જોયો તો પણ મારો જીવ બચ્યો છે. આ કલમ ઉપર પાદર ફ્રેન્ડર પોતાની બુક ચીફતાહુલ અસરાસઆના ત્રીજા ભાગમાં લખે છે કે યાકુબ સાથે કુસ્તી કરનાર તે ખ્રીસ્તી હતો.

વિરોધ છઠો—બાઇબલ જોતાં ઈસુ જૂઠું બોલ્યો એમ સાબીત થાય છે. જુઓ યોહાન ૭-૮-૧૦ તથા પાઊલ જુઠુ બોલવું કબુલ રાખે છે; જુઓ ફ્રર્માં-૩-૭ યાકુબનો દગો ઉત્પ-૩ લુટારાપણું કરી દગાથી સોનું ચાંદી લુંટવી. જુઓ નીર્ગમન ૧૨-૩૫-૩૬. ઈસલામીઓના પેગંબર હજરતે બીજાઓને ચમત્કાર બતાવવા ચંદ્રના બે કડકા કરી નાખ્યા અને તે પાછા મળી ગયા. આ બાબતમાં ખ્રીસ્તીઓ ઈસ્લામી સાથે તકરાર ઉઠાવે છે કે ભૂગોળવિદ્યાને અનુસરીને જોતાં તે વાત ન બનવા જોગ નથી, સામે ઈસ્લામીઓ જવાબ આપે છે કે :–

જુઓ માત્થી ૨-૯ ત્યાંયે તેઓ રાજાનું સાંભળાને ગયા. જુઓ જે તારો પૂર્વમાં દીઠો તે તેઓની આગળ ચાલી જ્યાં ઈસુ જન્મ્યો હતો ત્યાં ગયો. ને આવી થંભ્યો. તારાની ચાલ ખગોળ વિદ્યા વિરૂદ્ધ છે. તારા જે ચાલ પર છે તે પ્રમાણે ચાલ્યા કરે છે. માર્ક ૧ મા લખે છે કે આકાશનો દરવાજો ખૂલ્યો તો તે દરવાજો કેટલો મોટો હતો અને તે સૂર્યની આગળ હતો કે પેલી ગમ હતો. ઉત્પત્તિ ૭-૧૧ મલા ૩-૧૦ રાજા-૭-૨ આ વરસોમાં આકાશની ખીડકીઓ તથા બારણાં લખ્યાં છે તે ખગોળ વિદ્યાના કયા કાયદા પ્રમાણે છે. સભા સિક્ષક ૧-૪ પેટી જાય છે ને પેટી આવે છે પણ પૃથ્વી કાયમ રહે છે ને સૂર્ય આથમે છે ને પોતાની ઉગવાની જગ્યાએ વહેલો આવે છે. ગીત ૧૦૪-૫ તેણે પૃથ્વીનો પાયો નાખ્યો તે સરવ કાળ હાલે નહિ. ગીત ૧૦૯ -૯૦ તેં પૃથ્વીને સ્થાપી છે ને તે સ્થિર રહે છે. અહોસુઆ ૧૦:૧૨ ને સૂર્ય ગીબીયોન ઉપર તું સ્થીર રહે ૧૪; લોકો પોતાના શત્રુનું વેર લે ત્યાંસુધી સુધી સ્થિર રહ્યો.

આ કલમોથી માલુમ પડે છે કે પૃથ્વી સ્થિર છે અને એજ કારણથી યહોસુઆએ સૂર્યને સ્થિર રહેવાનું કહ્યું. જુઓ સૂર્ય એ ફરતો ન હોય તો તેને સ્થિર રહે એમ કહેવાય અને ફરતો છે તેથીજ સ્થિર રહેવાનું કીધેલું છે, જો સ્થિરજ હોય તો સ્થિર એવો શબ્દ પ્રયોગ બનતો નથી, માટે એ સર્વે ખગોળના કાયદાથી વિરૂદ્ધ છે. ભૂગોળ તથા ખગોળ વિરૂદ્ધ ૫૦૦ ભૂલ હું લખી શકવા તૈયાર છું. આટલી બધી ભૂલો છતાં બીજાની ખોટી ભૂલ કુયુકિતએ કરી બતાવવી અને પોતામાંની ખરી ભૂલ પર ઢાંક પીછોડો કરવો એ ન્યાયયુકિતનું કર્તવ્ય નથી. જેવું હોય તેવું બતાવવામાં અમે દોષ સમજતા નથી અને તેટલામાટેજ આ ટુંક હકીકત અહીં દર્શાવી છે.

વિરોધ સાતમો—ઉત્પત્તિ. ૬:૬ અને પ્રભુએ પૃથ્વી ઉપર માણસો ઉત્પન્ન કીધાં તે માટે તેને પસ્તાવો થયો. અરે ! ઇસુના

પિતા જે પ્રભુ તેમને પસ્તાવો થયો ત્યારે તો તેમણે માણસોને ઉત્પન્ન કર્યાં એ મોટી ભૂલ કરી કહેવાય. અહો આવી ભૂલ કરનારને અપારજ્ઞાની શીરીતે કહેવાય ? માટે મારા ખ્રીસ્તીમિત્રો ! દીર્ઘદૃષ્ટિથી પોતાનું અને પરનું એવો લેશમાત્ર ભાવ નહીં રાખતાં સારાસાર તપાસશો તો ખરૂં અને સત્ય શું છે તે સારી રીતે સમજી શકશો, પણ જયાંસુધી મેરી લાપશી ઔર દુસરેકી કુચકી, એ ન્યાય પર જોશો તો કદિ પણ તમને ખરૂં તત્ત્વ હાથ લાગનાર નથી, માટે પરિપૂર્ણપણે પરીક્ષા કરી જગતમાં સત્ય અને સર્વજ્ઞ પ્રરૂપિત એવો જે જૈનધર્મ ગ્રહણ કરો અને આભવ અને પરભવ સુધારી મોક્ષના અધિકારી બનો.

વિરોધ આઠમો-પહેલું કાલ વૃત્તાંત ૨૨:૫ માં ઇશ્રાયલ પુરૂષો તલવાર ખેંચનારા અગીયાર લાખ લખેલા છે અને રસમુએલ ૨૪:૯ માં આઠલાખ લખ્યા છે. **ખ્રીસ્તીઓએ** ધર્મ લડાઈમાં ચાલીસ હજાર મુસલમાનોને યરૂસાલેમમાં મારી નાખ્યા. જુઓ માથી. ૨૬:૫૧.

વિરોધ નવમો—પ્રેરીતોનાં કૃત્ય ૫-૯-૧૦ જોતાં માલુમ પડે છે કે પીતરે હન્યા અને તેની બઇરીને જરા વાતમાં મારી નાખ્યા અને પીતર ઇસુનો શિષ્ય હતો.

વિરોધ દશમો-તોહફતુલહિંદ નામના પુસ્તકના ૧૪૪ મા પાનામાં લખ્યું છે કે-ખ્રીસ્તીઓના ટોળામાં મૂળ તત્ત્વમાં ઘણો ફેરફાર છે. યુનીટરીન ટોળાવાળા તલસીલને માનતા નથી તેમ માત્થીના આગલા બે અધ્યાયને બનાવટી ગણે છે અને બીજાઓ બાપ દીકરો અને પવિત્રઆત્મા એ ત્રણ પ્રભુ અને ત્રણનો મળી એક પણ દેવ માને છે. કેટલાક ટોળાવાળા ઇસુને પ્રભુ દીકરો માને છે. ઈસુએ થંભે ચઢી સરવેને છોડાવ્યા. એમ કેટલાક ખ્રીસ્તીઓ માને છે. પણ પલગીયુસનું ટોળું એવા અકીદા

શાખવા તે ખોટું ઠેરવે છે. બાસદેલી સરંથી, કાકોંકટાર્ટા, ગનાસ્તી, દોસીતી, અરમની, નાસરીટોળાવાળા ઈસુને વધસ્થંભ ચઢાવ્યાનો લેખ માન્ય કરતા નથી. અને મૂળ તત્ત્વમાં ઘણો ફેરફાર છે. માટે ખ્રીસ્તી ધર્મનાં પુસ્તકો પ્રભુના પવિત્ર આત્માથી લખાયેલાં માનવાં એ ખોટું ઠરે છે. માટે આવી કડાકૂટમાંથી નીકળી અરિહંતને શરણે આવો કે જેથી તમારૂં કલ્યાણ થાય.

ઈસ્લામી ધર્મમાં ૭૩ પંથ છે, પણ ખ્રીસ્તીઓમાં તો ૯૦ પંથ છે. ત્યારે નેવું પંથમાંથી કયો પંથ સાચો? એક કહેશે કે મારો સાચો ત્યારે બીજો કહેશે કે મારો. એમ નેવું પંથ વાળા પોતપોતાનો સાચો કહેશે. હવે બધા સાચા માનવા એતો બનેજ નહીં ત્યારે તેમાંનો કયો એક સાચો અને બાકીના બધા ખોટા એનું નિશાકરણ કોણ કરશે ? વળી અમારા જોવામાં આવેલાં અને ઉપર બતાવેલાં પુસ્તકોવિષે વિચારી જોતાં તે બનાવટી અસત્ય માલુમ પડે છે તેથી તે ઉપર ભરૂસો રાખી શકાતો નથી તેમાં દયા, સત્ય આદિ સદ્ગુણો માટે જે કંઈ લખ્યું છે તે સત્ય છે.

ખ્રિસ્તી ધર્મનો ઉપદેશ આપવા કેટલાક ટોળાવાળા જેવા કે, અબુજીન મારસીયુની, ડોકોતી, અરથમનનો પંથ, મોટા નેસનો પંથ, પરગચુસનું ટોળુ, યાકુબી ટોળુ, યુની તેરીઅન, સાસી, સાસીનીયન, પ્રોટેસ્ટન્ટ, રોમનકાથલીક, યુનાની, આરમીની, સુરીયની, વલંકીન્ટીનસ, મોરમીન, ઈત્યાદી ફરે છે, તેમાં કેટલાક હિંદુસ્તાનમાં સ્ત્રીઓ અને પુરૂષોના ભેગા સમુદાયથી પણ ફરે છે. તેમનાં મીઠાં મીઠાં વચનોથી બીચારા કેટલાક ભોળા હિંદુઓ, મોહના માર્યા પોતાનો સનાતન ધર્મ તજી કોઈ પેટ અર્થે તો કોઈ પૈસાદિપરિગ્રહના લોભે તો કે સ્ત્રી માટે તેમાં દોરવાઈ જઈ ઈતોભ્રષ્ટ સ્તતોભ્રષ્ટ જેવા બની બેસે છે. તેવા આર્યવાસીહિંદુભાઈઓ પ્રત્યે મારી નમ્ર વિનંતિ છે કે ધર્મ એ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ક-

રવા માટે ખરૂં અને સત્ય સાધન છે તેની જ્ઞાનદૃષ્ટિએ ખરેખરી પરીક્ષા કરીનેજ અંગીકાર કરવો. નહીં કે ઉપરઉપરની વાત સાંભળી મોહજાળમાં મુંજાવવાની માફક કોઈથી ફસી પડવું અને આત્મ અહિત કરવું. જગત્માં અનાદિ જયવંતો જૈનધર્મ સર્વજ્ઞ પ્રણીત છે તે અંગીકાર કરી મોક્ષ સુખ મેળવવા સાવધાન થવાને મારી મનુષ્યમાત્રને સવિનય વિનંતિ છે.

પુનર્લગ્ન સંબંધી ચર્ચા.

હિંદુસ્તાનમાં હજારો વર્ષથી શાસ્ત્રધારે પુનર્લગ્ન કરવું અનુચિત સાબીત ઠરી ચૂકેલું છે અને તેથી ઊંચ વર્ણમાં તેવું કોઈ પુનર્લગ્ન થતું નથી. એ વાત સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે, છતાં હાલ કેટલોક વખત થયાં પરદેશી ખ્રિસ્તીઓ હિંદુસ્તાનમાં આવી પુનર્લગ્ન કરવું એમ કહેતા ફરે છે. પણ અજ્ઞાની વિષયના લાલચુજ તેવું કાર્ય કરવા પ્રવર્તે છે, જેને ભવનો ભય છે તે કદિ તે વાત માન્ય કરશે નહીં. એક દિવસ આ દેખાતું શરીર નાશ થઈ જશે અને પુણ્ય પાપ સહિત આ આત્મા અન્ય સ્થાને જશે ત્યાં જેણે જેવાં કર્મ કર્યાં હશે તેવાં તેને ભોગવવાં પડશે. પુનર્લગ્ન કરનાર અને તેને પ્રેરનારની ગતિવિષે જ્ઞાનીજ કહી શકે; કેમકે હું છદ્મસ્થ હોઈ તેવાની ગતિ વિષે અમુક કહી શકું નહીં. પરંતુ તે પાપાનુયોગે દુઃસહ દુઃખ ભોગવવાં પડશે એમ તો શાસ્ત્રાધારે કહી શકાય છે. માટે તેથી વેગળા રહેવું. ઉન્હો અગર ઠંડો વાયુ આપણે દેખી શકતા નથી, પરંતુ શરીરે લાગવાથી ઉન્હો અગર ઠંડો વાયુ છે તે આંખે દેખાતું નથી તેમ તાત્કાલિક પૌદ્ગલિક સુખની અપેક્ષાએ તે કરનારને કદાચ ઠીક લાગતું હશે પણ પરિણામે તેનાં ફળ મીઠાં નથી અર્થાત્ તેથી પાપકર્મ બંધાતાં માઠીગતિ પ્રાપ્ત થતાં ત્યાં ઘણાં દુઃખ ભોગવવાં પડે તેમ છે અને તેથી આજીવ, ચાર ગતિમાં ભ્રમણ કરતો ઠેકાણે પડવો બહુ મુશ્કેલ છે. માટે સર્વશાસ્ત્રો એકમતે તે ખોટાને ખોટુંજ કહે છે, તે પર અર્થાત્

ખરેખરી જ્ઞાની મહારાજના વચન ઉપર શ્રદ્ધા કરી એવા પુનર્લ- ગ્ન કરવાનું કહેનારનાં તેનાં વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખવો નહીં અને કોઈપણ લાલચને લીધે પણ તેવું કાર્ય કરવાથી, તેમાં પ્રેરણા કરવાથી તેમજ તેને ઠીક માનવાથી જે વિમુખ રહેશે તેનો આ અને પર એવા બન્ને ભવ સુધરેલાજ સમજવા. મતલબ કે તેથી તેવો પાપબંધ નહીં બંધાય.

પુનર્લગ્ન જૈનના કોઇપણ શાસ્ત્રોમાં કરવાનું કહ્યું નથી.

ખ્રીસ્તી—મી૦ જૈમલ કહે છે તે મુજબ તમારા પ્રથમ તીર્થંકર ઋષભદેવસ્વામી, મરી ગયેલા જુગલીઆની સ્ત્રી પરણ્યા, તે પુનર્લગ્ન કહેવાય. કારણકે જુગલીયણનો ધણી મરી ગયો અને જુગલીયણ વિધવા થઇ તે વિધવાનાં ફરીથી ઋષભદેવ સાથે લગ્ન કર્યાં માટે પુનર્લગ્ન તમારામાં થએલું છે અને તે સત્ય છે, તેમ છતાં તમે કહો છો કે તે ખોટું છે અને અમારા કોઈ શાસ્ત્રમાં કરવાનું કહ્યું નથી એમ જે કહેછો એ વાત મનાય તેવી નથી. આનો તમે શું ખુલાસો આપી શકો તેમ છો કે ?

જૈન—વાહ ! હજુ પણ તમે જૈનધર્મનો જરાપણ મર્મ સમજ્યા હોય એમ જણાતું નથી. વળી લગ્ન એ શું છે તેનું પણ ભાન હોય તેમ લાગતું નથી, અને પોતે માની લીધેલ પુનર્લગ્ન સિદ્ધ કરવાને કુયુક્તિ તરફ સહજમાં દોરાઈ જઈ એને ખરૂં માની બેસો છો; એ ઘણું શોચનીય છે. એ બાબતનો થોડો ટુંકામાં હું તમોને ખુલાસો બતાવું છું, તેથી તમારા મનમાં જે કુયુક્તિ ઘર ઘાલી બેઠી છે તે દૂર થતાં ખરી અને સત્ય વાત સમજાશે. તે એ છે કે યુગલીઆ તો લગ્નનો વહેવાર જાણતા નથી તેમ તેમનામાં લગ્ન કહેવાતું નથી અને તેની કોઇપણ (શાસ્ત્રોક્ત અગર લૌકિક) ક્રિયા પણ થતી નથી. અનાદિથી ચાલતા આવેલા વ્યવહાર મુજબ યુગલ જન્મે છે અને ઉમ્મરમાં આવતાં તેમનો વ્યવહાર ચાલે છે. પરંતુ ઋષભદેવ

સ્વામી જે યુગલીઅણને પરણ્યા તેની સાથેનું યુગલ વ્યવહારમાં આવ્યા પહેલાં મરણ પામ્યું હતું અને તે યુગલીણી એકલીજ હતી. તેથી વગર પરણેલી અને અને કોઇપણ રીતે સંસારના વ્યવહારમાં આવ્યા વગરની સ્ત્રી (યુગલીયણ) ને ઋષભદેવ સ્વામી પરણ્યા તેને પુનર્લગ્ન કોઈ પણ પ્રકારે કહેવાઈ શકાશે નહીં. પુનર્લગ્ન કોને કહેવાય છે ? એ તમો સારી રીતે સમજો છો એટલે તે બાબત મારે તમને વધારે સમજાવવાની જરૂર જોતો નથી, એટલે કે જે સ્ત્રીએ શાસ્રોકત અગર લૌકિકરીતે એક પુરૂષની સાથે લગ્ન કર્યું હોય અગર સંસાર વ્યવહારમાં જોડાઈ હોય તે વિધવા થાય અને બીજા પુરૂષ સાથે લગ્ન કરે એ લગ્નને પુનર્લગ્ન કહેવાય. ઋષભદેવ સ્વામીએ જે સ્ત્રીસાથે લગ્ન કર્યું તે પરણેલી નહોતી તેમજ કોઈપણ પ્રકારે સંસાર વ્યવહારમાં પડેલી નહોતી. તેની બાલ્યાવસ્થામાં તેની સાથેનું યુગલ મરણ પામ્યું અને તે એકલી રહી. તેને પિતાની આજ્ઞાથી ઋષભદેવ સ્વામી પરણ્યા, એને કદાપિ પણ જેનામાં થોડી પણ બુદ્ધિ હશે તે પુનર્લગ્ન કર્યું એમ કહી શકશે નહીં. યુગલધર્મ નિવારી લગ્ન કરવાનો વ્યવહાર ઋષભદેવ સ્વામીથી પ્રવર્તેલો છે તેથી તેઓ જુગલધર્મનિવારક કહેવાય છે. માટે મી૦ જૈમલે ઋષભદેવે પુનર્લગ્ન કર્યું એમ જે કુયુકિત લગાવી છે તે ખોટી છે અને તેમણે પુનર્લગ્ન કર્યુંજ નથી એ વાત સિદ્ધ છે, વળી યુગલીઆ સાથે જન્મે અને સાથે મરે, એવો નિયમ જે જૈમલ પદમીંગજીએ જૈનોનાપક્ષતરીકે કર્યો છે તે પણ ખોટો છે; અને વળી જુગલીઆને જન્મથીજ લગ્ન હોય છે એમ તેમણે જે મન ફાવતો તર્ક કરી લોકોને ઉલટું ઠસાવવા પગલું ભર્યું છે તે તદ્દન ગેરવાજબી છે. લગ્ન એ શબ્દની સમજણ ઋષભદેવે પાડી અને પ્રવર્ત્તાવી અને જુગલીઆમાં લગ્ન કરવાનું હતુંજ નહીં તો તેને જન્મથી લગ્ન શી રીતે કહી શકાય ? તો તેમનો કલ્પ હતો તે પ્રમાણે તેઓ વર્ત્તતાં હતાં. માટે તેમનામાં લગ્ન હતુંજ નહીં

એ વાત સત્ય છે. પુર્નલગ્ન નહોતું એ વાત સત્ય છે. તેમજ ઋષભદેવ
જે યુગલીયણ (સ્ત્રી) ની સાથે પરણ્યા તે તદ્દન વગર પરણેલી
તેમજ યુગલની સાથે પણ સંસાર વ્યવહારમાં આવ્યા વગરની
હતી તેથી તેને કોઈપણ પ્રકારે પુર્નલગ્ન કહી શકાય જ નહીં.

વળી જુઓ હાલમાં જૈનધર્મમાં મહાનૂ અને પ્રખ્યાત
વિદ્વાન્ બાલચંદ્રજી મહારાજે આપેલા પ્રશ્નોના ખુલાસા.

પ્રશ્ન—જુગલીઆ સાથે જન્મે અને સાથે મરે એવો
નિયમ છે કે નહીં ?

ઉત્તર—એવો કાંઇ નિયમ નથી, કારણકે તેઓનું આયુષ્ય
સ્વોપક્રમી હોય છે.

પ્રશ્ન—ઋષભદેવસ્વામી અને રીખબદેવની માતા મરૂદેવી
જુગલીઆ કહેવાય કે નહીં !

ઉત્તર—જુગલપણે ઉત્પન્ન થયા તેથી (તે અપેક્ષાએ) યુગ-
લીઆ કહેવાય, પરંતુ તેઓનાથીજ જુગલાધર્મ નિવારણ થયો
તેથી યુગલીઆ કહેવાય નહીં. કારણ કે યુગલીઆં કલ્પવૃક્ષનો
આહાર કરે છે અને મરીને દેવલોકમાં જાય છે, પણ ઋષભદેવ
સ્વામીએ વથા મરૂદેવીમાતાએ તો અન્નાદિકનો પણ આહાર
કર્યો છે અને કાળ કરીને મુક્તિમાં ગયાં છે, માટે જુગલીઆં
કહેવાય નહીં.

પ્રશ્ન—જુગલીઓ મરીગયો અને જુગલીઅણને ઋષભદેવ-
સ્વામી પરણ્યા તે પુર્નલગ્ન કહેવાય કે નહીં ?

ઉત્તર—-પુર્નલગ્ન એટલે એકવાર લગ્ન થયાં હોય તેનાં
બીજી વાર લગ્ન થાય તો પુર્નલગ્ન કહેવાય. પણ જુગલીઆમાં
પહેલાં લગ્ન હતાંજ નહી તો પુર્નલગ્ન આવેજ કયાંથી ? જુગ-
લીઆ સાથે લગ્ન થયું નથી અને ઋષભદેવ સાથે લગ્ન થયું તે
પુનર્લગ્ન કેમ કહેવાય ? ઈત્યાદિ. (અર્થાત પુર્નલગ્ન નજ કહેવાય)

વાહરે ખ્રિસ્તી મિત્ર ! તમો કુયુક્તિ કરી પુર્નલગ્ન સત્ય ઠોકી બેસાડવા કસર રાખતા નથી પણ તે વ્યાજબી રીતે તે કોઇ પણ પ્રકારે સાબીત થાય તેમ નથી અને તે કરવામાં ઘણું જ પાપ છે એ સત્ય માનજો. વળી પુર્નલગ્ન સંબંધે આ નીચે દીવાળી નામની પરણેલી અને મણી નામે કુંવારી કન્યા હતી, તે બે બેનોનો સંવાદ આપના લક્ષમાંલેવા મૂકું છું તે ધ્યાન પૂર્વક જોશો.

દીવાળી-કેમ મારી નાની બહેન મણી! આજ કાલ પુર્ન-લગ્ન થાય છે તું જાણે છે?

મણી—મોટી બહેન ? પુર્નલગ્ન શું છે તે હું કાંઇ સમ-જતી નથી. મેં તો આજેજ તમારે મોઢે એવું નામ સાંભળ્યું.

દીવાળી-વાહ ? શું તું એટલું એ જાણતી નથી. આજકાલ સુધારાને નામે એવો પશ્ચિમનો પવન ફુંકાય છે તેમાં તું સમજી ન હોય તે વાત જૂદી; પણ તેં સાંભળ્યુ પણ ન હોય એવું તારા બોલવા ઉપરથી જણાય છે, તેથી હું તાજુબ થાઉ છું.

મણી-ખરૂં કહું છું કે બેન એ શું છે તે વિષે હું કાંઇ સમજતી અને જાણતી નથી.

દીવાળી-ઠીક, લે ત્યારે હું તને તે જણાવું, સાંભળ એક વાર લગ્ન કર્યા પછી જે સ્ત્રીનો ભરતાર મરી ગયો હોય તે સ્ત્રી બીજા પુરૂષની સાથે પરણે તેને પુર્નલગ્ન કહેવાય છે.

મણી—વારૂ ! સમજી ! ! પણ પરણેલો પતિ મરી જાય ત્યારે તો સ્રી રંડાય-વિધવા થાય અને વિધવા થયા પછી વળી બીજા પુરૂષને પરણે એવું તે થતું હશે ? એતો આજ સાંભળ્યું. ત્યારે કહે જોઈયે તેવું પુનર્લગ્ન કરવાથી શો ફાયદો ?

દીવાળી-વાહરે મારી નાની બહેન ! એટલુંએ ન સમજી! મનમાનતો નવો ધણી કરી વિષયસુખ ભોગવીએ અને લહેર કરીએ.

મણી—આ તારૂં કહેવું મને ઠીક લાગતું નથી. કેમકે હું શાસ્ત્રાભ્યાસ કરૂં છું. તેમાં સ્ત્રીએ પતિવ્રતા ધર્મ સાચવવો એ સ્ત્રીનું ખરેખરૂ ભૂષણ છે એમ કહ્યું છે અને પતિના મરણ પછી વૈધવ્યધર્મ પાળવો એમ કહેલું છે, અને તું તો નવો ધણી કર-વાનું કહે છે એતે બનતું હશે ? ભરતાર હયાત છતાં બીજો કેમ કરાય અને તેના મુઆ પછી કરીયે ત્યારે તો આપણે લીધેલું લગ્ન વખતનું પણ અને વચન ભંગ થાય તેનું કેમ ?

દીવાળી—એવાં વચનનો ભંગ ગણીએ તો મનમાનતું સુખ કયાંથી મેળવાય ? એમાં વચન ભંગ બંગ કાંઈ થતું નથી.

મણી—વચન ભંગ ન થાય એ તારૂં કહેવું વાસ્તવિક નથી. માટે એક ભરતાર કર્યા પછી બીજો મનમાનતો ધણી શી રીતે થાય ?

દીવાળી—મારી બેન હજુ તું ન સમજી, જો સાંભળ. પરણેલો પતિ હયાત હોય ત્યારે તો તે આપણને રોકી શકે. વળી કાયદાની બારીકીમાં પણ આવી જવાય. માટે પતિ મરણ પામેલો હોય ત્યારે મનમાનતો બીજો મેળવવામાં બાધ આવે નહીં; તેથી જેની સાથે આપણાં લગ્ન કર્યાં હોય તેની સાથે ફાવટ આવે નહીં અને બીજો ધણી કરવાની ઈચ્છા થઇ તો આપણા ધણીને હરેક રીતે ઠેકાણે કરીએ કે મનના મનોરથ બીજો ધણી કરી પાર પાડી શકાય.

મણી—અરે ! મારા મનમાં પણ આવી કલ્પના ત્હેં વાત કરી ત્યારથી આવી હતી કે એવી વિષયસુખની વાંચ્છાવાળી સ્ત્રીઓ તેવા સુખની ઈચ્છાએ મનમાનતો અર્થાત્ ફાવતો ધણી મેળવવા એવું ઘાતકી કર્મ કરે, કારણકે જ્યારે તેણીને વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થતાં અર્થાત્ પરણેલો પતિ મરણ પામતાં બીજો પતિ કરવાની છૂટ છે અને હયાત ધણી હોય ત્યાં સુધી બીજો કરી શકાતો નથી. તેથી જો સ્રીના મનમાં બીજો મનમાનતો મેળવવા ઈચ્છા

હરેક પ્રકારે થાય, પણ પરણેલા પતિસાથે સેજ સાજ પણ નહીં ફાવટ થઇ તો તે માઠું કામ કરવા ઉપર આવે એ સંભવિત છે. અને વળી મને તો એ વાત નિઃસંદેહ લાગે છે કે તેમ થાયજ. કેમકે સ્ત્રીની બુદ્ધિ પગની પાનીએ એવી લોક વાણી અને શાસ્ત્ર વાકય ખોટું ન હોય અને તેથી કરીને તેવું કૃત્ય કરવાને વિષય વાસનાવાળી સ્રી પાછી પડે એ નહીં માનવા જોગ છે. માટે પુનર્લગ્નનું નામ પણ મને તો સાંભળવું ગમતું નથી. એક તો વચન ભંગ થાય, બીજું બુદ્ધિ બગડતાં પરણેલાપતિને ઠેકાણે પાડવાનું મન થાય. એવાં ઉગ્ર પાપનાં કારણ થવા સંભવ છે, તેથી તેમજ શીયળ ભંગનું મોટું પાપોપાર્જન થાય, માટે એ મહા દુઃખદાયી પુનર્લગ્નનું નામ સ્વપ્ને પણ સાંભળવું વ્યાજબી નથી તો કરાય, કરવાનું કહેવાય અને કરનારને સારૂં મનાયજ કેમ ? શું જગત્માં સતી સ્ત્રીઓ થયાનું તમને માલુમ નથી અને તેથીજ તેમનું નામ મરણ પામ્યા છતાં પણ અમર રહ્યાં છે, તેની શું તમને ખબર નથી. માટે હવે તેવું નામ પણ દેશો નહીં.

તે વિશે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે સાંભળો—

।। जलमज्जेमच्छिपयं, अवगासे पंखीयाणगगयपणं ।।
।। जाणंति बुद्धिमंता, महिलाचरित्तं न जाणंति ।। १ ।!

અર્થ—જળમાં માછલાંનો પદસંચાર, (અને) આકાશમાં પંખીઓના પગનો સંચાર થતો બુદ્ધિમંતો જાણે પણ સ્ત્રીના ચરિત્રને જાણી શકતા નથી. માટે ખચીત એવી પુનર્લગ્ન કરવાની જો છૂટ હોય તો સ્ત્રીઓ શું શું અકાર્ય કરે એ હું કહી શકતી નથી. માટે પુનર્લગ્ન એવું નામ કાને સાંભળ્યાથી મને દુઃખ થાય છે અને પુનર્લગ્ન કરવું એ મોટું પાપ છે.

વળી શાસ્ત્રમાં આઠ પ્રકારનાં લગ્ન કહ્યા છે. તેમાં પણ પુનર્-લગ્નનું નામ નથી માટે એ કોઈ વિષયવાસનાવાળાં સ્રી પુરૂ-ષોએ ઉત્પન્ન કરેલું મને લાગે છે. માટે એ મહાપાપમય પુનર્—

લગ્નનું નામ સાંભળવું નહીં અને અરિહંત ભગવાનના ઉપદેશેલા ધર્મને અનુસરવું એજ હિતકારી છે. ઇત્યાદિ. આતો કલ્પનાએ કરી સંવાદ ઠરાવ્યો છે એમાંથી સાર લેવો એજ સુજ્ઞ સ્ત્રી પુરૂષોને શ્રેયસ્કર છે, અને એજ મારી ભલામણ છે.

ખ્રિસ્તી—ઋષભદેવ સ્વામીએ પુર્નલગ્ન કર્યું તો તમારે પણ તમારા પ્રભુના અનુસારે ચાલવું જોઈએ.

જૈન—અમારા પ્રભુએ પુર્નલગ્ન કર્યું નથી, એ વિવેચન આગલ ઉપર અમો બતાવી ગયા છીએ. જે શાસ્ત્ર સિદ્ધ વાત છે. તેમાં તમારી કુયુક્તિ ખપ આવશે નહીં. પુર્નલગ્ન કરવું એ ખોટુંજ છે એ વાત તો નિઃસંદેહ છે, અને અમારા પ્રભુ વર્ત્યા છે તે પ્રમાણે ચાલવાથીજ મોક્ષ મળનાર છે એ સત્યજ છે. પરંતુ તમો જેને પ્રભુના પુત્ર માનો છો તે વર્ત્યા હોય તેમ તમારે વર્ત્તવું જોઇએ કે નહીં, તે જરા કહેશો ?

ખ્રિસ્તી—હા, અમારા ઈસુએ જે જે કામ જેમ કર્યાં હોય તે પ્રમાણે હમારે બેશક ચાલવું જોઇએ.

જૈન—પ્રભુએ પોતાના દીકરાને મરીયમનેપેટે જન્માવ્યો તે મોટો થયો, ગામો ગામ ફર્યો અને સદાચરણ આચર્યો પણ સ્ત્રી પરણ્યો નહીં અને કુંવારો રહ્યો તો તેના ચરિત્રને અનુસરીને સર્વખ્રિસ્તી મિત્રોએ કુંવારા રહેવું જોઇએ, પરણવું જોઈએ નહીં. અને પરણે છે તે ઈસુના ફરમાનથી વિરૂદ્ધ વર્તન કરે છે એમ હવે તમે ના પાડી શકો તેમ નથી, અને તેથી સર્વે પરણનાર પ્રભુના ગુન્હેગાર ઠરે છે, અને જ્યારે એકવાર પરણનાર ગુન્હેગાર ઠરે છે તો બીજીવાર અને તે વળી એક પત્ની પ્રાપ્ત કરી તેના મરણ પછી વિધવા થએલી સ્ત્રીને પરણવી અને તેવી સ્ત્રીને પરણાવવા ઉપદેશ દેવો અને તેનું સારું માનવું એ ઈસુનો કેટલો મોટો ગુન્હો કહેવાય ! ! તેનો તમોજ વિચાર કરો. વળી જુઓ, મુસાને પ્રભુએ દેખાડેલા દસ કાયદા. તેમાં પણ પુરૂષે

સ્ત્રીની સાથે લગ્ન કરવું. વળી એક ધણી મરી ગયો હોયતો બીજો ધણી કરવો એવું કાંઈ બતાવ્યું નથી. છતાં ફોકટ પ્રભુના કાયદાથી વિરૂદ્ધ ચાલી પુર્નલગ્ન કરવું કહો છો અને એને સારૂં માનો છો તે યોગ્ય નથી અને તમારા પ્રભુના કાયદાથીજ તમારા પ્રભુના તમો ગુન્હેગાર થયા બરોબર અમોને આથી પણ દીસે છે. ઈસુ કુંવારો રહ્યો તેનું શું કારણ તે આપણે તપાસીએ તો સ્ત્રી કરવી તેમાં તે પાપ ગણતો હોવું જોઇએ અથવા તેને કોઇએ દીકરી આપી નહીં હોવી જોઇએ. વળી તમે કહેશો કે પ્રભુએ તેને પરણવાની ના કહી હતી તો તે પણ કલ્પનાજ છે, કેમકે તેમ તમારા સાસ્રથી શાબીત થતું નથી કે મારા પુત્રઈસુ તું પરણીશ નહીં એવું વાકય પ્રભુએ કહેલું તમારા સાસ્ત્રમાં જોવામાં આવતું નથી. ઈસુ કે જેને પ્રભુનો પુત્ર કહોછો તેને કોઈ કન્યા ન આપે એવું તો માની શકાય નહીં, ત્યારે પાપ ગણીને તે પરણ્યા નહિ હશે એવા અનુમાનપર આવ્યા વિના છૂટકોજ નથી, અને જ્યારે તે એકવાર અને તે પણ કુંવારી કન્યાને પરણવામાં પાપ માની પરણ્યા નહીં, તો પરણ્યા પછી રંડાએલી એવી જે સ્ત્રી તેનાં પુનર્લગ્ન કરવાં એ મહાપાપના કારણને તમો સારૂં માનોછો એ તદ્દન ખોટું છે. માટે મારી સર્વખ્રીસ્તી ભાઈઓ પ્રત્યે એજ ભલામણ છે કે એ મહાપાપનાકાર્યથી દૂર રહો અને એવું અઘટિત થતું કાર્ય સારૂં ન માનો.

ખ્રિસ્તી—જૈમલ કહે છે કે તીર્થંકરનો એવો અતિશય છે કે સાડીપચ્ચીસયોજન ફરતાં ઉપદ્રવ ન થાય, ત્યારે ગોશાળે ભગવાન્‌ના બે શિષ્યોને તેજોલેશ્યાથી બાળી મૂકયા તેનું કેમ ?

જૈન—તમોએ જૈનધર્મના સર્વગ્રંથોનું અવલોકન કર્યું છે નહીં. જે માણસ સંપૂર્ણ વસ્તુ ઓળખે છે તેને કોઈ જાતની શંકા રહેતી નથી. પરંતુ વસ્તુનો થોડો થોડો ભાગ જુવે છે. તેને સંપૂર્ણ વસ્તુનું જ્ઞાન કદિપણ થતું નથી. તે ઉપર ગુજરાતીમાં

એક કહેવત છે કે, "કયાં તો વગર ભણ્યો ભલો, કયાં તો ભલો ભણેલ; અધવછરા જનથી જુઓ, બહુ બીગાડ બનેલ." વળી આ નીચે દ્રષ્ટાંતથી તમારી વિશેષ ખાત્રી થશે કે કોઇપણ વસ્તુનું થોડું થોડું જાણપણું હોવા છતાં તે વિષેનો અભિપ્રાય બાંધવાથી કેટલી હાનિ અને હાંસી થાય છે. તે એ છે કે—

એક ગામમાં પાંચ આંધળા રહેતા હતા. તેમની પાસે એક પંડિત બ્રાહ્મણ આવ્યો. તે સમયે રાત્રીનો વખત હતો. પંડિત બ્રાહ્મણે પેલા આંધળાઓને કહ્યું કે ચાલો ગામની બહાર હું તમને હાથી દેખાડું. તેઓએ તે જોવાની મરજી બતાવી એટલે તેમને દોરી પંડિત હાથી પાસે આવ્યો. પંડિતે તેઓને કહ્યું કે, આ હાથી ઉભો છે તેને હાથ લગાડી તપાસી જુઓ, એટલે હાથી કેવો હોય તે તમો સમજી શકશો. આમ કહેવાથી કોઇ આંધળાએ હાથીની સુંઢ ઝાલી. કોઇએ પગ ઝાલ્યો. કોઇએ પુંછડું ઝાલ્યું, એમ હાથીનું એકેક અંગ ઝાલીને સર્વ આંધળાઓ પંડિત પાસે આવ્યા. પંડિતે પૂછ્યું હાથીને બરાબર તપાસી જોયો? સર્વ આંધળાએ હા કહી. ત્યારે પંડિતે પુછ્યું, કહો ભાઇ, હાથી કેવો હોય? એકે કહ્યું કે સાંબેલા જેવો હોય, બીજાએ કહ્યું કે સુપડા જેવો હોય. એમ પાંચે આંધળાએ જુદા જુદા અંગ તપાસેલા હોવાથી જુદા જુદા જવાબ આપ્યા; પણ હાથીનુ ખરૂં સ્વરૂપ તેઓમાંનો એક પણ બતાવી શકયો નહીં. એજ પ્રમાણે જેને શાસ્ત્રનો થોડો બોધ છે, થોડાં પુસ્તકો જોયાં છે. ગુરૂગમથી તેનું રહસ્ય જાણ્યું નથી, એવા અપૂર્ણજ્ઞાનવાળો ખરૂં તત્ત્વ પામી શકતો નથી, અને તેથી ખોટા ખોટા તર્ક વિતર્ક તેને થયા કરે છે, તેમાં વળી પૂર્ણજ્ઞાનીનું અભિમાન ધરાવવા રૂપ કુયુક્તિઓને જેઓ વળી લોકોને ભ્રમમાં નાખવા માટે કરે છે, તેઓને અમો શું કહીએ, પણ વિદ્વાન્ દક્ષ પુરૂષો તો તરતજ તેવી કુયુકિતઓને સમજી કર્મની બહોળતા વિના આ મતિ ન સુજે

એમ માન્યા વિના રહેનાર નથી. પ્રસંગોપાત્ત આટલુંજ કહી તમોએ પુછેલા પ્રશ્નનો ખુલાસો આપું છું. વીર ભગવાનને લોહીખંડવાડો થયો તથા બે શિષ્યને બાળી મૂકયા એનો અચ્છેરામાં માવેશ થાય છે. માટે શંકાની જગા રહેતી નથી. જૈન શાસ્ત્ર કથકો, સર્વજ્ઞ હતા અને તેમને કોઈપણ પ્રકારની લાલચ, લોભ વિગેરે હતું નહીં; તેથી યથાર્થ જે વાત જેમ હતી તેમજ બતાવેલી છે.

ખ્રીસ્તી—જ્ઞાતામાં કહ્યું છે કે, શેલાંગ રાજરૂષિએ ત્રણ વાર દારૂ પીધો તેનું કેમ?

જૈન—પીધો તે આચાર નથી પણ અનાચાર દોષ છે. કર્મ વશે પ્રાણીઓથી અકર્તવ્ય વસ્તુ બની જાય છે અને તેથી તેનું પાપ તેને ભોગવવું પડે છે. તેમાં કાંઈ શાસ્ત્રની આજ્ઞા નથી કે દારૂ પીવો, દારૂપીવો એ મહાપાપ કાર્ય છે.

અકામ નિર્જરા ૪

ખ્રીસ્તી—અજ્ઞાનવડે તથા ઇચ્છા વિના દુઃખ ભોગવવું તેને અકામ નિર્જરા કહે છે. વળી નિર્જરાવડે જીવ કરેલાં કર્મ દૂર કરીને બેરેંદ્રિય તેરેંદ્રિય વિગેરેભવ પામતો મનુષ્ય થાય છે તેમ કહેવું ખોટું છે. કેમકે નિર્જરાવડે કર્મનું છોડવું થાય છે પણ જેનાં કર્મ છોડે છે તેવાં સમયે સમયે સાત આઠ કર્મ બાંધે છે. એવી રીતે કર્મનો વ્યવહાર ચાલી રહ્યો છે અને અજ્ઞાની જીવ કર્મ છોડે થોડાંને બાંધે વધારે એ વચન પણ બાધકારક છે.

જૈન—અજ્ઞાની જીવ પણ જેમ નદીનો પથ્થર ઠોકર ખાતો ખાતો ગોળ થઇ જાય છે. તેમ યથાપ્રવૃત્તિકરણેકરીને અજ્ઞાની અવસ્થામાં તથા દ્રવ્યમનરહિત અવસ્થામાં પણ જન્મ મરણ કરતો જીવ કદાપિ કર્મનો બંધ થોડો બાંધે છે, તેમ તેમ એકંદ્રિયાદિકની બેરંદ્રિયાદિક ગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે અને યાવત્ મોહનીય કર્મની અગણોતરકોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ ખપાવીને એક કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ બાકી રાખે છે, સાત

કર્મનો બંધ સમયે સમયે થાય છે, પણ આયુષ્યકર્મનો બંધ તો એકભવમાં એકજ સમયે થાય છે. જે સમયમાં આયુષ્ય કર્મનો બંધ થાય તે સમયમાં કાંઈ ઓછી પ્રકૃતિ બાંધતો બેરંદ્રિયાદિકથી તેરંદ્રિયાદિકની ઊંચી ગતિમાં જાય એ સ્વભાવથી છે. માટે કર્મનો નાશ કરી અનુક્રમે પંચેદ્રિય થવું તથા સંપૂર્ણ કર્મનો નાશ કરવો એ પણ સર્વ સત્ય છે.

ખ્રીસ્તી—જૈમલ કહે છે કે, જૈનોએ પ્રભુને વીતરાગ વિશેષણ આપી નકામો બનાવી દીધો છે, અને ઇંદ્રે પ્રભુની સ્તુતિ કરી તેમાં વીતરાગ એવું વિશેષણ આપ્યું નથી. આ વિષે શો ખુલાસો હવે તમે આપી શકવાના છો ?

જૈન—સાંભળો, નામ માત્ર સાધુપણું મી૦ જૈમલને થયું, નમુત્થુણં ભણ્યા પણ ગણ્યા નહીં, અર્થાત્ એનો તાત્પર્યાર્થ સમજાયો નહીં અને શાસ્ત્રને બદલે શસ્ત્રરૂપ સદ્દહણા થઈ એ કર્મની વિચિત્રતા વિના બીજું શું કહી શકાય ? नमुत्थुणं अरिहंताणं આદિપદ તેમાં अरि એટલે રાગ દ્વેષરૂપી શત્રુ તેને हंताणं એટલે હણનાર એ ઉપરથી ખુલ્લુંજ છે કે, રાગ દ્વેષ રહિત એવા પ્રભુ ઠર્યા, અર્થાત્ વીતરાગ પ્રભુ એટલે રાગ વિનાના એવો અર્થ પ્રથમ **અરિહંતાણં પદમાંથી** નીકળે છે અને अरिहंताणं એ પદનો અર્થજ વીતરાગ થાય છે તો ફેર શા કારણથી વીતરાગ વિશેષણ નથી લખ્યું ? તેને પણ એટલી બુદ્ધિ પહોંચી નહીં અગરતો જાણી બુજી લોકોને અવળાપાટા બંધાવાનો પ્રયત્ન કરી પોતાની તુલના કરાવી આ બેમાંથી એકનીતો તેમનાથી ના પાડી શકાશે નહીં એવું જૂઠું કહેવું તે શું ઠીક એમ કોઈ કાળે પણ કહેવાશે. વળી જુઓ, जय वीअराय जगगुरु એ પદનો એમાં “જગતના ગુરૂ એવા વીતરાગ ભગવાન્ જયવંતા વર્તો” એ સ્પષ્ટપદ કહ્યું છે માટે વીતરાગ પદ સત્યજ છે. વળી જગત્ કર્તા ઈશ્વર માનવો જોઈએ એવું અમારા કોઈ પણ ગ્રંથમાં છે નહીં તો નીકળે ક્યાંથી ? ઈશ્વર

કર્ત્તા છેજ નહીં માટે જગત્કર્ત્તા ઈશ્વર માનવામાં જે જે વિરોધ આવે છે તે તે સર્વ પહેલાં લખી બતાવ્યા છે ત્યાંથી જોઈ લેવા. જૈમલ ! ! જે ભ્રમ તમને પડેલો છે તે દૂર કરી સર્વજ્ઞપ્રણીત અનાદિ કાલથી સિદ્ધ શ્રી જૈનધર્મ અંગીકાર કરી આ મનુષ્ય જન્મ સફળ કરી મુક્તિપદને ભવ્યજીવો પામો.

મી૦ જૈમલે તેના પુસ્તકમાં જે જે શંકાઓ ઉઠાવી કુયુક્તિ જાળ ગુંથી છે તેની હરેક બાબત ઉપર ઘણું ઘણું વિવેચન કરવાનું અને લખવાનું છે, પરંતુ ગ્રંથ ગૌરવના ભયને લીધે ટુંકમાંજ અહીં દર્શાવ્યું છે. જે કોઇને વિશેષ એ સંબંધે ખુલાસો લેવા જાણવાની ઇચ્છા હોય તેઓએ વિદ્વાન્પુરૂષોને રૂબરૂમાં મળવું. मणिलुंठतिपादाग्रे. काचः शिरसिधार्यते, परीक्षककरे प्राप्तः काचः काचः मणिर्मणिः ॥

માધ્યસ્થદૃષ્ટિયુક્ત માધ્યસ્થપુરૂષોજ ધર્મની પરીક્ષા કરી શકે છે.

હવે હું ગ્રન્થના અંતમાં અરિહંત ભગવાન્ની સ્તુતિ કરૂં છું કે હે ભગવન્ ! ! આ પંચમ કાળમાં પંચઝેર ભેગાં થયાં છે જ્ઞાની પુરૂષોનો વિરહ પડયો છે પણ આપના મુખથકી નીકળેલી જે સિદ્ધાંતરૂપ વાણી છે તે ભાવિક જીવોના હૃદયમાં આપનાપ્રતાપથી વાસ કરો અને કપોલ કલ્પિતધર્મ એવું નામ અને અધર્મભૂત જે અંધારૂં તે ભવિકજીવોના હૃદયમાંથી દૂર જાઓ. इत्यलंविस्तरेण.

લે. મુનિ બુદ્ધિસાગર.

મુ૦ સુરત.

વિ. સં. ૧૯૫૭

વૈશાખ પૂર્ણિમા—ગોપીપુરા.

એમુભાઇની વાડીમાં

ॐ शान्तिः ५

સમાપ્ત.

ॐ अर्हँमहावीराय नमः

જૈન ખ્રીસ્તી સંવાદ.

(ગ્રન્થ ૨ બીજો)

પ્રાંતિજમાં વિ. સં. ૧૯૮૦ ના પોશ માસમાં અમારૂં જવાનું થયું ત્યાં ખ્રીસ્તીયોનું સ્ટેશન પાસેનું દેવળ જોયું. ખ્રીસ્તી-ચર્ચ પાસે હિંદી ખ્રીસ્તીયોનાં ઘર છે ત્યાં કોઇ કોઈ વખત જ-વાનું થતું તે પ્રસંગે જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તીધર્મ સંબંધી ચર્ચા ચાલતી હતી, ખ્રીસ્તીયો અમારી સાથે રસપૂર્વક જ્ઞાનગોષ્ટી કરતા હતા. તે સંબંધીનો સંવાદ નીચે પ્રમાણે જૈન અને ખ્રીસ્તીના સંવાદનામે લખવામાં આવે છે.

ખ્રીસ્તી—જૈનાચાર્ય ! અમારો ખ્રીસ્તીધર્મ એક સત્ય ધર્મ છે અને અન્યહિંદુ, બૌદ્ધ, મુસલમાન, અને જૈનધર્મ, અસત્ય છે એમ મારૂં માનવું છે.

જૈન—ખ્રીસ્તીભાઇ તમારૂં માનવું સત્ય નથી. સર્વ ધર્મો-માં અપેક્ષાએ થોડું ઘણું તરતમયોગે સત્ય, રહેલું છે. એકલા ખ્રીસ્તી ધર્મમાં સર્વથા સત્ય નથી. દયા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય સંતોષ, પરોપકારક, ક્ષમા, સરલતા, શૌચ, પ્રભુભક્તિ વગેરે ધર્મગુણો જે જે ધર્મોમાં રહેલા છે તે તે ધર્મો તે તે ગુણોથી અપેક્ષાએ સત્ય છે.

ખ્રીસ્તી—ખ્રીસ્તીધર્મીઓ વડે આખી દુનિયા જીતાઇ છે માટે એક ખ્રીસ્તીધર્મ સત્ય છે.

જૈન—ખ્રીસ્તીભાઇ, તમારૂં એવું કહેવું પણ સત્ય નથી. બહારથી પશુબલથી જે લોકો આખી દુનિયાને વશ કરે તેથી તેલોકોનોજ ધર્મ કંઇ સત્ય ઠરતો નથી. એક વખત આર્યોએ

આખી દુનિયાને જીતી લીધી હતી, એક વખત મુસલમાનોએ તમારા સમાન રાજ્ય વિસ્તાર્યું હતું, તેમાં તો પશુબલ છે. એ કંઈ ધર્મનું સત્યબળ નથી માટે તેથી તમારોજ ધર્મ સત્ય ઠરતો નથી. તમારા પૂજ્ય ઇશુ ક્રાઇસ્ટને યાહુદીઓએ શૂળીપર ચઢાવીને મારી નાખ્યા હતા. તેથી કંઈ યાહુદીઓનો સત્યધર્મ ઠર્યો નથી. મહાત્મા મહમદ પેગંબરને મૂર્તિપૂજકોએ પર્વતોમા નસાડી મૂકયા હતા તેથી કંઇ મહમદપેગંબરનો ધર્મ અસત્ય ઠરે નહીં. ઈશુ ક્રાઈસ્ટેપણ કહ્યું છે કે "તમારૂં રાજ્ય અંતરમાં છે. તમારૂં સ્વર્ગ અંતરમાં છે બાહ્યમાં નથી" તેવા વચનને પણ તમો સમજી શકતા નથી તેથી બાહ્યરાજ્યસત્તાના મોહથી તમારા ધર્મને સત્યઠરાવવા માગોછો, એ તમારી ભૂલ છે. તમારા ખ્રીસ્તીયો પરમેશ્વરને ભૂલીને અને બાઈબલને હડસેલીને યુરોપમાં પરસ્પર લડી મર્યા. લાખો મનુષ્યો મરી ગયાં તેમાં તમારા ધર્મની તેમના પર શી અસર થઇ ? તે વિચારશો તો તમારૂં અજ્ઞાન ટળી જશે.

ખ્રીસ્તી—જે ખ્રીસ્તી થાય છે તેમાં પ્રભુ ઉતર્યો છે અને પ્રભુ તેનો ઉદ્ધાર કરે છે, માટે અમારો ધર્મ સત્ય છે, અને એવું બાઇબલમાં કહ્યું છે.

જૈન—દુનિયાના સર્વધર્મોમાં અને સર્વધર્મશાસ્ત્રોમાં એ પ્રમાણે કહ્યું છે, તેથી કંઇ તમારો એકલોજ ધર્મ સત્ય ઠરતો નથી. ખ્રીસ્તીયો દેશરાજ્ય લક્ષ્મી મોહે પરસ્પર ખ્રીસ્તીયોનો સંહાર કરે છે. તેઓનામાં જો પ્રભુ ઊતર્યો હોત તો તેઓએ આજ સુધી સેંકડો લડાઈઓ કરી અને પરસ્પરખ્રીસ્તીયોને મારી નાખ્યા અને પાપી બન્યા તે બનત નહીં. જેનામાં પ્રભુ ઉતરતો હોય તે પ્રભુનો ભક્ત ખ્રીસ્તિ કહેવાય, એમ જો કહેતા હોવતો તેવો ખ્રીસ્તિ કંઇ બાપટીઝમલેવાથીજ થતો હોય વા ખ્રીસ્તી બનવાથી બનતો હોય એવું છેજ નહીં, જેનામાં સત્ય, દયા, અસ્તેય, પ્રેમ બ્રહ્મચર્ય, પરોપકાર, પ્રભુપ્રીતિ, નીતિ, સદાચરણ, ક્ષમા, શાંતિ

પ્રગટે તે પ્રભુ ભક્ત ગણાય અને તેનામાં પ્રભુ ઉતર્યો ગણાય. બાકીનામાં નહીં અને એજ વ્યાખ્યા ખરી માનોતો સર્વપ્રકારના ધર્મીઓની કોમમાં કોઈ કોઈમાં તેવા ભકતો સંતો હોય છે, એકલા ખ્રીસ્તિયોમાં તો તેવા ભકતો સંતો હોતા નથી, તેથી ખ્રીસ્તીયોમાંજ પ્રભુ ઉતરે છે એ વાત અસત્ય ઠરે છે. તમારી કોમમાં પ્રભુ ઉતરે અને અન્ય હિંદુ વગેરે ધર્મીકોમોમાં પ્રભુ ન ઉતરે એવો કંઇ પ્રભુને પક્ષપાત નથી. પ્રભુ તો અવતરતો નથી તથા ઉતરતો નથી. પ્રભુને ખ્રીસ્તીયો વ્હાલા છે અને જૈન, હિંદૂ, બૌદ્ધ, મુસલ્માન વગેરે વ્હાલા નથી એવું નથી. ખ્રીસ્તી કોમમાં મોટાભાગે હિંસા, જૂઠ, ચોરી, વ્યભિચાર, ક્રોધ, લોભ, કપટ, અહંકાર, રાજ્ય લક્ષ્મી લેવાની તૃષ્ણા, અન્યાય, જુલ્મ વગેરે દુર્ગુણો વધે છે, યુરોપી ખ્રીસ્તીયો અન્યદેશી ખ્રીસ્તીયોને પોતાના પગતળે કચરે છે, તેથી તેઓમાં પ્રભુ ઉતરેલો દેખાતો નથી પણ શયતાન ઉતરેલો છે, તેથી તે લોકો પરસ્પર લડાઈ, રાજ્યલક્ષ્મીલોભથી જૂલ્મ, અન્યાય વગેરે પાપોમાં તણાય છે, તેઓ શયતાનના કબ્જામાં રહે છે, પ્રભુને ઠેકાણે શયતાનને હૃદયમાં રાખે છે. હિંદમાં ખ્રીસ્તીયોની સંખ્યા વધારવાના લોભમાં અન્યાય, જુઠ, કરે છે. દગા, વગેરે પાપકર્મોને તેઓ કરે છે તેથી હાલ પ્રત્યક્ષથીતો પ્રભુ તેઓના હૃદયમાં ઉતરેલો દેખાતો નથી અને તેઓનો ઉદ્ધાર થએલો પણ દેખાતો નથી કારણકે તેઓ જડ-વાદની ઉંડીખીણમાં જ્યાં શયતાનનો વાસો છે તે તરફ ધસ્યા જાય છે માટે હું તો એમ કહું છું કે જે સદ્ગુણી હોય તેમાં સ્વાત્મારૂપ પ્રભુ પ્રગટે છે અને સ્વાત્માનો આત્મપ્રભુ ઉદ્ધાર કરે છે અને એવા ગુણી ભકતો સર્વધર્મી કોમોમાં કોઈ કોઈ હોય છે માટે ખ્રીસ્તી ધર્મ સત્ય ઠરતો નથી અને અન્યધર્મો સર્વથા અસત્ય ઠરતા નથી.

ખ્રીસ્તી—જેઓ ઇસુક્રાઇસ્ટને કબૂલે છે અને તેના શરણે જઇ ખ્રીસ્તી ધર્મ માને છે તેઓને મુક્તિ મળે છે. બીજાઓની મુક્તિ થતી નથી.

જૈન—તમારૂં એવું એકાંત માનવું અસત્ય ઠરે છે. જેઓ રાગદ્વેષને જીતે છે અને સમભાવે વર્તે છે તે ગમે તે ધર્મીજાતના હોય તોપણ તે મુકિત પામે છે, ઇસુ એ મનુષ્ય હતો. તે પ્રભુની ભકિત કરતો હતો. યાહુદીઓએ તેને શૂળીપર ચઢાવી મારી નાખ્યો, તેતો એમ કહે છે કે–બીજાનું પાપ હું ધોઈ નાખતો નથી અને મારૂં પાપ બીજા ધોઇ નાખતા નથી. જે પ્રભુની ભકિત કરશે, અને સદ્ગુણી બનશે તે પોતાનું પાપ ધોઇ નાખશે. બીજાઓને તરવું અગર મરવું તે તેમની ભકિત અગર પાપ ઉપર આધાર રાખે છે. માટે ઈસુ તો મરી ગયો તેથી તેના શરણે ન જતાં અને ખ્રીસ્તીધર્મ ન કબૂલ કરતાં જે જિન પ્રભુપર પ્રેમ રાખે છે અને રાગદ્વેષાદિ કષાયોનો નાશ કરે છે તે મુકત થાય છે. પ્રભુને કંઈ એવો પક્ષપાત કે મોહ નથી કે જે ખ્રીસ્તી થાય તેનેજ તારે અને બીજાઓ–અન્યધર્મીઓ કે જે પ્રભુનું ભજન કરે તેઓનાપર તે દ્વેષ રાખી તેઓને ન તારે. જો તે ખ્રીસ્તીયોપર રાગ રાખે અને અન્યોપર દ્વેષ કરે તો તે રાગી દ્વેષી પ્રભુ થાય અને પ્રભુ તો રાગી, દ્વેષી, પક્ષપાતી, હિંસક નથી, તેથી ઇસુ ક્રાઇસ્ટના શરણે જવાની અને ખ્રીસ્તી થવાની કંઇ પણ જરૂર નથી. દુર્ગુણ દોષ પાપોને હઠાવી પ્રભુના ભકત બનાવાની જરૂર છે. ઈસુ જેવાતો પ્રભુના કરોડો ભકતો થઇ ગયા છે. હિંદુસ્થાનમાંતો ઇસુ જેવા લાખો મનુષ્યો હાલ પ્રભુના ભકતો છે. જે પ્રભુના ભકતો થાય છે તે આત્મપ્રભુને પામે છે. ઈશુએ તો દ્રાક્ષારસ માંસ વાવર્યો હતો. હિંદમાં તો પ્રભુના એવા પણ ભકતો પડયા છે કે જેઓએ વંશપરંપરાએ આજ સુધી દારૂમાંસ વાપર્યાં નથી અને દયા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્યાદિ સદ્ગુણ સદાચારથી હાલ પણ ઈશુ ક્રાઇસ્ટ કરતાં ઉચ્ચા દરજજે છે. તમો, ઈશુ ક્રાઈસ્ટના દૃષ્ટિરાગીછો, તેથી તમને બીજા ભકતો ન દેખાયતો તેમાં આશ્ચર્ય નથી. પ્રભુના કેટલાક ભકતો તો ગુપ્ત હોય છે તેઓ કોઇની જાણમાં પણ આવતા નથી.

ખ્રીસ્તી—ઈશુ ક્રાઈસ્ટ તો ખાસ પ્રભુનો પુત્ર હતો, તેણે આંધળાઓને દેખતા કર્યાં. પાંગળાઓને ચાલતા કર્યાં બહેરાઓને સાંભળતા કર્યાં. મરેલાઓને જીવતા કર્યાં. એવો કોઈ બીજો પ્રભુનો ભક્ત થયો નથી, માટે ઈશુ ક્રાઈસ્ટના શરણે જવું જોઈએ અને ખ્રીસ્તિ થવું જોઈએ.

જૈન–બંધુ ! તમો હજી પ્રભુના પુત્રનું સ્વરૂપ જાણતા નથી. જે જે મહાત્માઓ સંતો ભકતો છે તે સર્વે પ્રભુના પુત્રો છે. ઈશુએ જેમ માતાના પેટમાં અવતાર લીધો હતો તેમ સર્વે ભકતો સંતો માતાના પેટમાં જન્મે છે. ઈશુને મરીયમ મા હતી તેમ સર્વ ભકતોને માતા હોય છે, પિતાના વીર્યથી અને માતાના રકતથી ગર્ભમાં મનુષ્ય અવતરે છે. તમો કહેશો કે પિતાના વીર્ય વિના ફકત માતાના પેટમાં ઈશુ રહ્યા એમ માનવું તમારૂં ખોટું છે. કારણ કે પિતાના વીર્ય વિના શરીર બંધાય નહીં અને પુત્ર થાય નહીં. તમો એમ કહેશો કે મરીયમના પેટમાં પરમેશ્વરે વીર્ય મૂક્યું. તમારૂં એવું કથન પણ અસત્ય છે. કારણ કે પરમેશ્વર પ્રભુ છે તે નિરાકાર છે, તેથી નિરાકારને વીર્યબિંદુ હોય નહીં. તેમ પ્રભુએ વીર્ય નાંખ્યું એમ કહેશો તો તે ખોટું ઠરે છે, કારણ કે તે નિરાકાર હોવાથી સ્રીસાથે ભોગભોગવી શકે નહીં અને ભોગવિના વીર્ય પડે નહીં ઈત્યાદિ અનેક દોષો આવે છે, તેથી તમારાથી તેમ માની શકાય તેમ નથી. પ્રભુનો પુત્ર અર્થાત્ પ્રભુને ભકિતથી પુત્ર સમ વ્હાલો એવો અર્થ કરશો તો તેથી સંત ભકતો જેટલા થયા અને થશે તે સર્વે સર્વ ધર્મના સંતો–ભકતો–મહાત્માઓ ખરેખર પ્રભુના પુત્રો ઠર્યા અને ઠરશે. કંઈ એકલા ઈશુજ પ્રભુના પુત્ર ઠર્યા નહીં, તેથી એકલા ઈશુને પ્રભુનો પુત્ર માની બીજા ભકતોને પ્રભુના પુત્રો ન માનવા તે તમારો પક્ષપાત, અન્યાય, મોહ ઠરે છે. આંધળાઓ કે જે થોડું દેખતા હોય તેઓને દવાના બળે દેખતા કરી શકાય છે, પગે લુલા થએલાઓને દવાથી સાજા કરી શકાય છે, જેઓ મરણ પામવાની તૈયારીમાં હોય તેઓને દવાથી તથા આ-

શીર્વાદ સંકલ્પથી જીવતા કરી શકાય છે. અજ્ઞાનથી આંધળા થએલાઓને જ્ઞાન આપીને દેખતા કરી શકાય છે. ચારિત્રરૂપ પગથી આજાર થએલાઓને પ્રભુના પુત્ર સમાન સંતો ભકતો છે, તેઓ ચારિત્રપુરૂષાર્થરૂપ પગવાળા કરી શકે છે. અજ્ઞાન મોહથી મરેલા લોકોને સંતો ભકતો ખરેખર આત્મજ્ઞાનનો બોધ આપીને જીવતા કરી શકે છે અને એવા જ્ઞાનીજીવને જીવતા થએલાઓને દ્વિજ કહેવામાં આવે છે. હિંદમાં હિંદુ-જૈન-બૌદ્ધ શાસ્ત્રોમાં એવા ચમત્કારિ ઋષિમુનિયોની સેંકડો વાતો આવે છે. મહમદ પેગંબરે ચમત્કારો બતાવ્યા છે. પ્રભુ મહાવીરદેવે અનેક ચમત્કારો બતાવ્યા છે, તેમની પાસે ઇન્દ્રો અને દેવો આવતા હતા. બુદ્ધની પાસે પણ દેવો આવતા હતા, કબીર, નાનક, સ્વામીનારાયણ, વગેરે સંતોએ પણ એવા ચમત્કારો બતાવ્યા છે, તેથી લૌકિક વ્યવહારે સર્વજાતના ધર્મીઓની કોમોમાં એવા ચમત્કારી થએલા મહાત્મા-સંતો-ભકતોને પ્રભુના પુત્રો કહેવા પડશે અને એવા સર્વને પ્રભુના ભકતો માનીને તે સર્વેએ ઉપદેશેલો ધર્મ તે પ્રભુએ કથેલો ધર્મ માનવો પડશે અને એમ જો નહીં માનો તો તમો પક્ષપાતી ઠરશો અને અજ્ઞાન ઠરશો, તમો કહેશો કે બાઈબલમાં પ્રભુના પુત્ર ઇશુની વાત આવે છે તેથી બાઇબલ અને ઈશુ બેને સત્ય માનીશું પણ બીજાઓને નહીં માનીએ, જો એમ માનશો તો એકાંતપક્ષપાતી અસત્ય માન્યતાવાળા તમો ઠરશો અને સર્વધર્મમાં થએલા ભકતો, ઋષિયો મુનિયોને અને તેમના કથેલાં શાસ્ત્રો વેદો, પુરાણો, કુરાન આગમો, ધર્મપિટકોને સત્ય માનશો તો તમારે બાઈબલ અને એકલા ઈશુપર આગ્રહ ન રાખવો જોઈએ અને હિંદુ મુસલમાન અને જૈનોને ખ્રીસ્તિ બનાવવાની જે અજ્ઞાન ચેષ્ટામોહ છે તે છોડી દેવો પડશે.

ખ્રીસ્તી—મનુષ્ય ખ્રીસ્તિ થાય છે એટલે તે દુર્ગુણ દોષ દુરાચારોથી મુક્ત થાય છે માટે ખ્રીસ્તિ થવાની જરૂર છે.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ ! ! ! એવું બોલવું એતો તમારો મિથ્યા

મોહ છે. કારણ કે ખ્રીસ્તિ થએલાઓ સર્વે દુર્ગુણ દુરાચારથી મુક્ત થએલા દેખાતા નથી. ફકત તમે ખ્રીસ્તિ બનાવવાના મોહથી એવું બોલો છો. હાલમાં અમુકધર્મવાળાજ સર્વથા સર્વ સદ્‌ગુણી છે એવું કયાંય દેખાતું નથી. યુરોપમાં હવે રોમનકેથોલીક અને પ્રોટેસ્ટંટગુરૂઓ અને ખ્રીસ્તીધર્મ ઉપરથી ઘણા યુરોપવાસીઓની શ્રદ્ધા ઉઠી ગઈ છે ખ્રીસ્તીઓમાં દુર્ગુણ દુરાચારે ઘણો પ્રવેશ કર્યો છે એમ હાલ ત્યાંની સ્થિતિથી માલુમ પડે છે, તો હિંદમાં ખ્રીસ્તીઓ નવા કરવાના કરતાં ત્યાંના ખ્રીસ્તિયોને સુધારો તો બસ છે. હિંસા, જૂઠ, ચોરી, વ્યભિચાર, દારૂ, પાન, ખૂન માંસભક્ષણ, જુલ્મ, વગેરે દુર્ગુણોથી મુકત થવું એમ હિંદુ, જૈન, બૌદ્ધ વગેરે સર્વધર્મીઓને તે તે ધર્મના ઉપદેશકોએ કહેલું છે તો તેનાથી તમે કંઇ વિશેષ શો ઉપદેશ દેવાના હતા ? માટે હવે ખ્રીસ્તીયો કરવાનો મોહ તથા અજ્ઞાન છંડીને તમો પોતેજ સદ્‌ગુણી સદાચારી વીતરાગ પ્રભુના ખરા ભકતો બનો તો બહુ સારૂં.

ખ્રીસ્તી—ખ્રીસ્તિ મનુષ્ય, આત્મિકબળ ખીલવી શકે છે અને તે ધન સત્તા વગેરેથી સાહેબ લોકોની પેઠે સુખી થાય છે.

જૈન—ખ્રીસ્તિ થનારાઓ સુખીજ થાય છે એવો હાલમાં નિયમ દેખાતો નથી કારણ કે યુરોપ, અમેરીકા વગેરે દેશોમાં ખ્રીસ્તિયો ખરા સુખી નથી અને ખરી શાંતિ કે સુખ તેમને મળી શકતું નથી. હાલમાં ખ્રીસ્તિ સમાજો, દેશ રાજ્ય વ્યાપારાદિ ભેદે એકબીજાનું ગળું પીસવાની તૈયારીમાં હોય છે, તેમજ અન્યધર્મીઓ પણ દેશરાજ્ય લક્ષ્મી મોહે પરસ્પર એકબીજાનાં ગળાં રેંસવા તૈયાર થતા હોય છે ત્યાં સુખશાંતિ ઉન્નતિ નથી. ખ્રીસ્તિબનનાર રાજા વગેરે કંઇ સર્વે અહિંસાવાદી શાંત સુખી બન્યા નથી અને બનનાર નથી. પૂર્વદેશના વાસીઓ જો ખ્રીસ્તિયોનું અનુકરણ કરી ખ્રીસ્તિ થશે તો તેઓ કંઈ સુખી થવાના નથી. ગમેતે ધર્મવાળી કોમમાં દયા, સત્ય, શ્રદ્ધા, પ્રેમ, નીતિ, અસ્તેય, અવ્યભિચાર; સંતોષ, ઉપકાર, ભક્તિ, સેવા અને આત્મજ્ઞાનથી શાંતિ છે અને એવા સદ્‌ગુણો અને

સદાચાર ધરનારાઓ હિંદુ વગેરે હોય વા મુસલમાન હોય વા ખ્રીસ્તિ વા બૌદ્ધ હોય તો તે સુખી થાય પણ છે ખ્રીસ્તિ થવા માત્રથી કંઈ કોઈ સુખી થઇ શકતો નથી. પ્રભુ કંઈ ખ્રીસ્તિને સુખી કરે છે અને અન્ય ધર્મવાળાને દુઃખી કરે છે એવો કંઈ પ્રભુ, પક્ષપાતી નથી. પરમેશ્વર તો એમ ફરમાવે છે કે બાહ્યનું સુખ તે સુખ નથી. સદ્ગુણોથી સુખ છે અને દુર્ગુણોથી દુઃખ પડતું છે, માટે ખ્રીસ્તિયોની સંખ્યા વધારવાનો જે મોહ છે તે શયતાન છે, તેનાથી મુક્ત થવું જોઈએ. જે ધર્મી કોમમાં સમતાદિ સદ્ગુણો પ્રગટશે તે સુખી થશે, પછી તે ગમે તે ધર્મવાળો હોય પણ આત્મામાં પ્રભુનું સ્વર્ગ રાજ્ય મેળવનારો હોવો જોઈએ.

ખ્રીસ્તી—જૈનબંધુ!!! જેવું ખ્રીસ્તિધર્મમાં તત્ત્વજ્ઞાન છે તેવું કોઇ ધર્મમાં તત્ત્વજ્ઞાન, આત્મજ્ઞાન નથી, અને ઈશુ જેવો કોઈ વૈરાગી પ્રભુભકત મહાત્મા થયો નથી

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ!! તમો એક બાજુની વાત કરો છો. તમોએ પક્ષપાત રહિતથૈ સર્વ ધર્મીઓના મહાત્માઓનાં ચરિત્રો વાંચ્યાં હોત અને તેઓનું તત્ત્વજ્ઞાન વાંચ્યું હોત તો એકાંત પક્ષપાત વાળું બોલત નહીં. દુનિયાના લોકો કૃષ્ણને અને વેદાંત તત્ત્વજ્ઞાનને વખાણે છે, તેમજ જિનેશ્વરમહાવીર અને જૈન તત્ત્વજ્ઞાનને વખાણે છે તથા બુદ્ધ અને બૌદ્ધ શાસ્ત્રોને જેટલા પ્રમાણમાં વખાણે છે તેટલા પ્રમાણમાં મધ્ય સ્થમનુષ્યો, બાઈબલને વખાણતા નથી. આર્ય. ધર્મ જૈનશાસ્ત્રોમાં જેટલું તત્ત્વજ્ઞાન છે તેટલું બાઈબલમાં તત્ત્વ-જ્ઞાન નથી. યુરોપીયન લોકો હવે જૈનશાસ્ત્રો, વેદાંતશાસ્ત્રો, અને બૌદ્ધશાસ્ત્રો ભણીને કહેવા લાગ્યા છે કે બાઈબલમાં એવું તત્ત્વ-જ્ઞાન નથી. બાઇબલમાં એક પ્રમુ છે. તેણે છ દિવસમાં જગત્ રચ્યું. રવિવારે થાક ખાધો. પ્રભુએ પોતાની ભક્તિ કરવા માટે મનુષ્યો બનાવ્યાં છતાં પ્રભુના જેવો બળવાન સેતાન છે તે પ્રભુનાં બનાવેલાં મનુષ્યોને ભમાવી દે છે. મનુષ્યો, પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે. ખ્રીસ્તિયો દર રવિવારે પ્રભુની પ્રાર્થના

દિલથી કરે છે તો પણ પ્રભુ, ખ્રીસ્તિયોના હૃદયમાંથી હજી સુધી શયતાન દૂર કરવા માટે શક્તિમાન્ થયો નથી. મનુષ્યોએ પ્રભુની પ્રાર્થના કરવી, સાતહજાર વર્ષ પહેલાં પ્રભુએ જગત્ બનાવ્યું છે. ઈશ્વર, પોતાની ઈચ્છાથી મોક્ષ આપે છે એવા મૂલ સારભૂત બાઈબલ છે. ભૂસ્તરશાસ્ત્રીઓ જણાવે છે કે લાખો વર્ષ પહેલાની દુનિયા છે. તેથી બાઇબલની હકીકત પૃથ્વી સૂર્ય વગેરે છ સાત હજાર વર્ષવાળી સત્ય જણાતી નથી.

ખ્રીસ્તી-પ્રભુએ મનુષ્યો વગેરેના આત્માઓ, બનાવ્યા. તેમજ ગાયો વગેરે પશુઓને અને પંખીઓ વગેરેને મનુષ્યોના ખાવા માટે બનાવ્યાં, તથા પ્રભુએ શયતાનને બનાવ્યો કે જે મનુષ્યોને પ્રભુની ભક્તિમાંથી નાસ્તિક પાપી કરે છે.

જૈન—ખ્રીસ્તિ બંધુ! સર્વધર્મનાં પુસ્તકોને એકવાર મધ્યસ્થ દૃષ્ટિથી વાંચી જવું જોઈએ અને વિવેકદૃષ્ટિથી વિચાર કરીને તેમાનું સત્ય વિચારવું જોઇએ. બાઇબલ પુસ્તક વાંચ્યું એટલે તે બધું સત્ય છે એમ અનુભવ કર્યા વિના વિશ્વાસ ન કરવો. પ્રભુ મનુષ્યો વગેરેના આત્માઓને બનાવી શકતો નથી તેમજ જીવોનાં કર્મોને પણ બનાવી શકતો નથી. પ્રભુ, રાગદ્વેષરહિત છે તેને કોઈ જીવોને બનાવવાની ઇચ્છા થતી નથી, તેમજ ગાયો વગેરેને પણ મનુષ્યોના ખાવા માટે બનાવી નથી તેમજ પ્રભુ, દયાળુ જ્ઞાની છે તે જીવોને દુઃખ આપનાર એવા શયતાનને બનાવેજ નહીં. આપણે કોઈને દુઃખ થાય એવું કરતા નથી તો પછી પર-મેશ્વર, મનુષ્યોને દુઃખી કરનાર એવા શયતાનને શામાટે બનાવી શકે? તમે કહેશો કે મનુષ્યો પ્રભુની આજ્ઞા માનતાં નથી, તેથી તેઓને શયતાન દુઃખ આપે છે તો અમારે તમને પુછવાનું કે—મનુષ્યોએ શો ગુન્હો કર્યો છે કે શયતાન તેના હૃદયમાં પેસે છે? તમે કહેશો કે એવી પ્રભુની મરજી છે, તેથી મનુષ્યોના હૃદયમાં શયતાન પેસે છે તો પછી પ્રભુએ મનુષ્યો વગેરેના હૃદયમાં શય-તાનને દાખલ કર્યો તો પછી મનુષ્યો વગેરેને દુઃખ આપનાર પ્રભુ

પોતે દોષી ઠર્યો. કારણ કે પ્રભુના હુકમ વિના શયતાનનું જોર નથી કે મનુષ્યોના હૃદયમાં પેસી પાપ કરાવે.

ખ્રીસ્તી-પ્રથમ પ્રભુએ આદમને બનાવ્યો અને તેના પાંસળામાંથી હવાને બનાવી. બેને એડનની વાડીમાં મૂક્યાં પ્રભુએ આદમને કહ્યું કે તું ફળ ખાઇશ નહીં. એવામાં શયતાન આવ્યો તેણે આદમને લલચાવ્યો અને આદમે ફળ ખાધું તેથી મનુષ્ય જાતિપર પ્રભુનો કોપ ઉતર્યો અને તેઓને શયતાન પીડવા લાગ્યો. પ્રભુની આજ્ઞાને આદમે ન માની તેથી તેની ઓલાદ શયતાનના તાબામાં ગઈ છે અને પાપ કરે છે, તેથી પ્રભુ, તેઓના દુઃખ આપે છે. તેમાં પ્રભુએ તો ન્યાય કર્યો છે અને મનુષ્યો જો પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે અને પ્રભુની કૃપા તેઓપર થાય છે તો તેઓને તે સુખી કરે છે.

જૈન-ખ્રીસ્તિબંધુ !! જે બાબત જ્ઞાન અને ન્યાયથી સિદ્ધ ન થાય તે કલ્પનારૂપ સિદ્ધ થાય છે. પ્રભુએ શયતાનને ઉત્પન્ન કર્યો તેમાં પ્રભુની ભૂલ થઈ કારણ કે પ્રભુ એટલું જાણી શક્યા નહીં કે આ શયતાન ખરેખર મારા બનાવેલા આદમને ભમાવી દેશે. પ્રભુની બીજી ભૂલ એ થઈ કે આદમ અને હવામાં સત્ય જ્ઞાન આપ્યું હોત તો તે બે ખરેખર શયતાનના કપટને જાણી શકત અને શયતાનની ભૂલમાં સપડાત નહીં. ત્રીજી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઈ કે તેણે શયતાનનો વાંક હતો છતાં શયતાનને દબાવ્યો નહીં, દંડયો નહીં અને બિચારા આદમ અને હવા ઉપર કોપ કરી શાપ આપ્યો. ચોથી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઇ કે પોતાની શકિત છતાં પાછો શયતાનને મારી નાંખ્યો નહીં. પાંચમી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઇ કે તેણે જીવોને બનાવતી વખતે પક્ષપાત કર્યો અને કેટલાકને રાજા શેઠ બનાવ્યા અને કેટલાકને દુઃખી બનાવ્યા અને મનુષ્યો વગેરેને ખાવામાટે પશુઓ પંખીઓ વગેરેને બનાવી તેઓને દુઃખી કરી નિર્દય બન્યો. છઠ્ઠી ભૂલ તમારા પ્રભુની એ હતી કે જીવોને કારણ વિના બનાવ્યા અને તેઓને પાપ લગાડયાં.

પ્રભુએ જો પાપ કર્મો બનાવ્યાં ન હોત તો જીવોને પાપકર્મ લાગત નહીં. સાતમી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઈ કે તેણે જીવોને અલ્પજ્ઞ મૂર્ખ બનાવ્યાં તેથી જીવો પ્રભુને જાણી શકતા નથી. આઠમી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઈ કે પોતાનો મહિમા ગાવા મનુષ્યોને બનાવ્યા. પોતાનો મહિમા જો મનુષ્યો ન ગાત તો તેથી પ્રભુને શું ગમતું ન હોતું ? આનંદ નહોતો આવતો ? નવમી ભૂલ પરમેશ્વરની એ થઇ કે પ્રભુએ કેટલાક જીવોને મનુષ્યો બનાવ્યા અને કેટલાકને પશુ વગેરે બનાવ્યાં તેથી પ્રભુએ મનુષ્યોપર પક્ષપાત કર્યો અને પશુઓપર અન્યાય જૂલમ ગુજાર્યો. પ્રભુએ જગત્ બનાવ્યું તેનો મશાલો તે કયાંથી લાવ્યો ? કહેશો કે પરમેશ્વરે પોતાના માંહીથી કાઢયો તો કહેવાનું કે પ્રભુ જો જડ હોયતો તેમાંથી બનેલું જગત્ જડ થવું જોઇએ પણ મનુષ્યો વગેરે કંઈ જડ નથી. પરમેશ્વર જો ચૈતન્ય સ્વરૂપ હોય તો પ્રભુનું જગત્ સર્વે ચૈતન્ય રૂપ બનવું જોઇએ. પ્રભુ જો જગત્ બનાવે તો તેમાં એ પ્રમાણે દૂષણો આવે છે. પ્રભુમાં જો રાગદ્વેષ છે તો તે પ્રભુ નથી. રાગદ્વેષ રહિતપ્રભુને જગત્ રચવાની ઇચ્છા હોતી નથી. જેને ઇચ્છા છે તે અધુરો અપૂર્ણ છે. કારણ કે રાગ દ્વેષવાળાને ઇચ્છા થાય છે. જ્યાં ઈચ્છા છે ત્યાં મોહ છે અને જેનામાં મોહ છે તે પરમેશ્વર નથી. પરમેશ્વરને જગત્ રચવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી તમે એમ કહેશો કે જીવોને આનંદ આપવા માટે જગત્ રચ્યું છે, તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે મનુષ્યો, પશુઓ, પંખીઓ, જલચરો વગેરે પ્રત્યક્ષ દુઃખ ભોગવે છે, બૂમો પાડે છે, રોગથી રડે છે. દુનિયામાં જન્મ જરા અને મરણથી જીવો દુઃખી થાય છે. દુઃખ સાગર જેટલું છે અને સુખતો અલ્પ છે, તેથી પ્રભુએ જીવોના આનંદમાટે જગત્ બનાવ્યું એમ પણ ન્યાયથી સિદ્ધ ઠરતું નથી. પ્રભુ જો સર્વ શક્તિમાન છે અને દયાળુ છે તો જગત્માંથી શયતાનને કેમ હાંકી કાઢતો નથી ? તમો એમ કહેશો કે જગત્ના જીવો છે તે પ્રભુનો વિશ્વાસ લાવતા નથી, તો તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે જગત્ના જીવો અજ્ઞાની છે, તેથી પ્રભુને સમજતા

નથી અને તેથી પ્રભુનો વિશ્વાસ લાવતા નથી પણ પ્રભુ તો જ્ઞાની અને દયાળુ છે તેણે તો જાણવું જોઇએ કે આ બિચારા જીવો અજ્ઞાની છે, મારો વિશ્વાસ લાવતા નથી, તેમાં તેઓનો વાંક નથી ? પણ શયતાનનો વાંક છે તેથી મારે શયતાનને હાંકી કાઢવો જોઇએ. શયતાન છે તે જીવોને ભમાવીને તેઓની પાસે પાપો કરાવે અને પ્રભુ તે પાપી જીવો માટે નરક બનાવે. એતો પાડાનો વાંક અને પખાલીને ડામ જેવું છે. તમારા પ્રભુના ઠેકાણે હું જો કે પ્રભુ નથી અને પ્રભુ હોઉં એવી કલ્પનાથી જો જગત્ બનાવું અને સર્વજ્ઞ શક્તિમાન્ હોઉં તો પ્રથમ તો શયતાનને બનાવું નહીં, કારણ કે સર્વજ્ઞપણાથી પ્રથમથી જાણી લઉં કે શયતાન મારા જીવોને ભરમાવીને પાપી કરશે. બીજું સર્વમનુષ્યો વગેરેને મારા પ્રભુ જેવા સર્વજ્ઞ બનાવું અને સર્વ પ્રકારના ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સ્વાર્થ, અન્યાય આદિ દુર્ગુણો વિનાના બનાવી દઉં. ત્રીજું દુનિયામાં પાપ બનાવું નહી તેથી પાપી જીવો થાય નહીં અને નરકમાં જાય નહીં, દયાવાન્ હોવાથી નરક પણ બનાવું નહીં. એકલું સ્વર્ગ બનાવી દઉં ચોથું હું જો સર્વ શક્તિમાન્ હોઉં તો એક ક્ષણમાં જગત્ બનાવી દઉ પણ મને જગત્ બનાવતાં થાક લાગે નહીં અને આરામ લઉં નહીં અને સર્વલોકોની આગળ પ્રત્યક્ષ થાઉં અને આકાશમાં રૂપધારી ઉપદેશ આપું કે જેથી લોકોને મને આંખો મીંચીને શોધવાની જરૂર પડે નહીં. પાંચમું હું જો પ્રભુ હોઉ તો સર્વ જીવોને એકસરખા સુખી બનાવું અને જીવો પરસ્પર એકબીજાને ખાઈ જાય નહીં એવા બનાવું. છઠું જો હું પ્રભુ હોઉ અને મેં કોઇને જગતપર મોકલ્યો હોય તો સર્વ મનુષ્યો પોતપોતાની ભાષામાં સમજે એવી રીતે દિવ્યરૂપ ધારણ કરીને સર્વ લોકોના દેખતાં સાંભળતાં કહું કે આ મારો મોકલેલ છે માટે એનો ઉપદેશ સાંભળશો. અજ્ઞાની લોકો મારા ભક્ત વા પુત્રને શૂળીએ ચઢાવે તો હજારો શૂળીઓને તોડી નાંખું અને પ્રત્યક્ષરૂપ કરીને સર્વ લોકોની જાહેરમાં એવું કરી બતાવું. છઠું હું

જો પ્રભુ હોઉ તો સર્વ લોકોને પ્રથમથી એવા જ્ઞાની બનાવું કે તેઓમાટે કોઈ ઉપદેશક મોકલવાની જરૂર રહે નહીં. સાતમું હું જો પ્રભુ હોઉં તો જીવોને જન્મ જરા અને મરણના ફંદમાં નાખું નહીં અને જીવોને સદા જુવાન રાખું અને અન્ય જડવસ્તુઓના ભોગોનાં ક્ષણિક સુખ ન આપતાં જીવોને તેઓના અંતરમાં સુખથી ભરપૂર બનાવું અને સમજુ બનાવું કે જેથી તેઓ રાજ્ય, લક્ષ્મી, સ્ત્રી, જડભોગોની પ્રાપ્તિમાટે મારામારી ન કરે, તેથી જીવોને બનાવીને તેઓ મારૂં ગાન પ્રાર્થના કરે ત્યારે તેઓપર પ્રસન્ન થાઉં એવી જૂઠી મોટાઇ ન રાખું. આઠમું હું જો પ્રભુ હોઉ તો મારી લીલા માટે જીવોને બનાવીને દુઃખી ન કરું, તથા જીવોને બનાવીને પશ્ચાત્ આદમપર કોપ ન કરું અને શાપ પણ ન આપું, તેથી બુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કરતાં એમ લાગે છે કે જીવોનો, મનુષ્યોનો, તથા જગત્નો કર્ત્તા ઇશ્વર નથી. તેમજ પ્રભુના સમોવડીઓ જે શયતાન છે તે કંઇ પ્રભુના તાબામાં નથી. જો પ્રભુના તાબામાં શયતાન હોત તો તે શયતાનને શિક્ષા કરત પણ તે તેના તાબામાં નથી, તમે એમ કહેશો કે કયામતના દિવસે તે શયતાનને શિક્ષા કરશે તો કહેવાનું કે તે યોગ્ય નથી. વર્તમાનમાં જીવોની પાસે પાપ કરાવનાર શયતાનને તે કેમ વારતા નથી અને જો તે વારતા નથી તો પાપીજીવોને નરકમાં પ્રભુ નાંખે તેમાં જીવોનો વાંક નથી. શયતાનનો વાંક છે તેથી પ્રભુ અન્યાયી ઠરે છે માટે જગત્નો કર્તા પ્રભુ ઠરતો નથી.

ખ્રીસ્તિ—બાઈબલમાં ઇશુ ક્રાઇસ્ટે જે ઉપદેશ આપ્યો છે તે શું ? અસત્ય છે, અને ઇશુ ક્રાઈસ્ટ પોતે શું પ્રભુ ભક્ત નહોતા ? તે વિષે તમારો શો મત છે.

જૈન-પ્રિય ખ્રીસ્તિબંધુ !!! સર્વધર્મનાં પુસ્તકોમાંથી અપેક્ષાએ જે જે સત્ય હોય તે તારવી કાઢવું જોઇએ. ઈશુ ક્રાઇસ્ટે જે જે ઉપદેશો આપ્યા છે તેમાં જે સારું સત્ય છે તેને અમો માનીએ છીએ. તેણે જે દયા, સત્ય, અસ્તેય, પરોપકાર સંતોષ, ક્ષમા,

સરલતા, પવિત્રતા, માટે ઉપદેશ આપ્યો છે તે સત્ય છે અને તેવો ઉપદેશ તો એશિયાના, હિંદના અનેક ભક્તોએ તેમની પૂર્વે પણ આપ્યો છે. તેમણે ઇશ્વરે જગત્ બનાવ્યું, અને જીવોને ઇશ્વરે બનાવ્યા તથા ગાય વગેરે પશુઓમાં તથા પંખીઓમાં આત્મા નથી, ઇત્યાદિક જે કહ્યું છે તે અસત્ય છે. બાઇબલમાં પ્રભુ યહોવાહને રાગી, દ્વેષી, કોપ કરનાર તરીકે જણાવ્યો છે, તેથી ઇશ્વરના યથાર્થ સ્વરૂપને ઇશુએ જાણ્યું હોય એમ અમે માનતા નથી. રૂશિયાના મહાત્મા ટોલસ્ટોયે ઇશ્વરની માન્યતા કબુલરાખી છે પણ તે દયાળુ હોવાથી કોઇને નરકમાં નાંખતો નથી અને નરક નથી એમ તેણે જણાવ્યું છે. મહાત્મા ઇશુએ ઈશ્વરને પ્રેમ કરનારો તથા કોપ કરનારો જણાવ્યો છે તે બાબત સત્ય નથી, તેનું કારણ અમે પૂર્વે આપ્યું છે. મનુષ્યોના ખાવા માટે પ્રભુએ પશુ પંખી જલચરો બનાવ્યાં છે એમ જે કહ્યું છે તે પણ અસત્ય છે. કારણ કે દયાળુ, ન્યાયી ઇશ્વર કદાપિ મનુષ્યોનામાટે પશુઓ વગેરે બનાવે નહીં. કારણ કે પશુઓ વગેરે જીવો છે તેઓને મરણ વ્હાલું લાગતું નથી, ઉલટું તેઓ મૃત્યુના ભયથી નાસી જાય છે અને બહુ દુઃખી થઈ ચીસો બૂમો પાડે છે, તેઓ જીવવાની ઈચ્છા ધરાવે છે, મનુષ્યની પેઠે સુખ દુઃખ જાણે છે અને જીવવા ઇચ્છે છે, તેથી મનુષ્યોના ખાવા માટે પશુઓ વગેરે બનાવ્યાં એવું જો ઇશુનું મંતવ્ય હોય તો તે અસત્ય છે અને બાઈબલમાં લખેલું એવું અસત્ય છે. પ્રભુ યહોવાહે, નગરો મનુષ્યો ઉપર કોપ કર્યો ઈત્યાદિ પ્રભુમાં કોપ વગેરે દોષો જે દર્શાવ્યા છે તે પણ અસત્ય છે. જીવો સદા નિત્ય છે, અનાદિ કાળના છે, તેઓને પ્રભુએ બનાવ્યા ઈત્યાદિ કથન અસત્ય છે. બાકી જે સત્ય છે તેને તો અમો બાઈબલમાં હોય કે ગમે તેમાં હોય તેને માનીએ છીએ, તથા ઇશુક્રાઈસ્ટમાં જે જે દયા વગેરે નીતિના મોક્ષમાર્ગાનુસારી ગુણો કેટલાક હતા તેને અમો માનીએ છીએ. સર્વ મનુષ્યો, ઈશુક્રાઈસ્ટના જેવા ભક્તિ નીતિના ગુણોથી ઈસુઓ છે અને આત્માની શુદ્ધિથી સર્વ

મનુષ્યો પ્રભુ ઇશ્વર બની શકે છે, તેથી અમો ખાસ એકલા ઈસુનેજ ભક્ત માનતા નથી પણ એવા ગુણોવાળા સર્વ મનુષ્યો પૈકી હાલ પણ અનેક પ્રથમગુણસ્થાનકવાળા ભક્તો છે અને તે મોક્ષમાર્ગાનુસારી થઇ પ્રભુપદ પ્રાપ્તિ માટે આત્મોન્નતિક્રમપર કાલાંતરે આરૂઢ થાય છે એમ માનીએ છીએ. એથી આગળના ગુણસ્થાનકવાળા જેઓ બાર વ્રતધારી શ્રાવકો છે અને પંચમહાવ્રતીત્યાગી ઋષિ મુનિયો છે તે ઈશુ કરતાં મહોચ્ચદશાવાળા છે, કારણ કે તેઓ દારૂમાંસાદિકનો પણ ત્યાગ કરીને પરમાત્મપદની આરાધના કરે છે. ઇશુક્રાઈસ્ટમાં જે સદ્ગુણો ખીલ્યા હતા તેની અનુમોદના છે. ઇશુક્રાઇસ્ટે યજ્ઞવેદીઓપર પશુઓનાં બલિદાન અપાતાં હતાં તેના વિરૂદ્ધ ઉપદેશ આપ્યો. હિંદુઓ, બૌદ્ધો, મુસલમાનો વગેરેમાં ઈસુક્રાઈસ્ટ જેવા હજારો વિદ્વાનો પ્રગટયા છે અને પ્રગટશે, ઇસુએ અંજીરના વૃક્ષ પર કોપ કરી શાપ આપ્યો હતો તેથી તેમનામાં ક્રોધ હતો એમ સિદ્ધ થાય છે. ઇશુક્રાઈસ્ટ અને બાઈબલમાં જે જે અંશે સત્ય છે તેને અમો સાપેક્ષાએ જૈનધર્મનું અંગ માનીએ છીએ. બાઇબલમાં લખેલ પ્રભુ યહોવાના કરતાં ઇશુ ક્રાઇસ્ટને મનુષ્યોપર વિશેષ દયા હતી. કારણ કે યહોવાહે કેટલાક મનુષ્યોપર કોપ કર્યો છે. યહોવાહ પોતાને નહીં ભજનાર મનુષ્યોને શિક્ષાની ધમકી આપે છે પણ ઇશુક્રાઈસ્ટે યહોવાહની પેઠે મનુષ્યોને ધમકી આપી નથી. ઇશુને પ્રભુપર ઘણો પ્રેમ હતો અને તે પ્રભુના માર્ગના અનુયાયી ભક્ત બન્યા હતા એમ લૌકિકભક્તદૃષ્ટિએ માનું છું પણ તેમણે પ્રભુનું પૂર્ણસ્વરૂપ અનુભવ્યું હતું એમ અમે માની શકતા નથી. શુદ્ધ પરમાત્મા સ્વરૂપનું તેમને જ્ઞાન નહોતું. તેમના નીતિના ગુણો ખીલ્યા હતા અને તેમના વિચારોમાં મક્કમ રહી તે શૂળીપર જીવવાની ઇચ્છાએ અશક્તિએ ચઢયા તે ગુણ ખરેખર મનુષ્યોને સત્યાગ્રહના માર્ગપર લાવવા માટે ગ્રાહ્ય છે. તેના કરતાં ઉચ્ચ પ્રકારે જૈન અનેક મુનિયોએ ધર્માર્થે પોતાના પ્રાણોનો સમ

ભાવે ત્યાગ કર્યો છે, અનેક હિંદુ ઋષિયોએ તથા બૌદ્ધમુનિયોએ પણ પ્રભુના અને ધર્મના વિશ્વાસથી ઈસુની પેઠે પ્રાણોનું બલિદાન આપ્યું છે.

ખ્રીસ્તી—તમારા મત પ્રમાણે ખીસ્તિયોની મુકિત થાય કે ન થાય?

જૈન—પ્રભુ મહાવીરદેવ કહે છે કે જે મનુષ્યો સમકિત સમ્યગ્જ્ઞાન પૂર્વક સમભાવને પ્રાપ્ત કરે છે તેવા સર્વ મનુષ્યોની મુકિત થાય છે. કહ્યું છે કે,

सेयंवरोवा आसंवरोवा, बुद्धोवा अहव अन्नोवा
समभावभावी अप्पा, लहइ मुक्खं न संदेहो.

ભાવાર્થ—ચાહે શ્વેતાંબર હોય, દિગંબર, બૌદ્ધ હોય, વૈષ્ણવ વૈદિક હિંદુ ખીસ્તિ મુસલમાન ગમે તે ધર્મી હોય પણ જો રાગદ્વેષથી મુકત થઈ સમભાવી બને છે તો તે મુકિત પામે છે, એમાં સંદેહ નથી. સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રની પ્રાપ્તિવિના સમભાવની પ્રાપ્તિ થતી નથી. જેઓ પ્રભુનામાં રાગ, દ્વેષ, કોપ માને છે તેઓનામાંથી રાગદ્વેષ ટળે નહીં અને રાગદ્વેષ ટળ્યા વિના મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. રાગદ્વેષવાળા ઇશ્વર જ્યાં સુધી માનવામાં આવે છે. ત્યાં સુધી અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ છે તેથી મિથ્યાત્વ જ્ઞાનવાળાઓ ગમે તે ધર્મના હોય પણ જ્યાં સુધી તેઓનામાં મિથ્યાત્વજ્ઞાન, રાગ દ્વેષ, ક્રોધ, કામ વગેરે દોષો છે ત્યાં સુધી તેઓ મોક્ષ પામી શકતા નથી. રાગદ્વેષનું દ્વૈત ટળ્યાવિના પ્રાર્થના, ભકિત તપ જપ થકી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઇ શકતી નથી. રાગદ્વેષ રહિત હોય છે તેજ સર્વજ્ઞ દેવ હોય છે અને તેના ઉપદેશપ્રમાણે વર્તવાથી મુકિત થાય છે. સર્વજીવોપર અને સર્વધર્મોપર તથા ધર્મીઓપર સમભાવ થવાથી મોક્ષ થાય છે અને એવા સમભાવપર મનુષ્યો આવે તે માટે જૈનધર્મનો સર્વજ્ઞે ઉપદેશ આપ્યો છે. અન્ય લિંગમાં અન્ય દર્શનીઓમાં સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન પૂર્વક જો સમભાવ

આવે છે તો તેઓની મુકિત થાય છે, એ પ્રમાણે જે જે ખ્રીસ્તિયોમાં સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન પૂર્વક સમભાવ આવશે અને રાગદ્વેષાદિક દોષો રહિત થશે તેઓની મુકિત થશે. સમભાવી જે ખ્રીસ્તિયો થશે તે જૈનધર્મને સત્ય માનશે પાળશે તેથી તેઓની મુકિત થશે.

ખ્રીસ્તી—અમો જે મુકિત માનીએ છીએ તેમાં દિવ્ય શરીર હોય છે અને ત્યાં દિવ્ય પ્રેમ તથા દિવ્ય ખાવું પીવું હોય છે અને ત્યાં ફરી હરી શકાય છે.

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ! તમારી માનેલી મુકિત અમારા દેવલોક-સ્વર્ગલોક જેવી હોય છે. જૈનશાસ્ત્રોમાં ભુવનપતિ, વ્યંતર, જયોતિષ અને વૈમાનિક એ ચાર પ્રકારના દેવો અને દેવીઓ હોય છે. તેઓ દિવ્ય અમૃત આહારને ગ્રહે છે. શાતાવેદનીય જન્ય આનંદમાં રહે છે. જ્યાં ત્યાં દિવ્યવૈક્રિયદેહથી દેવો અને દેવીઓ ફર્યા કરે છે, અને શાતાજન્યસુખની મોજમાં મસ્ત રહે છે. ત્યાં દૈવિકપ્રેમથી વર્તે છે, પાછાં ત્યાંથી બાંધેલું પુણ્ય ભોગવ્યા બાદ ચવીને મનુષ્ય વગેરેમાં જન્મે છે, ઈશુક્રાઇસ્ટે અમારી દેવલોક સ્વર્ગની માન્યતાને મોક્ષ તરીકે માનીને તેનો ઉપદેશ આપ્યો હોય એમ લાગે છે. અમારા દેવલોક અને તમારી મુકિત તે એકજ છે અને જૈનશાસ્ત્રોમાં કથેલી મુકિત તે તો સત્ય મુકિત છે. એવી મુકિતમાં અનંત સુખ છે અને અનંત જ્ઞાન છે અને એવા મુક્ત થયેલા શુદ્ધાત્માઓ યાને પરમાત્માઓ સંસારમાં પુનઃ જન્મતા નથી.

ખ્રીસ્તી—પ્રભુ સર્વજીવોને બનાવે છે અને જીવોને પોતેજ સારી માઠી બુદ્ધિ આપે છે. તેની કૃપા થાય તો ગમે તેવા ઘોર પાપીને મોક્ષ આપે છે અને તેની કૃપા ન થાય તો તે ગમે તેવા સદ્ગુણીને પણ મોક્ષ આપતો નથી. તેની મરજીમાં આવે છે તેમ તે કરે છે.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ!! હજી તમો અન્ય વિશ્વાસ અને અન્ધ

રાગથી પ્રવર્તો છો અને સત્યજ્ઞાનની યુક્તિથી સત્ય દેખતા નથી. પ્રભુ સર્વ જીવોને બનાવતો નથી. કારણ કે સર્વે આત્માઓ નિત્ય છે. નિત્યાત્માઓ કોઈના બનાવ્યા બનતા નથી, પ્રભુ જો જીવોને અર્થાત્ આત્માઓને સારી માઠી બુદ્ધિ આપે તો તે પ્રભુ ખરેખર રાગીદ્વેષી પક્ષપાતી અજ્ઞાની ઠરે અને એવો પ્રભુજ હોઇ શકે નહીં, તે પાપીને મોક્ષ આપે અને સદ્ગુણીને પોતાની મરજી ન હોયતો નરક આપે એવો પ્રભુ કહેવાય છે અને એવા પ્રભુને આદર્શ પ્રભુ માનવાથી દુનિયાના લોકો રાજામાં પણ તેવો ભાવ કલ્પે છે તેથી રાજાઓ પણ તે પ્રભુ જેવા બની અન્યાય, પક્ષપાત અજ્ઞાન મોહમાં ફસાઈ જાય છે, તેથી રૂશિયાના લોકોએ ઝારને પકડી મારી નાખ્યો. પ્રભુની પ્રેરણાથી જીવો સારી માઠી બુદ્ધિ પ્રમાણે વર્તે તેમાં ચોરોનો, જૂલ્મીઓનો, શત્રુઓનો દોષ ગણાય નહીં. કારણ કે તેવી બુદ્ધિનો આપનાર તો ઈશ્વર ઠર્યો, તેમાં જીવોનો વાંક ગણાય નહીં, કારણ કે તેઓતો બાજીગરની પૂતળીઓ જેવા ઠર્યા. પોતાની મરજી પ્રમાણે બાજીગર, પૂતળીઓને નચાવે તેમાં પૂતળીઓનો વાંક દોષ ગણાય નહીં, તથા ઇશ્વરની ઈચ્છામાં આવે તેનો તે મોક્ષ કરે તો તેમાં ઈશ્વર, અન્યાયી પક્ષપાતી ઠર્યો અને જીવોને દુર્ગુણ દુરાચાર ત્યાગવાનો નિયમ પણ ન રહ્યા. પાપીઓને પણ પાપકર્મમાંથી હઠવાનો નિયમ ન રહ્યો અને તેથી તે સત્ય ન્યાયનો કર્તા પણ ન રહ્યો. મનેતો એમ લાગે છે કે—કોઇ સ્વેચ્છાપ્રમાણે વર્તનાર રાજા, જેમ પ્રજા મનુષ્યો પૈકી કોઇને પક્ષપાત કરીને પાપીને ઈનામ આપે છે અને કોઇ સદ્ગુણી હોય પણ તેનાપર રાજાની કૃપા ન હોય તો તેને તે શિક્ષા પણ કરી શકે છે એવા રાજાના જેવો પ્રભુને કલ્પી દીધો, અને શાસ્ત્રોએ પણ એવી રીતે પ્રભુનું વર્ણન કર્યું તેથી રાજાઓને પણ પ્રભુની મરજીની પેઠે પોતાની મરજી પ્રમાણે અન્યાય જૂલ્મ અને અન્યાયી ઈચ્છાથી વર્તવાનું ઠર્યું. મનુષ્ય પોતાના જેવા પ્રભુને કલ્પે છે. માંસાહારીઓ જાણે છે કે પ્રભુ આપણી પેઠે

માંસ ખાય છે, માટે પ્રભુને યજ્ઞ કરીને પશુઓ ચઢાવો. દારૂ ભક્તો જાણે છે પ્રભુ આપણી પેઠે દારૂ પીએ છે. નાગાઓ એમ જાણે છે કે પ્રભુ આપણી પેઠે નાગો છે. જેવો મનુષ્ય તેવો તેણે પ્રભુ માની લીધો, એ પ્રમાણે તમોએ પણ એક સ્વેચ્છાચારી રાજાના જેવો ઈશ્વરને પણ ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનાર ઠરાવી દેઈને તેને પ્રભુના શાસના નામે શાસ્ત્રમાં ચડાવી દીધો અને અન્ધશ્રદ્ધાકદાગ્રહથી વિવેક બુદ્ધિગ્રહી નહીં પણ મારા આત્મસમાનબંધુઓ ! ! તમો સત્યજ્ઞાનથી વિચાર કરશો તો જણાશે કે, તમારૂં એવું માનવું અસત્ય છે. હું જગત્ કર્ત્તા ઇશ્વર છે એમ, માનતો નથી તે બુદ્ધિની પ્રેરણા મારામાં પ્રભુએ કરી. પરસ્પર ધર્મભેદે એક બીજાના ધર્મનું ખંડન કરવાની બુદ્ધિ પણ ઇશ્વરે આપી અને હજારો ધર્મો પણ પ્રભુએ બનાવ્યા. આસ્તિક અને નાસ્તિક બુદ્ધિ પણ પ્રભુએ આપી તો તેથી જીવોમાં મનુષ્યોમાં સારો ખોટો કોઈ રહ્યો નહીં તેતો પ્રભુએ કર્યા તેથી ઉલટું, આતો અજ્ઞાન અંધકાર ઠર્યું માટે પ્રભુમાં એવા જગત્કર્ત્તાપણાનો જૂઠો આરોપ કરો નહીં અને જીવોને પ્રભુએ બનાવ્યા છે એમ અસત્ય ન માનો તથા પ્રભુ છે તે શુભાશુભ બુદ્ધિનો આપનાર છે એમ ન માંનો. પ્રભુ પરમેશ્વર છે જગત્ કર્ત્તા નથી, તે જીવોને બનાવતો નથી અને જીવોને શુભાશુભ બુદ્ધિ આપતો નથી અને જીવોના શુભાશુભ કર્મનો ન્યાયકર્ત્તા તથા તેવું ફલ આપનાર પણ પ્રભુ નથી. એમ સત્ય સમજી વીતરાગ દેવના ગુણો ગ્રહો.

ખ્રીસ્તી—જૈનબંધુ!!! પ્રભુ, દુનિયાના સર્વ જીવોનાં શુભાશુભ કર્મનો ફલદાતા છે. કર્મો જડ છે. પુણ્યપાપ બેકર્મ છે તે જડ છે, તે બે તો જડ હોવાથી આત્માને સુખ દુઃખ આપી શકે નહીં માટે જીવોને પુણ્ય પાપનું સુખદુઃખરૂપ ફલ આપનાર ઈશ્વર છે. જીવો, પુણ્ય પાપ કરવામાં સ્વતંત્ર છે પણ તેનો ન્યાય તો

પ્રભુ કરે છે કર્મના અનુસારેજ તે જીવોને શુભ અશુભ ફલ
આપે છે, એમતો તમારે ન્યાયસર માનવું પડશે.
જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ !! પ્રભુ છે તે જીવોના શુભાશુભકર્મ
પ્રમાણે તેઓને સ્વર્ગ નરક વગેરેને આપે છે એમ તમારૂં કથવું પણ
અસત્ય ઠરે છે, કર્મના અનુસારે પ્રભુ જીવોને જો શુભ અશુભ
ફલ આપે છે તો તેમાં પ્રભુ એક નોકર જેવો પરતંત્ર ઠરે છે.
જીવો એ જેવું કર્મ કર્યું હોય તે કાયદાને અનુસરીને તે પ્રમાણે ફલ
આપવું તેમાં કર્મથી બલવાન્ ઈશ્વર ઠર્યો નહીં. કર્મની પાછળ પા-
છળ ઈશ્વરને ચાલીને તે પ્રમાણે ઈશ્વરને ફલ આપવાનું ઠર્યું. જીવો
મનુષ્યો પાપકર્મો કરીને ગમે તેટલી પ્રભુને પ્રાર્થના કરે તોપણ પ્રભુને
તો જીવોને-મનુષ્યોને એમ કહેવાનું રહ્યું કે તમો પ્રાર્થના કરો,
રડયા કરો, ફરવો પણ મારા હાથમાં તો કંઈ નથી, હુ તો તમોએ
જે જે વખતે પુણ્ય અને પાપ કર્મો કર્યાં છે તે અનુસારેફલ જરૂર
આપવાનો. ન્યાયાધીશના હુકમ પ્રમાણે પાપીને કેદમાં ખેંચીને
લઈ જનાર સિપાઈના જેવી પ્રભુની શક્તિ ઠરી અને તેમાં કર્મ
છે તે પ્રભુના કરતાં બલવાન્ ઠર્યું. તેથી કર્મની આગળ પ્રભુનું
જોર ચાલ્યું નહીં એવું ઠર્યું, તેથી પ્રભુના અનુસારે કર્મ ચાલે છે,
પ્રભુના તાબામાં કર્મ છે, એમ સિદ્ધ ન ઠર્યું. એટલે ઈશ્વરની સેવા
ભક્તિ કરવાનું તમારા મતપ્રમાણે અસત્ય ઠર્યું; કારણ કે તમારા મા-
નેલા પ્રભુમાં તમોને લાગેલાં પાપ માફકરવાની શક્તિ ન રહી, તેથી
તે ન્યાયે તો તમારે પ્રભુની સેવા ભક્તિ પ્રાર્થના કરવી એમાં કંઈ
સત્યત્વ ન રહ્યું, તમો એમ કહેશો કે જીવોનાં કરેલાં ગમે તેવાં
પાપ કર્મો પણ પ્રભુ ધોઇ નાખે છે તો પછી જીવોએ કરેલ પાપ
કર્મોનું ફલ ખરેખર જીવોને ઈશ્વરે ન આપ્યું તેથી તે અન્યાયી
ઠર્યો અને મહાપાપકર્મોને પણ ઈશ્વર માફ કરતો હોવાથી
મહાપાપો કરીને પણ ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરી એટલે બસ થઈ
ગયું, પછી પ્રભુની પ્રાર્થના કરવી અને પાપકર્મો કરવામાં બાકી
ન રાખવી, આવી માન્યતાથી પાપકર્મોનો ત્યાગ કરવાનું ન રહ્યું,

તેમજ તેવો ઇશ્વર જેમ તેના ભકતોનાં પાપો ધોઈ નાખે છે તેમ
જો તેનો જો કોઇ ઉપર કોપ ઉતરે તો ધર્મીજીવોનાં પુણ્યોને
પણ ધોઇ નાખે, તેથી જીવોને પાપકર્મ નો ત્યાગ કરીને પુણ્ય
કારક શુભ કર્મો કરવાનો વિશ્વાસ પણ ન રહે એવુ બનવા યોગ્ય
છે, તેથી શુભાશુભકર્મફલદાતા અને પ્રાર્થનાથી ભકતોના પાપ ધોઇ
નાખનાર અને સત્કર્મકરનારા એવા અમો કે જે તમારા ઇશ્વરને
ઈશ્વર તરીકે નહીં માનનારાઓને દુઃખી કરનાર એવા ઈશ્વરને
ઇશ્વર તરીકે માની શકાય નહીં. જેઓ પ્રભુના વિશ્વાસી થાય છે
એવા ભકતો પર પ્રભુ કૃપા કરે છે અને તેઓને મુકિત આપે છે
અને જે પ્રભુને માનતા નથી તેઓ પર પ્રભુ કોપ કરે છે, એવો
પ્રભુતો રાગી અને દ્વેષી ઠરે છે, કારણ કે પોતાને માનનારપર
રાગ કરે છે અને પોતાને નહીં માનનાર એવા જીવો નીતિવાળા
પ્રમાણિક હોય છે તો પણ તેઓપર કોપ કરે છે તેથી
તે અન્યાયી રાગી દ્વેષી ઠરવાથી તે પભુ કરતો નથી. હવે
તમે કહોછો કે—પ્રભુ, જીવોને તેઓના શુભાશુભકર્મનું ફલ
આપે છે, કર્મ જડ છે તેથી તે જાતે સુખ દુઃખ આપી શકતાં
નથી, આબાબતમાં અમારે કહેવું જોઈએ કે. અમો કર્મને જડ
માનીએ છીએ પણ તે સુખ દુઃખ આપવામાં જાતે શકિતમાન્
થાય છે, પગને અગ્નિમાં મૂકીએ અને હલાહલ વિષને પીવામાં
આવેતો જેમ પ્રાણનાશમાં અનેદુઃખમાંઅગ્નિ અને વિષશકિતમાન્
સ્વયંજડ છતાં જણાય છે, તેમ પુણ્ય અને પાપ કર્મ પણ જડ
હોવા છતાં જીવોને સુખ દુઃખ આપવામાં નિમિત્તકારણ થાય છે.
તમે એમ કહેશો કે જડ પુણ્યછે તે જીવને સ્વર્ગમાં કેવી રીતે
લઈ જાયછે? અને પાપ જડ છે તે જીવને નરકમાં કેવી રીતે લઇ
શકે? તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે આગગાડીનું એન્જીન જડછે પણ
તે જેમ આગગાડીને ખેંચી લેઈ બીજા સ્ટેશને લેઈ જાય છે અને
હવાઇવિમાન જડ હોવા છતાં તેમાં બેસનારને ઈષ્ટસ્થાને લેઈ
જાય છે તેમ શુભ અશુભ કર્મ પણ જીવને સ્વર્ગ નરક વગેરે

ગતિમાં લેઈ જાય છે. તમો કહેશો કે ગાડીમાં બેસનાર જેમ ગાડીને ચલાવે છે તેમ કર્મને તથા જીવને ઈશ્વર ચલાવે છે તો તેના ઉત્તરમાં જણાવવાનું કે—ગાડીમાં બેસનાર મનુષ્યની પેઠે કર્મ સંગી આત્મા છે અને તે સૂક્ષ્મશરીર રૂપ આગગાડીમાં બેસનાર છે, તે કર્મરૂપ ગાડીને ગતિ આપેછે પશ્ચાત્ તે ગાડી સ્વયમેવ ચાલે છે, તેમાં જેમ આકાશી ઈશ્વરને આગગાડી ચલાવનાર તરીકે માંનવાની જરૂર પડતી નથી તેમ આત્મા, પુણ્ય અને પાપકર્મ કરે છે તેના અનુસારે શુભ અશુભ સ્વર્ગ નરકાદિગતિમાં જાય છે. તેમાં ઈશ્વરને લેઈ જનાર તરીકે માનવાની જરૂર રહેતી નથી. કર્મજ પોતાને કરનાર એવા આત્માને અન્યગતિમાં લેઈ જાય છે એવી તેનામાં શક્તિછે, તેથી એવી કર્મની ગતિમાં ઈશ્વરની પ્રેરણા શક્તિ, લેઈ જવાની શક્તિ વગેરેને માનવાની જરૂર પડતી નથી. શુભાશુભકર્મ અને રાગદ્વેષના વિચારો છે તેજ શયતાન છે અને તે શક્તિમાન્ છે તેથી કર્મ એજ તમારા પ્રભુ જેવું હોવાથી કર્મથી ભિન્ન ઈશ્વરમાં, જીવોને અન્યશુભાશુભ ગતિમાં લેઈ જવાની કલ્પના કરવી તે અસત્ય ભ્રાંતિ છે. જીવોને શુભાશુભ ગતિમાં લેઈ જવાની પ્રવૃત્તિમાં અને તેઓને સુખદુઃખ આપવાની પ્રવૃત્તિમાં રાગદ્વેષમોહ રહિત ઈશ્વર પડતો નથી. અનાદિકાળથી જીવોની સાથે કર્મ લાગેલાં છે, અને શુભાશુભકર્મયોગે જીવો સુખદુઃખ વેદ્યા કરે છે, આપણે પાકેલી મીઠી કેરી ખાતા હોઈએ છીએ તેનો સ્વાદ આપણે વેદીએ છીએ, વચ્ચે કલ્પના કરવી કે પાકેલી કેરીમાં મીઠો સ્વાદ આપવાની શક્તિ નથી. ખાનાર અને કેરી, એ બેની વચ્ચમાં પ્રભુએ આવીને મીઠો સ્વાદ ચખાડયો, પાકેલી કેરીમાં મીઠો સ્વાદ આપવાની શકિત નથી એમ કહેવું તે જેવુ અસત્ય છે, તેવું આત્મા, શુભાશુભકર્મના અનુસારે સુખદુઃખ વેદે છે, કર્મોમાં શુભાશુભ ફલ આપવાની શકિત છે છતાં, તેમાં વચ્ચે પ્રભુ આવીને સુખદુઃખ આપે છે એવું માનવું તે બિલકુલ અજ્ઞાનભ્રાંતિ છે એમ સમજો.

ખ્રીસ્તી—ઈશુ શૂળીપર ચઢયા અને મરણ પામ્યા. તેમાં તો પ્રભુએ ઈશુની પરીક્ષા કરીકે તે મારામાટે શૂળીએ ચઢે છે, કે કેમ, તેમજ પ્રભુએ ઈશુને મરણ પામ્યા બાદ પાછો જીવતો કર્યો,

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ !!! અમો તમારી એ વાતને અનુભવ બુદ્ધિથી વિચાર કરીને અસત્ય માનીએ છીએ. જે વાતને બુદ્ધિ અને હૃદય ન માની શકે તે ગ્રહી શકાય નહીં. પ્રભુજો સર્વજ્ઞ ત્રિકાલદર્શી હોતતો ઈશુની ભક્તિ પહેલાથી જાણી લેત અને યાહુદીઓપર કોપ કરવાનું કારણ થાત નહીં. સર્વજ્ઞ હોયતે પોતાના પુત્રનું શ્રદ્ધાસ્વરૂપ જાણી શકત. સર્વજ્ઞ પહેલાંથી જાણે છે તેથી તે પરીક્ષા કરતો નથી પણ અલ્પજ્ઞ પરીક્ષાની ઈચ્છા રાખે છે. તેથી તે પરીક્ષાની વાત સત્ય લાગતી નથી પણ પાછળથી એ સંબંધી એતો કલ્પના કરીને કહેવાનું છે કે ઈશુ શૂળીપર ચઢી મૃત્યુ પામ્યા બાદ જીવતો થયો. એ વાતને તમે ચમત્કાર માનોછો પણ અમો જૈનશાસ્ત્રો આદિ હિંદુ શાસ્ત્રોના આધારે જણાવીએ છીએકે. મૃત્યુ પામેલા મનુષ્ય જો ચાર પ્રકારના દેવોની ગતિમાં જાય છે તો તે ત્યાંથી મરણ પામેલા શરીરમાં પાછો વૈક્રિયલબ્ધિના બળે પેસે છે અને પહેલાંની પેઠે હાલે છે ચાલે છે બોલે છે, તથા વ્યંતરદેવ તરીકે થએલ તે પાછો પોતાના ભકતોને તેમના રાગથી દર્શન આપે છે. તેમાં કશો ચમત્કાર નથી, એવા જૈનશાસ્ત્રોમાં મર્યા પછી દર્શન આપવાના ઘણા દાખલા છે. એક મુનિ મરણ પામ્યા પછી દેવલોકમાં ગયા અને ત્યાંથી પાછા પોતાના મૂળ શરીરમાં પ્રવેશ્યા અને પોતાના શિષ્યોને યોગ કરાવ્યા, પાછા સર્વ હકીકત કહીને કેટલાક માસ પછી દેવ લોકમાં ગયા, ઈત્યાદિ અનેક દૃષ્ટાંતો છે તેથી અમો જૈનહિંદુઓ અને બૌદ્ધો પુનર્જન્મ માનીએ છીએ. આત્મા મરતો નથી પણ તે કર્મના યોગે શુભાશુભ શરીરો ગ્રહે છે અને છંડે છે તેથી પુનર્જન્મમાનનારા અમોને ઈશુના અન્ય શરીરવડે ઉત્પાનમાં કશું આશ્ચર્ય થતું

નથી. યુરોપ, અમેરિકા વગેરે દેશોમાં ભૂતાવાહન વિદ્યાના બળથી હવે પુનર્જન્મની તથા આત્માની માન્યતાને અનેક યુરોપીયનો માનવા લાગ્યા છે, મરણ પામેલાં ઘણાં માણસો ભૂત દેવ થૈને પાછાં દર્શન આપે છે. થીઓસોફીસ્ટ યુરોપીનીયનો હવે પુનર્જન્મ વગેરે માન્યતાઓને માનવા લાગ્યા છે, માટે તમારી બાબતમાં અમને સત્ય લાગતું નથી માટે પક્ષપાત ત્યાગી સત્યને ગ્રહો.

ખ્રીસ્તી—અમારો પ્રભુ તો ખ્રીસ્તીયોનાં પાપોની માફી આપે છે, તમારા જૈનોને અમારા જેવો પાપોને ધોઈ નાખનાર પ્રભુ નહીં હોવાથી જેનો અંતકાલે દુઃખી થાય છે. ગભરાય છે.

જૈન—ખીસ્તીબંધુ ! ! તમારૂં એવું કથન ફક્ત અન્ધ વિશ્વાસનું છે. ખ્રીસ્તીયોના પાપોની પ્રભુ માફી આપે અને અન્ય ધર્મીઓના પાપોની પ્રભુ માફી ન આપે એવો સાંકડી દ્રષ્ટિવાળો તથા અજ્ઞાની પક્ષપાતી પ્રભુ નથી, તેમજ સ્વાત્મા તેજ પ્રભુ છે. આત્મા પોતે પાપ કર્મોના પશ્ચાત્તાપથી સ્વકૃત પાપોનો નાશ કરે છે, આત્મા, રાગદ્વેષના વિચારોથી કર્મોને ગ્રહણ કરીને બાંધે છે અને આત્મા જ્યારે રાગદ્વેષના વિચારોને ત્યાગી પશ્ચાત્તાપી, સમભાવી બને છે ત્યારે ઉત્કૃષ્ટદશાએ કાચી બે ઘડીમાં અનંત ભવનાં સાધેલ કર્મોનો નાશ કરી સર્વજ્ઞ થૈ મુકિત પદ પામે છે, તેથી અમારા જૈનબંધુઓને અન્ય કોઈ ઈશ્વર પાપોની માફી આપે તેની આકાંક્ષાની જરૂર રહેતી નથી અને જૈનો અંતકાલે આત્માના સદ્‌વિચારોને પ્રગટાવીને સર્વપાપોથી મુકત થવાસમર્થ બને છે. તેઓને અન્ય કોઈ રાગીદ્વષી પ્રભુની કૃપામાટે આજીજી કાકલુદી કરવાની જરૂર રહેતી નથી.

ખ્રીસ્તી—જૈનો પોતાના આત્મા સિવાય અન્ય કોઈ મદદ કરનારી ઉંચી પ્રભુ જેવી શકિત માનતા નથી. તેથી તેવો તપ વગેરે કરે છે પણ તેઓની સહાય અન્ય પ્રભુ કરતો નથી. તેમનો કોઈ વળાવો નથી.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ ! ! ! જૈનો પોતાના આત્માના કરતાં પરમાત્માઓને ઉંચા માને છે. બહિરાત્માઓ અને અન્તરાત્માઓ કરતાં પરમાત્માઓ ઉચ્ચ છે. અન્તરાત્માઓ છે, તેઓ પરમાત્માઓની સ્તુતિ કરીને તથા તેઓના આત્માઓનું શુદ્ધ સ્વરૂપ વિચારીને સ્વયં પરમાત્માઓ—પ્રભુઓ બને છે. ઈયલ જેમ ભ્રમરીના ધ્યાનથી સ્વયં ભમરી બને છે, તેમ અન્તરાત્માઓ તેજ પરમાત્માઓ સ્વયંસ્વબળથી બને છે, તેથી તેઓને સ્વાશ્રય બળના પ્રતાપે તરવાનું થાય છે, અને અન્ય તમારા માનેલા પ્રભુની કૃપા પર અને તેની સહાયની આશામાં ને આશામાં બેસી રહેવું પડતું નથી. જૈનોની એવી માન્યતા હોવાથી તેઓને જૂઠીરીતે કલ્પેલી કોઈ મદદ કરનારી પ્રભુની શકિતની આશાપર ઝોકાં ખાવાં પડતાં નથી, પોતાને સહાય કરનાર અને પાપોને ધોઈ નાખનાર અન્ય ઉંચીપ્રભુની શકિતની કલ્પના કરવાના કરતાં આત્માજ પોતે પોતાના જ્ઞાનથી સર્વ કર્મોને નાશ કરે છે અને મોહકર્મરૂપ શયતાનને મારી હઠાવે છે, એવી સત્ય માન્યતા માનીને આત્મશ્રદ્ધા અને સ્વાશ્રયી બની સદ્‌ગુણી બનવાથી મોક્ષ પ્રગટ કરવો તેજ સત્ય સિદ્ધાંત છે.

ખ્રીસ્તિ—જૈનો, જગત્કર્તા તરીકે ઈશ્વરને માનતા નથી અને તેથી અન્યો જૈનોને નાસ્તિક કહે છે તેથી તેઓને ચીડ ચઢે છે.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ—જૈનો સત્ય એવા જે જગત્કર્તા તરીકે પ્રભુ નથી તેનેજ પ્રભુ માને છે તેથી તે ખરા આસ્તિક છે. તેથી તેને કોઇ નાસ્તિક કહે તો તેને ચીડ ન ચડે પણ જૈનો તમને મિથ્યાત્વી કહે છે તેની તમને ચીડ ચઢે છે. જેઓ આત્મા, પુનર્જન્મ, કર્મ, પુણ્ય, પાપ, બંધ, સ્વર્ગ, નરક, અને મોક્ષને માનતા નથી તે નાસ્તિક મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. જૈનો તો ઉપરની માન્યતા માને છે તેથી ખરા આસ્તિક છે અને જેઓ પરમેશ્વરમાં જગત્કર્તાપણું તથા રાગદ્વેષકોપાદિ દોષો માને છે, અને

પુનર્જન્મમાં માનતા નથી તે ખરેખર નાસ્તિક મિથ્યાદૃષ્ટિયો છે, અમે અન્યોને મિથ્યાદષ્ટિ અર્થાત્ નાસ્તિકો કહીએ છીએ અને તેઓ અજ્ઞાનથી અમને નાસ્તિક કહે તેથી તે કંઈ મિથ્યા દષ્ટિવાળા હોવાથી કંઇ સમ્યગ્જ્ઞાની બની જતા નથી.

ખ્રીસ્તિ—જૈનો, **અહિંસા પરમોધર્મ**: એવું માને છે અર્થાત્ અહિંસામાં માને છે પણ મનુષ્યોથી થોડીઘણી હિંસા કર્યા-વિના જીવી શકાતું નથી, માટે જૈનોનો સિદ્ધાંત ખોટો છે. કારણ કે આપણે આપણા જીવનને માટે હિંસા કરવી પડે છે, અને તેના બદલામાં બીજાઓને મદદ કરીએ છીએ. એતો નીતિનો કાયદો છે.

જૈન—જૈનશાસ્ત્રોના આધારે હિંસા અનેઅહિંસા તથા દયાનું સ્વરૂપ તમે સમજ્યા નથી. અહિંસા પરમોધર્મ: એ વાક્યતો પા-રાણિક હિંદુઓનું છે જૈનો બે પ્રકારના છે. ગૃહસ્થ જૈનો અને ત્યાગી જૈનો તેમાં ગૃહસ્થ જૈનો સવાવીસવાની દયા પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લે છે. જૈનોતેમાં એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય જીવોને નહીં મારવાની પ્રતિજ્ઞાને લેઈ શકતા વથી, ગર્ભજ પશુ પંખી જલચર અને મનુષ્યો એ પંચેન્દ્રિયજીવો છે, તેઓમાં જે નિરપરાધીઓને નહીં મારવાની પ્રતિજ્ઞા જૈનો કે જે વ્રતધારી છે તે લે છે અને તેવા શ્રાવકોને પંચેન્દ્રિય અપરાધી જીવોની વિવેકયતનાથી હિંસા કરવાની કારણે છૂટી હોય છે. જેઓ સમ્યગ્ દષ્ટિ જૈનો હોય છે અને શ્રાવકનાં વ્રતો અંગીકાર કરતા નથી, તેઓંતો સવાવીસવાની દયા પાળતા નથી. પ્રમત્તયોગાત પ્રાણવ્યપરોષણં હિંસાઃ પ્રમાદથી અન્યોના પ્રાણોનો નાશ કરવો તે હિંસા છે, એવું હિંસા અને તેથી વિરૂદ્ધ અહિંસાનું સ્વરૂપ હજી તમો જાણતા નથી. તેથી જૈનોની દયાનો નિષેધકરો છો પણ જૈનો હિંસા અને અહિંસાની દ્રવ્યભાવથી તથા વ્યવહાર નિશ્ચયથી જે વ્યાખ્યાઓ કરે છે તેનું કંઈપણ સ્વરૂપ તમો જાણી શકતા નથી, તેમજ અમારા જૈનો કે

જે જૈનશાસ્ત્રોના શ્રોતા–જ્ઞાની નથી, તેઓ પણ જૈનશાસ્ત્રદૃષ્ટિએ દયાનું સ્વરૂપ જાણી શકતા નથી. મનુષ્યો જે જે અંશે હિંસાનો ત્યાગ કરીને અહિંસા તરફ વળે છે તે તે અંશે તેઓ દયાળુ, પ્રભુ ભક્ત બને છે. યુરોપમાં પણ હવે વૃક્ષો પશુઓ પંખીઓ વગેરેની દયા કરવી, તેઓની રક્ષા કરવી ઈત્યાદિ વિચારવાળી દયામંડ-ળીઓ સ્થપાવા માંડી છે. જૈનોને અન્ય મનુષ્યો મારી નાખે અને જૈનોએ પોતાનું રક્ષણ ન કરવું એવી ગાંડી દયાને તો જૈનશા-સ્ત્રકારોએ સ્વીકારી નથી. દયા સંબંધી ખરૂં સ્વરૂપ સમજવું હોય તો જૈનશાસ્ત્રોનો ગુરૂગમપૂર્વક અભ્યાસ કરો.

ખ્રીસ્તી—જૈનો કર્મને માને છે, સર્વજીવો પોતપોતાના કર્મ પ્રમાણે દુઃખ ભોગવે છે, વિધવાઓ પાપકર્મથી રંડાય છે, એવું માનતા હોવાથી તેઓ વિધવાઓ વગેરે કોઈપર ઉપરકાર કરતા નથી અને કોઈના ભલામાં ભાગ લેતા નથી.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ! તમો જૈનધર્મનું સ્વરૂપ સમજતા નથી. સર્વજીવો સ્વસ્વકર્માનુસારે કર્મ ભોગવે છે, તેથી જૈનો કાંઈ તેઓનું દુઃખ ટાળવા માગતા નથી એમ તમો કથો છો તે અસત્ય છે. કર્મ પ્રમાણે દુઃખ થાય છે પણ તેના ભલામાં ભાગ લેવાથી ભલું કરનારાઓને પુણ્ય થાય છે અને કૃતકર્મોની નિર્જરા થાય છે, તેથી જૈનો, મનુષ્યો પશુઓ પંખીઓ અને વનસ્પતિના જીવોની પણ દયા કરીને તેઓનું ભલું કરવા પ્રવૃત્તિ કરે છે. દુઃખીઓના ભલામાં ભાગ લેનાર જૈનો જ્યાં ત્યાં દેખાય છે. જૈનશાસ્ત્રો પણ વિશ્વસ્થ સર્વ જીવોના ભલામાં ભાગ લેવાનો ઉપદેશ આપે છે. વિધવાઓ જો કે પાપકર્મથી થાય છે. તેઓના ભલામાં ભાગ લેવા માટે તન મન ધનથી અર્પાઈ જવું એમ જૈનશાસ્ત્રો જણાવે છે. પ્રભુ મહાવીરદેવે સર્વ વિશ્વજીવોનાં દુઃખો ટાળવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે. તેઓનો ઉપદેશ, જૈનશાસ્ત્રોમાં ભરપૂર છે. એક ખ્રીસ્તિ અમને મળ્યો હતો, એક મનુષ્ય રોગી હતો તેને મદદ કરવા મેં તેમને કહ્યું ત્યારે તે ખ્રીસ્તિએ કહ્યું

કે, પ્રભુએ તેને રોગની શિક્ષા કરી છે અને તે દુઃખ ભોગવે એવી પ્રભુની ઇચ્છા છે. દુનિયામાં જેટલા-દુઃખી મનુષ્યો છે, જીવો છે, તે પ્રભુની ઇચ્છાથી દુઃખી થયા છે, માટે પ્રભુની ઇચ્છા આજ્ઞાથી દુઃખી થનારાઓને મદદ કરવી તે પ્રભુની આજ્ઞા તોડવા જેવું પાપ છે. પ્રભુની ઇચ્છાને આડે આવવું તે પ્રભુનો ગુન્હો છે, માટે રોગીને પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે એવોને એવો રહેવા દ્યો. આવા વિચારવાળા શુષ્કજ્ઞાની ખ્રિસ્તિયો થઈ જવાથી તેઓ સ્વાર્થી બને છે, તેથી તેઓ જો પ્રભુ મહાવીરના શાસ્ત્રોને સમજીને પ્રવર્તે તો તેઓ અન્ય લોકોનું વાસ્તવિક ભલું કરી શકે. સમાજ સંઘ વગેરેના ભલામાં ભાગ લેનાર પ્રથમ નંબર જૈનો છે.

ખ્રીસ્તિ—જૈનો જેઓને પરમાત્મા માને છે તે મોટો પરમેશ્વર નથી. ઘણા માણસો સિદ્ધ થાય છે તે સિદ્ધો કંઈ પરમેશ્વરો નથી. તેઓ કંઈ આપણું દુઃખ ટાળવા અહીં આવતા નથી.

જૈન—ખીસ્તિબંધુ!!! અમો જેને પરમાત્માઓ માનીએ છીએ તે પૂર્ણ કેવલજ્ઞાન અનેઅનંત આનંદ સુખથી ભરપૂર છે. સર્વથા રાગદ્વેષાદિદોષો રહિત છે. સર્વ મનુષ્યોને પ્રભુ થવાનો એક સરખો સમાન હક્ક છે. તેઓના માર્ગે ચાલીને જેઓ આત્મિક સુખ મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે તેજ પ્રભુના ભકતો સંતો છે. તમોએ માનેલા નિરાકાર પરમેશ્વરે આજસુધી કોઈનું દુઃખ ટાળ્યું હોય એવો સત્ય જ્ઞાનીઓની આગળ પ્રત્યક્ષ પુરાવો નથી. તમારો પરમેશ્વર અહીં મનુષ્યોનાં દુઃખો નિવારણ કરવા આવે છે, અને જાય છે, એવું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ નથી. મ્હને તો એમ લાગે છે કે નિરાકાર પોતાના આત્માને જ પ્રભુરૂપ અનુભવાએલા હોય છે છતાં તે ભિન્ન પ્રભુની માન્યતાને લીધે તેઓ ભિન્ન પરમેશ્વર આવીને દુઃખ ટાળે ને એવું ભ્રાંતિથી માને છે આત્માથી ભિન્ન એવો કોઈ પ્રભુ અહીં આવી દુઃખ ટાળતો નથી. પોતાનો આત્મા પ્રભુ છે અને તે સ્વયં દુઃખ ટાળે છે છતાં અન્ય પ્રભુ દુઃખ ટાળે છે એવી જ્યાંસુધી બુદ્ધિ હોય છે

ત્યાં સુધી ભોળા અજ્ઞાન ભકતોને પ્રભુ દુઃખ ટાળે છે એમ જણાય છે; માટે એવી ભ્રાંતિ ટાળીને આત્મામાંજ સુખ છે અને મોહથી દુઃખ છે, આત્માજ જ્ઞાનથી પોતાનું સુખ અનુભવે છે અને મોહથી થએલું દુઃખ પોતે ટાળે છે, એમ અંતરમાં ઉંડા ઉતરીને અનુભવો એટલે તમારી ભ્રાંતિ ટળી જશે અને સત્ય સમજાશે.

ખ્રીસ્તી—જે ખ્રીસ્તીયો પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે, પરોપકારનાં કાર્યો કરે છે, પ્રભુની પ્રાર્થના કરીને પાપોનો પશ્ચાત્તાપ કરે છે મનુષ્યોના ભલા માટે સુકર્મો કરે છે તેનો બદલો શું તેઓને નથી મળતો ?

જૈન—યાહુદી, ખ્રીસ્તી, મુસલ્માન, હિંદુઓ, જૈનો વગેરે સર્વને તેઓના શુભકર્મ, તપ, દમ, દાન, દયા, પશ્ચાત્તાપ, ભક્તિ વગેરેનો પોતાના ભાવ પ્રમાણે બદલો મળે છે. પ્રથમ ગુણસ્થાનકવર્તી તપસીઓ, સંતો અને ગૃહસ્થો ચાહે ગમે તે ધર્મના હોય તો પણ તેઓના શુભ વિચારોનું પુણ્યકૃત્યોનું સારૂં ફળ મળે છે અને તેથી તેઓ અન્ય જન્મમાં સુખી થાય છે અને તેઓના પાપવિચારોથી અને પાપ કર્મોથી તેઓ પાપ કર્મ બાંધીને પરભવમાં જન્મ લઇ દુઃખી થાય છે. તેઓ તપ વગેરેથી અકામ નિર્જરા કરે છે અને પુણ્યકર્મોથી ઉંચા આવે છે. આત્મા, શુભાશુભ વિચારો અને શુભાશુભ કર્મોથી ઉચ્ચનીચ જન્મ લઇ સુખ દુઃખ પામે છે અને શુભાશુભ વિચારથી અને શુભાશુભપ્રવૃત્તિથી મુક્ત થાય છે ત્યારે તે મુક્ત સિદ્ધ પરમાત્મા બને છે. તેથી દુનિયામાં વર્તતો ગમે તે ધર્મનો મનુષ્યાત્મા હોય તેને શુભાશુભ વિચારનું અને શુભાશુભ કર્મનું ફળ સુખ દુઃખ મળે છે, તો ખ્રીસ્તીયો પોતે પોતાના શુભ વિચારોથી અને શુભાચારોથી શાતાવેદનીય જન્મ સ્વર્ગ સુખ પામે અને પાપકર્મો કરે તો નરક પામે એ તો કર્મના સ્વભાવ પ્રમાણે થાય છે, શુભનું શુભ ફળ છે અને અશુભનું અશુભ ફળ છે. જગત્કર્તા તરીકે ઈશ્વરને માનનારા અને જગત્કર્તા તરીકે

ઇશ્વરને નહીં માનનારાઓ, પોતપોતાના શુભાશુભ કર્મફલને સ્વયંમેવ પામે છે અને સમ્યગ્ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રને પામે છે તો તેઓ મુક્તિ પદને પામે છે એમ જૈનશાસ્ત્રો જણાવે છે.

ખ્રીસ્તી—જૈનો દારૂ માંસના ત્યાગી અને કેવલ વનસ્પતિ આહારી હોવાથી તેઓની વસતિ ઘટી ગઇ, અને તેઓએ યુદ્ધને ન માન્યું તેથી જૈનકોમ નબળી પડી ગઈ. માંસાહારી લોકોને જૈનધર્મી તરીકે રહેવાની પણ તેઓએ છૂટ ન આપી તેથી જૈનકોમ ઘટી ગઈ છે અને તે ભવિષ્યમાં પોતાનું નામ હયાતી નાબુદ કરશે.

જૈન—દારૂમાંસ ત્યાગથી અને વનસ્પતિ આહારથી આત્માનું તથા શરીરનું સાત્વિક બળ ખીલે છે. યુદ્ધો કરીને મનુષ્યોને મારી નાંખવાં તેતો પશુબલ છે પણ આત્મિકબલ નથી. ઈસુ ક્રાઈસ્ટે પણ કહ્યું છે કે તને જમણા ગાલપર તમાચો મારે તો પાછો ડાબો ગાલ ધર. એમ બોલનાર ઈશુ ક્રાઈસ્ટ કંઈ ધર્મયુદ્ધો કરીને અન્ય મનુષ્યોને મારી નાખવાનો ઉપદેશ આપે નહીં. યુદ્ધો કરવાં તે ઈશુ ક્રાઇસ્ટના ઉપદેશથી વિરૂદ્ધ છે. તો પછી જૈન તીર્થંકરો તો યુદ્ધનો ઉપદેશ આપે ક્યાંથી ? દારૂમાંસ વાપરવાથી આત્મિકબલ વધતું નથી અને પશુબલથી મનુષ્યો પરસ્પર લડી મરે છે. તેઓ સત્ય શાંતિથી અને આત્મોન્નતિથી વિમુખ રહે છે. હાલમાં ગાંધીજી વગેરે પણ અહિંસાબલનો પ્રયોગ કરીને ખ્રીસ્તીયો વગેરેમાં જે પશુબલનું જોર વધી પડયું છે તેનો પરિહાર કરવા પ્રયત્ન કરે છે, જે જૈનો દારૂ માંસ વાપરે છે તે અવિરતિસમ્યગ્દૃષ્ટિચોથાગુણસ્થાનકવાળા જૈનો ગણાય છે. તેવા જૈનો, કર્મના ઉદયથી જો કે દારૂમાંસ વાપરે છે અને હિંસા કરે છે તોપણ તે દારૂમાંસ હિંસામાં દોષ પાપ માનીને પોતાના દોષને દોષ તરીકે માને છે અને દારૂમાંસ હિંસાના ત્યાગ માટે હૃદયમાં પુરૂષાર્થ કરે છે જેઓ દારૂમાંસ વાપરતા નથી અને ધર્મ્યયુદ્ધાદિક વિના પંચેન્દ્રિયજીવોની હિંસાનો ત્યાગ કરી સ્થુલ અહિંસાદિ વ્રતોને અંગીકાર કરે છે.

તેઓ દેશવિરતિશ્રાવક જૈનો ગણાય છે, તેઓ પંચમગુણ સ્થાનવાળા ગણાય છે, દારૂમાંસના ભોગી એવા અવિરતિ જૈનો પુરૂષાર્થ કરીને દેશવિરતિધર શ્રાવકો થાય છે અને દેશવિરતિ શ્રાવકો સાધુત્યાગીનાં વ્રત ગ્રહે છે. સાધુઓ અપ્રમત્તદશા પ્રાપ્ત કરવા પુરૂષાર્થ કરે છે. એમ ઉત્તરોત્તર આત્માના ગુણો પ્રાપ્ત કરવા માટે તપ, સંયમ, વ્રત, ધ્યાન, સમાધિમાં ઉત્તરોત્તર આગળ વધી શકાય છે અને આત્માની પૂર્ણ શુદ્ધિરૂપ મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે અવિરતિ અને દેશ વિરતિ એવા બે પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવક જૈનો, ગૃહસ્થધર્મના શાસ્ત્રોના અધિકાર પ્રમાણે વર્તે છે અને ધર્મયુદ્ધ કરીને સંઘ ચૈત્યાદિકનું રક્ષણ કરી શકે છે. બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, અને શૂદ્ર એવા ચાર વર્ણના મનુષ્યો, જૈનધર્મ પાળી શકે છે. અન્યધર્મી સમાજની પેઠે તેઓ પણ દેશકાળાનુસારે વ્યવહારમાં વર્તીને સંઘબળ જાળવી શકે છે, જૈનો જૈનશાસ્ત્રોના અનુસારે વર્તે તો તેઓ મનવાણી કાયા અને આત્માનું બળ પ્રગટાવી શકે છે દારૂમાંસ વાપરનારા બળવાન્ રહે છે એવો કંઈ નિયમ નથી. જર્મની, રૂશિયા, આસ્ટ્રીયા વગેરે દેશોના મનુષ્યો દારૂમાંસભોગી હતા તો પણ તેઓ ઈ. સ. ૧૯૨૦ની લડાઈમાં હારી ગયાં. ભાતખાઉ જાપાને રૂશિયા સૈન્યને હરાવી દીધું. સંપ, આત્મભોગ આદિ સદ્ગુણોથી બળ વધે છે અને દુર્ગુણોથી નબળાઇ આવે છે. પશુબલના દુરૂપયોગથી થએલી જીત છેવટે હારને પમાડે છે. ખ્રીસ્તીધર્મ પાળનારાં સર્વ રાજ્યોમાં સબળાઈ દેખાતી નથી. પશુબળથી ખ્રીસ્તીયોએ અન્યપ્રજાઓને જીતી છે તેનો બદલો પશુબલથી તેઓને મળશે. આફ્રીકા અને અમેરિકાના મૂલ વતનીઓ ઉપર ગુલામી વગેરે દશાનો જુલ્મ ગુજારવાના ઘણા દૃષ્ટાંતો છાપાઓમાં વાંચવામાં આવે છે, રોમનકૅથોલિક અને પ્રોટેસ્ટંટ પંથના ખ્રીસ્તીયોએ પરસ્પર ધર્મમતભેદે ઘણી લડાઇઓ કરી છે અને લાખો મનુષ્યોનાં પરસ્પર ખૂન કર્યાં છે, એવું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી જાણવામાં આવે છે. ખ્રીસ્તીયોમાં ધર્મની માન્યતાના

ખ્રીસ્તીધર્મ ઉપરથી કેટલાક
સેંકડો મતભેદો છે. યુરોપમાં હવે ખ્રીસ્તીધર્મ ઉપરથી કેટલાક
યુરોપીયનોની શ્રદ્ધા ઉઠી ગઈ છે અને હવે તેઓ હિન્દુસ્થાનના
ધર્મશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવા લાગ્યા છે. કેટલાક બૌદ્ધધર્મ,
પાળવા લાગ્યા છે. કેટલાક મુસલમાનો પણ બને છે. ડાક્તર
વારન વગેરે જૈન બન્યા છે. હાલની યુરોપની મોટી લડાઇથી
યુરોપ સમજવા માંડયું છે કે પશુબલથી વિશ્વમાં ખરી શાંતિ થઈ
નથી અને થવાની નથી. ગૃહસ્થજૈનો, ધર્મસંઘ પ્રજા દેશ રાજ્ય
કુટુંબાદિની રક્ષા માટે ધર્મયુદ્ધ અને કર્મયુદ્ધ કરે છે, તે પ્રમાણે
સર્વ ધર્મવાળા કરે છે અને એવું જગમાં પ્રવર્ત્યા કરે છે, તેમાં
કંઈ વિશેષ નથી. પશુબલનો દેશસમાજ સ્વાત્માર્થે પણ દુરૂપ-
યોગ ન કરવો અને પોતાના કરતાં નિર્બલ સમાજો, સંઘો, પ્રજાઓ
રાજ્યો અને અન્ય ધર્મીઓ પર પશુબલનો દુરૂપયોગ ન કરવો,
એમાંજ તમારી અમારી અને સર્વધર્મીપ્રજાની વડાઇ છે.
આત્મબલથી ખ્રીસ્તીઓએ જીત મેળવી હોત તો અમે તેને
વખાણીએ. સાણંદમાં એક વિધવા શ્રાવિકાને ખ્રીસ્તીઓ ફોસલાવી
લઈ ગયા અને પશ્ચાત્ તેણી તેના ખ્રીસ્તી ધણીએ બહુ કષ્ટ
આપ્યું અને તે બિચારી મરી ગઈ. અમદાવાદની લલ્લુભાઈ રાયજી
જૈનબોર્ડીંગમાં કપડવણજનો એક ગરીબ માબાપ વિનાનો
છોકરો ભણતો હતો, તેને રસ્તામાંથી ખ્રીસ્તીઓ સમજાવીને લઈ
ગયા. જૈનો તેને પાછો મેળવવા કોર્ટ દ્વારા લડયા પણ તેઓએ
કાળ યુકિતથી પોતાના કબજે રાખ્યો અને પાછો સોંપ્યો નહીં.
આ પ્રમાણે પશુબલ સત્તાયુકિતપ્રયુકિતથી ભોળા અનાથ
હિંદુઓને વટલાવવા, નામનાજ ખ્રીસ્તી બનાવવા, એમાં કંઈ
આત્મિક બળ નથી. મુસલ્માનોએ પણ તમારા યુરોપ ઉપર
એવું બળ વાપર્યું હતું, માટે તેથી તમારે એવા બળનો મોહ
ન કરવો જોઇએ.

ખ્રીસ્તી—જૈનોમાં સમાજ સુધારો નથી. વિધવાઓને
પરણાવતા નથી અને અંત્યજોને તેઓ અડતા નથી તેઓ
દેશ રાજ્ય સમાજની પ્રગતિમાં ભાગ લેતા નથી તેવું કેમ?

જૈન—જૈન સંઘમાં દ્રવ્યક્ષેત્રકાળાનુસારે યોગ્ય સુધારા કર-
વાની છૂટ છે અને તે ધર્મ્ય સુધારા કહેવાય છે પણ અયોગ્ય
અધર્મી સ્વપરને અહિત કરનાર સુધારાને કુધારા ગણવામાં આવે
છે. બાલવિધવાઓ બ્રહ્મચર્યને પાળે, તથા સંઘસમાજની સેવા કરે
અને કામાદિકના પશુ બળને જીતી એક પત્નીવ્રતની ભાવ-
નાથી મુક્ત થયા પછી પતિ મરતાં અન્ય પતિ ન કરવાની ખાસ
ઇચ્છા હોય તેવી વિધવાઓ પુનર્લગ્ન ન કરે તે યોગ્ય છે અને
જે બાળ વિધવાઓથી કામ ભોગ વિના ન રહેવાય અને વ્યભિ-
ચાર કર્મ કરવામાં પ્રવૃત્ત થાય, તેવી વિધવાઓએ તપ સંયમમાં
ખાસ પ્રવૃત્તિ કરવી અને કામને રોકવો. કારણ કે ભોગથી કામની
શાંતિ થતી નથી. પુનર્લગ્નની સ્ત્રીને જૈનધર્મ પાળવામાં કોઇ
જાતની હરકત નથી. જૈન ધર્મની દષ્ટિએ જૈન સંઘ, એવી પુનર્લગ્ન
કરનારી અને જૈનધર્મ પાળનારી વિધવાને વસ્તુપાલ તેજપાલની
માતાની પેઠે જૈનધર્મ સાધ્વી થવામાં તથા શ્રાવિકા ધર્મ
પાળવાનાં હરકત કરી શકતો નથી. જ્ઞાતિની દ્રષ્ટિએ વિચાર કરવા
માટે સર્વ નીતિયો, સ્વતંત્ર વિચાર પ્રમાણે લાભાલાભની દ્રષ્ટિએ—
નાતિ, વર્તી શકે છે. જૈન વિધવા પુનર્લગ્ન કરીને જૈન ધર્મ પાળે
તો સંઘ તરફથી કંઇ તેને હાનિ થતી નથી. પણ મારી અંગત
માન્યતા તો એ છે કે જૈન શ્રાવિકાએ કામની શાંતિ માટે અન્ય
પતિ ન કરતાં વૈરાગ્ય તપ સંયમથી કામ વિકાર ટાળવો, એજ
ઉત્તમ ઉપાય છે, કારણ કે લાકડાથી અગ્નિ જેમ શાંત થતો નથી
તેમ પુનર્લગ્ન મૈથુન વગેરેથી કામ શાંત થતો નથી. એવો મૂલ
માર્ગ છે. બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર એ ચાર વર્ણો છે ઢેડ
ભંગી વગેરે સદા અસ્પર્શ્ય છે એવો નિયમ નથી. અમુક સંયો-
ગોમાં પવિત્રવસ્ત્રાદિકની સ્થિતિમાં હોય ત્યારે અપવાદે, તથા યુદ્ધા-
દિક પ્રસંગોમાં તે સ્પર્શ્ય છે તેમજ તે તેમનાં ગંદા કાર્ય કર્યાં
પછી મુસલ્માનો અને ખ્રીસ્તીયોની પેઠે સ્નાન કરી સ્વચ્છ વસ્ત્ર
પહેરે તો માંસાહારી ખ્રીસ્તીયોને અને મુસલ્માન તથા વાઘરી-
ઓને જેમ અડી શકાય છે તેમ તેઓને અપવાદકાલે અડી સ્પર્શી

શકાય અને પછી સ્નાન કરવું, એમાં કાંઈ વિરોધ જણાતો નથી અને
હવે મહાત્મા ગાંધીજી તથા માલવીયાજી વગેરે તથા આર્યસમાજી
શ્રદ્ધાનંદ સ્વામી તથા લાલા લજપતરાય વગેરે ઢેડ ભંગીઆઓને
સ્પર્શે છે અડકે છે અને તેઓને અડવાની મંદિરોમાં જવાની,
કુવાપર પાણી ભરવાની તેઓને છૂટ આપી છે. મારી માન્યતા
તો આપત્તિકાલાદિ જે જે પ્રસંગે અડકવાનું કથન છે તે વિના
અન્યકાલે અડકવામાં વિરોધવાળી છે. હવે હિંદુઓ તથા
જૈનો જાગ્રત થાય છે. તમો હવે તમારી સુધારાની જાળમાં
હિંદુઓ વગેરેને ફસાવવામાં ફાવી શકશો નહીં. યુરોપીયન
ખ્રીસ્તીઓ, આફ્રિકા, અમેરિકા વગેરેના કાળા લોકોને હલકા ગણે
છે અર્થાત્ ઢેડા ભંગીઆ જેવા ગણે છે, તે કાળી ચામડીવાળા
ઓ હવે જાણવા જાગવા લાગ્યા છે, તેથી તમારા સુધારાનું સ્વાર્થ
બિંદુસમાજવામાં આવી ગયું છે તેથી હવે હિંદુઓ જૈનો તમા
રાથી ભાગ્યેજ ઠગાવાના. જૈનોએ, હિંદુઓએ રાજ્ય કર્યાં છે
હજી હિંદુ રાજાઓ હિંદમાં રાજ્ય કરે છે અને હિંદુઓ
જૈનો, દેશ રાજ્ય સમાજ સંઘમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ
લે છે. તમે જેમ મનુષ્યો છો તેમ હિંદુઓ અને જૈનો પણ
મનુષ્યો છે. તેઓ પ્રાચીન કાળમાં રાજ્ય કરતા આવ્યા છે. સમાજ
કાયદા રચતા આવ્યા છે. જૈનોએ હિંદુમાં સર્વ બાબતોમાં આગે-
વાની ભર્યો ભાગ લીધો છે અને હાલ લે છે, તથા ભવિષ્યમાં
લેશે; જૈનો અને હિંદુઓ સમજે છે કે હવે જો પોતે નબળા
પડયા તો તેઓ પોતાનું અસ્તિત્વ ગુમાવી દેવાના. હવે તેઓ
જ્ઞાનપૂર્વક સમજીને દેશ, કોમ, સમાજ, રાજ્ય ધર્માદિકના
સુધારામાં આત્મબલ પૂર્વક પ્રવૃત્તિ કરશે પણ તમારું ખોટું
અનુકરણ તેઓ નહીં કરે.

ખ્રીસ્તી—જૈનો એમ માને છે કે કોઇને દુઃખ પડે છે તે
પાછલા કર્મના ઉદયથી છે, તેથી તેઓ દુખી લોકોના દુઃખમાં
ભાગ લેતા નથી. જૈનોને ખ્રીસ્તી ધર્મ પસંદ છે પણ તેમને
જનાવર મારવાનું પસંદ નથી.

જૈન—જે લોકો રોગી દુઃખી છે તે પાપકર્મથી થાય છે પણ તમારી પેઠે ઇશ્વરની ઇચ્છાથી દુઃખી થાય છે એમ નથી. દુઃખી લોકોનાં દુઃખ ટાળવા માટે જૈનોએ તન મન ધન સત્તાથી પ્રયત્ન કરવો જોઇએ એમ જૈન શાસ્ત્રોમાં અને હિંદુ ધર્મનાં શાસ્ત્રોમાં પણ લખવામાં આવ્યું છે; દુઃખને ટાળવાનો પ્રયત્ન કરવાથી અનિકાચિત કર્મોનો ઉદય ટળે છે પણ તમારા ઇશ્વરની ઈચ્છાથી લોકોને જે દુઃખ થાય છે તે દુઃખ ટાળવા તમારાથી ઉદ્યમ નહીં થાય, કારણ કે બાપની ઇચ્છાની વિરૂદ્ધ તમારાથી જવાશે નહીં અને અમોતો એમ માનીએ છીએ કે કર્મના ઉદય સામો પુરૂષાર્થ—ઉદ્યમ કરવાથી કર્મ ટળે છે રોગ દુઃખ ટળે છે. અન્યોનાં રોગ દુઃખ ટળે એવા ઉપાયો કરવાથી અન્ય લો-કોનાં કર્મો તથા દુઃખ ટળે છે તેથી સર્વ વિશ્વજીવોની—લોકોની સેવા કરવામાં અમારા જૈનધર્મપ્રમાણે અમને બાધ આવતો નથી, પણ તમારા ઈશ્વરની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ વર્તવાથી તમને બાધ આવશે. જૈનોને જૈનધર્મ પસંદ છે. તેમને ખ્રીસ્તીતત્ત્વોની ઉપર પ્રમાણેની અસત્ય માન્યતાઓ સત્ય જણાતી નથી તેથી તે પ્રસંદ આવેજ નહીં. કોઇ મૂઢઅજ્ઞાનીજૈન, ધર્મના અજાણ એવા જૈનકુલમાં જન્મેલા નામધારી કોઈક જૈનને તમારો ધર્મ પસંદ પડે તે તેના અજ્ઞાનથી છે. ખ્રીસ્તિયો જનાવર ખાય છે એમાં ખરો જૈન, પાપ માને છે. કારણ કે મનુષ્યોને જેમ પોતાનો આત્મા અત્યંત પ્રિય છે તેમ પશુઓ વગેરેને પણ પોતાના પ્રાણ પ્રિય છે, તેથી તેઓનું માંસ ખાવામાં મહાપાપ છે. તમો ગાયમાં આત્મા માનતા નથી. હિંદુઓ ગાયને દેવના જેવી પવિત્ર માને છે. ગાયમાં મનુષ્ય જેવો આત્મા છે, તેથી ગાય વગેરે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને નહીં મારવાં જોઇએ અને તેઓનું માંસ ખાવું ન જોઇએ. હવે યુરોપવાસી યુરોપીયનો પૈકી જર્મની ફ્રાન્સ વગેરેમાં જે વિદ્વાનો જૈનશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે છે તેઓને જૈનધર્મ પસંદ પડે છે અને ખ્રીસ્તિ ધર્મ પસંદ પડતો નથી. કેટલાક ખ્રીસ્તિયો તો ઈંગ્લાંડ ફ્રાન્સ વગેરેમાં હિંદુધર્મ

માનવા લાગ્યા છે અને માંસ ખાવામાં પાપ માનીને વનસ્પતિ આહારી બન્યાછે. હિંદમાં પહેલાં એક અબજ ગાયો હતી. માંસાહારથી ગાયો ભેંસો ઘટવા લાગી છે અને હાલ લગભગ ચઉદકરોડ ગાયો અને સોળકરોડ ભેંસો રહી છે. હિંદમાં બાવ- નલાખ ગાયોની કત્લ થાય છે તેમાં પચ્ચાશ લાખ ગાયો તો પરદેશ માટે કપાય છે. અને બે લાખ અહીંના મુસલ્માન ખ્રીસ્તિ માટે કપાય છે. આ સંબંધી હિંદુઓએ પરદેશાર્થે ગાયો ન કપાય એવો ઠરાવ કરવો જોઇએ, જો તે આ પ્રમાણે ઓછી થશે તો ઘી દહીં છાશના તોટા પડશે અને તેથી હિંદીઓને ઘણી હાડમારી ભોગવવી પડશે. હિંદવાસી હિંદી ખ્રીસ્તિયોને પણ તેથી ભવિષ્યમાં ઘણી હાડમારી ભોગવવી પડશે, માટે હિંદુઓએ-મુસલ્માનોએ અને હિંદીખ્રીસ્તિયોએ ઢોરાંની રક્ષા માટે પ્રબંધો રચવા જોઈએ. અમેરિકા વગેરે દેશના લોકોની હવે આંખો ઉઘડવા લાગી છે અને તેથી ત્યાં દયા મંડલો સ્થપાવા લાગ્યાં છે.

ખ્રીસ્તી—જૈનોમાં ઘણા ધર્મશાસ્ત્રોના કાયદાઓ બાંધ્યા છે તેથી તેઓની ગુલામ જેવી સ્થિતિ થઈ છે. અમારા બાઈબલમાં તે માટે મનુષ્યોપર ઘણા કાયદા બાંધ્યા નથી.

જૈન—જૈનધર્મશાસ્ત્રોમાં જે કાયદાઓ છે તે આત્માને પરમાત્મા બનાવવા માટે છે. આત્માનું અનંત જ્ઞાન અને અનંત સુખ પ્રગટાવવા માટે છે. મોહાદિકદુર્ગુણો જીતવા માટે છે. તમારા ધર્મના અભિમાની ખ્રીસ્તિયોએ અન્યધર્મી પ્રજાઓને ગુલામ બનાવી છે અને મોહના પશુ બલથી પોતે ગુલામ બને છે તે પોતે પણ દેખી શકતા નથી. ઇશુએ બાઈબલમાં કહ્યું છે કે—સોયના નાકામાંથી કદાપિ હાથી ચાલ્યો જાય પણ **લક્ષ્મી રાજ્ય સત્તાવાળો પ્રભુના સ્વર્ગમાં જઇ શકતો નથી.** ધર્મ કાયદાના ગુલામ બની અન્યોને ગુલામ નહીં કરવા, તે સારૂં પણ તમારી પેઠે ધર્મ કાયદાના ગુલામ નહીં બનતાં પાપના

ગુલામ બનવું અને મનુષ્યોની સ્વતંત્રતા હરી અન્યોને ગુલામ બનાવવા તે કોઈ રીતે સારૂં નથી. હિંદવાસીઓને પરતંત્ર ગુલામ જેવા રાખવા એ શું બાયબલમાં લખ્યું છે ! માટે સમજીને આત્મબળ પ્રાપ્ત કરવું અને અન્યોને ગુલામ બનાવવામાં પોતાના ધર્મનું બળ મહત્વ ન સમજવું એજ પ્રભુનો સત્ય ઉપદેશ છે. જૈનધર્મશાસ્ત્રોમાં અનેક ધર્મ નિયમો હોય છે તેમાંથી જેને જેટલી રૂચિ શકિત હોય તેટલું પાળી શકે છે, અને તે કારણથી શ્રાવકોના ચોથા ગુણસ્થાનસ્થ અને પંચમગુણસ્થ એવા બે ભેદ છે અને ગૃહસ્થ દશામાંથી જેને ત્યાગ દશાની રૂચિ થાય તે છઠું પ્રમત્તગુણસ્થાનક અંગીકાર કરીને મુનિ થાય છે. યથા શકિત ધર્મવ્રત નિયમો પાળ-વાની હોવાથી કોઈને અરૂચિ થતી નથી અને તેથી જૈન પ્રજાસંઘનું વ્યવહારમાં અને આત્મામાં પરતંત્રપણું ગુલામીપણું રહેતું નથી જે જે અંશે મોહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સ્વાર્થ, કામવાસના, ભય, વગેરે નિવૃત્તિયોના તાબામાં રહેવાય છે તે તે અંશે સર્વવિશ્વવર્તિ અનેક ધર્મીઓનું અને જડવાદીઓનું પણ ગુલામપણું છે કર્મ યાને શયતાનના તાબામાં રહેનારા જીવો વસ્તુતઃ શયતાનના ગુલામો છે. કર્મ મોહરૂપ શયતાનના તાબામાં રહેલા સર્વજીવોને આત્માનું જ્ઞાન, સત્યસુખ અને સત્ય શાંતિની પ્રાપ્તિ થતી નથી. દુનિયાની ગુલામી અને મોહ શયતાનની ગુલામી હઠાવનાર અને બાહ્યાંતર શકિતયોથી પ્રભુતા પ્રગટાવનાર જૈનધર્મોનાં શાસ્ત્રો છે, તે અનુભવ થશે ત્યારે સમજી શકશો.

ખ્રીસ્તિ--ખ્રીસ્તીયોની સહાય કરવા યહોવા પ્રભુ આવે છે. તમારા જૈનોનો પ્રભુ તો વીતરાગ સમભાવી હોવાથી જૈનોની વ્હારે આવતો નથી. અમને પ્રભુ દર્શન આપવા આવે છે, જૈનોનો પ્રભુ જૈનોને દર્શન આપી શકતો નથી, માટે જનોએ અમારા યહોવા પ્રભુને માનવો જોઈએ.

જૈન-ખ્રીસ્તીબંધુ ! ! ! તમો નિરાકાર પ્રભુને માનો છો. જે સ્વભાવે નિરાકાર હોય તે સાકાર થાય નહીં. નિરાકાર પ્રભુ એક

ઠેકાણેથી બીજે સ્થાને આકાશવત્ જઈ શકતો નથી. ખ્રીસ્તીયોની
વ્હારે પ્રભુ આવે છે અને અન્યોની વ્હારે આવતો નથી એવો
પ્રભુ યહોવા પક્ષપાતી નથી. તમારા ખ્રીસ્તીયો ઉપર તમારા
પ્રભુની મહેરબાની સહાય હોત તો તે યુરોપનાં યુદ્ધો અને હાલમાં
થએલું મહાયુદ્ધ તથા રોગો થવા દેત નહીં યુરોપી રાજ્યો અને
પ્રજાઓ પરસ્પર એક બીજાને ગળી જવા માટે ટાંપી રહી છે, તેમાં
જો પ્રભુની સહાય હોત તો એવું બને નહીં. ખ્રીસ્તિયો પરસ્પર
ખ્રીસ્તધર્મના અનેકભેદમાં વેંચાઈ ગયા છે અને એક બીજાના
મતને જૂઠો કહે છે, અનેક રાજ્યના મતભેદોમાં વેંચાઈ ગયા છે,
તથા હજારો યુરોપીયનો બાઈબલને માનતા અટકી પડયા છે. જો
યહોવા પ્રભુ, ખ્રીસ્તીયોની વ્હારે આવતો હોય તો એવું બનવા
પામે નહીં. તમને સાકાર પ્રભુનાં દર્શન થાય છે કે નિરાકાર પ્રભુનાં
દર્શન થાય છે ? તમો જો પ્રભુને સાકાર માનતા હોવતો તેનો કેવો
આકાર છે તે મૂર્તિ કરીને જણાવવો જોઈએ. જો મનુષ્યાકારે
પ્રભુનાં દર્શન માનતા હોવતો મનુષ્યાકારવાળા કરોડો દેવો છે તે
પૈકી કોઈ દેવે તમને દર્શન આપેલાં હોવાં જોઈએ. પ્રભુને
સાકાર માનતા હોવતો તેની મૂર્તિ માનવી જોઈએ, નિરાકાર
પ્રભુ, દર્શન આપે છે એમ જો માનતા હોવતો તે કેવી રીતનો
નિરાકાર છે તે જણાવો. આકાશના જેવો નિરાકાર હોયતો
આકાશ જેમ એક ઠેકાણેથી બીજા સ્થાને જતું નથી તેમ પ્રભુ
પણ આકારવિના એક ઠેકાણેથી બીજા સ્થાને જઈ શકે નહીં.
તથા તે સદ્ગુણીઓનેજ વ્હાર-સાહાય કરતો હોયતો તે સર્વ-
જાતિ ધર્મીપ્રજાને વ્હાર સહાય કરી શકે, પણ એકલા ખ્રીસ્તિયોનેજ
વ્હાર કરે એવું બનેજ નહીં. તથા જૈનશાસ્ત્રોમાં જૈનધર્મીઓની
વ્હારે પ્રભુવિનાના જે દિવ્ય શરીરવાળા દેવો કે જે દેવલોકમાં
રહે છે તે આવે છે. તમારા માનેલા યહોવાપ્રભુના જેવા તો
અમારા સ્વર્ગના દેહધારી મહાશકિતવાળા દેવો છે, તે ધર્મી
મનુષ્યોની સહાયે આવે છે. એવા દેવો કોઈ વખત ભકતોની
દષ્ટિ પ્રમાણે તેમના મતના દેવના નામે દર્શન આપે છે. નરસિંહ

મહેતા, મીરાંબાઈ વગેરેને પણ એવા દેવેજ તેનાં ઈષ્ટ દેવનારૂપથી
દર્શન આપીને તેઓને ખુશ કર્યાં હતાં. તે પ્રમાણે તમારા
પ્રભુના સાકાર દર્શન તથા સહાય વિષે સમજી લેવું. પોતાના
આત્માને પોતાના પુણ્ય કર્મ ધર્મથી આપોઆપ સહાય મળે છે
અને તેમાં દેવો તથા મનુષ્યો પણ ધર્મબલથી સહાયકારી થાય
છે, તેથી જૈનોને અન્યની સહાયની આકાંક્ષા રહેતી નથી. અમોએ
માનેલ કર્મ તે તમારા યહોવા પ્રભુ જેવું છે. દ્રવ્ય કર્મ અને ભાવ
કર્મ તે પ્રકૃતિ રાગદ્વેષ પરિણતિવાળું તથા પુણ્ય પાપરૂપ હોવાથી
તે જીવોને સુખદુઃખ આપે છે તેથી તે તમારા પ્રભુ યહોવા જેવું
છે અને તે હિંદુઓના કૃષ્ણ જેવું છે. કર્મરૂપ પ્રભુની સત્તાતળે
રહેલા જીવોને કર્મ પોતાના બળે ચાર ગતિમાં ભટકાવે છે. પુણ્ય-
રૂપ પ્રભુની આરાધના તેજ યહોવાની શુભ કૃપા અને તેનાં દર્શન
સમજો. પુણ્ય ધર્મ કર્મ કરનારાઓ ગમે તે ધર્મના હોય તોપણ
તે છેવટે આત્મારૂપ પ્રભુનાં દર્શન કરવા સમર્થ થાય છે. મનુષ્ય
પોતે પોતાના આત્માને જેવો માને છે તે રૂપે તે પોતાના
આત્મારૂપ પ્રભુનાં દર્શન કરે છે. જેવા આકારવાળા પ્રભુને
માનીએ અને તેવા આકારવાળી પ્રભુની મૂર્તિપર પ્રેમ ધારણ
કરીએ તો તેવા આકારવાળા પ્રભુનાં દર્શન થાય છે, એમ યોગા-
ભ્યાસી તત્ત્વજ્ઞાનીઓ જાણે છે. જ્ઞાનધ્યાનસમાધિથી મન સંકલ્પ
વિકલ્પ રાગદ્વેષ રહિત થતાં સમભાવીને આત્મારૂપ પ્રભુનાં
અનુભવ દર્શન થાય છે અને તે નિરાકાર દર્શન છે. જૈનો એવી
રીતે સાકાર અને નિરાકાર પ્રભુનાં દર્શન કરી શકે છે અને
સ્વાત્માને જ્ઞાનધ્યાનસમાધિથી શુદ્ધ કરી પરમાત્મા પ્રભુ બનાવી
આપોઆપ ઈશ્વર બને છે, તેથી જૈનોની તમારી માન્યતાવાળા
ખ્રીસ્તિ પ્રભુ કે જે શુભાશુભ કર્મ પરિણતિ શકિત જેવા છે, તેમનાં
દર્શન અને તેમની સહાય લેવાની જરા માત્ર જરૂર રહેતી
નથી. અમારા દેવ વીતરાગ સમભાવી સિદ્ધ છે પણ અમારા
પુણ્ય ધર્મબળથી વીતરાગદેવના રાગીદેવો ધર્મીશાસનદેવો અમારી
સહાય કરે છે અને અમને એવી બાહ્ય સાહાય્યની ઈચ્છા પણ

રહેતી નથી. જૈનો કર્મરૂપયહોવાને જાણી તેને પણ સ્વયં
દેખે છે અને આત્મારૂપ પ્રભુનાં દર્શન કરે છે તથા સ્વર્ગના
દેવોને પણ દેખે છે સ્વર્ગના દેવો તેમની પાસે આવે તો પણ
તેઓ આત્માની જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રદશાને ઈચ્છે છે. આત્મા
તેજ પરમાત્મા છે એમ જૈનો નિશ્ચયથી જાણે છે, અને ધર્મ
કર્મ કરે છે. સુખદુઃખ થાય છે તે પુણ્યપાપથી થાય છે એમ
જાણે છે, તેથી તેઓ આત્મશ્રદ્ધાવાન સ્વાશ્રયી બની પાપકર્મો
ત્યાગીને ધર્મકર્મો કરે છે અને તે આત્મબળમાં આગળ વધે છે.
તમો જો જૈન બનીને આત્માની શકિતયો ખીલવો તો આત્મપ્રભુનાં
દર્શન કરી શકશો અને આપોઆપ સ્વાત્માને પ્રભુરૂપ અનુભવી
જ્ઞાનધ્યાનસમાધિબળે મોહ વગેરે કર્મોને હઠાવી કેવલજ્ઞાન
પ્રગટાવીને પ્રભુ બનશો.

ખ્રીસ્તિ—જૈનબંધુ!!! તમારા જૈનશાસ્ત્રોમાં હિંદુઓના
ભગવાન્ કૃષ્ણને ત્રીજી નરકમાં ગયાનું લખ્યું છે અને ભાગવતમાં
ઋષભદેવ વગડામાં પોતાના કેશો અને કાષ્ટોના સંઘર્ષથી અગ્નિ
પ્રગટી તેમાં બળી ભસ્મ થયાનું લખ્યું છે, તેથી તમારે અને
હિંદુઓને મેળ ન હોવાથી પરસ્પર એક બીજાની સાથે
દ્વેષ ધારો છો.

જૈન--ખ્રીસ્તિબંધુ!!! જૈનશાસ્ત્રોના કૃષ્ણ જૂદા છે અને
ભાગવતમાં લખેલા કૃષ્ણ જુદા છે. જૈનશાસ્ત્રોવાળા કૃષ્ણ જે ચોરાશી
હજારવર્ષ ઉપર થયા છે અને હિંદુઓના કૃષ્ણને પાંચહજાર વર્ષ
થયાં છે. જૈનશાસ્ત્રોના ઋષભદેવ જૂદા છે અને ભાગવત કથિત
ઋષભદેવ જૂદા છે. મહાભારતમાં એક શ્લોક છે તેમાં અનેક
પાંડવ કર્ણ દ્રોણ થયાનું લખ્યું છે. अत्र द्रोणशतं दग्धं, पांडवानां
शतं दग्धं, कर्णसंख्या न विद्यते ॥ અહીં શત દ્રોણ બળ્યા છે.
પાંડવોનું શતક અને કર્ણની તો સંખ્યા નથી, એટલા બળ્યા છે.
ઇત્યાદિ શ્લોકોથી અનેક પાંડવ કૃષ્ણ દ્રોણ કર્ણ હજારો યુગોમાં
થયા કરે છે. પાંડવો સિદ્ધાચલ પર મૃત્યુ પામ્યા છે એમ

જૈનશાસ્ત્રોમાં છે અને વૈષ્ણવશાસ્ત્રોમાં હિમાલયપર પાંડવો મૃત્યુ
પામ્યા છે. ઇત્યાદિ પાઠ ભેદો હોવાથી તથા જૈનકૃષ્ણ ઋષભ-
દેવ તથા હિંદુકૃષ્ણ, ઋષભદેવ ભિન્ન હોવાથી અમારે પરસ્પર
તમારી પેઠે શાસ્ત્રોના યુદ્ધવડે હજારો મનુષ્યોની કત્લ થઇ નથી.
તમારા ખ્રીસ્તીયોના રોમન કથોલિક અને પ્રોટેસ્ટંટ મતભેદે
હજારો લાખો મનુષ્યોનાં પરસ્પરનાં મસ્તક કપાયાં છે. ખ્રીસ્તી
પાદરીઓએ પણ શસ્ત્રોવડે સ્હામા પક્ષનાં મસ્તક છેદ્યાં છે;
તેનો ઈતિહાસ મોજુદ છે. જૈનો અને હિંદુઓમાં ધર્મભેદ છે
પણ તેથી તમારી પેઠે પરસ્પર ખૂનામરકી થઈ નથી. જૈનો અને
હિંદુઓ એક મા બાપનાં સંતાનો છે અને બન્ને આર્યો છે અને
બન્ને અસલના હિંદના વતની છે. દેશરાજ્યાદિક બાબતમાં પર
સ્પર સંપીને વર્તે છે. ઘણી ખરી બાબતોમાં બન્ને એકજ છે
અને એક રહેશે. બૌદ્ધો પણ હિંદુધર્મી છે. ત્રણના ધર્મની ઉત્પ-
ત્તિનું સ્થાન હિંદ છે. મહમદ પયગંબર સાહેબ અને ઈશુ જેવા
મહાત્માઓ એશિયામાં થયા છે. એશિયા અને એશિયામાં પણ
હિંદ, સર્વધર્મની ખાણ છે. ધર્મની બાબતમાં એશિયા અને હિંદ
સર્વદેશનો ગુરૂ છે અને ગુરૂ રહેશે. હિંદુજૈનશાસ્ત્રોમાં જેટલું તત્ત્વ
જ્ઞાન છે તેટલું અન્યત્ર નથી. જૈન, બ્રાહ્મણ અને બૌદ્ધોનાં ધર્મ-
શાસ્ત્રો છે તે હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રો ગણાય છે એ ત્રણ પુનર્જન્મને માને
છે. જગત્કર્તા અને જગત્ નહીં કર્તા એવારૂપે ત્રણે ઇશ્વરને ભજે
છે. તમારા કરતાં અમારા હિંદુઓમાં ધર્મમતસહિષ્ણુતા વિશેષ છે
અને તેવી ધર્મમતભેદ સહિષ્ણુતા તમારામાં નથી. જૈનશાસ્ત્રના
અભ્યાસી યુરોપીયનો પણ મુક્તકંઠે જૈનશાસ્ત્રોની પ્રસંશા કરે છે.
અમે જૈનહિંદુઓ પરસ્પર દ્વેષ કરતા નથી અને એક ગામમાં
સાથે ઘર કરી રહે છે. તમારા જેવા પરસ્પર લડાવવા દાવ પેચ
કરે પણ તેથી તે છેતરાશે નહીં.

ખ્રીસ્તી—ઇસુએ અનેક ચમત્કારો બતાવ્યા તથા પ્રભુએ
તેને આકાશનું તથા પૃથ્વીનું રાજ્ય સોંપ્યું તેથી ઇસુ પ્રભુનો પુત્ર

છે એમ સિદ્ધ થાય છે તેની પછી કોઇ પ્રભુ તરફથી સંદેશો લાવનાર પ્રગટનાર નથી. ઈશુના જેવો કોઇ ક્ષમાવાન થયો નથી.

જૈન—ખ્રીસ્તી બંધુ ! ! ! સર્વધર્મનાં શાસ્ત્રો વાંચશો તો તમને પ્રભુ ભકતોના, ઇશુ કરતાં પણ મોટા ચમત્કારો જણાશે. ચમત્કારોથી કોઈ પ્રભુનો પુત્ર ગણાતો નથી એમ ઈશુએ કહ્યું છે. જુઓ. નવાકરારમાં "**ત્યારે જો તમને કોઇ કેહેશે કે જુઓ તે ખ્રીસ્ત અહીંઆં અથવા ત્યાં છે તો તમે માનતા ના કેમકે મિથ્યા ખ્રીસ્ત તથા મિથ્યા ભવિષ્ય વાદિઓ ઉઠશે ને એવા મોટા ચમત્કાર તથા અદભુત કામ દેખાડશે કે જો બની શકે તો પસંદ કરેલાઓને પણ તેઓ ભુલાવશે.**" બાયબલના આ વાકયથી સમજવાનું એટલું છે કે ઈશુને પણ ચમત્કારોથી ભૂલાવે એવા ચમત્કારીઓ પ્રગટવાના, તેથી સમજવાનું એ છે કે, ચમત્કારોથી ઈશુ અગર અન્ય કોઈ પ્રભુનો દીકરો સિદ્ધ થતો નથી. પ્રભુએ ઇશુને આકાશ પૃથ્વીનું રાજ્ય આપ્યું એ પણ કંઇ મહત્વની બાબત નથી. કારણ કે જૈન શાસ્ત્રોમાં લખ્યું છે કે પવિત્ર જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રને પાળનાર એવા મનુષ્યો મૃત્યુ પામીને સ્વયં આકાશ પૃથ્વી અર્થાત્ ત્રણભુવનના પ્રભુ બને છે અને એવું પ્રભુરાજ્ય સર્વ લોકો, આત્માના શુદ્ધ બળથી પામે છે. અનંત જીવો તેવા સિદ્ધ પ્રભુ થયા, થાય છે અને થશે. તમારા શાસ્ત્રોમાં તો પ્રભુએ ઇશુને રાજ્ય આપ્યું પણ અમારા શાસ્ત્રાધારે તો સર્વ ભક્ત–સંત–મહાત્માઓ પોતે પ્રભુ થાય છે, તેથી તમારી બાબતમાં વિશેષ કંઈ પણ મહત્વ નથી. ઇશુ પછી કોઇ પ્રભુનો પયગામ લાવનાર નથી એમ તમો માનો છો પણ મુસલમાનો તેમના પછી થનાર મહંમદ પયગંબર સાહેબને પ્રભુનો સંદેશો પયગામ લાવનાર માને છે. જુઓ કુરાને શરીફ, વાંચો. મુસલમાનો કુરાનના આધારે જણાવે છે કે પ્રભુ અર્થાત્ ખુદાના પુત્ર તરીકે ઇશુ નથી, કારણ કે પ્રભુ નિરાકાર છે

તેને સ્ત્રી નથી તેથી તેનાથી પુત્ર થઈ શકે નહીં. ઈશુ પછી મહમદ પયગંબર પ્રગટયા તેથી તમારૂં વચન સત્ય ઠરતું નથી. તથા ઈશુએ અંજીરના વૃક્ષને ક્રોધ કરી શાપ આપ્યો તેથી તે બળી ગયું. અંજીરના વૃક્ષનો કાંઈ વાંક નહોતો. તમારા મત પ્રમાણે તે પ્રભુની ઇચ્છાથી એવું બન્યું હતું તેથી ક્રોધ વિના શાપ ન દેવાય ઇસુને કોપ થયો તેથી તે ક્રોધી ઠર્યો. માટે ખરેખરા ક્ષમાદિ ગુણવાળા તો શ્રી મહાવીર વીતરાગ દેવ સિદ્ધ ઠરે છે.

ખ્રીસ્તી—ઈશુએ મનુષ્યોના શરીરોમાં રહેલાં ભૂતોને કાઢયાં, તેમનામાં બાપટીઝમ વખતે પ્રભુ કબૂતર રૂપે ઉતર્યો, તેમણે પ્રભુનો પ્રકાશ દીઠો. ભૂખ્યાઓને રોટલી અને માછલીઓ ખાવાની આપી, માટે તે પ્રભુનો પુત્ર છે તે સમાન અન્ય કોઈ નથી.

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ!!!તમો શાસ્ત્રધર્મ મતવાસનાના બંધ નથી મુકત મધ્યસ્થ થઈ અમારા કહેવા પર ધ્યાન રાખો. સામાન્ય ભક્ત મહાત્માઓ પણ ભૂતોને કાઢી શકે છે અને રોગોને પણ દૂર કરી શકે છે. પ્રભુનું ધ્યાન તપચારિત્ર પાળતાં સર્વ ધર્મવાળા મહાત્માઓ, યોગાભ્યાસબળે થોડા ઘણા ચમત્કારી બને છે અને એવા ચમત્કારની વાતો તો જૈન શાસ્ત્રો, હિંદુ શાસ્ત્રો બૌદ્ધશાસ્ત્રો અને મુસલમાન શાસ્ત્રોમાં પણ મૌજુદ છે. પ્રભુમહાવીર દેવની પાસે ચોસઠ ઈન્દ્ર અને અનેક દેવો તથા દેવીઓ આવતી હતી અને મહાવીર પ્રભુની સેવા કરતી હતી. પ્રભુ મહાવીર દેવે બાલ્યાવસ્થામાં જમણા અંગુઠાથી મેરૂ કંપાવ્યો. જે મહાત્માઓને દેવોની અને દેવીઓની સહાય છે. તથા જેઓનામાં આત્મબળ ખીલ્યું છે તેઓ અનેક ચમત્કાર બતાવી શકે છે. મહાત્માઓ આકાશમાં ઉડીને લાખો કરોડો ગાઉ ઉપરાંત જાય છે, તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે દેવો અને દેવીઓ કાર્ય કરે છે. શ્રીગૌતમસ્વામીએ એક શેર ખીરવાળી તરપણીમાં વા પાત્રમાં અંગુઠો મૂકીને પન્નરસો તાપસોને પરિપૂર્ણ ભોજન કરાવ્યું હતું. જો તે વખતે લાખો તપસીઓ ભૂખ્યા હોત તો તેઓને પણ ભોજન

કરાવી શકત, માટે એ બાબતમાં પણ કાંઈ વિશેષ મોટું આશ્ચર્ય નથી. તમોએ કહ્યું કે બાપટીઝમ વખતે ઇશુના ઉપર આકાશ-માંથી કબૂતરરૂપે પ્રભુ ઉતર્યાં. તેનો ઉત્તર એ છે કે—પંખીઓમાં કબૂતર જેવું કોઈ દયાળુ નથી તે સડેલો દાણો ખાતું નથી અને રાત્રે ભોજન કરતું નથી તેથી તે અત્યંત દયાલુ હોવાથી કબૂતરને ઇશુએ પ્રભુનું રૂપક આપ્યું છે અર્થાત્ ઇશુમાં મનુ-ષ્યોની દયા પ્રગટી પણ માછલાં તો તે મનુષ્યોને ખવરાવતા હતા, તેથી તેમનામાં જલચરપંખીપશુની ખાસ દયા પ્રગટી. હતી એમ તો કહી શકાય તેમ નથી. પ્રભુ કબૂતરરૂપે ઉતર્યાં તેનો અર્થ એવો છે કે પોતાના આત્મામાં દયા પ્રગટી. પ્રભુ કંઈ કબુતરનું રૂપ લઈ આવતો નથી. કારણ કે તે નિરાકાર છે. તમો કહેશો કે પ્રભુ ગમે તે વખતે ગમે તેવું રૂપ લઈ શકે છે તો તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે એવા તમારા પ્રભુની પેઠે તો અમારા જૈન શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલા દેવો અને દેવીઓ પણ હજારો લાખો રૂપો લે છે અને બદલે છે, તેથી તેમના જેવા તમારા પ્રભુ ઠર્યા. કોઈ દયાળુદેવે કબુતરનું રૂપ કર્યું હોય તો જ્ઞાની જાણે. એવા દેવો તો અસંખ્ય છે. તેઓથી પરમેશ્વર તો ન્યારો નિરાકાર જ્યોતિરૂપ છે. પ્રભુ નિરંજન નિરાકાર છે. તેથી તમો તેની મૂર્તિ માનતા નથી તે જો કબૂતર થાય તો તે સાકાર ઠર્યો અને તેથી સનાતન હિંદુઓની પેઠે તમારે પ્રભુની મૂર્તિ માનવી જોઈએ, ઇશુએ પ્રભુનો પ્રકાશ દીઠો. તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે, ઈશુ તો શું ? પણ સર્વ જાતના ધર્મવાળા મહાત્માઓનાં ચરિત્રોમાં તેઓએ પ્રભુનો પ્રકાશ દીઠો એવી વાતો આવે છે. મેં પોતે આત્મારૂપ પ્રભુનો પ્રકાશ ખરે-ખર અંતરની દૃષ્ટિએ દેખ્યો છે. પાઉલ વગેરે પ્રેરિતોએ બાહ્ય-ચક્ષુ વડે પ્રકાશ દીઠો તેથી તેમની બાહ્યની આંખો અંજાઈ ગઈ. આંખો દાબી દીધી પણ તેમના તેવા પ્રકાશને આત્મપ્રભુનો પ્રકાશ કહી શકાય નહીં કારણ કે આત્મપ્રભુનો પ્રકાશ છે તે તો અંતરની ચક્ષુથી દેખાય છે, પણ બાહ્યચક્ષુથી દેખાતો નથી. બાહ્યના પ્રકાશો વિજળી જેવા અનેક હોય છે અને તે તો કોઈ સ્વરાગી

શરીરધારી દેવ દેખાડે છે અને તે આકાશમાં રહી બોલી પણ શકે છે, વાતો કરે છે, તેથી ચાર નિકાયના દેવોનું અને પરમેશ્વરનું સ્વરૂપ જેઓ જુદું જાણતા નથી તેઓ પરમાત્મા અને દિવ્ય દેહધારીદેવને એક સમજી લે છે અને તેથી પાઉલ વગેરેની પેઠે એમ જાણે છે કે અમોએ પ્રભુનો પ્રકાશ દીઠો. ખરા પ્રભુના પ્રકાશથી અંતરની આંખો પ્રભુના તેજથી અંજાઈ જતી નથી અને આત્મા ભયભીત થતો નથી અને મૂર્છા પામતો નથી. ચાર નિકાયના દિવ્યદેહધારી દેવો છે, તે બાહ્ય પ્રકાશ દેખાડે છે અને પોતે આકાશમાં ગુપ્ત રહી બોલી શકે છે, તેને ભકતો પરમેશ્વર માની લે છે. કેટલાક મહાત્માઓ મરીને દિવ્ય દેહધારી દેવ થાય છે, તે દેવ થવાથી પુનરૂત્થાન પામેલા કહેવાય છે અને તેમણે જે ધર્મ ચલાવ્યો હોય છે તેની પુષ્ટિ પ્રચાર કરવા માટે લોકોને દર્શન આપે છે તથા અનેક ચમત્કારો કરી બતાવે છે તેથી લોકો તે ધર્મને પ્રભુનો સમજી પાળે છે એમ અહીં ઈશુના પુનરૂત્થાનમાં પણ બન્યું હોયતો સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જાણે જૈન શાસ્ત્રોના આધારે સમજાય છે કે કોઈ મનુષ્યે પ્રભુનો ભક્ત બની ધર્મ પ્રવર્તાવ્યો હોય છે, અને તે મરણ પામી દિવ્યદેહધારી દેવ થયો હોય છે તો તે પોતાના મૂલ મનુષ્યના રૂપે લોકોને દર્શન આપે છે અને પોતાના પન્થીઓની વૃદ્ધિ કરે છે. ઈશુએ ભૂખ્યા ઓને ખાવા આપ્યું. રોટલીઓ અને માછલીઓ ખૂબ થઇ ગઇ ઈત્યાદિ ચમત્કાર તો દેવની સહાયથી અને આત્મબળથી થાય છે તેથી તેમાં કંઈ અમારા ધર્મી સંતો કરતાં વિશેષ ચમત્કાર નથી. આત્માની અનંત શકિત છે. આત્માના સંકલ્પ બળથી દેવ જેવા ચમત્કારો કરી શકાય છે, આત્મા તે પરમાત્મા છે. અમારા સર્વના આત્માઓ તેજ પરમાત્માઓ છે, તે પ્રમાણે સત્તાએ ઈશુનો આત્મા પણ પરમાત્મા છે તેથી સર્વાત્માઓ સત્તાએ અનંત શક્તિ વાળા છે, તે શકિતયોનાં પ્રકાશ ખરેખર તપ, જપ, સેવા, ભકિત, ધ્યાન જ્ઞાન સમાધિથી થાય છે, તેથી સર્વધર્મવાળા ભકતો સંતો-મહાત્માઓ આત્મશકિતયોને પ્રગટાવીને થોડા

ઘણા અંશે લબ્ધિયોને–ચમત્કારોને પ્રગટાવે છે. તેવું જ્યાં ત્યાં થોડું ઘણું દેખવામાં આવે છે તેથી કંઈ અમુકજ ચમત્કારી પ્રભુનો પુત્ર છે અને બીજા નથી એવું સિદ્ધ થતું નથી. પિતાના પુત્રની પેઠે આપણે પ્રભુને પિતા માનીને પુત્રની પેઠે વર્તી પ્રભુની ભક્તિ કરવી તેમાં પ્રભુ પુત્ર એવી ઉપમા ઘટી એવી પ્રભુ પુત્રની ઉપમા સર્વ ભકત સંતોને ઘટી શકે છે તે પ્રમાણે ઇશુ પણ પ્રભુ પુત્ર તરીકે ગણાય તો વિરોધ નથી પણ પ્રભુનો પિતાના પુત્રની પેઠે પુત્ર માનતાં વિરોધ અસત્યતા આવે છે, માટે વિવેકદૃષ્ટિથી સત્ય વિચારને સત્યને માનો તો આત્માની ઉન્નતિ થશે. ઈશુ ક્રાઇસ્ટ સંબંધી જૂનામાં અને નવાકરારમાં જે કંઈ લખવામાં આવ્યું છે તેમાં તેમના શિષ્યોએ રાગમહિમાદૃષ્ટિથી કંઈક વિશેષ કેમ ન લખ્યું હોય! તે વિચારવા જેવું છે. લોકો પોતાના ગુરૂનો પ્રભુ સમ મહિમા વધારવાને તેમની પાછળ ચમત્કારીચરિત્રો લખે છે, તેથી ચમત્કારો તરફ ન જોતાં આત્માના સદ્દગુણોની વૃદ્ધિ થાય અને દુષ્ટાચાર હિંસાદિ દુર્ગુણ દોષોનો નાશ થાય તે તરફ ખાસ લક્ષ્ય રાખી પ્રવર્તવું જોઈએ. અને ગમે તે ધર્મવાળાના સદ્ગુણોના રાગી બનવું જોઈએ અને દુર્ગુણો તરફ લક્ષ્ય ન રાખવું જોઈએ.

ખ્રીસ્તી—તમો જૈનો હિંદુઓ અને બૌદ્ધો પુનર્જન્મમાં માનોછો અને અમો આત્માનો પુનર્જન્મ માનતા નથી.

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ! તમો પુનર્જન્મ માનો અગર ન માનો તે તમારી મરજીની વાત છે. તમો ભૂતોને માનો છો તે એકવાર મનુષ્યો હતાં. એક શરીર પછી બીજું શરીર લેવું તે પુનર્જન્મ છે. તમો બાયબલના આધારે માનો છો કે એક દિવસ પ્રભુ આવશે તે સર્વ મરેલાઓને ઉઠાડશે અને પાપી ધર્મીઓની હારમાં વેંચી નાખશે, જેઓએ ધર્મ કર્યાં હશે તેઓને આકાશનું રાજ્ય આપશે અને જેઓએ પાપ કર્યાં હશે તેઓને સદાનું નરક આપશે; પ્રભુ, સર્વજીવોને ઉઠાડશે તે

વખતે પાછાં બન્નેનાં શરીરો પ્રગટવાં એ પણ પુનઃ શરીર દ્વારાજીવન હોવાથી અલ્પાંશે પણ પુનર્જન્મ છે. કર્મ પ્રમાણે જન્મ થાય છે. શુભ કર્મીઓને પુણ્યાત્માઓને સ્વર્ગ મળે છે અને પાપકર્મીઓને નરક મળે છે તેમાં તેમનાં પુણ્ય અને પાપકર્મજ હેતુભૂત છે, અને પુણ્ય તથા પાપના અનુસારે બીજા દેહધારીને તે સ્વર્ગમાં સુખ અને નરકમાં દુઃખ ભોગવે છે. કર્મરૂપ પ્રભુએ તેમનો ન્યાય કર્યો. તમો કહો છો કે અમારા પ્રભુએ ન્યાય કર્યો. જેને તમે તમારા પ્રભુ કહો છો તે અપેક્ષાએ અમોએ માનેલ શુભાશુભકર્મ તેજ પ્રભુરૂપકથી છે. અને શુભાશુભ કર્મના અનુસારે સ્વર્ગ નરકમાં જવું તે પુનર્જન્મ છે, તે અપેક્ષાએ સિદ્ધ થાય છે. આપણા આ જન્મની પહેલાં જન્મ હતો. આત્મા અનાદિ કાલથી છે તે ઉત્પન્ન થયો નથી અને તેનો કોઇ ઉત્પન્ન:કર્તા નથી માટે એજ છે. જે ઉત્પન્ન થાય છે તે કાર્યરૂપ હોવાથી ઘટની પેઠે નષ્ટ થાય છે. આત્મા જો ઘટની પેઠે માનો તો તે અનંત જીવનવાળો હોય નહીં. બાઈબલમાં પણ આત્માનું અનંતજીવન લખ્યું છે, તેથી પ્રભુએ આત્માને બનાવ્યો નથી અને આત્માની સાથે કર્મનો સંયોગ પણ પ્રભુએ કર્યો નથી. અનાદિકાલથી આત્માની સાથે કર્મનો સંબંધ છે. તેથી શુભાશુભકર્મોના અનુસારે અનાદિકાલથી આત્મા શરીરરૂપ વસ્ત્રોને ધારણ કરતો જાય છે અને બદલતો જાય છે એમ પુનઃ પુનઃ નવાં શરીરો પ્રગટાવવાં અને જૂનાંનો ત્યાગ કરવો તે પુનર્જન્મ છે અને એવા પુનર્જન્મો આત્માએ અનંતીવાર લીધા અને આત્માની સાથે જ્યાં સુધી કર્મ રહેશે ત્યાં સુધી આત્મા અનેક જન્મોને લેવાનો અને છોડવાનો. કર્માનુસારે શુભાશુભ અવતાર થાય છે. તમો પણ માનો છો કે પુનરૂત્થાનના દિવસે પ્રભુ મરેલાંઓને ઉઠાડશે અને તેના શુભાશુભકર્મના અનુસારે સ્વર્ગ નરકને આપશે એ ઉપરથી સિદ્ધ થયું કે જીવોની સાથે તમારા પુનરૂત્થાનના દિવસસુધી પણ કર્મતો રહ્યું અને પ્રભુ પણ કર્મના અનુસારે ફલ આપશે અર્થાત્ કર્મના કાયદાને

ઉલ્લંઘીને સર્વ જીવોને તે સ્વર્ગમાં લઇ શકશે નહીં. પ્રભુ પણ
કર્મના કાયદાને અનુસરીને કર્મના આધીન જીવોને ફલ આપશે
અર્થાત્ તે પ્રભુ, કર્મના આધીન પરતંત્ર થયો પાપી જીવોને
તે દિવસે સ્વર્ગમાં લઇ જવાની ઇચ્છા કરે પણ તેની મરજી
શું કરે ? કારણ કે તેને કર્મના અનુસારે જીવોને સુખદુઃખ આપવું
પડશે, તેમાં પ્રભુ કરતાં કર્મ બલવાન્ થયું. જીવોએ ઈશ્વરને
અકર્તા માની તથા સાક્ષીરૂપ માની શુભકર્મો-પુણ્યકર્મો કર્યાં હશે.
તેઓએ જો કે પ્રભુને પોતાના તથા જગત્‌ના કર્તારૂપ નહીં માન્યો
હશે તોપણ તેઓને શુભ કર્મના અનુસારે સ્વર્ગ આપવું પડશે
તેમાં ઈશ્વરનું કંઇ ચાલશે નહીં. તમો એમ કહેશો કે પ્રભુને
જગત્‌કર્તા તરીકે નહીં માનનારા અને પરમાર્થપુણ્યકર્મો
કરનારા એવા જીવોને તે સ્વર્ગ નહીં આપે પણ પોતાને
માનનારા પણ પાપ કરેલાઓને તે સ્વર્ગ આપશે, એમ કહેવામાં
પ્રભુનું અન્યાયી પક્ષપાતીપણું અને અજ્ઞાન ઠરશે, માટે તમારે
કર્મની સત્તાના તાબે રહીને જીવોને સુખદુઃખ આપનાર
પ્રભુ માનવો પડશે, તેથી કર્મ કરતાં પ્રભુ બળવાન્ નહીં ઠરે.
કારણકે તે કર્મરૂપ કારણના અનુસારે વર્તે છે તેથી. કૃષ્ણે
સભામાં દ્રૌપદીને વસ્ત્રો પૂર્યાં તેજ કૃષ્ણ રૂપ પ્રભુ જ્યારે મરણ
પામ્યા અને તેમની સ્ત્રીઓને લઇને અર્જુન દિલ્લી જતો હતો,
અને વગડામાં કાબા લોકોએ અર્જુનને લુંટયો અને કૃષ્ણની કેટલીક
સ્ત્રીઓને પકડી પોતાના ઘરમાં ઘાલી. કૃષ્ણની સ્ત્રીઓએ કૃષ્ણની
સ્તુતિ કરી પણ કૃષ્ણે સહાય કરી નહીં, એમ વિષ્ણુપુરાણમાં
લખ્યું છે. કૃષ્ણની સ્ત્રીઓએ પાછલા ભવમાં એક ઋષિની મશ્કરી
કરી હતી તેથી તેમના કર્મના અનુસારે કાબાઓએ ઘરમાં ઘાલી.
દ્રૌપદી સતી હતી તેથી આકાશમાં રહેનાર દેવોએ વસ્ત્ર પૂર્યાં
ત્યારે કૃષ્ણના ભક્તો કહે છે કે શ્રીકૃષ્ણે વસ્ત્રો પૂર્યાં. આ ઉપરથી
સિદ્ધ થાય છે કે આત્માની સાથે અનાદિ કાલથી કર્મ છે અને
તેના અનુસારે જીવોનાં જન્મ મરણો થાય છે તેમાં પ્રભુને
વચ્ચે કર્મના અનુસારે ન્યાય કરનાર તથા સુખદુઃખ આપનાર છે.

એમ કલ્પના કરવાની જરૂર રહેતી નથી. કારણકે પુણ્ય પાપ
કર્માનુસારે જીવોને સ્વયમેવ શુભાશુભ જન્મો અને સુખ-
દુઃખ થાય છે તેમાં અન્યજીવો અને જડવસ્તુઓ સુખદુઃખમાં
નિમિત્તકારણરૂપ થાય છે, હવે મૂલ વિષય ઉપર આવીને કહેવાનું
કે આત્માના અને કર્મના યોગે પુનર્જન્મો છે અને તે
સિદ્ધ થાય છે. બૌદ્ધો પુનર્જન્મના સિદ્ધાંતને માને છે. હિંદુઓ
પુનર્જન્મના સિદ્ધાંતને માને છે. જૈન શાસ્ત્રો પુનર્જન્મનાં સિદ્ધાં-
તને સ્વીકારે છે. બુદ્ધને પગમાં ખીલો વાગ્યો તેથી તેના શિષ્યોએ
પુછયું કે ભગવન્ ! ! તમને કયા કર્મથી ખીલો વાગ્યો ? ત્યારે
બુદ્ધ મહાત્માએ કહ્યું કે અહીંથી એકાણુમા ભવમાં મેં શક્તિ વડે
એક પુરૂષને હણ્યો હતો તે પાપ કર્મ હાલ આ ભવમાં ઉદયમાં
આવ્યું અને તેથી પગે વિંધાયોછું, અર્થાત્ ગૌતમ બુદ્ધના આ
દ્રષ્ટાંતથી પુનર્જન્મો સિદ્ધ થાય છે. શ્રી કૃષ્ણે ભગવદ્‌ગીતામાં
કહ્યું છેકે—अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो यांति परांगतिम् અનેકજ-
ન્મોથી જેણે આત્માની સાધના કરીને સંસિદ્ધ થયો છે તે પરગતિ
અર્થાત્ મુક્તિને પામે છે. ભગવદ્‌ગીતામાં અર્જુનને કૃષ્ણ કહે
છે કે बहूनि जन्मानि व्यतीतानि मेतवार्जुन—હે અર્જુન ! !મારા
અને તારા ઘણા જન્મો થયા. જૈનશાસ્ત્રોમાં તીર્થંકરોના અને
અન્યોના જન્મોનું વર્ણન ઘણું છે, તેથી અમો આર્યો પુનર્જન્મ
માનીએ છીએ. “તમો એમ કહેશો કે સાતહજાર વર્ષ પૂર્વે
પ્રભુએ જગત્ રચ્યું,” તે પણ અસત્ય ઠરે છે. પ્રભુ જો મનુષ્યોને
પેદા કરે છે તો પુછવાનું કે તે ન્યાયથી સર્વ જીવોને બનાવે છે?
એમ કહેશો તો સર્વજીવોને એક સરખું કર્મ લગાડવું જોઇતું હતું.
તેવું તો છેજ નહીં. તમે કહેશો કે મનુષ્ય જન્મની પહેલાં કર્મ નહોતું,
કર્મ તો મનુષ્ય જન્મ પછીથી લાગે છે તો કહેવાનું કે—કર્મને
લગાડનાર કોણ ! જો કહેશો પ્રભુએ લગાડયું તો કર્મનો દોષ
ખરેખર પ્રભુના શિરપર આવશે. જો કહેશો કે શયતાને કર્મ
લગાડયું તો તેમાં જીવોનો દોષ નહીં હોવાથી છેલ્લા દિવસે
પ્રભુએ પાપીઓને પણ નરકમાં ન નાંખવા જોઈએ, કારણ કે તેમાં

શયતાનનો વાંક હતો. શયતાનને બનાવનાર પ્રભુ છે, તેથી તેમાં
પ્રભુનો વાંક ઠર્યો, તેથી જીવો નિર્દોષી ઠર્યા તેથી જીવો કર્મ રહિત ઠર્યા
તથા તેઓનો તેમાં વાંક ન ઠર્યો ઇત્યાદિ ઘણા દોષો આવે છે, તેથી તે
તથા ગર્ભમાં બાલક આંધળાં લૂલાં જન્મે છે તે કયા કર્મથી અને
તેમણે ગર્ભમાં કંઈ પાપ નથી કર્યું તેથી ત્યાં પ્રભુએ તે જીવો-
ને આંધળાં લુલા કેમ બનાવ્યા ? તેનો ઉત્તર પણ પૂર્વભવનું કર્મ
માન્યા વિના મળતો નથી, તથા ગર્ભમાં જે બાલકો મરી જાય
છે તે કયા કર્મથી ? તથા પ્રભુએ એવાં બાળકોને કેમ બનાવ્યાં ?
તે કર્મની માન્યતા માન્યા વિના પ્રભુના કર્તાપણાથી કંઇ સિદ્ધ
થતું નથી. મનુષ્યોને પૂર્વભવનું જ્ઞાન થાય છે તેથી પુનર્જન્મની
સિદ્ધિ થાય છે. થીઓસોફીકલ સોસાયટીની સ્થાપક તથા એની-
એસન્ટ પણ બાયબલના આધારે પુનર્જન્મની સિદ્ધિ કરે છે. આ
ભવમાં ક્રોધ વગેરેની જે લાગણીઓ થાય છે તેનું કારણ પૂર્વ-
ભવના સંસ્કારો છે, તથા તુર્તનું જન્મેલું બાલક પોતાની માતાને
ધાવે છે તે ક્રિયાનો સંસ્કાર ખરેખર પૂર્વભવોથી ચાલ્યો આવે
છે. તેથી આવી પ્રવૃત્તિ થાય છે. માટે પુનર્જન્મની સિદ્ધિ થાય
છે. પુનર્જન્મની સિદ્ધિમાં અનેકદલીલો મળે છે. પુનર્જન્મ માન-
વાવાળાઓ પરમાર્થ કાર્યોમાં મરણાદિકનો ભય ગણતા નથી. આ
જન્મ પછી બીજો જન્મ છે એમ માનતાં શરીર છોડવાનો ભય
રહેતો નથી તેથી આર્યો અસલથી પ્રાણાર્પણમાં નિર્ભય બનેલા
જણાય છે, યુરોપીયનો પણ હવે પ્રેતાવાહન વિદ્યાથી પુનર્જન્મ
માનવા લાગ્યા છે. મનુષ્યો મરીને ભૂતો વગેરે થાય છે અને તે
પૂર્વજન્મોનું વર્ણન કરે છે. તેથી પુનર્જન્મો છે એમ હવે જડ-
વાદીઓ પણ સ્વીકારવા લાગ્યા છે. પુનર્જન્મની સિદ્ધિ કરવા
માટે લખવામાં આવે તો એક અલગ ગ્રન્થ થઇ જાય માટે આટલા
કથનથી તમો પુનર્જન્મની માન્યતા સ્વીકારશો.

ખ્રીસ્તિ—જૈનો કર્મવાદ માનીને કર્મના ગુલામ દાસ શકિત-
હીન બન્યા છે. કર્મ પ્રમાણે થાય છે એવું માનવાથી જૈનોના

ઘરમાંથી કોઈ સ્ત્રીઓ ઉઠાવી જાય તો તેઓ કહેશે કે એ તો કર્મના અનુસાર બન્યું. સ્ત્રીઓને એવાં કર્મ લાગ્યાં હશે તેથી તેને બીજાઓ ઉપાડી ગયા. તેમાં અમે શું કરીએ એમ માનવાથી જૈનો મડદાલ નિર્વીર્ય બની ગયા છે અને અમો તો પ્રભુની ઈચ્છાને સર્વ બાબતોમાં હેતુ માનીએ છીએ તેથી બલવાન્ છીએ.

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ ! ! તમોએ જે કહ્યું છે તે યુક્તિયુકત નથી. અર્થાત્-જૈનોની માન્યતા પ્રમાણે નથી. પ્રભુની ઇચ્છાથી સર્વ થાય છે એવી શ્રદ્ધાવાળા ખ્રીસ્તી વગેરે મનુષ્યોના ઘરોમાં બીજાઓ પેસી ગયા અને તેઓની સ્ત્રીઓને ઉપાડી ગયા ત્યારે તે પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે—પ્રભુની ઈચ્છા હતી તેથી બીજાઓ અમારી સ્ત્રીઓને લઇ ગયા. માટે આપણે પ્રભુની ઈચ્છાથી વિરૂદ્ધ વર્તી આપણાં સ્ત્રીઓને પાછી લાવવી ન જોઇએ, કારણ કે જો એમ વર્તીશું તો પ્રભુની ઈચ્છાથી વિરૂદ્ધ વર્ત્યા એમ ગણાઇશું. આવી પ્રભુની ઇચ્છાને માનનારાઓ મડદાલ—પરતંત્ર—ગુલામ બને છે. તમારો સિદ્ધાંત પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે થાય છે એમ છે તેથી તમો પણ બાયલા નિર્બલ શકિતહીન થાઓ તેમાં ઉપરની યુકિત વ્યાજબી ઠરે છે. કોઈ ખ્રીસ્તી માંદો હોય છે તો તે પ્રભુની મરજીથી માંદો પડયો એમ જાણે છે તોપણ તે દવા કરે છે, તે પ્રમાણે જૈન પણ માંદો પડે છે ત્યારે જાણે છે કે કર્મના ઉદયથી રોગ થયો છે, પણ જૈનશાસ્ત્રોના આધારે તે પાછો જાણે છે કે, દવા વગેરેના પુરૂષાર્થથી—ઉદ્યમથી અનિકાચિત કર્મરોગ ટળે છે તેથી તે દવા કરે છે અને રોગને મારી હઠાવે છે. તીવ્ર નિકાચિત કર્મનો પણ જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમથી નાશ થાય છે, તેથી જ્ઞાની જૈનો કે જે ગૃહસ્થો હોય છે તેના ઘરમાંથી કોઇ સ્ત્રી અગર દીકરી ઉઠાવી જાય છે તો તે તેને પાછી લાવવા માટે તન મન ધનથી કોટિ ઉપાયો કરે છે અને તેના દુશ્મનોને હઠાવીને ગમે તે રીતે પાછી લાવે છે. તે જાણે છે કે કર્મના ઉદયથી તે વાત બની છે પણ તેની સાથે એમ જાણે છે કે ઉદ્યમથી ખંતથી કર્મના ઉદયનો નાશ કરી શકાય છે. ઉદ્યમથી કર્મ બંધ છે અને તે પાછું

ઉદ્યમથી હઠે છે, માટે ખરો જ્ઞાની જૈન, જીંદગીના છેલ્લા શ્વાસો-
શ્વાસ સુધી કર્તવ્ય કર્મનો ઉદ્યમ કરે છે. તેના ઉદ્યમમાં તે
આત્મશ્રદ્ધા, આશા અને ઉત્સાહથી મંડયો રહે છે. કોઇ કાર્ય કરતાં
લાખો વખત કરોડો વખત નિષ્ફલ ગયો છતાં પણ તે આશાને
ઉત્સાહને મૂકતો નથી, તેથી તે મડદાલ-દાસ-ગુલામ બનતો નથી.
આત્મબળના વિશ્વાસી જૈનો, કદાપિ નિર્બલ-મડદાલ બનતા નથી
જ્ઞાની જૈનો, સાંસારિકવ્યાવહારિક કાર્યોમાં તથા ધાર્મિકકાર્યો
કરવામાં કર્મના ઉદયની સાથે યુદ્ધ કરે છે. મોહરૂપ શયતાનની
સાથે યુદ્ધ કરે છે અને આત્માની શકિતયો ફોરવીને આદર્શ કર્મ
યોગી બને છે, તેઓ ન્યાયથી પ્રવર્તે છે. કોઈના ઉપર અન્યાય પક્ષ-
પાતથી જૂલ્મ ગુજારતા નથી. મોહરૂપી શયતાનના બલની બહા-
દૂરીને તે ખરી બહાદૂરી સમજતા નથી. તમારા નવાકરારમાં
પણ "ઈશુએ તરવારથી કોઇને મારવો નહીં" વગેરે ઉપદેશ
આપીને શયતાનીયત અધર્મ બલને ધિક્કાર્યું છે. જે જૈનો
ધર્માર્થે પરમાર્થે અર્પાઈ જાય છે અને પોતાના દેહવિત્તાદિક
મોહને લાત મારે છે અને ધર્મ કર્મો કરતાં મોહરૂપ શયતાનના
તાબે થતા નથી તે પવિત્ર જૈનો છે, એવા પવિત્ર જૈનો સત્ય,
દયા, અસ્તેય, અવ્યભિચાર વિગેરે સદ્ગુણોના માર્ગે વળે છે અને
હૃદયમાં આત્મારૂપ પ્રભુને પ્રગટાવતા જાય છે. તેમજ સેવાભક્તિ
કર્મયોગ અને જ્ઞાનથી આત્મશુદ્ધિ કરતા જાય છે. સાંસારિક
સમાજ સેવા, રાષ્ટ્રસેવા વગેરેમાં આત્મભાવે અર્પાઈ જાય છે.
તેઓ જે કંઇ કરે છે તે આત્માની શુદ્ધિમાટે કરે છે. તેઓ
ખરેખરા ધર્મયુદ્ધને કરીને સંસારમાંથી શયતાનના કાવાદાવા
ઓને હઠાવીને આપોઆપ પ્રભુરૂપ બને છે. કર્મમોહરૂપ
શયતાનના ફંદાઓને ઓળખીને તેઓથી બચી જવા સદા આત્મો-
પયોગ ધારણ કરે છે. ગૃહસ્થ જૈનો પોતપોતાના ચોથા ગુણસ્થા-
નકના અને પાંચમા ગુણાસ્થાનકના અધિકાર પ્રમાણે વર્તે છે અને
ત્યાગી સાધુઓ, સ્વધર્મના અધિકાર પ્રમાણે વર્તે છે. ખરેખરા
જૈનો, પ્રાણાંતે પણ જૈનધર્મનો અને સ્વાધિકારકર્તવ્યકર્મરૂપ
ધર્મનો ત્યાગ કરતા નથી. કર્મનો ઉદય, કર્મનો ઉદય એમ કરી

જૈનો બેસી રહીને ઉદ્યમ કરતા નથી તે ખરા જૈનો નથી. આત્મ
રૂપપ્રભુની ઇચ્છા અને કર્મ એ બે અપેક્ષાએ એક છે. કારણ કે
ઇચ્છા છે તે ભાવકર્મ છે. ખ્રીસ્તિયો પ્રભુની ઇચ્છા છે એમ
માની બેસી રહેતા નથી તો જૈનો જૈન શાસ્ત્રોથી વિરૂદ્ધ ખોટી રીતે
કર્મનો ઉદય માની કર્મનો નાશ કરવા પ્રયત્ન ન કરે એમ કેમ
બને ? અર્થાત્ ન બને, અને જૈનો કર્મના ઉદયના સ્હામો ઉદ્યમ
કરે કરેને કરેજ. જળમાં ડુબેલું લાકડું જેમ જલ ઉપર આવે છે
તેમ જૈનો કર્મ જીતવા તત્પર થયા હોય છે અને જે મોહને
જીતવા, કર્મને જાણીને કર્મરૂપશત્રુ શયતાનના સ્હામો યુદ્ધ કરવા
તૈયાર થાય છે તે જૈન હોવાથી મડદાલ-નિર્વીર્ય બનતો નથી.
ચેટકરાજા, ખારવેલ, ચંદ્રગુપ્તરાજા, કુમારપાલરાજા, વસ્તુપાલ
તેજપાલ પ્રધાન, હેમચંદ્રસૂરિ, હરિભદ્રસૂરિ જેવાઓ વિશ્વમાં
આત્માહિકશક્તિયોથી ભરપૂર થયા હતા. જૈનો ધર્મયુદ્ધથી
પાછા હઠતા નથી, માટે જૈનો, પોતાનું તથા દેશ સમાજ તથા
સ્વસંઘનું રક્ષણ કરવાની શક્તિયોનું શિક્ષણ લઈ બલવાન્ બને છે,
અને જૈનોએ બલવાન્ બનવું જોઈએ. નિર્વીર્ય મડદાલ ભીરૂ એવા
જૈનને દુનિયામાં જીવવાનો અધિકાર નથી. જૈનોએ જૈનોની સેવા
ભક્તિમાં અપાઈ જવું જોઈએ. નાતવરા, લગ્નનાં અધિકખર્ચ
વધુ નવકારશી જમણ ખર્ચો વગેરેનાં ખર્ચો ન કરતાં જૈનોની
વ્યાવહારિક ધાર્મિક શક્તિયો ખીલવવામાં તન મન ધનથી અર્પાઈ
જવું જોઈએ અને જૈનોની સેવામાં જીવવાનો મોહ ત્યાગ કરીને
જીવતાં જ મરજીવા બનીને ખરા જૈન બની આત્મારૂપ પ્રભુનો
અંતરમાં સાક્ષાત્કાર અનુભવવો જોઈએ અને મડદાલ દાસ, ભીરૂ
કાયર, સ્વાર્થી ન બનવું જોઈએ. જૈનકોમ સંઘ, જૈન મંદિર
તથા સ્વબંધુઓની રક્ષામાં સ્વાશ્રયી સ્વાત્મભોગી બનવું જોઇએ.
ધનસત્તા કરતાં પોતાના ધર્મને અનંતગુણો ઉત્તમ માનીને
ધર્માર્થે અર્પાઇ જવું જોઇએ. જૈનાશ્રમો, જૈનગુરૂકુલો, જૈન
બ્રહ્મચર્યાશ્રમો કાઢવામાં પોતાની જાતને ભૂલી જવી જૈનબંધુઓના
દુઃખમાં પ્રાણાર્પણ કરીને આત્મભોગ આપવો જોઈએ. ગૃહસ્થ
વ્રતધારી જૈનોને નિરપરાધી પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસાનો ત્યાગ છે,

એકેન્દ્રિયાદિક જીવોની તો તેઓ કાર્ય કરતા યતના કરી શકે છે
અને સાધુવ્રત ધરી વીશવશા દયા પાળવાની ઇચ્છા રાખે છે.
ઇ. સ. ૧૯૧૪ થી શરૂ થએલ યુરોપના મહાયુદ્ધમાં ખ્રી-
સ્તીઓએ શયતાનચે વશ થઈ પરસ્પર ખ્રીસ્તિયોને રેંસી નાંખ્યા
કાપી નાખ્યા, આવી ખ્રીસ્તીયોની બહાદૂરી તે ખરેખર અધર્મ
શયતાનીયત બહાદૂરી છે. એવી શયતાનીયત બહાદૂરીથી હિંદમાં
મહાભારત યુદ્ધ થયું અને તેથી હિંદની પડતી થઈ. દેશ, રાજ્ય
કોમ, જાતિ, ચામડી, લક્ષ્મી, સત્તાના બળનો શયતાનને વશ થઇ
દુરૂપયોગ કરી તરવાર ન ઉઠાવવી એમ ઈશુએ ઉપદેશ આપ્યો
છે, છતાં ખ્રીસ્તીયો તેથી અંશ્રદ્ધાળુ બન્યા છે અને પોતાની બહા
દૂરી બલવાન્પણું જણાવે છે તે અસત્ય છે. કારણ કે તેવા રાજ્ય, ધન,
દેહબલમાં મોહરૂપ શયતાનનો વાસો થવાથી અને મોહબળ તે
પશુબળ હોવાથી તેવા બળમાં મુસ્તાક રહેનારાઓ પશુઓના
બળથી કંઈ આગળ આવ્યા નથી. મનુષ્યનું શરીર તે જીવનું
દેવળ છે અને તેમાં આત્મારૂપ પ્રભુનો વાસો છે તેનો નાશ
કરવો તે પ્રભુ મહાવીર દેવની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ છે તથા બાઈબલમાં
પણ મનુષ્ય શરીરને દેવલ સમાન કહી તેમાં પ્રભુ વસે છે
એમ જણાવ્યું છે, તેથી યુરોપીયમહાયુદ્ધનીપેઠે મનુષ્યસંહારની
જીતમાં ખરેખરૂં બલ ન માનતાં આત્મ રક્ષણાર્થે જ ફક્ત દેહાદિક
બલનો ઉપયોગ કરીને આત્મબળથી જીવીને મોહરૂપશયતાનને
હરાવી ખરા જૈન બનવામાંજ સ્વતંત્રતા, સ્વરાજ્ય, આકાશરાજ્ય
અને અનંત જ્ઞાનમય સુખી જીવન છે, એમ જાણી આત્મબલની
પ્રસંશા કરો. દેહબલનો અહંકાર ન કરવો જોઈએ. રાજ્યબલ,
ધનબલ અને વિદ્યાબળ તથા સત્તા બલનો અહંકાર કરનારાઓ,
શુદ્ધાત્મરાજ્યથી પતિત થાય છે અને મોહરૂપશયતાનના વશ
થાય છે. યુરોપસ્થખ્રીસ્તિયો હવે છેલ્લા યુદ્ધથી સમજવા
લાગ્યા છે કે હિંસાયુદ્ધથકી શાંતિસુખ નથી. પ્રેમથી શાંન્ત છે.
ક્રોધને ક્ષમાથી જીતવામાં શાન્તિ છે. મોહરૂપશયતાન બલને
જીતનારૂં ક્ષમા, સરળતા, સત્ય, અહિંસા, બ્રહ્મચર્ય, સંતોષ,
લઘુતા, ઋતા, શુદ્ધપ્રેમ, જ્ઞાન, તપ, દમ, દાન, પરમાર્થ, નીતિ,

વ્યભિચારત્યાગ, વગેરે સદ્ગુણોથી પ્રગટેલું આત્મબલ તેજ
ખરેખરૂં બલ છે. કારણ કે તેથી આત્માની અનંત જીવનવાળી
મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે. એમ જૈન, હિંદુ શાસ્ત્રોમાં જણાવ્યું છે
અને તમારા ઇશુપ્રભુએ બાઈબલમાં પણ જણાવ્યું છે, માટે
એવા આત્મબળને પામવા પ્રયત્ન કરો. જૈનો કર્મને માને છે
અને આત્માને માને છે પણ તેઓ કર્મરૂપશયતાનબલને
હઠાવીને આત્માના બલને પામવાના જ અભિલાષી છે અને તે
માટે જૈનધર્મની આરાધના કરે છે. મોહાદિ કર્મરૂપ શયતાનથી
આત્માને મુક્ત પૂર્ણ શુદ્ધ કરવો એજ જૈનશાસ્ત્રોનું મૂલ રહસ્ય
છે અને તે આત્મજ્ઞાન પામીને મોહને જીતી શૂરા મર્દ આત્મ
ભોગી જૈનો બને છે, તે ખરા જૈનો છે. કોટિકોટિવાર ઉદ્યમ
કરતાં પણ જ્યારે કર્મ ન હઠે ત્યારે તે ભોગાવલી–પારબ્ધનિ-
કાચિતકર્મ છે એમ જાણનારા જૈનો, કર્મના તાબે થઇ રાંક દાસ
શક્તિહીન બનતા નથી. ખ્રીસ્તિયો જેમ સર્વત્ર ખ્રીસ્તિધર્મ
ફેલાવવા આત્મભોગ આપી રહ્યા હતા તેમ સંપ્રતિ, અશોક,
વગેરે રાજાના સમયમાં જૈનો પણ પ્રવૃત્તિ કરતા હતા. જ્યારથી
જૈનધર્મને રાજ્યાશ્રય મળતો બંધ થયો ત્યારથી જૈનધર્મીઓનું
જોર ન્યૂન થવા લાગ્યું છે ખરા જૈનો, રાજ્યાશ્રયને પણ ઇચ્છતા
નથી, તેતો આત્માની શક્તિયોના બળે સ્વાશ્રયી બની પોતાના
પગપર ધર્મને ઉભો રાખે છે, રાજ્યાશ્રયી એવા ઘણા ધર્મો
દુનિયામાં રહ્યા નથી, તો હાલના રાજ્યાશ્રયીધર્મોની પણ એક
વખત એવી અવસ્થા થવાની, માટે રાજ્યાશ્રયધર્મના મોહથી
અહંકારી ન બનવું. એવી બહારથી તો ચડતી પડતી સર્વની
થાય છે માટે તેમાં ન મુંઝાતાં આત્માના સદ્ગુણોવડે આત્માનું
શુદ્ધાત્મ મોક્ષરાજ્યને જીવતાં અંતરમાં પ્રગટાવી આત્મબલી
થવું જોઈએ. હિંસાદિ દુષ્ટ દુર્ગુણ દુરાચારના જીવનથી નરક છે
અને પુણ્ય વિચારો તથા પુણ્ય કર્મથી સ્વર્ગ થાય છે અને
આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પરિણમવાથી મોક્ષ થાય છે. દુર્ગુણ
દુરાચાર પાપબલ છે તે મોહરૂપ શયતાનનું બલ છે, તેનાથી
ખરી સુખ શાંન્તિ કદી થઇ નથી અને થવાની નથી.

ખ્રીસ્તિ—પ્રભુ જ્યારે છેલ્લો દિવસ આવશે અને ન્યાય કરશે ત્યારે શયતાનને ઘોર શિક્ષા કરશે અને તેના ફંદામાં ફસાયલાઓને પણ ઘોર શિક્ષા કરશે અને નરકમાં નાખશે.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ!! ઈશુ અગર ઇશુનો પિતા બન્ને જો દયાળુ છે તો તેઓ છેલ્લા દિવસે પણ પાપીઓને નરકમાં નાખી શકે નહીં. રૂશિયાનો મહાત્મા ટોલસ્ટોય કહે છે કે પ્રભુ દયાળુ છે તેથી કોઇને નરકમાં નાખે નહી, અને નરકને બનાવે નહીં. જૈનશાસ્ત્રોમાં અનાદિકાળથી નરકો છે. તથા તેમાં પાપીઓ પાપકર્મથી જાય છે પણ પ્રભુ તેઓને નરકમાં નાખે છે એવું લખ્યું નથી. પ્રભુ જો છેલ્લા દિવસે શયતાનને ઘોર શિક્ષા કરે તો શયતાન પ્રભુને પુછશે કે તેં મને જેવો બનાવ્યો તેવો હું થયો, તો પછી મને ઘોરશિક્ષા જે કારણથી કરી છે તે કારણ તો મારામાં તેં દાખલ કર્યું. તેં મારામાં મોહ મૂકયો, તેથી મોહ આવ્યો, તારા વિના બીજો કોઈ મારામાં ખરાબ વિચાર મૂકી શકે નહીં તો મને તું નરકની શિક્ષા કરે તેમાં તારો વાંક છે, તથા તેં મને વાર્યો પણ નહિ. મારા પર તારું બળ અજમાવ્યું નહીં. એમ પ્રભુને શયતાન કહીને પ્રભુ પાસે ન્યાય માગે તો પ્રભુને પોતાની ભૂલ કબૂલ કરવી પડે કે મેં શયતાનને બનાવ્યો તે ઠીક કર્યું નહીં અને મનુષ્યો શયતાનથી લલચાયા તેમાં પણ પરંપરાએ મારી ભૂલ થઇ અને પાપીઓને નરકમાં નાખતી વખતે પણ શયતાનની પેઠે પ્રભુનો વાંક કહાડે. પાપી મનુષ્યો એમ કહે કે અમોએ પ્રભો! તારા પર વિશ્વાસ ન કીધો તેમાં હે પ્રભો! તારી ભૂલ છે. કારણ કે તેં તારામાં વિશ્વાસ રહે એવું જ્ઞાન કેમ ન આપ્યું? તથા જો અમોને તેં બનાવ્યા તો ઈશુના જેવા શ્રદ્ધાળુ કેમ ન બનાવ્યા? ઈશુને સારો ભકત બનાવ્યો અને અમને શયતાનના ફંદામાં ફસાઈ જઈએ એવા બનાવ્યા તેમાં તારો અન્યાય પક્ષપાત છે. છતાં અમને નરકની શિક્ષા કરતાં અન્યાય કેમ કરે છે? પાણીમાં જેવો રંગ નાખીએ તેવું પાણી થાય, હે પ્રભો!! તેં અમારામાં સારી શ્રદ્ધા મૂકી હોત અને પહેલાંથી શયતાનને ન બનાવ્યો હોત

અને બનાવવાની સાથે તેની શકિત હરી લીધી નહીં અને પછી હજારો લાખો વર્ષ પછી પાછા ન્યાય કરતી વખતે શયતાનનો તથા અમારો વાંક કાઢો તે ન્યાય ગણાય નહીં. ઇશુના ઉપદેશથી અમને શ્રદ્ધા ન થઈ તેનું કારણ એ છે કે તેં અમારા આત્માને બનાવ્યો પણ ઈશુનો ઉપદેશ અમે સમજીએ તેવી બુદ્ધિ શ્રદ્ધા કેમ ન આપી? મુસા અને ઈશુના જેવા અમને કરવામાં વચ્ચે શયતાન નડતો હતો તેને તેજ વખતે કેમ તેં દૂર કર્યો નહીં? અને હવે છેલ્લા દિવસે અમને નરકમાં મોકલે છે? માટે અમો નરકમાં જઈશું નહીં, તમોએજ શયતાનને બનાવી માછલાંની પાછળ પારધી બનાવવાની પેઠે ભૂલ કરી છે, એવું જ્યારે પાપીઓ પૂછશે ત્યારે પ્રભુને **તેરી બી ચૂપ ઓર મેરી બી ચૂપ** કહી ખેલ ખલાસ કરવો પડશે. એથી એવી વાતો ન માનતાં અનાદિકાળથી જગત્ અને જીવો છે, તથા અનાદિકાળથી જીવોને કર્મ લાગ્યાં છે અને જીવો પુણ્ય અને પાપના અનુસારે સ્વર્ગ તથા નરકમાં જાય છે એમ સિદ્ધાંત માનવામાં કોઈ જાતનો દોષ આવતો નથી. તથા પરમેશ્વર ઉપર પૂર્વોકત કર્તાપણાના દોષો પણ આવી શકતા નથી.

ખ્રીસ્તી—જ્યારે પુનરૂત્થાનનો છેલ્લો દિવસ આવશે ત્યારે સૂર્ય ચંદ્ર વગેરેનો નાશ થશે. દરિયા પહાડો વગેરેનો પ્રભુ નાશ કરશે. પ્રભુ સર્વ જીવોને ઉઠાડશે અને ધર્મી અને પાપી આત્માઓને બે વિભાગમાં વહેંચી નાખશે. ધર્મીઓને સ્વર્ગમાં પોતાની પાસે લઈ જશે અને પાપીઓને શયતાનની સાથે નરકમાં નાખશે બાઈબલના પ્રગટીકરણમાં પ્રભુ સ્વર્ગમાં સિંહાસન ઉપર બિરાજે છે અને દેવદૂતો તેની પાસે બેસે છે તથા જે છેલ્લો દિવસ આવશે તે વખતનું ભવિષ્ય લખ્યું છે તેને અમો સત્ય માનીએ છીએ.

જૈન—ખ્રીસ્તિબંધુ!! તમોએ જે હકીકત કહી તેને અમો જૈનશાસ્ત્રોથી વિરૂદ્ધ હોવાથી તથા તે બુદ્ધિગમ્ય તથા શ્રદ્ધાગમ્ય નહીં થવાથી તેને સત્ય તરીકે સ્વીકારતા નથી. તમારી એવી માન્યતાને તો બૌદ્ધો, હિંદુઓ અને જૈનો સત્ય તરીકે માનતા નથી. છેલ્લા દિવસે પ્રભુ સર્વનો ન્યાય કરશે, એવી માન્યતામાં સત્યતા નથી.

સૂર્ય ચંદ્ર આકાશ વગેરેનો નાશ થવાનો નથી. કેટલાક હિંદુઓ મહાપ્રલય માને છે તે વખતે સર્વ વિશ્વનો નાશ માને છે, પણ પ્રભુ, સર્વલોકોને ઉઠાડી ઉભા કરી એક દિવસે ન્યાય કરે છે એવું તેઓ માનતા નથી. જૈનો તથા બૌદ્ધો મહાપ્રલયને માનતા નથી, જૈનો જગત્‌ને અનાદિ અનંત માને છે. તેથી મહાપ્રલય થતો નથી એમ શ્રદ્ધા ધારે છે. જગત્‌કર્તાવાદીઓને ઈશ્વર છે તે જગત્‌નો કર્તા છે એમ માનવાપણું હોવાથી તેઓ દુનિયાની આદિ અને અંત માને છે. બાઈબલના પ્રકટીકરણના ભવિષ્યવાદ જેવા ભવિષ્યવાદો જો મારે લખવા હોય તો અનેક લખી બતાવું, તેમાં સત્યતા હોય એવું અમારૂં મત નથી. દુનિયામાં ચાલતા અનેક ધર્મશાસ્ત્રોમાં એવા પણ રૂપાંતરે ફેરફારવાળા પરસ્પર વિરૂદ્ધ એવા અનેક ભવિષ્યવાદો છે તેથી અમુક ઉપર વિશ્વાસ મૂકવો, તે વખતનો દિવસ આવ્યા પહેલાં શ્રદ્ધા મૂકી શકાતી નથી. અનેક ચુરોપદેશસ્થવિદ્વાનો પણ આવા ભવિષ્યવાદોને શંકાની દૃષ્ટિથી દેખવા લાગ્યા છે. મનુષ્ય મરે છે કે તુર્ત સ્વકર્માનુસારે બીજો ભવ ધારણ કરે છે પણ તેને છેલ્લા દિવસ સુધી કબ્રમાં પડી રહેવું પડતું નથી, એમ જૈનહિંદુશાસ્ત્રોથી સમજાય છે, માટે અમને તે બાબતમાં અમારો સિદ્ધાંત સત્ય લાગે છે. પ્રલય મહાપ્રલયની વાતો ન કરતાં આત્માની, મનની અને કાયાની પવિત્રતા કરવી. મનમાંથી સર્વ બૂરા વિચારોને દૂર કરવા અને સદ્‌વિચારોથી મનને ભરી દેવું અને જ્ઞાનાનન્દમયપ્રભુજીવને જીવવાનો નિશ્ચય કરી આત્મધ્યાન ધરવું. શરીરે જીવતાં છતાં શરીરમાં મોહરૂપ શયતાનને મારી તેની કબ્ર કરવી અને આત્મારૂપ પોતાને ઇશુ જાણી પરમાત્મા પ્રભુની સાથે લયલીન થઈ શુક્લધ્યાનરૂપ આકાશમાં ઉંચા જવું અને આત્મા તેજ પરમાત્મા છે એમ અંતરમાં અનુભવ કરવો. શરીર પેઠે આત્માને ન ભાવવો પણ તેથી ન્યારો ભાવવો અને હું તું ના સંકલ્પવિકલ્પથી મુક્ત થઈ શરીરમાં જીવતા આત્માથી જીવતા થવું અર્થાત્ દેવ થવું તેજ શરીરમાં પુનરૂત્થાનનો છેલ્લો દિવસ માની શુદ્ધાત્મસ્વરૂપમાં મગ્ન થઈ જવું. શરીર તેજ જગત છે એમ માનીને મન મોહ

રૂપ શયતાનથી દૂર રહેવું. શરીરમાં આત્માને સમ્યગ્‌જ્ઞાનથી પ્રગટ કરવો તેજ મરેલા એવા પોતાને જીવતા કરવાનું છે. પરમાત્મા—સર્વજ્ઞ—વીતરાગ દેવ છે તે પિતા છે અને સમ્યગ્‌જ્ઞાની અન્તરાત્મા તે પ્રભુ પરમાત્માનો પુત્ર છે. શુક્લધ્યાન તે વધસ્તંભ છે, તેમાં અન્તરાત્મારૂપીઈશુને લગાડવામાં આવે છે. એટલે અન્તરાત્મારૂપી ઈશુનું સર્વથા મોહનાશ રૂપ બાહ્ય મરણ થાય છે અને તેજ શરીરમાં અન્તરાત્મા, પોતાના કેવલજ્ઞાનથી પ્રકાશીને પરમાત્મા પ્રભુ થઇ ઉઠી લોકોને બોધ આપી છેવટે ઉંચે આકાશમાં સિદ્ધશિલાપર બિરાજમાન થાય છે. આત્મા પોતાની સમ્યગ્‌દૃષ્ટિ પામે છે તેજ સમ્યગ્‌ દર્શનરૂપ બાપટિઝમ છે. પવિત્ર શુદ્ધાત્મા રૂપ થએલા સર્વે આત્માઓ દેવો થાય છે. એવી જૈન શાસ્ત્રોની માન્યતા છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, કામ, અજ્ઞાન, રતિ અરતિ, આદિ સર્વ મોહ પ્રકૃતિયોનો ક્ષય કરવાથીજ આત્મારૂપ પ્રભુનો પ્રગટભાવ થાય છે અને આત્મામાં કેવલજ્ઞાન પ્રગટે છે. એવું જ્ઞાન અને આત્માનંદ પ્રાપ્ત કરી શુદ્ધાત્માના અનંત જીવને જીવવામાટેજ બાહ્યજીવનનું પ્રયોજન છે.

ખ્રીસ્તી—જૈનબંધુ ! તમારી સાથે વાત કરવાથી અમને ઘણું જાણવાનું મળ્યું, ઇશુક્રાઇસ્ટ અને બાઇબલમાંથી તમો તમારી દૃષ્ટિએ શું સત્ય માનો છો તે જણાવશો.

જૈન—ખ્રીસ્તીબંધુ ! ! ! જૈનશાસ્ત્રોના ગુરૂગમપૂર્વક અને ગુરૂકૃપાપૂર્વક સમ્યગ્‌ અભ્યાસથી આત્મામાં સમ્યગ્‌જ્ઞાનદૃષ્ટિ પ્રગટે છે, તેથી મિથ્યાત્વ શાસ્ત્રોને સાત નયોની સાપેક્ષા સમ્યગ્‌ દૃષ્ટિથી સમ્યગ્‌રૂપે પરિણમાવવાની શક્તિ પ્રગટે છે, મિથ્યાત્વીઓને સમકિતવાળાં શાસ્ત્રો પણ મિથ્યાત્વરૂપે પરિણમે છે. જૈનશાસ્ત્રોનો જેઓએ પૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો છે તેઓને બાઇબલમાં જે કંઇ સત્ય સારૂં છે તે જૈનશાસ્ત્રોમાં છે જ એમ અનુભવાય છે, ઇશુ, સ્વર્ગ અને નરક માને છે. પુણ્યથી સ્વર્ગ અને પાપથી નરક માને છે તે જૈનશાસ્ત્રોમાં છે. ઈશુએ યહુદીઓના વખતની જુની રૂઢિ કે જે વેદી આગળ પશુ કાપવાની હતી તેને ના કબૂલ કરી તે સારૂં

કર્યું. તથા યહુદીઓના સમયની સુન્નતની રૂઢીને હિસાબમાં ન ગણી એમ પ્રેરિત પાઉલના વિચારોથી માલુમ પડે છે. રોટલી ઉપર ઇશુનું લોહી કલ્પી તેનું ભક્ષણ કરવું તેમાં મિથ્યાત્વ પાપ બુદ્ધિ છે. ઈશુએ આકાશમાં સાકાર પ્રભુ માન્યો છે, પણ આકાશમાં પરમાત્મા નિરાકાર છે અને એમ મુસલમાનો પણ કુરાનના આધારે માને છે. ઇશુએ હિંસા ન કર એમ કહ્યું છે તે મનુષ્યોની હિંસા ન કરવા માટે કહ્યું છે, પણ જલચર, પશુ, પંખીઓની હિંસાના ત્યાગ માટે ખાસ ઉપદેશ આપ્યો નથી. માછલાનું માંસ ઇશુ ખાતા હતા અને દ્રાક્ષારસ પીતા હતા. મર્યા પછી પણ તેમણે માછલીઓ પકડાવવામાં અન્યભકતોને સહાય કરી છે. તેમણે ચોરી, વ્યભિચાર અને અસત્યના ત્યાગ માટે ઉપદેશ આપ્યો છે. પાપોનો ત્યાગ કરવા તેમણે ઉપદેશ દીધો છે, પ્રભુમાં અન્ધવિશ્વાસ મૂકવા માટે ઘણાં અસરકારક વચનો કહ્યાં છે અને પોતાને પ્રભુના પુત્રતરીકે ઓળખાવીને તેવો વિશ્વાસ મૂકવા માટે ઘણી વખત લોકોને કહ્યું છે. તેણે રોગીઓ વગેરેની પર દયા ખાધી છે અને મોહરૂપ શયતાનને જીતવા હિંદુસ્થાનના કબીર વગેરે ભકતોની પેઠે ઉપદેશ આપ્યો છે. પ્રભુના ઉપર તેમનો વિશ્વાસ પ્રેમ હતો પણ જૈનશાસ્ત્રોમાં લખેલ પ્રભુ સ્વરૂપને તેમણે જાણ્યું નથી. સ્વામી રામતીર્થ કહે છે કે, ઈશુએ તિબેટ સુધી મુસાફરી કરી હતી અને ત્યાંના મહાત્માઓ પાસેથી ઈશ્વર ભક્તિનું જ્ઞાન કરીને તેમના દેશમાં જઇ ઉપદેશ દીધો હતો. નીતિના ગુણોનું બાઈબલમાં વર્ણન છે પણ બાઇબલના સર્વ વિચારોની શ્રદ્ધા કરનાઓતો અંતે અન્યધર્મીઓના દ્વેષ બને એવું થાય છે. કારણ કે તેમાં અન્યધર્મીઓ સાથે સ્વધર્મી જેવું વર્તન રાખવાનું ખાસ લખ્યું નથી. ઈશુમાં નીતિના ગુણો કંઈ કંઈ ખીલ્યા હતા. નવા કરારનાં વાકયો—“ શરીરને જે મારી શકે છે પણ આત્માને મારી શકતા નથી તેથી બીહો મા.” પૃથ્વીપર શાંતિ કરવાને હું આવ્યો છું એમ ન ધારો, શાંતિ નહીં પણ તરવાર ચલાવવાને હું આવ્યો છું કેમકે માણસને તેના બાપને ઉલટો તથા

દીકરીને તેની માને ઉલટી તથા વહુને તેની સાસુને ઉલટી ફેરવવાને હું આવ્યો છું અને માણસના વૈરી તેના ઘરમાં થશે. (માત્થી) તેઓ કહે છે કે જુઓ ખાવરોને દારૂબાજ માણસ પાપીઓનો અને દાણીઓનો મિત્ર,” મંદિર કરતાં હિયાં, એક મોટો છે, યજ્ઞ કરતાં હું દયા ચાહું છું.” પવિત્ર આત્માને ઉલટું જે કોઇ કંઈ કહેશે તે તેને માફ નહિ કરાશે. આ યુગમાં નહિ ને આવનાર યુગમાં પણ નહિ” “તારી તરવાર તેના મ્યાનમાં પાછી ઘાલ કેમકે જે સઘળા તરવાર પકડે છે તે તરવારથી નાશ પામશે” ઈશુએ પાસે આવીને તેઓને કહ્યું કે આકાશમાં તથા પૃથ્વીપર સર્વ અધિકાર મને સોંપાયો છે. “પ્રભુના નિયમશાસ્ત્રમાં કહેલા પ્રમાણે હોલાના એક જોડાનો અથવા કબૂતરનાં બે બચ્ચાંનો યજ્ઞ કરવા સારૂં તેઓ તેને યરૂશાલેમમાં લઇ ગયા (ઈશુના જન્મ પછીની ક્રિયા લુક) “જો કોઇ મારી પાસે આવે ને પોતાના બાપનો તથા માનો તથા વહુનો તથા છોકરાંનો તથા ભાઈઓનો તથા બહેનોનો તથા પોતાના જીવનો પણ દ્વેષ ન કરે તો તે મારો શિષ્ય થઈ શકતો નથી. “દેવનું રાજ્ય પ્રગટ રીતે નથી આવતું અને એમ નહિ કહેશે કે જુઓ તે અહિયાં છે, અથવા તે ત્યાં છે, કેમકે જુઓ દેવનું રાજ્ય તમારા મધ્યે છે” જે કોઈ પોતાને ઉંચો કરે તે નીચો કરાશે ને જે પોતાને નીચો કરે તે ઉંચો કરાશે.” (લુક) “જે કોઇએ ઘરને કે મા બાપને ભાઇઓને કે વહુને કે છોકરાંને દેવનાં રાજ્યને લીધે મૂકયાં હશે તે આકાળમાં બહુ ઘણું તથા આવનાર કાળમાં અનંત જીવન પામ્યા વિના રહેશે નહી” (લુક) “(યોહાન) “જે ઉપરથી આવે છે તે સર્વના ઉપર છે. જે પૃથ્વીનો છે તે પૃથ્વીનો છે ને પૃથ્વીનું કહે છે “ઈશુએ તેઓને કહ્યું કે હું તમને ખચીત કહું છું કે તે રોટલી મુસાએ આકાશથી તમને આપી નથી પણ આકાશથી જે ખરી રોટલી છે તે મારો બાપ તમને આપે છે” જીવનની રોટલી હું છું જે મારી પાસે આવે છે તેને ભૂખ નહિજ લાગશે” “યોહાન” કોઈ મારૂં માંસ ખાય છે ને મારૂં લોહી પીએ છે તેને અનંતજીવન છે. જે મારૂં માંસ ખાય છે અને મારૂં લોહી

પીએ છે તે મારામાં રહે છે ને હું તેમાં રહું છું, જે મને ખાય છે તે પણ મારાથી જીવશે" યોહાન (અધ્યાય. ૬) જો કોઇ તરસ્યો હોય તો તે મારી પાસે આવીને પીએ. મારાપાર વિશ્વાસ કરે છે તેના પેટમાંથી જીવતા પાણીની નદીઓ વહેશે" (યોહાન અધ્યાય (૭) મારી વાત તમે સાંભળતા નથી માટે તમે તમારા બાપ સેતાનના છો, તે પ્રથમથી મનુષ્ય ઘાતક હતો. જે દેવનો છે તે દેવની વાતો સાંભળે છે" તમે દેવના નથી માટે સાંભળતા નથી. ઇબ્રાહીમ થયા અગાઉ હું છું "હું તથા બાપ એક છૈયે" તું માણસ છતાં પોતાને દેવ ઠરાવે છે. ઇશુએ તેઓને ઉત્તર દીધો શું ? તમારા શાસ્ત્રમાં એ નથી લખ્યું કે, મેં કહ્યું કે તમે દેવો છો ? જેઓ દેવની વાત પામ્યા તેઓને જો તેણે દેવો કહ્યા તો જેને બાપે દેવ ઠરાવ્યો ને જગત્‌માં મોકલ્યો તે હું દેવનો દીકરો છું. બાપ મારામાં છે ને હું તેનામાં છું. પુનરૂત્થાન તથા જીવન હું છું. તમે એક બીજાપર પ્રેમ કરો. જેવો મેં તમપર પ્રેમ કીધો તેવો તમેપણ એક બીજાપર પ્રેમ કરો. "રસ્તો તથા સત્ય તથા જીવન હું છું" હું બાપમાં ને બાપ મારામાં એવો મારાપર વિશ્વાસ કરો (યોહાન) દેવે તેઓને ભ્રષ્ટબુદ્ધિમાં મેલી દીધા " અધ્યાય. ૨ " દેખાતો યહુદી તે યહુદી નથી ને દેખાતી દેહની સુન્નત તે સુન્નત નથી. માંહેનો યહુદી તે યહુદીને સુન્નત હૃદયની ને જે અક્ષરિક નથી પણ આત્મિક છે. જેટલા દેવના આત્માથી દોરાય છે તેઓ દેવના દીકરા છે, આપણે દેવનાં છોકરાં છૈયે" અધ્યાય. ૮)

તમારા સતાવનારાઓને આશીર્વાદ આપો. આશીર્વાદજ આપો ને શ્રાપ આપતા ના. હરખનારાઓની સાથે તમે હરખાઓ અને રડનારાઓની સાથે રડો. માંહેમાંહે તમે એકજ મન ધરો, મોટાઇ પર મન ન રાખો પણ દીનોની સાથે મળતા જાઓ તમે પોતાને બુદ્ધિવંત ન સમજો, ભુંડાને બદલે ભુંડું કોઇને વાળતા ના, સઘળાં માણસોનાં દેખતાં જે સુશોભિત છે તે (કરવાને) ધ્યાનમાં આણો, જો બની શકે, તો જેમતેમ કરીને સઘળાં માણસોની સાથે સમાધાનમાં ચાલો. ઓ વહાલાઓ, તમે પોતાપરનું વૈર ન

વાળો, પણ કોપને સારૂ જગ્યા છોડો, કેમકે લખેલું છે કે "પ્રભુ કહે છે કે વૈર વાળવું એ મારૂં છે, હું પાછુ વાળી આપીશ." એ માટે જો તારો વૈરી ભૂખ્યો હોય, તો તેને ખાવાનું આપ; જો તૃષિત હોય તો તેને પીવાનું આપ, કેમકે એવું કરતાં તું તેના માથા પર આગના અંગારા ઢગલાઓ મૂકીશ. જે ભુંડું તેથી તું જીતેલો ન થા, પણ જે સારૂં તેથી ભુડું જીત.

એક બીજા ઉપર પ્રેમ રાખવો એ સિવાય બીજું દેવું કોઈનું ન કરો, કેમકે જે બીજા ઉપર પ્રેમ રાખે છે. તેણે નિયમને પુરો પાળ્યો છે. કારણ કે "તારે વ્યભિચાર ન કરવો, હત્યા ન કરવી, ચોરી ન કરવી, જૂઠી શાહેદી ન પુરવી, લોભ ન કરવો" ઈત્યાદિ, જે આજ્ઞાઓ છે તેઓ સંક્ષેપે કરીને આમાં સમાયલી છે, એટલે "જેવો પોતા પર છે તેવો પોતાના પાડોશી પર પ્રેમ રાખવો" પ્રેમથી પડોશીનું કંઇ ભુડું કરાતું નથી, તેથી પ્રેમ નિયમની સંપૂર્ણતા છે. (અધ્યાય ૪ તમે દેવનું મંદિર છો ને દેવનો આત્મા તમારામાં વસે છે,) જો કોઈ દેવના મંદિરનો નાશ કરશે તો દેવ તેનો નાશ કરશે. કેમકે દેવનું મંદિર જે તમે છો તે પવિત્ર છે તમારાંનો કોઇ પોતાને જ્ઞાની જાણે તો જ્ઞાની થવા સારૂં તે મૂર્ખ થાય " સુન્નત તો કંઈ નથી ને બે સુન્નત કંઇ નથી પણ દેવની આજ્ઞાનું પાલન તેજ બધું છે" (અધ્યાય ૭) "તમે જીવતા દેવનું મંદિર છો." (અધ્યાય ૬) શેતાન પોતે અજવાળાના દૂતનો વેષ ધરે છે " પાઉલ કહે છે (પોતાના પત્રમાં તમારી સેવાને સારૂં બીજી મંડળીઓમાંથી નાણાં લઈને મેં તેઓને લુંટી" (અધ્યાય ૧૧) "દેવ તો કે જે ચૌદ વર્ષ ઉપર ત્રીજા આકાશમાં લઈ જવાયો" તું જેમ પોતા પર તેમ મારા પાડોશી પર પ્રેમ કર " દેહ આત્માથી ઉલટી ઇચ્છા કરે છે અને આત્મા દેહથી" આપણું પ્રજાપણું આકાશમાં છે ॥ અધ્યાય ૪ ॥ સાતમે દહાડે દેવે પોતાનાં સવ-કામોથી વિશ્રામ લીધો ॥ (અ. ૫.) અધ્યાય નવમામાં લખ્યું છે કે મુસાએ નિયમશાસ્ત્ર પ્રમાણે હરેક હુકમ સર્વ લોકોને કહીને

વાણી તથા કીરમજી ઉન તથા જુફા સુદ્ધાં વાછરડાનું તથા બકરાનું લોહી લીધું. મંડપપર તથા સેવાનાં સઘળાં પાત્રપર લોહી છાંટયું. નિયમશાસ્ત્રપ્રમાણે સઘળી વસ્તુઓ લોહીથી શુદ્ધ કરાય છે ને લોહી વહેવડાવ્યા વગર માફી થતી નથી. યજ્ઞોથી વર્ષો વર્ષે પાપોનું સ્મરણ ફરી થાય છે કેમકે ગોધાઓનું તથા બકરાઓનું લોહી પાપો કહાડી નાખવાને સમર્થ નથી ।। મુસાએ કહ્યું કે હું બહુ બિહું છું ને ધ્રુજુ છું (અ. ૧૨) " તું હત્યા ન કર " જગત્ પર અથવા જગતમાંનાપર પ્રેમ ન કરો. જે પુત્રનો નકાર કરે છે તેને બાપ પણ નથી " જે પાપ કરે છે તેણે તેને દીઠો નથી. હરેક જે પોતાના ભાઈપર દ્વેષ રાખે છે તે મનુષ્યઘાતક છે. આપણે તેનામાં રહીએ છીએ અને તે આપણમાં દેવપ્રીતિ છે, ને જે પ્રીતિમાં રહે છે તે દેવમાંને દેવ તેનામાં રહે છે. જે ભયભીત છે પ્રીતિમાં પૂરો થએલો નથી. ઈત્યાદિ બાઈબલનાં વાકયોમાં બાઈબલનો સાર આવી જાય છે. એમાંનાં કેટલાંક વાકયો નીતિનાં છે તથા કેટલાંક પ્રેમનાં છે તથા કેટલાંક આત્મા સંબંધી છે. કેટલાંક યાહુદીઓના નિયમ શાસ્ત્રોનાં છે અને તેમાં કેટલાંક નવા કરાર સંબંધી છે. નૈગમનયની સાપેક્ષદૃષ્ટિથી આત્માઓ, પ્રભુ, પુણ્ય, પાપ, સ્વર્ગ, નરક વગેરેનું સ્વરૂપ છે, તેનો જૈનદર્શનમાં અન્તર્ભાવ થાય છે. ભકિતની ઔપચારિકદૃષ્ટિએ પ્રભુનું જગત્કર્તાહર્તાદિક વર્ણન જાણવું પણ તત્ત્વદૃષ્ટિએ, પ્રભુનું અન્ય જગત્ સંબંધી કર્તાહર્તાપણું નથી. ઔપચારિકદૃષ્ટિએ, પુણ્ય તેજ પ્રભુની કૃપા અને પાપ તેજ પ્રભુનો કોપ કહેવામાં આવે છે, તથા ઔપચારિક દૃષ્ટિએ શાતાવેદનીયના ફલને સ્વર્ગ અને અશાતાવેદનીય ઉગ્રપાપને નરક કહેવામાં આવે છે. શરીરનો નાશ તેજ દિવસ, પુનરૂત્થાનનો દિવસ છે, કારણ કે તે દિવસે આત્મા, પુણ્ય પાપાનુસારે સ્વર્ગ નરક વગેરેમાં જાય છે, નૈગમનયની દૃષ્ટિએ શરીરમાંથી પ્રાણોનો અને આત્માનો વિયોગ તે બીજાઅવતારજન્મરૂપ ઉત્થાનનો છેલ્લો દિવસ છે અને તે કાલે અર્થાત્ મૃત્યુબાદ દેહરૂપસૃષ્ટિનો નાશ થાય છે અને ચંદ્રનાડીસ્વરૂપ ચંદ્રનો અને સૂર્યનાડીસ્વરૂપ સૂર્યનો નાશ

થાય છે તેથી તે પ્રલય કહેવાય છે અને સર્વથા કર્માદિકના અભાવને મહાપ્રલય કહેવામાં આવે છે, એમ નૈગમનયની અધ્યાત્મ દ્રષ્ટિએ સમજવું. મરણ સમયે આત્માને પુણ્યથી નિર્ભયદશા રહે છે અને પાપથી ભય રહે છે. આત્મા પોતે પોતાનો ઈશ્વર છે તેની સાથે લાગેલાં કર્મો પણ કર્મની દૃષ્ટિએ પ્રભુ અર્થાત્ શક્તિમાન છે. ઇશુ ત્રીજા આકાશમાં ગયો અર્થાત જૈનશાસ્ત્રોના ત્રીજા દેવલોકમાં ગયો તેથી તે દેવ મહિમાથી પાછો જન્મસ્થાનમાં આવ્યો અને તેણે ચમત્કારો દેખાડયા. પહેલા, બીજા અને ત્રીજાદિ દેવલોકોમાં તો ઘણા મુનિઓ જઈ શકે છે, તે જૈનશાસ્ત્રોના વાચનથી સમ્યગ અનુભવાય છે, ઈશુના કેટલાક વચનો આધ્યાત્મિક છે, અને તેઓનો વેદાંતજ્ઞાનમાં તથા જૈનતત્વજ્ઞાનમાં અંતર્ભાવ થતો હોવાથી આર્યધર્મો કરતાં તેમાં કંઈ વિશેષ જણાતુ નથી. ઈશુનું ચરિત મનુષ્યોમાટે દયાલુ દેખાય છે અને તે છેલ્લા દિવસે કોપાયમાન થશે. પાપીઓને માફી નહીં આપે એવા વિચારોથી તો તે પ્રભુનો પુત્ર, કોપ-ક્રોધ કરનાર ઠરે છે માટે તેથી ઈસુમાં પૂર્ણદયા સિદ્ધ થતી નથી. ઔપચારિકદૃષ્ટિએ ઈસુમાં પ્રભુમાં જીવોની કર્તાહર્તાપણાની ભાવના મૂકીને જીવોને પાપકર્મોથી મુકત કરવાની નૈગમનયની સાપેક્ષિક ભાવનાએ કથંચિત્ ખ્રીસ્તી દર્શનનો જૈનદર્શનમાં સમાવેશ થઈ શકે છે પણ તે એવું નૈગમનયકથિતસાપેક્ષિક જ્ઞાન જે જાણે છે, તેને માટે તે છે પણ અન્ય જૈન મનુષ્યો માટે નથી. પ્રભુમાં કર્તાહર્તાપણાની ભાવનાનો રાજાઓમાં આરોપ કરાય છે અને તેથી મનુષ્યો, રાજાના દાસ, ગુલામ પરતંત્ર બની જાય છે અને પ્રભુના સેવકો છે તે રાજાઓના સેવકો બને છે, પણ રાજાઓ સમાન પોતાના આત્માને નહીં અનુભવવાથી અને પ્રભુ સમાન સ્વાત્માને નહીં અનુભવવાથી તેઓ ગુલામ બને છે, પરતંત્ર બને છે અને તેથી રૂશિયાના ઝાર અને તેની પ્રજા જેવી દુર્દશા થાય છે. જૈનશાસ્ત્રોમાં આત્માઓ તે પરમાત્માઓ થાય છે, એવી શ્રદ્ધાથી જૈનો, ફ્રાન્સ, એમેરિકાની પેઠે પ્રજાસ્વતંત્ર સામ્રાજયવાદીઓના સરખા સ્વતંત્ર બને છે અને

સામ્યવાદના સાપેક્ષિક હિમાયતી બને છે અને પોતાની સ્વતંત્રતા ને પ્રાપ્ત કરે છે અને કથંચિત પરમાત્માની સાધનદશામાં ભકતો હોવાથી બ્રિટીશરાજ્યના રાજાપ્રજા સ્વતંત્ર સામ્રાજ્યવાદીઓ સરખા બને છે અને છેવટે સર્વકર્મથી મુકત-સ્વતંત્ર સિદ્ધાત્માઓ બને છે. માટે જૈનશાસ્ત્રો આત્માઓની સ્વતંત્રતા શીખવે છે અને પોતાની પ્રભુમયતા પ્રગટાવવાનું શિખવે છે, એ પ્રમાણે કથીને હું ખ્રીસ્તિયોની સાથે મૈત્રીભાવથી વર્તવાનું જણાવું છું. મને તેઓ પર આત્મભાવ છે, મને તેઓ પર દ્વેષ નથી. બ્રિટીશ રાજ્યમાં સર્વધર્મવાળાઓને પરસ્પર ધર્મતત્વો વગેરેની સમાલોચના કરવાનો નીતિસર હકક છે તેનો લાભ લઇને ખ્રીસ્તી પાદરીઓ વગેરેએ જૈનધર્મની સમાલોચના કરેલી તેના પ્રત્યુત્તરરૂપે દ્વેષ વિના મેં ખ્રીસ્તિ ધર્મ બાયબલ વગેરેની સમાલોચના કરી છે. ખ્રીસ્તિયોમાં જે જે દયાદિ ગુણો છે તેઓનું અમને માન છે, તેઓ ગુણાનુરાગી અને સત્યના ઇચ્છક છે, તેથી અમારા લેખમાંથી હંસચંચુવત્ સત્ય ગ્રહણ કરશે અને અમારી સાથે મિત્રભાવથી વર્તશે, એમ આશા રાખું છું. પ્રભુ મહાવીર સર્વજ્ઞ દેવનાં ધર્મશાસ્ત્રોનો જો તેઓ મધ્યસ્થદૃષ્ટિએ અભ્યાસ કરશે તો તેઓને ધર્મસંબંધી ઘણો લાભ થશે. તેઓ જૈનધર્મને સમજી જૈનો બને એમ ઈચ્છું છું, શાસનદેવો, સર્વત્ર જૈનધર્મ પ્રગટાવો.

इत्येवं ॐ अर्हं महावीर शान्तिः ३

મુકામ. પ્રાંતિજ.

વિ. સં. ૧૯૮૦. ફાલ્ગુનવદિ પંચમી.

શેઠ. પોચાલાલ ડુંગરશી બંધાવેલ જૈન તપાગચ્છીય સાગર ઉપાશ્રય.

લે. બુદ્ધિસાગર